

DR NENSI I RON ROKI & DR KEJ KUZMA

PRIPADANJE

PREVAZILAŽENJE ODBAČENOSTI I PRONALAŽENJE SLOBODE PRIHVATANJA

Dr Nensi i Ron Roki & Dr Kej Kuzma

PRIPADANJE

Prevazilaženje odbačenosti i pronalaženje slobode prihvatanja

Naslov originala:

BELONGING

Overcoming rejection and discovering the freedom of acceptance

By Nancy and Ron Rockey with Kay Kuzma, 1998.

Izdavač: Eden kuća knjige, Novi Sad

Copyright © za izdanje na srpskom jeziku: Eden

Prevod sa engleskog i lektura: Svetlana Stamenov Rašeta

Urednik: Rajna Stamenov Radosavljević

Dizajn: Stevan Rajić

Naslovna strana: Jasna Opavski Mraović, akademski slikar
Kroki inspirisan Rembrantovim „Povratkom izgubljenog sina“

Tehnička priprema: Dragan Ranković

Štampa: Grafeks, Beograd

Elektronska verzija knjige „*PRIPADANJE – Prevazilaženje odbačenosti i pronalaženje slobode prihvatanja*“ besplatno je dostupna na Internetu za one koji nisu u mogućnosti da kupe knjigu. Kupovinom knjige potpomažete rad naše izdavačke kuće.

www.eden.rs; (+381) 062/200-046

dobrvest@yahoo.com; (+381) 064/40-29-428

DR NENSI I RON ROKI & DR KEJ KUZMA

PRIPADANJE

PREVAZILAŽENJE ODBAČENOSTI
I PRONALAŽENJE SLOBODE PRIHVATANJA

Novi Sad, 2007

SADRŽAJ

O AUTORIMA	6
UVOD.....	7
1. UHVAĆEN U PAUKOVU MREŽU.....	11
2. SAZNAVANJE ISTINE.....	27
3. UNOŠENJE I IZBACIVANJE SMEĆA.....	41
4. VIRUS U „SOFTWAREU“	55
5. KADA SE NE OSEĆATE VOLJENO.....	67
6. ODAKLE TA OGORČENOST	81
7. KORENI ODBAČENOSTI.....	99
8. KOREN OGORČENOSTI.....	114
9. EMOCIONALNO ZLOSTAVLJANJE.....	133
10. KO SAM JA?	147
11. BOŽJI PLAN ISCELJENJA.....	162
12. ISKUPLJENI ĆE SE RADOVATI	179

O AUTORIMA

RON ROCKEY, PH.D, NANCY ROCKEY, PH.D.

Međunarodno priznati predavači i aktivni psiholozi, doktori Ron i Nensi Roki vodeći su par psihologa koji rade u domenu hrišćanskog, biblijskog oporavka ličnosti.

Inspirisani sopstvenim isceljenjem i ličnim rastom kao i svedočenjima hiljada ljudi koje su proveli kroz put oporavka tokom svog dvadeset-petogodišnjeg timskeg rada, razvili su neverovatno uspešan plan oporavka zasnovan na Svetom pismu.

Tokom više od trideset godina bračnog života, podižući dve kćeri uz stalno školovanje, ovaj par je imao dobar poligon da u sopstvenom životu stavi na probu i dokaže efikasnost metoda koje preporučuju za lični razvoj i poboljšavanje međusobnih odnosa.

Tokom magistarskog školovanja stekli su zvanje *Bračni i porodični terapeuti*, a doktorirali su kao klinički psiholozi. Uz licencu psihoterapeuta, Ron je prethodno završio teološki fakultet za sveštenika, a Nensi je i viša medicinska sestra.

Kao predavači su proputovali mnoge zemlje, česti su gosti na nacionalnoj televiziji i imaju sopstveni radio program. Interdenominaciono su orjentisani.

„Uvereni smo da mnogo bola i tuge može biti olakšano putem saznanja i razumevanja sopstvenog bića. Posvetili smo naš život poučavanju ljudi brzom i temeljnom oporavku. Za nas nema veće radosti nego da vidimo da ljudi otvaraju oči razumevanja, povređene koji su isceljeni i konflikt koji je transformisan u zajedništvo.“

KEY KUZMA, ED.D.

Dr Kej Kuzma, specijalista za razvoj deteta i porodični život, predsednik je društva *Porodična pitanja* i vodi dnevni radio program *Imate li minut za svoju porodicu* koji emituju mnoge radio stanice na engleskom. Objavljuje časopis za roditelje *Porodično vreme* i autor je preko 10 knjiga, uključujući *Laka poslušnost* i *Stvaranje ljubavi*. Uz sve to popularni je javni govornik. Magistrat je stekla na *Državnom univerzitetu Mičigen*, a doktorat iz oblasti ranog obrazovanja dece na kalifornijskom univerzitetu *Los Anđeles* (UCLA). Sa suprugom Janom živi u Tenesiju i imaju troje odrasle dece.

UVOD

Ronova priča

Bio sam utamničen
u mračnoj, hladnoj i vlažnoj rupi 2 sa 2,
Go i usamljen - veoma usamljen;
U samici iza debelih betonskih zidova
I kilometara bodljikave žice kaznenog zatvora.
Upoznao sam torturu predrasuda
I brutalnost sile.

Dani su se stapali sa beskrajnim noćima;
Nada je posrćući umrla.
Izbavljenje iz ove rupe izgledalo je nemoguće.
Očajnički sam želeo napolje.
Ali ključeve je držao neko drugi.
Sa mene je strgano svo dostojanstvo,
Bio sam go i osramoćen.

Snaga mi je iščilela od slabe ishrane,
Mišići omlitaveli od neupotrebe.
Sklupčao sam se u pozu fetusa,
Žudeći da se vratim u sigurnost majčine utrobe.

Sopstvene su me misli osuđivale.
Mene je nestalo,
I iako sam bio živ - duh mi je bio ubijen!

Izašao sam na svetlo dana, oženjen ženom koju volim,
Ćerke su se smejući igrale pored mene.
Ispunio sam svoj san da završim postdiplomske studije
I radio sam u profesiji koju sam izabrao,
A i dalje sam osećao očaj
kao onaj u vlažnoj samici.
Bio sam uhvaćen u paukovu mrežu.

Pronašao sam put oslobođenja,
Kako iz betona i bodljikave žice,
Tako i iz zatvora sopstvenog uma.

Nensina priča

I ja znam za muku zatočeništva,
ali ne onog iza rešetaka i bodljikave žice.
U kavezu kostiju i mesa, tiho sam strahovala
da ako budem ono što zaista jesam,
biću ismejana, ignorisana, bez odobravanja i odbačena.

Sklopčana na kauču roditeljskog doma,
sisala bih palac želeći da nestane moja bolna tajna,
i poverovala bih da je sve u redu.
Dok sam tako sedela, moje telo je sazidalo
neprivlačne zidove predviđene da spreče ulazak uljeza,
jer je bezbednost našeg doma bila ugrožena
od strane dva čoveka iz komšiluka.

Ništa nisam znala o opažanjima, tako da sam iz svoje
paukove mreže tatu doživljavala kao krutog i nedostupnog,
a ipak sam se igrala i smejala sa njim, čak i
dovodila drugu decu da to čine. Diveći se njegovoj
visprenosti, mudrosti i talentu, sve sam činila
samo da bih čula reči koje on nije mogao da izgovori.

Zašto nisam mogla da mu udovoljim?

Moja osećajna i nežna mati milovala bi me po kosi
somotski mekim rukama, pokušavajući
da mi prevede Očevu ljubav i uveri me nju.
Ali je parališući strah obojio
moj pogled na stvarnost i istinu;
tako smo se oboje osećali odbačeno jedno od drugog.
Ono što mu je i samom trebalo nije mogao da pruži.
Kako bih volela da sam tada razumela
da su njegova dela i pokloni zamenjivali
njegove neizgovorene reči, a da je
razočarenje koje je pokazivao na površini
bila njegova pohvala, preodevena.

Ali to se nije desilo dok nisam otkrila da je
znanje ključ, a da hrabrost otvara vrata.

*Ovo je knjiga o bekstvu iz svih zatvora.
O putu do emocionalne slobode.
Govori kako iseći lepljive niti paukove mreže
i biti slobodan.*

1. UHVAĆEN U PAUKOVU MREŽU

Ja, Gospod, dozvah te u pravdi, i držaću te za ruku, i čuvaću te, i učiniću te da budeš zavet narodu, videlo narodima, da otvoriš oči slepima, da izvedeš sužnje iz zatvora i iz tamnice koji sede u tami.

Knjiga proroka Isaije 42:6,7, Biblija, Stari zavet

Bili smo *zarobljenici* sopstvene prošlosti, ali smo pronašli izlaz. Naše duše su bile okovane i izranavljene lancima osećaja odbačenosti, ali smo sada radosni što smo prihvaćeni baš onakvi kakvi jesmo. Sa vama ćemo podeliti ono što smo u poslednjih 50 godina naučili hodajući trnovitim stazama života, i to ne samo iz knjiga koje smo čitali, već i iz sopstvenog iskustva. Ovo je priča o Božijoj ljubavi i borbi između dobra i zla u koju smo i mi uvučeni.

(Ron) Nensi je svoj osećaj odbačenosti skrivala duboko u sebi i on nikada nije „izašao izvan“ zidova njenog toplog i udobnog doma. Međutim, ja sam svoj otvoreno i hladno pokazivao, zbog čega sam bio osuđen na najokrutniju moguću zatvorsku kaznu - boravak u samici veličine 2 sa 2.

Počeo sam da se osećam odbačenim još dok sam ležao u kolecvi, a taj osećaj je godinama bivao sve jači. Bes koji prirodno proističe iz odbačenosti pretvorio se u pobunu koja se manifestovala kroz različite ispade koji su vremenom postajali sve ozbiljniji. Ubrzo nakon tatine smrti sudija me je umesto u zatvor poslao u mornaricu. Imao sam 17 godina, a potreba da ugušim svoj bol, baš kao što sam činio dok sam bio „u civilu“, svakim danom bivala je sve jača. Morao sam da popijem veliku količinu alkohola da bih ostao tek toliko trezan da mogu da obavljam svoj posao, a plata u mornarici nikada nije mogla da zadovolji moje emocionalne potrebe.

Kada sam pušten iz mornarice, činio sam razne sitne krađe samo da bih došao do svojih „anestetika“. Jedna prevara vodila je drugoj, jedno hapšenje novom hapšenju, sve dok se na kraju nisam našao iza rešetaka čuvenog zatvora u Tenesiju.

Tamo sam, radeći na vrelom tenesijanskom suncu, zaradio žestoke opekotine. Motorno ulje, koje sam po savetu zatvorskih čuvara sta-

vio na rane, samo je pogoršalo stvar, tako da sam bio sav naduven i u plikovima. Moja molba da budem premešten iz ambulante u unutrašnji deo zatvora samo je razbesnela mog čuvara, koji je tom prilikom rekao: „Dobro, mladiću, odmah ćemo te premestiti. Pođi za mnom!“

Skinuli su mi odeću i uveli me u samicu gde su mi nekoliko nedelja davali samo hleb i vodu. Potpuno izolovan u vlažnoj i smrdljivoj samici, jedino što sam mogao da radim jeste da razmišljam o svom životu, trpim konstantne fizičke bolove, osetim hladnoću odbačenosti od strane moje porodice, prijatelja i društva i osećam u sebi sve veći bes.

Da li ste se ikada osećali kao da ste uhvaćeni u mrežu okolnosti i da, bez obzira šta ste uradili, jednostavno ne možete da se oslobodite? Možda se baš sada tako osećate.

Možda se osećate usamljenima čak iako ste okruženi ljudima. Čini se da su svi oni deo te grupe, a vi se osećate izolovanim - odbačenim od svih njih. Da li se pitate kako drugi mogu da budu tako vedri, dok ste vi tako tužni?

Možda imate iznenadne nalete besa. Ili vam se čini da ne možete da ga kontrolišete kada vas vaša deca naljute, iako umete i bolje da rešite problem, iako ste obećali sebi - i njima - da se to neće ponoviti.

Da li se ponekad osećate kao dete? Jednostavno vam se čini da nemate emocije i sposobnosti zrele odrasle osobe. Reagujete impulsivno i ponašate se neodgovorno.

Da li uviđate da vas privlače osobe slične vama koje vas na kraju dotuku bilo emocionalno ili fizički? Zašto ste vi uvek odbačena žrtva?

Možda ste često razočarani u svom odnosu sa Bogom - čini vam se da jednostavno ne možete da se povežete sa Njim. Osećate kao da vas ni On ne želi.

Da li vaš život predstavlja niz neuspeha? Da li ste sami sebi najveći neprijatelj - sprečavajući svoj uspeh i udaljavajući se od drugih nečim što ste rekli ili učinili?

Zašto vam se čini da su svi drugi tako organizovani i da upravljaju svojim životom, dok ste kao brod bez kormila, kojeg i najslabiji povetarac upravlja čas tamo čas ovamo? Čini vam se da ništa niste postigli zato što svu svoju energije trošite igrajući kako drugi svira samo da biste bili voljeni.

Da li radije glumite i pretvarate se da bi vas drugi prihvatili, nego da se otvorite i budete zaista ono što jeste? Da li biste učinili gotovo sve da biste bili prihvaćeni?

Možda vas konstantan osećaj da „nikada niste dovoljno dobri“ navodi ili da preterano radite da bi vas šef pohvalio ili da, poraženi, odustanete od svega, smatrajući da se ne vredi ni truditi jer „drugima ionako nije stalo“.

Možda se plašite Dana žena ili Dana očeva. Osećate krivicu zato što ne želite da pošaljete čestitku ili sve vreme provedete tražeći čestitku koja u svojoj poruci ne sadrži reč *ljubav* zato što kao dete niste osetili njihovu ljubav.

Da li osećate kao da vam, u poređenju sa drugima, život nije dao dovoljno lepote, talenata i pameti?

Da li, čak i kada ste u vezi odnosno u braku, ponekad zamišljate seksualni odnos sa nekom drugom osobom? Ili vas možda privlači pornografija, nepristojne emisije, prostitucija ili saloni za masažu, kao da bi još jedan seksualni odnos popunio tu prazninu u vašem srcu i pružio vam osećaj prihvaćenosti.

Zašto vam se čini da ne možete da zadržite prijatelje? Ili se vi povučete kada prijateljstvo uznapreduje do jednog višeg stupnja, ili oni prestanu da zovu? Da li imate osećaj da vas uvek odbacuju?

Da li poželite da nekada možete jednostavno da zaspite i nikada se ne probudite?

Ako vam bilo šta od ovoga zvuči poznato, imamo dobru vest za vas: ne morate da budete muva uhvaćena u paukovu mrežu, koja čeka da je pauk napadne. Ne morate se plašiti njegovog smrtonosnog otrova. *Mogu* vam se otvoriti oči i vi možete shvatiti zašto se tako osećate i ponašate. Vi *možete* izaći iz zatvora sopstvenog uma i straha od odbačenosti. *Možete* biti pušteni iz mračne tamnice i ugledati svetlost slobode (Vidi: Biblija, Stari zavet, Isaija 42:7). *Možete se osloboditi iz paukove mreže.*

Odgovor leži u razumevanju pokretačke sile koja stoji iza vaših postupaka. Ne možete pobeći od lične odgovornosti prebacujući krivicu na ljude ili okolnosti. Pripisivanje krivice nekome ili nečemu je

kontraproduktivno. Jedini način da se oslobodite paukove mreže je da priznate sebi da je borba koju vodite stvarna i podmukla.

Stvar je u tome da sila, koju možda nikada do sada niste osetili, utiče na vas da se osećate odbačenima i da na taj način razmišljate, upravlja vašim ponašanjem i uskraćuje puninu života koju Isus Hristos želi da doživite. Isus kaže: „Lupež (Sotona) ne dolazi ni za što drugo nego da ukrade i ubije i pogubi: ja dođoh da imaju život i izobilje.“ (Jovan 10:10).

Neki možda sumnjaju u postojanje Sotone i njegovih anđela, ali je veoma nerazumno verovati u Boga i Njegovu Reč a ne verovati u ono što On uči o postojanju Sotone, Njegovog neprijatelja. K. S. Luis u svom predgovoru alegoriji *Screwtape Letters* kaže sledeće: „Postoje dve oprečne i jednako značajne zablude u koje čovek može zapasti kada su u pitanju Sotona i njegovi anđeli. Prva je ne verovati u njihovo postojanje, a druga je verovati u njihovo postojanje i biti preterano i nezdravo zainteresovan za njih“. Sotona je otac laži i on vam je šapnuo da niste ni vredni ni dragoceni. On želi da i vi imate isti onaj bolan osećaj odbačenosti koji je on osetio kada ga je Bog odbacio, zato što je on prvi odlučio da odbaci Boga. Ako možete da se osećate odbačenima, završićete baš kao i on - bez nade.

Bog ne igra igre. Međutim, u Sotoninoj igri, pobednik je onaj koji ima najviše obraćenika. Kao i u nekoj velikoj šahovskoj partiji, Sotona se trudi da postigne što je moguće više šahmatova. Iako zna da je već izgubio od Boga čitavog Univerzuma, on ne želi da propadne sam. Vi ste njegov pijun. Nesreća nikad ne dolazi sama. Kraj je blizu. Sotonin gnev je sve žešći. On hoda unaokolo kao lav koji riče i traži koga da proždere i uništi.¹ I tako on udešava okolnosti da bi ponovo „iskopao“ i preuveličao bol iz vašeg ranog detinjstva.

Sotonin plan je da, ako je moguće, uništi vas i vašu decu. Jer, uništavajući vas, on će negativno uticati na vašu, pa na njihovu decu - sve do trećeg i četvrtog kolena i tako u nedogled - osim ako ne preuzmete ličnu odgovornost neophodnu da se taj proces prekine i vi potražite lek. Morate biti spremni da kažete: „Ovde prestaje bol odbačenosti. Više ne želim da budem pijun u Sotoninoj partiji šaha; ne želim više

¹ Prva Petrova poslanica 5:8

da nosim Sotonino đubre.“ Ako ne budete ozbiljni i uporni u sprovođenju ove vaše odluke, dopuštate Sotoni da i vaše i svoje đubre prenese vašoj deci i unucima, đubre koje će vremenom imati sve veću težinu i neprijatniji smrad.

LAŽ

Sada ćemo pokušati da vam objasnimo podmuklu prirodu metoda kojima Sotona zavodi ljude. Sve je počelo u Edemskom vrtu kada se Eva udaljila od svog muža. (Vidi: Biblija, 1. Mojsijeva 3. poglavlje) Nju je zaista prevarila privlačna zmija koja govori; jednom rečju, bila je iskušana. Međutim, ona je, izgleda, bila upoznata sa Božjim zakonom vezanim za drvo poznanja dobra i zla. U stvari, nakon što je citirala Božje reči, ona je dodala još i to da se plod tog drveta ne sme čak ni dotaknuti. Uprkos tome, Sotona je uspeo da ubedi Evu da Bog samo pokušava da im uskrati znanje koje sam poseduje i da će, ako bude jela plod sa tog drveta, biti kao Bog koji zna šta je dobro, a šta zlo.

Adam i Eva su do tada jeli plodove samo sa drveta života i ostalih životodavnih stabala u vrtu, tako da su poznavali samo ono što se odnosi na život.

Međutim, kada su pojeli plod sa zabranjenog drveta, Adam i Eva ne samo što su osetili stid, već su u istom trenutku saznali za smrt. Osećaj krivice, koji im je tada bio potpuno nov, izazvao je u njima osećaj stida, koji ih je naveo da se sakriju od Boga i pokušaju da prekriju svoju krivicu i stid smokvinim lišćem. To je bio početak procesa njihovog umiranja.

U srcu svakog ljudskog bića koje je postojalo od vremena Adama i Eve, i u srcu onih koji žive danas, postoji laž koju je „ugradio“ Božji neprijatelj. Ona je postala deo bića Adama i Eve kada su zgrešili, a oni su to i dokazali time što su se sakrili od Boga i pokušali da se prekriju lišćem. *Ova laž glasi da ti nemaš nikakvu vrednost.* Kada analizirate svoje misli i osećanja (karakter) i svoje ponašanje, vi shvatate da ta laž jeste deo vašeg bića. Modna i kozmetička industrija danas stiču bogatstvo na nama koji smatramo da moramo da pokrijemo ili kamufliramo ono što znamo da je tačno - našu bezvrednost.

Tu laž nasleđujemo po direktnoj liniji od Adama i Eve, i sa svakom novom generacijom ona je jača i moćnija. Ta laž se prenosi sa roditelja na decu od kada je sveta i veka i ona je do današnjeg vremena postala veoma suptilna u načinima na koje mi pokrивamo stid i krivicu. Naše smokvino lišće postalo je naša odeća, naša šminka, naše maske kojima se lažno predstavljamo ljudima oko nas. Mi u detinjstvu posmatramo naše roditelje, rođake i prijatelje i učimo od njih kako da tu istu laž prenesemo i našim potomcima.

Dakle, ta laž postaje deo nas najpre putem *nasleđa*, a zatim zahvaljujući i našoj *sredini*. Porodica i zajednica u kojoj smo odrasli su, u većini slučajeva, doprineli da se osećamo ništavnima i bezvrednima zato što je veliki broj naših potreba ostao neispunjen ili zanemaren. Kada se osnovne potrebe dece ne zadovolje (vidi Poglavlje 8), ona to tumače kao da nisu vredna pažnje i brige koja im je potrebna. Dela zanemarivanja kao da upiru usklíčnikom na laž utisnutu u suštinu našeg bića - koju smo nasledili od prethodnih generacija - te postajemo još čvršći u svom ubeđenju da nas niko ne voli i da niko ni ne može da nas voli. Naši roditelji nisu namerno odlučili da ne ispune naše potrebe, već, jednostavno, predstavljaju produkt prethodne generacije, koja isto tako nije ispunila njihove potrebe.

Treće, laž postaje još jača zahvaljujući životnim *iskustvima* koja su na određeni način negativno uticala na nas, kao što su odbacivanje, seksualno zlostavljanje, emocionalno i/ili fizičko zlostavljanje. U slučaju bilo koje od ovih negativnih posledica, deca odgovornost preuzimaju na sebe zbog te laži utisnute u suštinu njihovog bića i zbog toga što se deca automatski osećaju odgovornima za sve što pođe naopako u njihovom svetu.

Ako roditelji ili neke druge osobe, koje bi trebalo da vaspitavaju decu, takođe prebacuju krivicu na njih bilo tako što ih otvoreno optužuju ili ih navode da se osećaju odgovornima, deca su osuđena da nose taj teret krivice i stida sve dok nekako sama ne otkriju istinu.

Kako godine prolaze, nama postaje sve teže da promenimo mišljenje o sebi koje smo stekli u detinjstvu, a time i sve teže da promenimo negativan i poražavajući tok našeg života. Mi se, u stvari, plašimo bilo

kakve informacije koja je u suprotnosti sa onim što smo do tada mislili o sebi. Mi smo postali ubedeđeni u to da smo inferiorni, slabi, bezvredni, zli i sramni i odupiremo se pokušajima promene ovakvih uverenja. Kada shvatite da se sistem naših uverenja formira uglavnom do osme godine, možete zaključiti da većina nas proživi svoj život u laži. Mi proširujemo svoj fond reči da bismo prikriili tu laž i razmenjujemo te reči sa drugima tako što se hvalimo ili svojom veličinom ili svojom bezvrednošću. I jedan i drugi otklon klatna - kompleks više odnosno niže vrednosti - pokreću isti sat. Razmislite samo koliko poluistina izgovorimo pokušavajući da prikrijemo ono što mislimo o sebi. Razmislite o tome koje su neke od vaših omiljenih poluistina koje koristite.

Ono čega se mi ljudi, između ostalog, najviše plašimo jeste da ćemo na neki način shvatiti kakvi zaista jesmo. Šta bi se desilo, pitamo se mi, kada bismo shvatili da smo zapravo voljeni, kreativni ili talentovani za nešto? To saznanje bi od nas zahtevalo da unesemo promene u naše ponašanje i stil života, a promene su ono čega se užasavamo. Bilo koje saznanje koje bi poljuljalo naš stav o sopstvenoj bezvrednosti mi tumačimo kao netačno, a time i opasno, i većina nas bi se naježila pri pomisli na to. Mi ne želimo da uzrastemo u bilo kom smislu, jer rast sa sobom donosi neke nove strahove. Šta bi se dogodilo kada bismo u tom procesu rasta otkrili da smo u suštini slabi i nedorasli, što duboko u sebi već znamo? Kakav uticaj bi to otkriće izvršilo na nas i kako bismo mi mogli da ga promenimo? Mi žrtvujemo sopstvenu sreću u aktivnostima, ciljevima, snovima, dostignućima i, što je najstrašnije, bliskim vezama, samo da bismo zaštitili laž. Vrtimo se u krug na ringišpilu besmisla i bola štiteći neistinu koju nam je dao otac laži! Smatramo da nismo dovoljno dostojni da se odrekemo bola koji nosimo u sebi zbog nepravdi iz detinjstva i plašimo se da saznamo bilo šta zbog čega bismo prezirali sebe, zato što to razotkriva slabost i bezvrednost koju osećamo.

Pitamo se da li je otpor prema rastu i razvoju karaktera koju primećujemo kod mnogih možda povezan sa činjenicom da je ispitivanje drveta poznanja dobra i zla Evi donelo smrt, a preko nje i svim budućim, sve grešnijim generacijama dovodeći do večne propasti. Ako

možda tako mislimo, onda smo nekako obrnuli stvari. Nije jedenje plodova sa drveta života izazvalo njenu smrt. Da je nastavila da jede plodove sa tog drveta, mi ne bismo vodili borbe koje danas vodimo. Božja Reč (Biblija tj. Sveto pismo, prim prev.) danas predstavlja drvo života, i kada usvajamo njene istine, ona nam daje svetlost i život! U 5. Knjizi Mojsijevoj 5:29. piše: „O, kad bi im bilo srce svagda tako da me se boje i drže sve zapovesti moje svagda, da bi dobro bilo njima i sinovima njihovim doveka.“ Stih 33. dalje kaže: „Celim putem, koji vam je zapovedio Gospod Bog vaš, idite, da biste živi bili i da bi vam dobro bilo, i da bi vam se produžili dani u zemlji koju ćete naslediti.“

Ono što ranije nismo shvatali je da *ono što nam se dogodilo u detinjstvu postaje filter kroz koji prolaze sva naša dalja životna iskustva. Nerazrešeni bol koji danas nosimo u sebi daje svoj pečat svim našim sadašnjim iskustvima, tako da ona utiču na naš stav i osećanja vezana za njih i na naše ponašanje.* Ta iskustva često isto tako destruktivno utiču na nas baš kao što je i jedenje zabranjenog voća uticalo na Evu. Kako je žalosna činjenica da smo sve vreme imali predivno rešenje, a da nismo shvatili da se možemo izlečiti od tih poražavajućih misli i osećanja. Mi smo, iako hrišćani, sve to pogrešno tumačili, smatrajući da moramo da trpimo bol i nosimo taj teret sve dok Isus Hristos ponovo ne dođe. Kada nam Gospod Isus kaže da možemo doći k Njemu natovareni teškim teretom i umorni od napornog nošenja sve težeg tovara, On govori o kontejneru punom bola koji Sotona želi da nosimo, iscrpljujući nas do te mere da se osećamo obeshrabreno i beznadežno i da na kraju i odustanemo. Priručnik života nam govori kako da se oslobodimo tog tereta, ali smo pod uticajem zlih sila pogrešno shvatali i tumačili taj metod. Kada odlučimo da sledimo Božji plan, mi odlučujemo da jedemo plodove sa drveta koji neminovno vode ka večnom životu.

ISTINA

Bog vas je stvorio, umro na krstu da bi vas otkupio i ima plan spašenja za vas. Vi ste punopravni i izuzetno značajan pripadnik Njegove kraljevske porodice - ako izaberete to da budete. Možete se osloboditi iz mreže Sotoninih prevara i zabluda - ako to izaberete. *Međutim, izbor*

zahteva donošenje odluke - racionalne odluke. Sotona to zna i zato je njegov glavni plan da uništi sposobnost donošenja racionalnih odluka kod Božje dece. On to radi suptilno i perfidno preko patnji i bola koji ste pretrpeli u prošlosti. Posle svakog bolnog iskustva vi se osećate odbačenim na neki način. Poput smrtonosnog virusa ubačenog u kompjuterski sistem, šteta koju tom prilikom pretrpíte uništava vašu sposobnost donošenja odluka. On pravi zbrku u vašim osećanjima, dovodeći do toga da ona kontrolišu misli i dela. Posledica svega toga je da na kraju, pod uticajem neke vama nerazumljive unutrašnje sile, radíte ono što ne želite da radíte, zbog čega vam je veoma teško da podignete pogled ka Bogu.

Da bi još više paralisao svoju žrtvu, Sotona zna da, ako fajlove vašeg uma (podsvest) može da ispuni destruktivnim osećajem odbačenosti zbog emocionalno bolnih sećanja na nezadovoljene potrebe i nepravde koje su vam nanete u prošlosti, može da vas navede da sve što vam se trenutno događa posmatrate kroz iskrivljene naočare odbačenosti. Vi ćete svuda tražiti dokaze kojima biste potvrdili njegovu prvobitnu laž, a to je da nikada nećete moći biti prihvaćeni.

Nauka kaže da dve stvari ne mogu zauzimati jedan isti prostor u isto vreme. Isto tako, ni naš um ne može u isto vreme biti ispunjen emotivno nabijenim sećanjima na bol i nepravdu, i izobilnom Božjom ljubavlju.

Prema Sotoninom planu za uništenje ljudskog roda, čovek treba samog sebe da uništi, a taj proces započinje sa decom. U oktobarskom broju časopisa *Tajm* iz 1991. godine objavljen je članak u kojem se citira jedna izjava Rendala Terija, jednog od osnivača *Operacije spasavanja* (Operation Rescue): „Ja verujem da postoji Sotona, a evo kako on deluje. Prvo, on ne želi da iko ima decu. Drugo, ako se ipak začnu, on želi da ih ubije. Ako to ne učini putem abortusa, on želi da deca budu zanemarena ili zlostavljana, fizički, emocionalno, seksualno...

Na ovaj ili onaj način, sotonske legije žele da unište decu zato što ona u budućnosti postaju odrasle osobe i vođe.

Ako uspeju da zavedu i povrede neko dete, ono će postati zavedena ili povređena odrasla osoba koja tu tugu i jad prenosi narednoj generaciji.“

Majčina osećanja odbačenosti zbog negativnih iskustava iz prošlosti ali i onoga što joj se trenutno dešava prenose se na bebu dok je još u majčinoj utrobi, i beba onda te emocije prihvata kao svoje sopstvene. Malo dete prima informacije iz spoljnog sveta putem emocija, zato što je tada deo mozga zadužen za logiku još uvek u ranim fazama razvoja. Sotonin lukavi plan je da ošteti dete pre nego što se mozak dovoljno razvije da može logički da analizira emociju koja mu se javi u datom trenutku, što je neophodno za zrelo donošenje odluka. Zbog toga su deca izuzetno osetljiva na trenutne okolnosti. Sve što dožive, bilo da im se zaista desilo ili su ona to samo tako doživela, postaje deo njihove svesne ili podsvesne banke emotivno obojenih sećanja.

Upravo u ovom periodu kada se formira karakter Sotona nastoji da ubode decu svojom otrovnom žaokom i u emotivnom smislu ih onesposobi za život tako što će ih navesti da pate zbog nezadovoljenih potreba, seksualnog, emocionalnog ili fizičkog zlostavljanja - svega onoga što kod deteta stvara osećanje odbačenosti.

Rano detinjstvo je period kada su deca izuzetno ranjiva. Pre nego što deca prihvate Hrista kao svog ličnog Spasitelja i na taj način se zaštite plaštom Njegove milosti, ona mogu vrlo lako postati Sotonin plen. Pre nego što deca oseće silu Hristove krvi koja pere naše grehe, pali anđeli se na sve načine trude da im priđu. Iako su ranjiva, deca, ipak, nisu bespomoćna - ako imaju roditelje koji se mole za njih. Zaštitna sila usrdnih i istrajnih molitava njihovih roditelja može da oslabi moć neprijatelja. Kada se prizove Hristovo ime, sile tame moraju da se povuku. Ali ako Sotona ima kontrolu nad roditeljima zbog štete koju su pretrpeli u detinjstvu, i njihova deca gotovo uvek završe sa istim ožiljcima.

Sotona se u ovoj svojoj veštini prvi put oprobao na Adamu i Evi u Edemskom vrtu, izazvavši kod njih osećaj krivice, razočaranja, stida i straha. Iako ih Bog nije odbacio, oni su se osećali tako odbačenima da su se sakrili u žbunje. Bol koji su osećali u duši, Adam i Eva su preneli na svoju decu, od kojih je jedno ubilo svog brata. I tako su iz generacije u generaciju gresi roditelja negativno uticali na njihovu decu.

To vam je skoro kao da Sotona sedi zavaljen u fotelji, skrštenih ruku, sa nogama podignutim na sto i kaže: „Ne moram ništa više da ra-

dim. Pogledajte ih kako sami sebe uništavaju.“ Sotona povređuje ljudska bića, koja potom povređuju ljude oko sebe. On je bacio svoj kamen u jezero čovečanstva i likujući posmatra sve veći broj koncentričnih krugova na njegovoj površini.

Veoma je važno da shvatimo da ne moramo da uradimo nešto konkretno da bismo nekoga povredili ili negativno uticali na njega. Svaki čovek je okružen posebnom, samo njemu svojstvenom atmosferom koja se ne vidi golim okom. To su vaše misli i osećanja - vaš karakter. Karakter, taj skriveni deo vašeg bića poznat samo Bogu i vama, jeste ono što određuje kako ćete se ponašati. Ta atmosfera ili osvežava ili truje sve one sa kojima dolazite u kontakt. Čak iako ne izgovorite nijednu reč kojom biste mogli iskazati šta mislite ili osećate, vi ipak utičete na ljude oko sebe kontekstom vaših misli ili osećanja. Nečija atmosfera može biti ispunjena životodavnom silom koja uliva veru, hrabrost, nadu i ljubav. Ili može biti teška, hladna i mračna zbog nezadovoljstva i sebičnosti ili zatrovana i uprljana grehom koji gajimo u sebi. Atmosfera koja vas okružuje, svesno ili nesvesno, utiče na svaku osobu sa kojom dolazite u kontakt.

Kada ste u društvu osobe čije su misli uglavnom usmerene na sebičnost, gnev, pohlepu ili požudu, vi se ne osećate sigurno i prijatno i želećete da se sklonite od te osobe na neko mesto gde ćete se osećati zaštićenim. Čak i mala deca kojima možda nedostaju reči kojima bi izrazila svoje osećanje straha mogu da osete takvu atmosferu u društvu nekih odraslih ljudi i neće hteti da im priđu niti će im dozvoliti da ih drže u naručju. Ta atmosfera koja stvara osećaj nesigurnosti naneće štetu čak iako se ništa loše ne kaže ili učini.

Sotonina zamršena mreža greha, i bol koji nastaje kao posledica tog greha, i koji se prenosi iz generacije u generaciju, mogu vas nadvladati ukoliko ne shvatite uzrok vašeg ponašanja, priznate da vam je učinjena šteta, preuzmete odgovornost za svoja dela i naučite da rukujete oružjem koje je Bog dao na raspolaganje svojoj deci kako bi izvojevala pobeđu.

Mi smo otkrili da, kada im se pruže znanje i sredstva, većina ljudi koji su spremni da uče može da, uz Božju pomoć, prekine taj krug oštećenja. Žalosna je činjenica da većina ljudi potraži pomoć tek kada dođe u tridesete ili četrdesete. Ozdravljenje, dakle, dolazi nakon onog

osetljivog perioda odrastanja njihove dece, tako da je naredna generacija već pretrpela štetu. Dobra vest je da, ako ste vi kao roditelji spremni da se pogledate u ogledalo Božje Reči da biste videli sopstvene slabosti i disfunkcionalne sklonosti i da otkrijete poreklo određenih oblika vašeg ponašanja da biste pronašli izlaz, *promene koje vaša deca budu zapazila u vašem karakteru pozitivno će uticati na njih, bez obzira koliko imaju godina i da li žive daleko od vas.*

Pošto se ovde radi o borbi između Boga i Sotone, u toj borbi učestvuje svako ljudsko biće. Greh poput magneta privlači naš ranjivi um. Kada neko odluči da se vrati Bogu, on se često, poput muve u paukovoju mreži, toliko zapetlja u Sotoninu mrežu, da mu se čini da se nikada neće osloboditi, i radije odustaje nego što se trudi da uradi sve što je neophodno za emocionalni i duhovni oporavak. (Vidi poglavlje 11.)

U našim ušima još uvek odzvanjaju reči devojke Džulije, koja je očajnički želela da se izleči od posledica zlostavljanja koje je pretrpela u detinjstvu: „Oduvek sam čeznula da uspostavim odnos sa Bogom i još uvek pokušavam to da ostvarim. Čitam Bibliju, ali time ništa ne postižem. Molim se, ali imam osećaj kao da su to prazne reči koje odlaze u vetar. Zašto svi drugi mogu da pronađu Boga, a ja ne? Na kraju sam došla do zaključka da je problem sigurno u meni. Mora da sam učinila nešto čime sam zauvek udaljila Boga od sebe.“ Ovo je laž u koju Sotona želi da verujemo.

Slika Sotone kao crne udovice (vrsta pauka, prim. prev.) koja plete svoju mrežu da bi nas uhvatila i uništila, došla mi je (Nensi) kao direktan odgovor na molitvu.

Bilo je hladno i tmurno jutro, jutro koje vas zove da ostanete u toplom krevetu ili umesite domaći hleb i iseckate povrće za varivo. Ali, imala sam zakazan sastanak u ordinaciji. Upalila sam kola i dok sam se vozila prema centru grada, molila sam se: „Gospode, ovo je nova pacijentkinja. Ne znam ko je ona. A ovog jutra mi zaista nije ni stalo da znam. Hoćeš li ti učiniti da ne budem tako ravnodušna? Molim te, nadahni me ljubavlju prema ovom Tvom detetu koje pati. Treba mi Tvoja pomoć da ovoj ženi pokažem ljubav i dobrodošlicu kakvo bi joj Ti pokazao.“

Kada sam ušla u zgradu, bila sam u iskušenju da se iznerviram zbog duvanskog dima koji je dolazio iz sale za sastanke i osećao se u celom hodniku. Umesto toga, rešila sam da budem zahvalna za osveživač prostora i mirisni čaj koji sam držala u svojoj ordinaciji. Odabrala sam dve lepe porculanske šolje i stavila vodu da proključa. Topao čaj u hladno jutro biće pravi znak dobrodošlice.

Uskoro, ona je sedela u ordinaciji i grejala ruke držeći šolju čaja. Počele smo mojom uobičajenom molitvom za Božje prisustvo i mudrost, a onda sam je upitala zbog čega je tačno došla u moju ordinaciju toga jutra i kako mogu da joj pomognem.

Držeći u ruci šolju čaja, sela sam čekajući da čujem njenu priču. Međutim, to nije bila priča. Deset minuta je govorila nešto nepovezano. Rečenice su joj bile nedovršene, fraze nisu imale nikakvog smisla i nisu bile povezane. Pokušala sam da pronađem temu njene priče, ali nisam uspela. Možda je nervoza zbog samog dolaska kod psihoterapeuta izazvala tu konfuznost koja će vremenom nestati. Međutim, što je duže pričala, ja sam bivala sve više isfrustrirana. Rekla sam sebi: „Nensi, ovo je previše za tebe. Ova pacijentkinja je izgubila dodir sa realnošću. Ništa nema smisla.“ Ipak, ona je i dalje nepovezano pričala.

„O, Gospode“, molila sam se, „potrebna mi je pomoć. Molim te, daj mi rešenje - putokaz kroz ovu konfuziju“. A onda se dogodilo nešto jako čudno. U glavi mi se pojavila slika paukove mreže. Bila je tako stvarna da sam mogla ispružiti ruku i dotaknuti je. Osećala sam sve veći nemir i tiho se molila: „Gospode, molila sam te za pomoć, a ti si mi dao ovo?“ Ponovo sam čekala Božju intervenciju, ali mi se i ovog puta samo pojavila slika paukove mreže.

„U redu, Gospode“, rekla sam, „i šta sad?“ Isfrustrirana i razočarana što Bog nije odgovorio na moju molitvu onako kako sam očekivala, odjednom sam čula reči: „Otidi do deteta.“

„Šta to znači?“, tiho sam upitala. A onda mi je sinulo: deca vole priče.

Nisam znala šta da radim s ovim otkrivenjem, ali kada je žena zastala sa pričom, ja sam joj se obratila kao detetu. Nagnula sam se ka njoj i iz njenih usta izašle su sledeće reči: „Jeste li ikada videli paukovu

mrežu?“ Zatečena pitanjem, odgovorila je nakon kratke pauze: „Da, da, videla sam paukovu mrežu.“

To je bila njena prva povezana rečenica.

„Gde se nalazila mreža koju ste videli?“ nastavila sam.

„U našoj dnevnoj sobi. Paući dolaze kada koristimo šporet na drva. I u ambaru - uvek su u ambaru.“

„Možete li mi opisati jednu paukovu mrežu?“ zatražila sam. I dok je gestikulirala rukama, povezane reči potekle su sa njenih usana.

Još uvek nisam imala smišljen plan za terapiju kada sam joj postavila pitanje: „Da li ste ikada videli pauka u mreži?“

„O, da, mnogo puta“, odgovorila je ona.

„Dobro, ako možete da ga zamislite, želela bih da ga zamislite u crnoj boji“, dala sam joj uputstvo.

„U redu, zamislila sam! Crni pauk u mreži.“ Činilo se da ju je ova priča zainteresovala, a ja još uvek nisam znala koji je moj cilj i kakav ću zaključak izvući, ali sam rešila da verujem rečima koje su izlazile iz mojih usta.

„Sada bih želela da tom pauku dam ime. Nazvaćemo ga Sotona“, rekla sam.

„Sotona! Zašto baš tako? Zašto razgovaramo o pauku u mreži?“ upitala me je vidno uznemirena.

Odgovor je potekao sa mojih usana, a da o njemu nisam prethodno ni razmišljala. Činilo se kao da Bog, koristeći moj glas, traži prave reči. Sada sam bila smirena i počela sam da uživam u ovom otkrivenju. „Sotona je kao crna udovica koja plete lepljivu mrežu na mračnim, skrovitim mestima. Čim insekt dotakne tu lepljivu mrežu, biva uhvaćen u zamku. Kada se nađe u mreži, insekt počinje da se bori, pokušavajući da se oslobodi, i taman kada pokida svoje „okove“, pauk se pojavljuje gotovo ni otkuda. On ubada svoju žrtvu otrovnom žaokom koja izaziva paralizu i život insekta polako počinje da se gasi.“

„Baš kao i pauk, Sotona nas oštećuje u ranom detinjstvu kada se naš karakter još uvek formira. Ta oštećenja izazivaju poremećaje (disfunkciju) u našem načinu razmišljanja, našim osećanjima i ponašanju koji će trajati do kraja našeg života i uticati na naš odnos sa Bogom, bračnim drugom, decom i sa našim roditeljima.“

Žena se naslonila u svojoj fotelji i polako prekrstila ruke. Zadovoljno se nasmešila kao da je upravo doživela neko „otkrivenje“. „Onda tačno znam šta mi se dogodilo“, odgovorila je. Pričala mi je o svom detinjstvu u kojem je doživela sve vrste zlostavljanja: emocionalno, seksualno i fizičko. Kada je završila svoju priču, bila sam iznenađena što ona uopšte može da funkcioniše u bilo kom smislu.

Proces oporavka počinje upravo tada kada čovek doživi to „otkrivenje“, kada sazna nešto što da tada nije znao.

„Pa“, rekla je ona, „obzirom na moju prošlost, da li je moje ponašanje skroz poremećeno?“

Moj odgovor je za nju bio kao tračak nade. „Obzirom na štetu koju ste pretrpeli u detinjstvu, Vi se ponašate prilično normalno.“

„Ali, moje ponašanje nanosi meni i mojoj porodici bol i stvara probleme. Šta da radim? Kako mogu da ga promenim?“, preklinjala je ona.

Moj odgovor joj je, izgleda, ulio nadu: „Mi danas moramo početi da rešavamo nerešene probleme iz vaše prošlosti, da biste se mogli ispetljati i osloboditi iz Sotonine mreže. Morate *otkriti* prošlost i *suočiti se* s njom da biste izbacili te otrovne emocije koje nosite u sebi i tu prazninu ispunili Božjom savršenom mudrošću i Njegovim duhom ljubavi i prihvatanja.“

Šteta koju ste pretrpeli u ranom detinjstvu postaje filter kroz koji posmatrate sva ostala iskustva u životu. Vaše reakcije na ono što vam se sada dešava pokrenute su bolom koji ste doživeli u prošlosti. Bez obzira da li se sećate tog konkretnog bolnog iskustva iz prošlosti ili ne, šteta koju je pretrpeo vaš način razmišljanja i osećanja utiče na vaše ponašanje u sadašnjosti.

Vi se ne možete oporaviti preko noći ili za godinu dana. Oporavak traje čitavog života. Proces posvećenja - uobičajen hrišćanski pojam - predstavlja, u stvari, proces oporavljanja od štete koju vam je Sotona nanео u ranom periodu života, a koja prouzrokuje destruktivne oblike razmišljanja, osećanja i ponašanja u sadašnjosti.

„Takve su staze svih koji zaboravljaju Boga, i nadanje licemerovo propada. Njegovo se nadanje podlama i uzdanje je njegovo kuća paukova; Nasloni se na kuću svoju, ali ona ne stoji tvrdo; uhvati se za nju, ali se ona ne može održati.“ Jov 8:13-15.

2. SAZNAVANJE ISTINE

„Svaka potiskivana emocija se zagnoji, izazove sepsu i doprinese nastanku bolesti koja se može izlečiti jedino kada dopustimo da to zabranjeno osećanje izbije na površinu. Ne možemo se oporaviti od emocije čije postojanje poričemo.“

Sem Klajn (Klein)

Zašto moramo da se osvrnemo na prošlost da bismo razumeli sadašnjost? To je sasvim razumljivo pitanje, pitanje koje često postavljaju oni koji se suočavaju sa teškim zadatkom oporavljanja. Zar ne bi trebalo jednostavno da zaboravimo sve to iz prošlosti i nastavimo da gledamo napred, u budućnost? Kakve veze prošlost, naročito ono čega se čak i ne sećam, ima sa sadašnjošću?

Razumevanje fiziologije mozga bebe u ranom periodu razvoja pomoći će vam da shvatite zašto vaša prošlost toliko utiče na vaš sadašnji život. Posle pet i po meseci, beba u materici počinje da upija majčina osećanja. Beba u svom umu registruje emocije koje majka doživljava pod uticajem okolnosti u svom životu i prirode njenih odnosa sa ljudima oko sebe. Ako, na primer, majka nije udata, a otac ne želi da ostane u vezi sa njom ili odbija da preuzme odgovornost i ne pokazuje nimalo interesovanja za bebu koja treba da se rodi, dete će taj osećaj odbačenosti koji se javi kod majke doživeti kao svoj sopstveni. Svaka emocija koju majka oseća, bilo pozitivna ili negativna, prenosi se na dete i biva registrovana kao emocija koja se javila kod samog deteta. Posledica toga je da dete tada, u svom malom umu, beleži i stvara svoja prva sećanja na odbacivanje.

Do sedmog meseca prenatalnog razvoja, nesvesni deo bebinog mozga već je počeo da prima poruke iz spoljašnjeg sveta, postavši skladište za sva buduća životna iskustva. Ove poruke dolaze prvenstveno posredstvom čula sluha, a većina njih sadrži i emocionalnu komponentu. Pre nego što dođe na svet, dete registruje zvuk maminog i tatinog glasa; čak i zvuk glasa braće i sestara ili nekih drugih značajnih ljudi koji dolaze u kontakt sa majkom biva zabeležen u memoriji.

Nakon rođenja, beba prima mnogo više poruka, pošto sada svih pet čula prikuplja informacije iz sveta koji je okružuje. Ako se beba ne dodirne nežno ili ako doživi fizički bol, to će ostati zabeleženo u memoriji deteta. Ako beba vidi zastrašujuća, ljutita lica, to ostaje zabeleženo. Ako beba oseti neprijatan miris ili ukus, to ostaje zabeleženo i protumačeno kao odbacivanje. Svaki događaj se registruje istog trenutka i sadrži podatke svih pet čula, kao i emociju koja se javi kod deteta u trenutku kada je informacija zabeležena.

Ljudski mozak funkcioniše tako što se nadražaj, kada dođe do nas iz spoljne sredine, recimo posredstvom čula vida, automatski obrađuje bez bilo kakve komande sa naše strane. Baš kao što Internet pretraživač traži sve dostupne informacije vezane za određeni predmet, tako i čovekov um „pročešljava“ podatke zabeležene u svojoj memoriji i ređa po intenzitetu emocionalno obojene uspomene. Mi ćemo onda reagovati na taj početni nadražaj u našim mislima, osećanjima i ponašanju na osnovu sećanja koje ima najjači emocionalni naboj u tom trenutku.

Za emocije je zadužen limbički sistem, koji se nalazi u centralnom delu mozga. Njegov glavni zadatak je da upravlja emocionalnim reakcijama na spoljašnje nadražaje. (Vidi četvrto poglavlje.)

Da biste razumeli kako funkcioniše limbički sistem, blokirajte spoljašnje nadražaje i onda pročitajte reč koju ću vam dati. Potom zatvorite oči i dozvolite svom umu da, kao odgovor na tu reč, ode gde god želi. Žmurite oko trideset sekundi pre nego što odgovorite na sledeća pitanja. Da li ste spremni? Reč je...

Čokolada.

Šta ste videli? Da li je ono što ste videli vezano za uspomenu iz prošlosti? Koliko daleke prošlosti? Većina ljudi će se setiti nečega što se desilo pre mnogo godina, možda još u detinjstvu. Na primer, još dok sam (Nensi) ukucavala reč čokolada, setila sam se Božića kod bake. Pravila je predivan kolač. Voda mi curi na usta čim pročitam tu reč. Prosto osećam pod zubima slatka zrnca šećera i hrskave orahe. Kolač je držala u lepoj limenoj kutiji kakve su se nekada koristile, i baš kada bismo pomislili da smo pojeli i poslednji kolač, ona bi otišla negde gore gde ih je skrivala i donela još jednu kutiju. Baka je za mene predstav-

ljala sigurno, toplo i udobno mesto, tako da sećanje na nju izmamљуje osmeh na mom licu i izaziva u meni osećanje voljenosti i prihvatanja. Čak i jedenje kolača sličnog njenom može da izazove u meni isti taj osećaj prihvatanja koji sam osećala decenijama pre toga kada bi me ponudila kolačem.

Stvar je u tome što će bilo koja uspomena koja je najjače emocionalno obojena u trenutku delovanja spoljašnjeg nadražaja, bilo pozitivna ili negativna, biti događaj koji će dospeti do spoznajnog (svesnog) dela uma.

Jednog dana, spomenuli smo na predavanju reč *jagoda* kao spoljašnji nadražaj i jedna žena je istog momenta briznula u plač. Posle predavanja, u poverenju nam je rekla: „Možda ste primetili da sam počela da plačem kada ste izgovorili reč *jagoda*. Ja imam sedamdesetčetiri godine i kada ste izgovorili tu reč, ja sam se u tom momentu setila jednog od najgorih iskustava u svom životu. Bilo mi je dvanaest godina i tog leta sam pakovala jagode na farmi jednog uzgajivača. Bližio se kraj radnog dana i primetila sam da sam ostala poslednja, pa sam brzo napunila svoju korpu i vratila se u spremište za pakovanje da izmerim svoje jagode. Iznenada me je neko od nazad uhvatio za grudi. Sledeće čega se sećam je da sam ležala na prljavom podu gledajući nad sobom farmerovo lice i trpeći užasan bol dok me je silovao. Nikada nikome nisam rekla šta se tamo dogodilo. Moj muž je umro pre dve godine. Stalno razmišljam o tome kako sam dopustila da umre u uverenju da je on bio uzrok poteškoća na seksualnom planu u našem braku. A u stvari, svaki put kada bih legla pored njega i on mi prišao da vodimo ljubav, ja bih opet bila dete koje se trzalo od bola na onom prljavom podu. Živo sećanje na taj događaj i stari strahovi upravljali su mojom reakcijom na seksualnom planu i uskratili mi uživanje u bliskom odnosu sa suprugom.“

Naše reakcije i naše ponašanje potiču prvenstveno od emocije koja je obojila događaj iz prošlosti, a ne samo iz trenutne situacije ili emocije u sadašnjem trenutku.

Mala deca emocionalno reaguju na spoljašnje nadražaje koristeći samo limbički (emocionalni) sistem mozga. Ona ne raspolazu meha-

nizmom kojim bi logički došla od uzroka do posledice, zato što se deo mozga zadužen za logiku - moždana kora - još uvek nalazi u fazi razvoja, koja traje otprilike do tridesete godine života.

Međutim, kada se deca približe dobu kada se mogu smatrati odgovornom za svoje postupke (otprilike u dvanaestoj godini), u moždanoj kori ima dovoljno sadržaja - drugim rečima, ona su stvorila dovoljno memorije i poseduju hemijski i fiziološki mehanizam - da bi započeo proces logičkog razmišljanja, od uzroka do posledice. Osim toga, moždani mehanizmi su do tog doba mnogo precizniji i usklađeni, tako da su deca tada u stanju da povežu sve relevantne informacije (logika) pre nego što donesu odluku. Odluka će sada biti zasnovana na njihovim emocijama *i* na njihovoj logici. Međutim, važno je zapaziti da će ta odluka biti zasnovana na *njihovoj* logici, a ne nužno na logici njihovih roditelja ili nekih drugih osoba od autoriteta. Kod svakog čoveka, lično iskustvo utiče na njegovo logičko razmišljanje, pa time i na njegove odluke.

Nakon primanja nadražaja, mozgu je potrebno par stotinki, najviše nekoliko sekundi da, funkcionišući različitom brzinom u zavisnosti od okolnosti u datom trenutku, razvrsta čitavu gomilu uspomena koje sadrže logičke informacije da bi ih spojio sa emocijom i na taj način doneo logičnu, zrelu odluku.

Zanimljivo je to da odrasle osobe čije potrebe nisu bile zadovoljene ili koji su pretrpeli neku štetu u detinjstvu, i koje su u procesu logičkog razmišljanja preskakale i izbegavale određene faze zbog emocionalnog bola, reaguju automatski na emocionalnom nivou koristeći samo limbički sistem, koji upravlja reakcijom „bori se ili beži“ skoro bez ikakvog mešanja logike. Mnogi čak ni ne znaju da im logika stoji na raspolaganju i da mogu da je upotrebe. Nezadovoljene potrebe i šteta naneta u periodu formiranja karaktera prave crnu tačku na putu vašeg života.

Mnogi oseće žaoku odbacivanja svaki put kada okolnosti iznesu na površinu stari bol. Možda ste zatekli sebe kako tražite dokaze o odbacivanju u svom životu. Stvar je u tome da ko traži, taj će ih i naći. Sotona je tako isplanirao.

Ako oni koji treba da se brinu o malom detetu ne zadovoljavaju njegove potrebe, dete će reagovati tako što će početi da sisa palac, ćebence ili flašicu ili tako što će se uzбудiti, podivljati, plakati, vikati ili zahtevati zadovoljenje tih potreba. Odraslo dete, čije reakcije zbog pretrpljene štete još uvek potiču iz limbičkog (emocionalnog) sistema, reagovalaće tako što će se naduriti, udubiti u kompjuter ili TV, umrtviti bolni osećaj odbačenosti pomoću alkohola ili nekih drugih droga ili tako što će se odjednom razbesniti, napasti nekoga verbalno ili fizički ili se rasplakati. Odluke donose neodlučnost, okolnosti ili neko drugi. Oni reaguju ishitreno i donose odluke samo na osnovu impulsivnih osećanja, bez ikakvog prethodnog razmišljanja. Oni reaguju na spoljašnje nadražaje, što je svojstveno deci, umesto da, kao zrele, odrasle osobe, daju odgovor na njih.

Možda ste zatekli sebe kako udovoljavate ili pokušavate da udovoljite drugima kako biste bili prihvaćeni zato što to niste bili u ranijim periodima života. Da li preuveličavate svoja dostignuća da biste bili bolji u očima drugih? Možda ste hvalisavac koji ima potrebu da mu drugi govore koliko je dobar. Ako imate potrebu da budete bolji od nekog drugog da biste se bolje osećali, postoji velika verovatnoća da ste bili odbačeni u ranom periodu života kada je prihvatanje tako neophodno.

Da li je, možda, razmišljanje u odraslom dobu, koje je egocentrično, zasnovano na emocijama, detinjasto po prirodi i lišeno logike i rasuđivanja ono što Biblija naziva telesnim mudrovanjem (razmišljanjem) i neprijateljstvom prema Bogu? Poslanica Rimljanima 8:6,7 (Novi zavet) jasno kaže: „Jer telesno mudrovanje smrt je, a duhovno mudrovanje život je i mir. Jer telesno mudrovanje neprijateljstvo je Bogu, jer se ne pokorava zakonu Božjem niti može.“

Ljudima koji pretrpe štetu u prvih osamnaest meseci života, kada bi trebalo da se razvije poverenje, biće teško da prihvate ili imaju poverenja u sebe i druge. Ukoliko nemamo mnogo poverenja u ljude, biće nam veoma teško da prihvatimo znanje ili informacije od bilo koga, a ako sumnjamo u sebe, odbacivaćemo i sumnjaćemo u svakoga, uključujući i Boga.

Kako je ova informacija povezana sa Sotonskom paukovom mrežom? Da li je ovo deo njegovog podmuklog plana da nas uništi? Sotona

može tako da zatruje rani period našeg života i izopači našu sposobnost odlučivanja da mi i mnogo kasnije u životu reagujemo impulsivno i emocionalno kao deca. U periodu od osamnaest meseci do tri godine, dete koje raste u zdravom okruženju naučiće se autonomiji - postaće sposobno da samo donosi odluke i upravlja sobom. Oštećeno dete, koje živi u nezdravom okruženju, čak će i u svom zreloom dobu želeti da sve bude po njegovom, ma koliko je to što želi, možda, nelogično. On odnosno ona neće moći da donosi zrele odluke, zato što oštećene osobe donose odluke na osnovu emocija koje osećaju u datom trenutku, ne razmišljajući prethodno o mogućim posledicama. Neke osobe su toliko oštećene da ne žele da prihvate nove informacije iz bilo kog izvora, uporno zahtevaju da u životu sve bude po njihovom i tvrde da je njihovo mišljenje jedino ispravno. Oni koji su zbog oštećenja u ranom detinjstvu postali tvrdoglavi i samovoljni neće moći da prihvate neku novu istinu koja se razlikuje od njihove. Oni će zbog toga vrlo teško moći da dožive duhovna iskustva, zasnovana na poznavanju Boga i želji za istinom. Ljudi koji odbijaju da slušaju su gotovo uvek oni koji su zadržali i negovali te loše nasledne sklonosti u svom karakteru i koji su slepi za Božje principe i standarde.

Vratimo se ponovo na naše prvo pitanje: *Zašto moramo da se osvrnemo na prošlost da bismo razumeli sadašnjost?*

Moramo se osvrnuti na prošlost zato što je izlivena u cementu, zato što se ne može ukloniti i zato što predstavlja temelj života koji gradimo. Sve naše odluke zasnovane su na emocijama, informacijama i iskustvima koja su ranije uskladištena u našem mozgu.

Kada se moj (Nensin) deda približio devedesetim - kada mu je, potpuno slepom, bila potrebna tuđa nega - on je obično sedeo na svojoj stolici na zatvorenom balkonu kuće u kojoj sam odrasla i prisećao se prizora i događaja iz svog detinjstva. Pričao je kako je slušao propovedi Bilija Sandeja na trgu Trafalgar i tiho pevušio pesme koje je pevao kao dečak na tim evanđeoskim okupljanjima. Sećao se vremena naporog rada u kući sa dvanaestoro dece i u mlinu gde je radio kao dečak.

Kako um stari, čovek se lakše priseća uspomena iz detinjstva, naročito onih emocionalno obojenih. Ostareloom čoveku više nisu važne

činjenice i brojke, već drugovi iz detinjstva i članovi porodice. On provodi vreme prisećajući se prošlosti, mesta na kojima je bio, ljudi koje je upoznao i odnosa sa njima. Stariji ljudi se uvek iznova pitaju da li su se osećali prihvaćenima i da li su zauzimali značajno mesto u životima drugih.

Uspomene iz detinjstva predstavljaju filter kroz koji gledamo, slušamo, osećamo miris i ukus, dodirujemo i emocionalno reagujemo tokom čitavog našeg života. Gotovo svaka bolna reakcija u sadašnjosti povezana je sa bolnim oštećenjem ili uspomenom iz detinjstva. Iskustva, i pozitivna i negativna, klešu skulpturu sadašnjosti i utiču na njen oblik u budućnosti. Naš pogled na svet, određen našim opažanjima iz prošlosti, utiče na odluke koje ćemo donositi u sadašnjosti i tako oblikuje našu budućnost.

Jedino kada priznamo prisustvo i moć naših uspomena, a potom uklonimo negativne emocije vezane za bolne uspomene, mi se možemo nadati da ćemo reagovati na jedan zreo način, upotrebljavajući logiku čiji se centar nalazi u kori mozga. Jedino kada se suočimo sa prošlošću, možemo hrabro i uspešno pobediti sadašnjost.

Bez obzira koliko su, možda, bedne - koliko sotonske - naše uspomene, mi se možemo izlečiti jedino kada inaktiviramo emocije iz prošlosti. Možda najtragičnije životno iskustvo koje sam (Nensi) ikada čula jeste ono koje mi je ispričala jedna moja prijateljica.

Ona je bila privlačna, mala plavuša, zanimljive ličnosti i vesele naravi. Oblačila se sa stilom i izgledala veoma atraktivno. Vozeći se po gradu u svom novom automobilu i sklapajući prijateljstva sa uticajnim ljudima, Dženi je bila pojam uspešne osobe.

Dženi je bila supruga lekara i majka dvoje tinejdžera. Imala je predivno uređenu kuću, a deca su joj bila pristojna i lepo vaspitana. Međutim, s vremena na vreme, ne ličeći uopšte na sebe, pojavila bi se u ordinaciji svog muža u šljampavom džemperu, neočešljana i bez šminke. Još iz čekaonice uzviknula bi prodornim i detinjastim glasom: „Dušo, dušo“ ili bi svratila u moju kancelariju i briznula u plač.

Njen muž, Bart, bio je lekar preopterećen obavezama, koji je obožavao svoju suprugu, ali nije shvatao njenu „Džekil/Hajd“ ličnost. Dže-

ni se povremeno činila veoma usamljenom i izolovanom. Činilo se da je tražila svoje mesto, svoj identitet izvan sveta svog muža. Radila je nekoliko poslova, pokrenula biznis, volontirala u bolnici i imala veliku dušnu srce puno saosećanja.

A onda, iz čiste zabave, Dženi i Bart su rešili da pohađaju vikend-seminar o braku. Na seminaru je sve bilo u redu i oni su uživali u tome što su se, za promenu, usredsredili jedno na drugo. Za vreme jedne prezentacije, Dženi se dogodilo ono što nazivamo „flešbek.“ Nikada do tada nije bila doživela nešto slično: velikom brzinom pred njenim očima ređao se prizor za prizorom.

Prvo je videla malu devojčicu od oko tri godine kako leži na mermernom istesanom oltaru a onda je ugledala dvanaest muškaraca u crnim odorama sa kapuljačama kako stoje oko nje. Devojčica je krvavila. Njena krv je curila u srebrnu posudicu koja je potom kružila da bi svako uzeo po gutljaj. Kada su svi popili po gutljaj, jedan za drugim seksualno su zlostavljali dete.

Dženi je bila strašno uzbuđena i zbunjena. Odakle je došao ovaj prizor? Zašto baš sada? Da li je to bio neki horor film koji je nekada davno gledala? Zašto se toliko uplašila? Čemu taj užas? To sećanje ju je potpuno obuzelo. Izjurila je iz prostorije u kojoj se održavao seminar i osamila se u njihovoj hotelskoj sobi.

Kada je prestala da plače, Dženi je Bartu ispričala zastrašujuću priču. Dvadesetpet godina koliko su u braku on se molio za pomoć kako bi oboje razumeli zašto se ona tako ponaša, ali ova neuverljiva priča je svakako plod njene mašte.

Dženi je iznenada zasukala rukave svoje rolke; prešla je dlanom preko ruke, zaustavljajući se na malim ožiljcima. Zatim se sagnula i podigla nogavice, gledajući svoje listove. „Zar se nismo oduvek pitali odakle mi ti ožiljci po rukama i nogama? To je odgovor, Bart. Ta mala devojčica sam ja! Te ožiljke su mi napravili oni koji su cedili moju krv za srebrnu posudicu. A znam i ko su bili ti ljudi. Reći ću ti njihova imena. To su bili doktor A i doktor B. Tu je bio sudija C i dva advokata, D i E. A na čelu te grupe je bio moj tata. Pitam se da li je zato bio u domu za stare i potpuno odsečen od sveta od svoje pedesetdruge godine?“

Bart je odgovorio: „S tobom sam prošao kroz vatru i vodu, ali ovo je previše. Ne mogu da poverujem u tu priču. Kako si mogla da izmisliš tako nešto?“ Potpuno smireno i pribrano, Dženi je odgovorila: „Prvi put u životu znam zašto je moj život ličio na vrtešku. Meni se ne dopada ta slika, ali priča je istinita. Ja sam ta mala devojčica, Bart. Ja sam ta devojčica!“

Kada su stigli kući, Dženina sestra je potvrdila da je Dženi bila zlostavljana, rekavši da se nadala da je Dženi zauvek zaboravila taj užas. Dženi je rešila da pokuša da dokaže Bartu istinitost svoje priče. Zamolila ga je da odu u grad gde su odrasli. On je pristao, ali jedino pod uslovom da i psiholog pođe sa njima. Plašio se da bi Dženi mogla da poludi ukoliko otkrije istinu. Njih troje su se vozili jednom ulicom u Dženinom starom kraju i ona je konačno viknula: „Stani, ovo je to mesto!“

Zaustavili su se ispred crkve i sada je Bart bio šokiran. „Ne ovde, Dženi, ovo ne može biti to mesto. Ovo je crkva u koju sam išao kao dete!“

Potpuno uverena da je to to mesto, Dženi je izvadila notes i olovku iz tašne i rekla: „Evo, Barte, nacrtacu ti raspored prostorija u crkvi.“

Ona je psihologu i svom mužu detaljno opisala unutrašnjost zgrade i kružne stepenice koje su vodile do tajne prostorije sa mermernom pločom.

Kada su ušli u crkvu, Bart prosto nije mogao da veruje. Njen opis je bio potpuno tačan. Uplašeni, popeli su se uz kružne stepenice i Dženi ih je odvela do prostorije gde je više puta u svom detinjstvu ležala na mermernoj ploči - kao žrtva satanističkog obrednog zlostavljanja.

Bart je tiho plakao. Očigledno je bio potresen. Dokazi su bili tu. Morao je da poveruje.

Nakon toga, Dženi je otišla u policiju i unajmila privatnog detektiva, koji je pronašao njenu drugaricu koja je nekada živela preko puta nje. Ova devojka je potvrdila da su i njeni i Dženini roditelji bili umešani u dečju pornografiju. Snimali su porno filmove koristeći svoju decu i „snuff“ filmove u kojima ženski lik biva ubijen.

Dženi je posle toga pričala sa svojom starijom sestrom o onome što je otkrila. „O, Bože, Dženi, mislila sam da si zaboravila.“ Sve devojčice u Dženinoj porodici bile su zlostavljane na sličan način.

Dakle, zašto moramo da gledamo u prošlost da bismo razumeli sadašnjost? Zato što upravo iz prošlosti potiču istorijski delovi koji upotpunjuju slagalicu našeg života.

Pre nego što je otkrila neke stvari iz svoje prošlosti, Dženi je osam puta pokušala da izvrši samoubistvo, ne znajući šta je nagoni da to učini. Sada je njena prošlost ponudila ključ za odgonetanje njenog sadašnjeg ponašanja. Da ovo sećanje nikada nije isplivalo na površinu i da se Dženi nije suočila sa njim, ona bi sigurno samoj sebi oduzela život.

Zašto je to sećanje baš sada isplivalo na površinu? Bila je u pravom dobu i na sigurnom mestu.

U funkcije našeg mozga uprogramiran je jedan automatski mehanizam koji je osmišljen tako da sakriva bolne uspomene kako one ne bi bile dostupne za ponovni pregled. Taj proces se naziva *potiskivanje*. To je sigurnosni mehanizam koji je Bog ugradio u nas da bi sakrio od nas uspomene dok ne postanemo spremni da ih priznamo kao svoje, prihvatimo ih i prođemo ponovo kroz sve to da bismo ozdravili.

Uloga adrenalina u našem organizmu je da zatvara poklopac na „kontejneru“ u našem umu u kojem se nalaze naše bolne uspomene. Kada dođemo u godine kada se smanji proizvodnja adrenalina, u našem organizmu se obično dešavaju i neke druge hemijske promene (kao što su hormonske promene tokom menopauze). Ako smo roditelji, često i naša deca u isto vreme dospeju u svoje tinejdžerske godine i mi tada rekapituliramo i ponovo ocenjujemo svoj život. Suočavamo se sa mogućnošću promena u karijeri i budućeg sindroma praznog porodičnog gnezda, a majke se tada često osećaju manje potrebnim nego kada su deca bila mala. Usled svih ovih promena nastaju okolnosti koje mogu usloviti emocionalni nemir i konfuziju. Naše stare i bolne uspomene počinju da beže iz svog skrovišta. Naše telo je isprogramirano da zaštiti sebe, tako da mi nesvesno podižemo nivo adrenalina u svom organizmu izlivima besa, preteranim radom, napornim fizičkim vežbama, histeričnim reakcijama i iracionalnim ponašanjem. Međutim, doći će vreme kada više nećemo moći da držimo ta sećanja u sebi, i zbog konfuzije koja tada bude nastala mi ćemo misliti da počinjemo da ludimo. I tada zapadamo u krizu.

Tada smo već toliko ranjivi da ćemo posegnuti za bilo čim što će nam, po našem mišljenju, pomoći da se osećamo bolje, uključujući ljubavne afere, napuštanje porodice, alkohol ili neke druge hirovite poteze. Zbog svega ovoga osoba zapada u još dublju krizu: zbrku, depresiju i autodestruktivno ponašanje. Na kraju, u očajanju tražimo pomoć prijatelja, psihologa, sveštenika ili bilo koga drugog ko želi da nas sasluša; ili se osećamo beznadežno i pomišljamo, ili nekad čak i pokušavamo da sami svemu tome učinimo kraj.

Međutim, ono što nam je potrebno jeste znanje. *Kada shvatimo kako funkcioniše naš um, kakav pakleni plan ima Sotona i kakvu štetu smo pretrpeli, moći ćemo da započnemo proces uklanjanja bola i oslobađanja od pritiska.*

Baš kao u Dženinom slučaju, Bog zna koliko možemo da podnesemo i kada je pravo vreme da nam otkrije istinu. On će iskoristiti sigurno mesto gde ima osoba koje će nam pružiti podršku i pomoći nam da prebrodimo krizu. U Dženinom slučaju, to je bio seminar o braku koji je stvorio atmosferu ljubavi i podrške u kojoj joj je Bog mogao vratiti to sećanje. Bila je daleko od kuće, daleko od obaveza, zahteva i neprekidne zvonjave telefona. Ona i Bart su odvojili vreme da se usredsrede jedno na drugo, na svoj život i svoju ljubav. A pošto tu nije bilo pacijenata za koje bi se Bart brinuo, on je bio na raspolaganju svojoj ženi kada joj je najviše bio potreban. Nije li Bog dobar?

Dženi je bila devojčica koja je čitavog života pokušavala da pronađe Boga. Ona je očajnički težila za odnosom sa Bogom i pretvarala se da ima zajednicu sa Njim. Ali, kako je i mogla da je ima kada je njen rođeni otac, koji je u ranom detinjstvu za nju bio Bog, bio najodvratniji među onima koji su je zlostavljali?

Kada je otkrila istinu i započela proces oporavka, ona je osećala neverovatan mir koji nikada do tada nisam videla kod nje. Bila je opuštena i ponašala se zrelije. Više nije bila mala devojčica kojoj je bila potrebna pažnja svih onih koji su je okruživali. Počela je da se oporavlja, što joj je omogućilo da izraste u zdravu i potpunu osobu kakvom ju je Bog i stvorio.

Evo prvog koraka: pre nego što nađemo oprostaj i mir, moramo *poznavati* sebe kakvi zaista jesmo da bismo doživeli pokajanje. Mora-

mo shvatiti da nam je potrebna Hristova pomoć. Moramo osetiti bol naših rana pre nego što poželimo da budemo isceljeni.

Razlog zašto je to toliko važno je taj što šteta koju smo pretrpeli ometa i negativno utiče na naš emocionalni rast i, baš kao što je Isus Hristos rekao, „moramo se nanovo roditi.“ Moramo umreti svome „ja“, svojoj grešnoj, telesnoj prirodi, a onda moramo rasti u Njemu, dozvoljavajući Mu da bude naš novi roditelj i da nam svojom ljubavlju pomogne da izrastemo u zdrave odrasle osobe.

Razlika je u tome što taj proces novorođenja počinje onda kada mi to izaberemo. Ovoga puta, naše rođenje nije stvar odluke naših roditelja, već nas samih. Nažalost, tek nas očaj, nakon svih naših bezuspešnih pokušaja da pođemo ispravnim, pozitivnim putem, na silu čini ranjivima i spremnima za učenje. Moramo doći do tačke kada shvatimo da ono što radimo, jednostavno, ne funkcioniše.

Obično se u kriznim periodima okrećemo ka Bogu. Mnogi od nas će tek kada dođu do samog dna pogledati gore i, poput Petra koji je počeo da tone, uzviknuti: „Gospode, pomagaj!“ Duh pokornosti Bogu je taj prvi korak na putu ka uspehu. *Moramo biti ponizni da bismo se podigli.*

Kada shvatite svoj položaj, kada shvatite da niste potpuni i da vaše potrebe nisu zadovoljene, Bog vam kroz Isusa Hrista nudi svu nebesku silu da biste započeli proces oporavka. A zašto i ne bi?

Bog kaže u Svetom pismu: „Ti si moj“ (Jovan 17:6)

On te naziva svojim sinom ili kćerkom (1. Jovanova 3:1)

Kaže da te je stvorio (Psalam 139:13-16)

Gospod te je znao pre nego što si se rodio (Jeremija 1:5)

On je umro za tebe (Jovan 3:16)

On ti na nebu priprema dom (Jovan 14:1-3)

Ti si voljen (Jeremija 31:3)

Ništa te ne može rastaviti od Njegove ljubavi (Rimljanima 8:35)

Bog te je otkupio i oprostio ti sve grehe (Kološanima 1:14)

Ti si građanin neba (Filibljanima 3:20)

Bog je sve uložio u tebe. Ti vrediš neverovatno mnogo. On ne želi da te prepusti paukovoj mreži. U stvari, On ti je čak omogućio i direk-

tan pristup Njegovom Ocu kroz Svetoga Duha¹, tako da ti je Božja sila na dohvata ruke; sila tako jaka da, ako zamoliš, Gospod može i planine da pomeri za tebe: planine krivice, stida, razočaranja, planine odbacivanja, bola i zlostavljanja.² Osim toga, Isus je prošao kroz sve kroz šta ti prolaziš. Kušan je na iste načine na koje si i ti kušan, a ipak je odoleo iskušenju (Jevrejima 4:15)³. A Njegovom silom i ti možeš pobediti!

Pročitajte samo u Bibliji Isaija 53:3 da biste videli šta je Isus pretrpeo. „Prezren beše i odbačen između ljudi, bolnik i vičan bolestima, i kao jedan od koga svak zaklanja lice, prezren da ga ni za šta ne uzimamo.“ Da li ovo liči na nešto kroz šta vi prolazite? Eto, i On je kroz to prošao.

Međutim, postoji još mnogo toga kroz šta je Isus prošao. Otvorite svoju Bibliju i pročitajte celo 53. poglavlje Knjige proroka Isaije i videćete da je Isus propatio isto koliko i vi - i neizmerno više! Odbacila su Ga Njegova rođena braća po telu i On je kao dečak često morao da pobegne i nađe mir i spokoj u porodici svog prijatelja Lazara. On je poneo tvoje bolesti, tuge i bol; On je bio kažnjen, proboden i bijen; bio je tlačćen, žalostan, a na kraju i ubijen zbog tvojih greha. Još pre nego što si se rodio, On je znao da će ti biti potreban Spasitelj i ponudio je sebe kao žrtvu da bi ti mogao biti spasen. Tvoje je samo da Mu dopustiš da ti bude Spasitelj.

Isus je pobedio silom koja je došla od Njegovog Oca. Sila za vašu pobjedu potiče iz istog izvora! Kada kažete „Da“ Gospodu, celo nebo (Otac, Sin, Sveti Duh i hiljade i desetine hiljada anđela) postaje tvoj saveznik u borbi protiv pauka i njegove mreže. Postoji izlaz. Bog vam nije dao „duha straha, nego sile i ljubavi i čistote.“ (2. Timotiju 1:7).

Uz pomoć sile sa neba, koja vam je uvek na dohvata ruke, možete uspešno da prođete kroz taj proces otkrivanja istine, ma koliko bolan on bio u početku. Rane ne mogu zaceliti ako se prvo ne očiste i ne dezinfikuju. Bolne uspomene su poput čira koji treba izvaditi i gnoja koji

1 Efescima 2:18

2 ...Jer vam kažem zaista: ako imate vere koliko zrna gorušičino, reći ćete gori ovoj: pređi odavde tamo, i preći će, i ništa neće vam biti nemoguće. (Matej 17:20)

3 Nemamo poglavara svešteničkoga koji ne može postradati s našim slabostima, nego koji je u svačemu iskušan, kao i mi, osim greha.

PRIPADANJE

treba iscediti i očistiti da bi mogao započeti proces isceljenja. Morate otkriti istinu da biste se izlečili. Možete se ponovo roditi. Vi treba da odlučite.

3. UNOŠENJE I IZBACIVANJE SMEĆA

*„Ako je mozak kompjuter, onda je to jedini kompjuter koji radi na glukozu, proizvodi struju a formiran je igranjem u pesku.
Hvala Ti, Gospode.“*

Mozak je organ u našem telu, baš kao i srce, jetra ili bubrezi. Kao što srce pumpa krv koja donosi životodavne hranljive sastojke celom organizmu, isto tako i mozak reguliše funkcionisanje svakog organa u telu. On je glavni kontrolni sistem, središte organizma, centar svih nervnih sila i mentalnog delovanja; on je centar razvijenog sistema masovne komunikacije. Nervi koji polaze iz mozga kontrolišu celo telo i vitalne funkcije svakog dela tog sistema.

Um je termin koji koristimo kada govorimo o nekim od funkcija mozga. Njegov zadatak je da skladišti i obrađuje podatke koji mu se daju. Podaci stižu putem informacija koje saznamo i putem svega što naše oči vide, uši čuju, nos namiriše, koža oseti a jezik okusi. Ove informacije se skladište svesno (u sazajnom, spoznajnom i svesnom delu uma, zaduženom za svesno rasuđivanje) ili podsvesno (ispod nivoa logičkog rasuđivanja). Jednostavnije rečeno, podsvest je folder koji sadrži fajlove informacija, koje u trenutku primanja um smatra beznačajnim, ili suviše bolnim da bi ih se ponovo prisećao, ili ne toliko neophodnim. Limbički sistem, koji se nalazi iznad i oko moždanog stabla, prikuplja i emocije koje osetimo kao reakciju na sve što se oko nas dešava. Um organizuje i upravlja spoljnim nadražajima kako bi primereno reagovao u skladu sa svim uskladištenim podacima - svesnim, podsvesnim i emocionalnim.

Vekovima se u teologiji raspravlja o tome da li Sotona može ili ne može da čita naše misli. Mi smo ubeđeni da, iako ne može da čita naše misli, on poznaje naše nasleđe, a otuda i naše slabosti. On zna kakvu nam je štetu naneo u ranom detinjstvu i emocije koje mi zbog toga nosimo u svom srcu. On onda sluša šta mi pričamo i pažljivo prati naše reakcije na različite nadražaje, tako da sa neverovatnom preciznošću

može da „izračuna“ kako mi obrađujemo naše stare uspomene i sadašnja iskustva. I tako Sotona sa priličnom pouzdanošću može da „čita“ naše misli.

Mi znamo da je Sotona najučenije i najupućenije stvorenje u svemiru kada je reč o ljudskom telu, mozgu i njegovom funkcionisanju - a njegova težnja je da stekne potpunu kontrolu nad njim. Otkako je čovek stvoren i pao u greh, Sotona eksperimentiše sa osobinama ljudskog uma, pokušavajući da ga poveže sa svojim, da bi mogao da prevari ljude i navede ih da pomisle kako oni sami donose svoje odluke, dok ih zapravo Sotona vodi po sopstvenoj volji. On se nada da će napraviti takvu zbrku u umovima ljudi da oni neće biti ni svesni da je on taj koji upravlja njima.

Jedan od glavnih zadataka koje je Sotona sebi postavio jeste da se pobrine da okolnosti u našem životu teku tako da ometaju ispravno funkcionisanje našeg uma, zato što zna da su sledeće Isusove reči istinite: „Dobar čovek iz dobre kleti srca svog (uma) iznosi dobro, a zao čovek iz zle kleti srca svog (uma) iznosi zlo, jer usta njegova govore od suviška srca (uma).“ (Luka 6:45; zgrade dodate). Drugim rečima, naše reakcije zasnovane su na svim mogućim emocionalno obojenim podacima uskladištenim u našem umu.

Jedino naše utočište od Sotoninih prevara je proučavanje uma. Mi moramo izučavati uticaj uma na telo i obrnuto, kao i zakone po kojima funkcionišu. Na taj način ćemo početi da shvatamo sopstvenu ličnost i započeti proces oporavka, nakon čega ćemo moći da oprostimo sebi i nađemo mir. Hrist nas može spasiti jedino ako shvatimo da smo grešni. On je došao da „isceli skrušene u srcu, da propoveda zarobljenima da će se osloboditi, i slepima da će progledati, da otpusti sužnje“ (Luka 4:18). Međutim, „ne trebaju zdravi lekara“ (Luka 5:31). Evo odgovora: mi moramo znati u kakvom se, zapravo, stanju nalazimo da bismo osetili potrebu za Božanskom pomoći. Mi moramo osetiti bol naših rana da bismo poželeli da nas Hristos isceli.

Pošto je mozak toliko važan za svakodnevno funkcionisanje našeg organizma i za našu duhovnost kako u sadašnjosti tako i u budućnosti, veoma je važno da saznamo kako on funkcioniše - makar na jedan jednostavniji način.

Naučnici se ne slažu oko broja ćelija u delu mozga zaduženom za pamćenje, ali se procenjuje da ih ima između jednog i tri biliona (1.000.000.000.000-3.000.000.000.000). Svaka pojedinačna ćelija može da uskladišti ceo komplet *Enciklopedije Britanika*. Um prima poruke iz spoljašnje sredine preko svih pet čula brzinom od oko sto hiljada (poruka) u sekundi. Zatim se pravi selekcija, pa tako um neke poruke sačuva a neke izbriše. Veliki deo informacija koji se primi putem čula ne zadržava se, zato što um sam može da briše podatke koje smatra nevažnim. Naš um je poput moćnog kompjutera koji prikuplja i čuva podatke i kad smo budni i kada spavamo.

Šta mislite, zašto je Bog stvorio um tako beskonačnog kapaciteta? Čak i kada bismo živeli 150 godina, mi bismo iskoristili samo mali broj ćelija naše memorije. Ovo pitanje često postavljamo kada držimo seminar i veoma je zanimljivo čuti odgovore učesnika. Skoro uvek neko glasno kaže: „Zato što nas je Bog stvorio da živimo večno.“ Očigledno je da ćemo nastaviti da učimo kroz čitavu večnost - a Bog neće morati da izvrši operaciju na našem mozgu da bi to bilo moguće.

Zamislite gomilu kompak-diskova naslaganih jedan na drugi, svaki u svom omotu na kojem piše naslov, sadržaj i ime izvođača. Ovo je pojednostavljena slika uspomena u našem umu. Nadražaji dolaze do nas iz spoljašnje sredine a ponekad čak i iz samog našeg uma. Spoljni nadražaji dolaze do nas putem čula, među kojima su najjači oni koji dolaze putem čula vida i sluha. Brzinom svetlosti, naš um pregleda i preradi čitavu tu gomilu sećanja. On iz te gomile izvlači ona sećanja koja su vezana za pristigli nadražaj i ređa ih po emocionalnom naboju koji ona nose u datom trenutku. Sećanje sa najviše emocionalnog naboja, bilo pozitivnog ili negativnog, biće ono što će uticati na reakciju celog našeg bića na tu uspomenu, a ne realnost sadašnjeg trenutka. Mi znamo da se sva naša sećanja iz prošlosti do detalja čuvaju u našem umu i da mogu oživeti, na osnovu eksperimenata u kojima naučnici koristeći malu sondu dotiču, tj. stimulišu određene delove mozga, usled čega se pacijent odmah seti nečega iz prošlosti do najsitnijih detalja, uključujući i mirise, ukuse i sva ostala čula, baš kao da se sve to dešava u tom trenutku.

Bolne uspomene iz prošlosti nadjačaće sve ostale uspomene, uključujući i sadašnji nadražaj. To bi, onda, značilo da smo skloni da živimo više u prošlosti nego u sadašnjosti, zar ne? Naše ponašanje je više reakcija nego akcija zasnovana na realnosti sadašnjeg trenutka. Čak i emocija sadašnjeg trenutka može da aktivira neku staru podsvesnu uspomenu koja je možda godinama mirovala, pokrećući tako čitav lanac uspomena koje će nam pomoći da pronađemo kockice mozaika našeg života koje su nam nedostajale.

Na jednom skupu neko nas je zamolio da u pisanoj formi damo opis jednog od naših seminara. Kada smo došli u našu hotelsku sobu, ja (Nensi) sam uključila kompjuter i potražila odgovarajući fajl kako bih ispunila taj zahtev. Rešila sam da revidiram opis koji smo prethodno bili napisali. Radila sam za kompjuterom oko pola sata, dok je Ron čitao nešto ležeći na krevetu. Odjednom, na ekranu su se pojavili neki znakovi koji su ličili na egipatske hijeroglife. „O, ne“, uzdahnula sam, „opet sam to uradila!“ U očajanju, obratila sam se Ronu: „Šta sam sada uradila? Molim te, pomoz mi!“

Ron je došao i stao iza mene gledajući preko mog ramena u monitor i rekao mi: „Ne znam kako ti je to pošlo za rukom, devojčice. Zaista ne znam. Ustani da vidim šta mogu da uradim.“

Bilo ono tu ili ne, osetila sam zgražavanje u njegovom glasu. Nerado sam ustala od stola i bezvoljno sela na ivicu kreveta, sa uzdahom zgražavanja nad sopstvenom glupošću, osećajući da mi se vilice stežu. Bila sam ljuta, i svesna tog svog osećanja. Ali zašto? Da li sam zaista bila toliko ljuta na sebe ili na Rona? Pa on je samo pokušavao da mi pomogne. Nije mi se dopalo to osećanje. Uplašilo me je. Tiho sam se pomolila: „Gospode, kada sam se još ovako osećala? Molim Te, pokaži mi odakle dolazi ovaj bes?“

Ubrzo se pred mojim očima pojavila scena iz prilično daleke prošlosti. Imala sam trinaest godina i bila u prvom razredu srednje škole. Dobili smo zadatak da napišemo svoj prvi referat iz prirodnih nauka. Sedela sam za kuhinjskim stolom a preda mnom je bila moja nova pišaća mašina. Bila sam otkucala oko dve trećine stranice kada je moj otac došao iz svoje radionice u podrumu. Prišao mi je i upitao me: „Šta

to radiš, Pudi?“ (Tako mi je tepao.) „Kucam seminarski rad iz prirodnih nauka“, odgovorila sam.

Tata je stajao iza mene i preko mog ramena čitao ono što sam otkucala. Nisam ni trepnula a on je već istrгнуo papir iz mašine i popepao ga. Rekao je: „Nikada ti neće prihvatiti te gluposti. Ustani, ja ću ti napisati.“ Ogorčena i ljuta, posmatrala sam kako moj otac kuca ceo seminarski, znajući da ću umesto svog morati da predam njegov rad. Kada s ove vremenske distance posmatram taj događaj, shvatam da je tata samo želeo da mi pomogne. To je verovatno bio njegov način da mi kaže: „Pomoći ću ti zato što te volim.“ Međutim, poruka koju sam ja primila govorila je *ja te odbacujem*. Njegov postupak meni je govorio: „Ti si glupa i ništa ne umeš da uradiš kako treba. Zašto uvek moram da popravljam ono što ti zabrljaš?“

Ovo sećanje iz prošlosti bilo je odgovor na bes u datom trenutku! Znala sam da se u trenutku kada je Ron seo za kompjuter osećam upravo onako kao što sam se osećala kada je tata zauzeo moje mesto za pisaćom mašinom. Ljutnja koju sam tada osećala sada je postala bes. Jednostavno sam znala da ne umem da uradim zadatak kako valja i nikada nisam bila dovoljno dobra niti ću ikada biti. Razočarala sam svog oca i znala sam to, a sada je Ron bio razočaran mnome. Bilo mi je isto toliko važno da me on sada prihvati kao što mi je u detinjstvu bilo važno da me tata prihvati. Činjenicu da me Ron voli i da je samo pokušavao da mi pomogne nakon što sam ga zamolila nisam uzela u obzir. Nadražaj su bile reči: *Ustani da vidim šta mogu da uradim*. Te reči su me vratile gotovo četrdeset godina unazad i ja sam odgovorila na nadražaj ljutnjom koja je tinjala u meni a da toga nisam bila ni svesna.

Čim mi se vratilo to sećanje i čim sam prepoznala njegovo poreklo, pretpostavila sam da je Ron verovatno primetio da sam ljuta. Stoga sam odlučila da mu kažem istinu. „Znaš, dušo, pre par minuta kada si mi rekao da ustanem od stola i da ćeš ti popraviti ono što sam zabrljala, u istom momentu sam se naljutila.“

„Znam da si bila ljuta“, odgovorio je Ron.

„Pa“, nastavila sam, „nije mi se dopalo to osećanje, pa sam zamolila Gospoda da mi pokaže kada sam se u prošlosti tako osećala. Pred

mojim očima je bljesnuo prizor iz perioda kada sam imala trinaest godina...“; i tako sam mu ispričala celu priču, uveravajući ga da moja ljutnja nije bila usmerena na njega, već na mog tatu i na mene samu. To je bila stara uspomena, CD iz prošlosti, koji je ponovo pušten i protumačen kao sadašnjost.

Kada sam rekla Ronu istinu, mogla sam da priznam da sam ja, zapravo, odgovorna za tu ljutnju, a ne on. On više neće morati da me pita da li je on učinio nešto što me je naljutilo. Osim toga, uputila sam snažnu poruku i mom sopstvenom umu - poruku završetka i priznanja. Završetka u smislu da se odgovarajuća poruka vratila i da sam, pošto sam bila u stanju da prepoznam njen uticaj na moj život, mogla da uklonim snažan negativan emocionalni naboj iz te stare uspomene, neutrališući tako njen uticaj na sadašnjost. „I poznaćete istinu, i istina će vas izbaviti“ (Jovan 8:32). Osim toga, time što sam rekla Ronu istinu, učinila sam ogroman korak ka razumevanju sopstvene ličnosti, a i Ron je sada mogao bolje da me razume.

Ljudska bića predstavljaju skup svih sećanja iz prošlosti. Sve zajedno, ove uspomene proizvode naše misli i osećanja iz kojih onda proističe naše ponašanje.

(Ron) Kada držimo seminar, ja moć uspomena iz prošlosti često ilustrujem tako što pozovem nekoga iz publike da istupi napred i sedne na stolicu na rasklapanje gde svi mogu da ga vide. Ljudi obično rado sednu na stolicu iako nemaju pojma zašto to tražim od njih. Nakon nekoliko sekundi počinjem da ih ispitujem: „Pretpostavimo da ste došli i seli na ovu stolicu, a da se ona pod vama srušila i vi završili na podu, a da vam se cela publika smeje. Mi vam pomognemo da ustanete i odmah nakon toga počinje pauza. Zatim se vraćamo sa pauze i ja vas još jedanput pozivam da dođete i sednete, uveravajući vas da je stolica sada popravljena. Da li biste došli?“

Moji učesnici obično odgovaraju: „Pa, možda, ako isprobam stolicu i uverim se da se neće ponovo srušiti.“

Tada im kažem: „Pretpostavimo da se sruši još jedanput? Ovoga puta, vi se niste samo izblamirali, već ste i besni što sam vam podvalio da padnete još jedanput. Ako bih vas i sutradan zamolio da dođete i

ponovo sednete na stolicu, uveravajući vas da sam je nosio na popravku i da se sada garantovano neće srušiti pod vama, da li biste seli?“

Gotovo svi učesnici seminara odgovore: „Nema šanse! Prvi put bih mogao da vam oprostim, ali drugi put ste od mene stvarno napravili budalu tako da više ne bih mogao da vam verujem.“

Ja im tada naglasim da svi mi predstavljamo skup svih naših sećanja i uspomena iz prošlosti. Osobi koja prvog dana nije bila na seminaru i nije videla šta se dogodilo, a dođe sledećeg dana, nečije odbijanje da sedne na stolicu izgledalo bi iracionalno. Zapitala bi se: „Zbog čega neko baš toliko uporno odbija da sedne na stolicu?“

Učesnik seminara koji je sedeo na stolici tada obično odgovori: „Pa, vi ne znate šta se juče dogodilo!“ Budući da ne poznamo ili ne razumemo „juče“ u nečijem životu, ne možemo ni da ocenjujemo njegovo ponašanje. *Iskustva i događaji iz prošlosti neverovatno utiču na naše trenutno ponašanje.*

(Nensi) Tokom seminara koji smo držali u jednoj srednjoj školi tražila sam od učenika da odrede gde ih odvedu misli kada izgovorim reč čokolada.

Jedan učenik je odgovorio: „Video sam ogromnu *Herši* čokoladicu!“

„Da li je to tvoja omiljena čokolada?“, upitala sam ga.

„O, da!“, odgovorio je on. „Uvek kupujem *Herši* čokoladicu kada mi se jede nešto slatko.“

„Koja tvoja uspomena je vezana za *Herši* čokoladicu?“, upitala sam ga. „Da li ima nešto posebno što je vezano za nju? Možeš li da se setiš svoje prve *Herši* čokoladice?“

„Kada sam bio mali, blizu naše kuće bila je jedna prodavnica slatkiša. Mogao sam da idem tamo jedanput nedeljno sa svojim tatom i on bi kupio jednu *Herši* čokoladicu meni i jednu sebi.“ Zapazila sam crvenilo oko njegovih očiju i neku blagost u glasu koje pre toga nije bilo, pa sam mu postavila još neka pitanja. „Da li još uvek ideš tamo jedanput nedeljno po *Herši* čokoladicu sa svojim tatom?“

„Ne“, odgovorio je tiho. Roditelji su mi se razveli kada sam imao sedam godina i tatu viđam možda jednom godišnje, ako imam sreće.

Nikada ranije nisam razmišljao o tome, ali možda volim *Herši* čokoladice zato što me podsećaju na bolja vremena kada je tata bio deo mog života.“

Nema sumnje da je u učionici bilo onih koji su takođe primetili suze u očima ovog mladića i smatrali ih neprimerenim datoj situaciji sve dok nisu čuli celu priču o gubitku koji je njihov drug iz razreda pretrpeo. Mi često skrećemo pažnju sa svojih ličnih problema tako što se usredsređujemo na tuđe, ocenjujući ih i iznoseći negativne opaske na račun njihovog karaktera. Biblija ovakvo ponašanje naziva „zlom sumnjom.“ Kako je nepromišljeno raditi to kada ne znamo ili ne razumemo šta je čoveka navelo da se tako ponaša. Tako je lako otkrivati tuđe greške a svoje zanemariti. Biblija o tome govori kao o primećivanju truna u tuđem oku i propuštanju da se vidi balvan u sopstvenom oku¹ (Matej 7:5). Mi to radimo obično zato što ne znamo kako da otklonimo bol koji osećamo, zbog čega taj naš bol nastavlja da nas kontroliše, umesto da doživimo osećaj slobode koji se javlja kada shvatimo sopstvenu ličnost. Mi moramo i možemo prepoznati bol koji nosimo u sebi i nezdrave stvari koje zbog njega činimo. To je najvažniji sastojak u procesu duhovnog i emocionalnog rasta.

Sećanja, zapravo, nisu naslagana jedno na drugo, već su fragmentirana tako da svako čulo i sećanja vezana za to čulo imaju svoj zaseban deo mozga. Svaka uspomena sadrži elemente svih pet čula, ali kada se vraća, može biti nepotpuna. Na primer, jedna odrasla žena koja je bila žrtva okrutnog zlostavljanja u detinjstvu probudila se usred noći sva uspaničena. Dobila je osećaj da će njen zlostavljač uskoro doći, a jedino što je pritom osetila bio je miris. Osetila je miris piva. Brzo je ustala iz kreveta, umila se, izduvala nos i uradila sve što je mogla da bi se oslobodila. Pitala se: „Kako je moguće da osećam miris piva kada u ovoj kući nema alkoholnih pića niti je ikada bilo? Odakle on dolazi?“ Tokom sledećih nekoliko meseci ona se budila usred noći sa istim osećajem panike, ali praćen nekom drugom čulnom percepcijom, poput osećaja bockanja i peckanja oko usta. Bilo je potrebno četiri meseca da

1 Licemere! Izvadi najpre brvno iz oka svojega, pa ćeš onda videti izvaditi trun iz oka brata svojega.

se otkrije cela priča: lice njenog pijanog oca koji ju je seksualno zlostavljao od ranog detinjstva do njenih tinejdžerskih godina.

Sećanja se mogu vratiti nadražajem mirisa, ukusa, zvuka, vida ili dodira. Čulo vida deluje naj snažnije zato što je povezano sa stimulativnom uspomenom, iako je za reakciju potreban delić sekunde više nego za neka druga čula. Kada je stimulirano čulo vida, mrežnjača prima sliku i mora da je pošalje različitim vezama pre nego što ona dođe do kore mozga gde se nalazi centar za čulo vida. Čulo mirisa i ukusa direktno su povezana sa limbičkim sistemom, gde je smešten centar za emocije. Miris je naročito snažan i brz nadražaj za vraćanje sećanja. Nadražaj ukusa ili mirisa veoma često aktiviraju neku uspavanu ili potisnutu uspomenu. Ja (Nensi) sam godinama uživala u mirisu lavande. Tek kasnije sam saznala da njen miris ima umirujući efekat, pa sam pretpostavila da je to razlog zašto mi se javlja taj lagodan, pozitivan osećaj kada je pomirišem. Jednoga dana u jednoj biljnoj apoteci videla sam čitav niz bočica sa prirodnim mirisima, a na nekoliko njih pisalo je „Engleska lavanda.“ Kada sam otvorila jednu od njih i osetila taj miris, pred mojim očima se pojavio lik moje bake. Moje oči su se u istom momentu napunile suzama kada sam se setila njenog mirisa i nežnih reči koje mi je upućivala.

Kada nam se vrati neko sećanje, ono se može vratiti u potpunosti, sa svim čulima i istim onim emocijama koje smo prvobitno osetili, ili se može desiti da samo fragment tog sećanja izbije na površinu, podstaknut jednim od čula.

(Ron) Meni je uspomena koja mi je ponovo došla u svest pomogla da shvatim zašto sam se tako čudno ponašao svaki put kada je Nensi sipala vruću vodu u šolju za čaj.

Sve je počelo jedne nedelje uveče nakon što smo se preselili u naš prvi stan. Bio sam student i Nensi mi je pomagala oko jednog predmeta koji je za mene bio gori od grčkog. Nensi se zaista namučila objašnjavajući mi da je glagol reč koja označava radnju i da bi ublažila nastalu tenziju, predložila je da popijemo čaj.

Složio sam se da bi nam šolja čaja zaista prijala i ona je ustala sa poda gde smo učili i otišla u kuhinju koja je bila na samo par koraka od sobe. Kada je čajnik zazviždao, ona ga je sklonila sa ringle i počela da

sipa proključalu vodu u šolju. Znao sam da mi je skuvala čaj iz ljubavi, ali kada mi ga je donela, moj odgovor je bio bizaran. Gotovo sa gađanjem, promrmljao sam: „Hvala.“

„Šta nije u redu, dušo?“ upitala me je.

„Sve je u redu!“, odgovorio sam kao iz puške.

„Samo nekoliko trenutaka pre nego što sam otišla u kuhinju bilo je sve u redu. Sada kada sam se vratila sa čajem, kao da si nešto ljut“, nastavila je ona.

„NISAM ljut“, viknuo sam.

Nije htela dalje da me ispituje, plašeći se da me još više ne razljuti.

Narednih dvanaest godina, svaki put kada bi mi Nensi donela neki topli napitak, ja sam odgovarao ljutito, čak i onda kada bih je ja lično zamolio da mi ga napravi. To je bila zagonetka za nas oboje!

Jednom takvom prilikom, kada je Nensi sipala vruću vodu u šolju, viknuo sam joj: „Ne sviđa mi se taj zvuk!“ Ovog puta je bar postojala neka veza. Njegova ljutnja je sigurno izazvana zvukom, ali kojim? Nensi je odlučila da otkrije u čemu je problem.

„Koji zvuk ti se ne dopada?“ pitala je ona idući ka dnevnoj sobi sa šoljom u ruci.

„Zvuk tečnosti kada se sipa u šolju“, odgovorio sam manje ljutito nego ranije. „Ježim se od njega. Vrlo je neprijatan, ali nemam pojma sa čim je povezan“, rekao sam.

„Verovatno ćeš se jednog dana setiti“, odgovorila je, ne ispitujući me ništa više u vezi sa tim. Znala je da bih se, ako bi me saterala u ćošak, samo još više naljutio. Ja bih izašao iz tog ćoška razbijajući sve što mi se nađe na putu i ispaljujući verbalne uvrede. Krivicu za taj i bilo koji drugi neprijatan događaj u mom životu svalio bih na Nensi.

Dvanaest godina moja žena je zaobilazila tu moju reakciju dok napokon nisam otkrio istinu. To se desilo jednom prilikom kada sam čuo zvuk ključale vode kako se sipa u šolju i kada sam osetio miris sveže pripremljene kafe. Kada je čulo mirisa, koje je direktno povezano sa centrom za emocije, bilo stimulisano zajedno sa zvukom, jedna slika je oživela u mom sećanju. Oči su mi bile pune suza. Moja ljutnja je odjedanput postala detinji bol zbog odbacivanja.

Rekao sam Nensi: „Vidim sebe kako stojim u svojoj sobi, priljubljen uz vrata sa unutrašnje strane. Subota je uveče i ja sedim zaključan u svojoj sobi da bi moji roditelji mogli da večeraju i zabavljaju svoje goste za trpezarijskim stolom koji se nalazio odmah pored moje sobe. Kada god bi se začulo zvono na ulaznim vratima, što se dešavalo skoro svake subote uveče, moj otac bi me uhvatio za uvo i odvuкао u moju sobu. 'Ostani ovde, Buč,' govorio bi on zaključavajući vrata starim kалаuzom. Nakon toga bih proveo naredna tri ili četiri sata vireći kroz ključaonicu i pokušavajući da shvatim čemu se odrasli smeju, uveren da sam ja predmet njihovih šala. Mogao sam da osetim miris peciva koje je moja majka čitav dan pekla, a koje nisam smeo ni da pipnem, i jake kafe kakvu piju Evropljani.“ Odjedanput sam znao zašto sam ljut. Miris kafe i zvuk tečnosti prilikom sipanja vratili su me natrag u prošlost.

Ispričao sam joj celu priču kroz jecaje i iskazao bol koji sam osećao kao dete a koji sam još uvek osećao i u svom odraslom dobu. Končno sam došao u dodir sa emocijom i štetom koja je prouzrokovala ovakvo bizarno ponašanje.

Da li je to značilo da nikada više neću ljutito reagovati kada budem čuo zvuk sipanja vode? Naravno da ne! Taj bes mi se javljao i narednih nekoliko godina, ali svaki put kada bih čuo taj zvuk, ja bih govorio: „Ne dopada mi se taj zvuk, ali to je bilo onda, a ovo je sada. Odrasla sam osoba. Više ne moram da budem mali dečak zaključan u sobi. Voljen sam i prihvaćen u svom domu.“

Što sam više puta ponovio tu istinu, to mi je bilo lakše da u nju poverujem! S vremena na vreme, taj stari bes je izbijao na površinu, ali sam ja stvorio toliko mnogo pozitivnih zapisa koji su zamenili one negativne da mi ta sećanja više nisu predstavljala mučenje. Moj um je stvorio novi put, novi niz kompakt-diskova sa pozitivnim sadržajem, tako da sada, kada stigne nadražaj, mogu da reagujem pozitivno, na jedan zdrav način primeren odraslom čoveku. Sada sam skloniji da pohvalim svoju ženu nego da je krivim za sve.

U stvari, ta sila koja nam omogućava da izaberemo pozitivnu reakciju potiče od Svetog Duha, koji ima zadatak da nam prenese nebesku silu, naročito u vreme velike potrebe. Eto u tome se mi razlikuje-

mo od Pavlovljevih nemačkih ovčara, koji su samo reagovali lučenjem pljuvačke na zvuk zvona koji je prethodno povezan sa parčetom mesa. Iako nije bilo mesa u kasnijim eksperimentima, psi su i dalje reagovali na osnovu *prethodnih* sećanja. To je bio nadražaj koji je, bez razmišljanja, izazvao uslovljenu reakciju. Mi ne moramo da budemo uhvaćeni u taj krug stalnog ponavljanja samoporažavajućih oblika ponašanja.

Nama je, kao ljudskim bićima, data sloboda izbora. Kao hrišćanima, data nam je nebeska Sila da napravimo *pravi* izbor. Naš zadatak je da razumemo podsticajnu silu naših sećanja iz prošlosti, obradimo ih, odnosno ponovo prođemo kroz njih, uklanjajući bolne emocije i da potom ispunimo naš um pozitivnim i optimističnim porukama.

U ovom kontekstu, lako je razumeti zašto je apostol Pavle rekao: „Radujte se svagda u Gospodu, i opet velim: radujte se. Krotost vaša da bude poznata svim ljudima. Gospod je blizu. Ne brinite se ni za što nego u svemu molitvom i moljenjem sa zahvaljivanjem da se javljaju Bogu iskanja vaša. I mir Božji, koji prevazilazi svaki um, da sačuva srca vaša i misli vaše u Gospodu Isusu. A dalje, braćo moja, što je god istinito, što je god pošteno, što je god pravedno, što je god prečisto, što je god preljubazno, što je god slavno, i još ako ima koja dobrodetelj (vrлина), i ako ima koja pohvala, to da mislite“ (Filibljanima 4:4-8). Razmišljanje o ovim pozitivnim biblijskim tekstovima može obnoviti naš um.

Kada nam je um pretrpan bolnim osećanjima zbog nepravdi koje su nam učinjene u prošlosti, mi nismo otvoreni za primanje duhovne istine ili za prihvatanje ozdravljenja koje nam Bog nudi, što bi nam pomoglo da više ne reagujemo na osnovu emocija iz prošlosti. Kada otklonimo to „emocionalno“ začepljenje iz našeg uma, slobodno možemo da prihvatimo isceljenje koje nam Hristos nudi i donosimo zrele odluke zasnovane na logici i razumu, kao i na zdravim emocijama.

U tom vremenskom periodu između nadražaja i naše reakcije na njega sva sila univerzuma stoji nam na raspolaganju. Isus zna da Sotona nastoji da stekne kontrolu nad ljudskim umom i spreman je da pomogne svakome ko zatraži Njegovu pomoć. On ne želi da bilo ko od Njegove dece propadne², tako da nam je nebesku silu stavio na dohvata ruke. I

2 Tako nije volja oca vašega nebeskoga da pogine jedan od ovih malih. (Matej 18:14)

dok Sotona neumorno pokušava da zavlada umom, postoji jedno mesto na kojem smo bezbedni od njegovih napada - u Božijem prisustvu.

U trenutku slabosti ili u iskušenju, čovek poseduje moć izbora, pod uslovom da raspolaže pravim informacijama. Mi ne moramo biti pod Sotoninom kontrolom i igrati po njegovim pravilima; možemo izabrati da reagujemo na zreo, hrišćanski način. Sotona pokušava da nas natera da automatski, bez razmišljanja, reagujemo na nadražaje, što samo „izbacuje na površinu“ štetu i bol koji su nam ranije naneti. Ukoliko ne razumemo odakle potiču naše misli i osećanja, mi reagujemo automatski, baš kao Pavlovljevi nemački ovčari.

Tako nas je naveo na greh, koji uništava nas same i generacije posle nas. *Prvo unosimo pa onda iznosimo smeće!* Sotona nas zaslepljuje da ne vidimo šta se zapravo krije iza njegovih lukavih planova, i tako mi zaključujemo da smo nepopravljivi, ispunjeni grehom i izgubljeni za večnost. Kada može da nas navede na ovakav zaključak, mi ćemo prestati da tražimo Boga i pomiriti se s tim da smo „izgubljeni.“

Odgovor je milost (blagodat). U Websterovom rečniku, milost (blagodat) je definisana kao „nezasluživa (ne može se ničim zaslužiti, prim. prev.), božanska pomoć za posvećenje i obnovu čovečanstva.“ To je pomoć Božje sile, koja se ispoljava kroz Svetog Duha i daje onima koji su spremni i željni da je prime. Milost je ono što se dešava između delovanja nadražaja i našeg odgovora na njega, da naše bolne uspomene ne bi kontrolisale naše postupke. Milost pretvara naše detinjaste, emocionalne reakcije u zrele, hrišćanske reakcije. Celo nebo nam pruža pomoć da bismo dostigli nivo zrelosti i bili obnovljene ličnosti, da bismo mogli postati nalik na Hrista, kako bismo u svojim reakcijama vodili računa i o drugima, a ne samo štitili sebe.

Bog želi da mi budemo neizmerno srećni i da živimo u miru, a taj mir nam je obećan kao dar od Boga koji dobijamo onda kada Njegov Sveti Duh boravi u nama. U obećanju koje je dao svojim učenicima pre raspeća, Isus Hristos je napravio razliku između mira koji daje svet i onoga koji On obećava.

„Mir vam ostavljam, mir svoj dajem vam: ne dajem vam ga kao što svet daje, da se ne plaši srce vaše, i da se ne boji“ (Jovan 14:27).

Kako možete primiti ovaj mir? Bog je obezbedio način na koji možemo ublažiti bol. Evo kako izgleda Njegov plan:

- Steći saznanje
- Primeniti to znanje na sebe
- Aktivno se pridržavati Božjeg plana za ozdravljenje

Ako odlučimo da ne sledimo taj plan, smeće koje je Sotona ubacio u rani period našeg života presipaće se u našem sadašnjem životu, trujući tako naše međuljudske odnose i produbljujući bol i osećaj odbačenosti.

4. VIRUS U „SOFTVERU“

*„Iskustva oblikuju um,
naročito ona iz detinjstva.“*
Danijel Goleman (Goleman)

Možda se pitate: „Kakve ja probleme imam? Svakako da postoje neke prepreke u mom životu, ali mogu da se izborim sa teškoćama. Mogu jednostavno da kleknem i pomolim se Bogu za to ili da, prosto, zaboravim na to i pravim se da mi nije teško! Ako ne budem mislio o tome, problem će možda sam od sebe nestati.“ Pusti snovi!

Ako se problem rešava jednostavno tako što oguglamo na nepravde iz prošlosti ili se molimo Bogu pa sećanja na njih nestanu kao čarobnim štapićem, zašto onda ima toliko obeshrabrenih, gnevni, frustriranih, depresivnih i usamljenih ljudi na ovom svetu? Zašto se na kraju taj gnev iznenada razbukti poput vulkana, povređujući nedužne ljude na svom putu? Zato što stvari nisu baš tako jednostavne!

Mnogi se priključuju crkvama nadajući se nekom čudu, a onda na kraju optužuju Boga kada vernici crkve ne uspeju da reše njihove probleme. Mnogi godinama troše ogromne svote novca na lekare, lekove i psihoterapiju bez nekog vidnog poboljšanja.

Nijedan problem se ne rešava preko noći. Mi pripadamo generaciji televizije i brze hrane koja je navikla da gleda kako se krupni problemi rešavaju za sat vremena i manje, zajedno sa reklamama. I mi isto to očekujemo i u našem životu. Stvar je u tome što Bog od nas očekuje da priznamo svoje grehe i ponizna srca dođemo pred Njega, a u isto vreme treba da imamo poverenja u Njega kao nežnog Oca koji neće ostaviti one koji se uzdaju u Njega. Mi ne shvatamo koliko mnogo nas ne hoda kroz život po veri, već samo na osnovu onoga što spolja vidimo. Mi verujemo u ono što vidimo svojim očima, ali ne cenimo ili ne prihvatamo dragocena obećanja koja su nam data u Bibliji, Božijoj reči. Zbog toga, mi Boga najviše obeščašćujemo ne verujući u ono što On kaže i time dovodeći u pitanje istinitost Njegove Reči.

To što mi ne možemo da imamo poverenja u Boga i da se oslonimo na Njega i Njegova obećanja direktno je povezano sa štetom koju

nam je Sotona naneo u detinjstvu, bilo namerno ili tako što naše potrebe nisu bile zadovoljene. Kada je naš emocionalni razvoj blokiran, uhvaćeni smo u zamku detinjeg načina razmišljanja, osećanja i ponašanja, tako da verujemo samo u ono što vidimo, a i to samo ako odgovara našim potrebama.

Da bismo bili zaista isceljeni, moramo u potpunosti razumeti rane koje su nam nanete i biti spremni da otkrijemo iskustva u našem životu kada nam je nanet bol.

Da bismo pronašli stazu koja vodi ka slobodi, moramo ponovo posetiti svoja sećanja. Molitva jeste važna, ali ne i jedina komponenta neophodna za isceljenje. I mi sami moramo nešto da učinimo.

Za neke je ovo zastrašujuće saznanje zato što se plaše otkrivanja nepoznatih činjenica i bola koji bi mogao biti sakriven u mračnim odajama našeg uma. Ovde moramo shvatiti delovanje jednog zakona psihologije: *Strah parališe*. Naš strah od nepoznatog je taj koji sprečava naš razvoj i sazrevanje. Osim toga, ponašanje proisteklo iz tog bola za neke od nas postalo je naš identitet, nešto po čemu smo prepoznatljivi. Znaju nas kao ljute, sarkastične, bojažljive ili povučene ljude. Ako bismo morali da odgonetnemo i razrešimo bol iz prošlosti, ko bismo, onda, bili? *Ljudi se plaše promena*. Strah nas sputava i zarobljava. Vezuje nas za predmete i osobe kojih se plašimo, sprečavajući tako naš rast i promene. Ostajemo uhvaćeni u zamku imaginarnih slika i zvukova i iščekivanja sudbine.

Strah nas sprečava da se suočimo sa istinom i očistimo našu prošlost. Neki su otišli čak dotle da izvlače iz konteksta pojedine odlomke iz Biblije i pogrešno navode nadahnute spise da bi i sebi i drugima dokazali da nije neophodno lečiti se od štete koju nanosi Sotona. Na primer, nalog dat u Novom zavetu koji glasi: „ono što je ostrag zaboravljam, a za onim što je napred sežem se, i trčim k biljezi, k daru gornjega zvanja“ (Filibljanima 3:13,14) mnogi koriste da bi opravdali to što izbegavaju da istresu bolne uspomene iz svojih kanti za đubre. Apostol Pavle u tom stihu govori da treba da zaboravimo *grehe* koje smo počinili u prošlosti i puni poverenja stremimo ka obećanom spasenju. On ne govori o zaboravljanju otvorenih rana iz naše prošlosti

koje treba dezinfikovati da bi zacelile. On želi da kaže da ne treba da se zadržavamo na krivici i savetuje nas da s optimizmom gledamo u svetliju budućnost. Stavljanje flastera na ranu, baš kao ni snažni mišići, čvrsta rešenost ili čak neprestana molitva, jednostavno neće dati željene rezultate zato što nijedan od ovih metoda ne zadovoljava kriterijume za oporavak kojima nas uči Božja Reč.

Izgrađivanje karaktera, zahteva svakodnevnu rešenost i ulaganje napora. Bog ne želi da imamo slab, kolebljiv karakter. On ne želi da ostanemo bespomoćni i u neznanju. Umesto toga, Bog želi da se obučemo u sve oružje vere i *hrabro borimo* u dobroj borbi vere¹. (Efescima 6:11). A kada se istinski pokajemo za svoje grehe, što podrazumeva i suočavanje sa bolnim uspomena na greh koji nam je nametnut, bićemo spokojni i imaćemo nepokolebljivo poverenje u Isusa Hrista, našeg Spasitelja.

Dolazimo do koncepta koji smo prvi put spomenuli u drugom poglavlju a o kojem ćemo opširnije govoriti kasnije u devetom poglavlju. To je jedna veoma značajna informacija koja objašnjava zašto bi Sotona želeo da upropasti malu decu. *Poverenje se razvija u prvih osamnaest meseci života*. Poverenje počinjemo da izgrađujemo još kao bebe dok ležimo u naručju nežne majke i prepoznajemo ga kao udobno i sigurno mesto. Ono se izgrađuje kada iznova i iznova doživljavamo to iskustvo sve dok sliku majke ne poistovetimo sa sigurnošću i utehom. Poverenje se izgrađuje kada shvatimo da su tatine ruke dovoljno snažne da nas drže i da nas ne ispuste kada nam bude potreban. Mi osećamo poverenje kada utolimo glad na majčinim grudima ili kada nam roditelji promene prljave pelene. Poverenje stičemo kada se osećamo sigurno u našoj udobnoj kolevci, pod mekim ćebencetom i kada osetimo prijatan miris majke. Kada shvatimo da nas mamine nežne i tatine snažne ruke zaštitnički dodiruju, mi počinjemo bezuslovno da im verujemo.

Deca koja nemaju ove ključne elemente u odnosima sa okolinom izrašće u osobe koje nemaju poverenja ni u koga, koje se oslanjaju samo na sebe, u hladne i distancirane osobe koje pokušavaju da kontrolišu svet

1 Obucite se u sve oružje Božije, da biste se mogli održati protiv lukavstva đavolskoga.

i odnose sa drugim ljudima, jer ih smatraju nepouzdanima baš kao što su bili i oni koji su se brinuli o njima.

Ukoliko roditelji ili staratelji ne obave uspešno taj osnovni zadatak razvijanja poverenja kod deteta, neće biti obavljeni ni drugi emocionalni zadaci koje treba uraditi u periodu odrastanja deteta, kao što su samostalnost, inicijativnost, marljivost i svest o sopstvenoj ličnosti (zasnovano na razvojnim zadacima u životu deteta prema autoru Eriku Eriksonu).

Možda niste svesni neke bolne uspomene iz detinjstva. Možda mislite: „Imao sam divno detinjstvo. Imao sam savršene roditelje koji su me obožavali, igrali se sa mnom i brinuli se o meni.“ Možda se ne sećate da vam je naneta bilo kakva šteta na fizičkom, emocionalnom ili seksualnom planu; međutim, možda primećujete da vam je teško da se potpuno posvetite svom bračnom drugu ili da sa drugima podelite svoje misli i osećanja iz straha da će vas oni odbaciti. Možda ste previše posvećeni nekome ili nečemu; previše radite ili ste skloni perfekcionizmu, žrtvujući svoje zdravlje i odnose sa drugim ljudima da biste postigli ono što zamislite. Možda ste opterećeni osećajem krivice zbog seksualnog nagona koji ne umete da objasnite a koji kontroliše vaše misli. Možda ste neka turobna i kritizerski nastrojena osoba koja provodi sate kritikujući i sebe i druge. Sve su to posledice Sotoninih štetnih „zapisa“ koje vam je nametnuo u detinjstvu. To može biti tako suptilno učinjeno da ne postoji nijedna bolna uspomena ili doživljaj koji biste mogli okriviti za takvo vaše razmišljanje ili ponašanje, a koji ipak utiču na vaš život.

Važno je shvatiti da se ponašanje ne razvija iz vakuuma. Do poremećaja u ponašanju uvek dovodi neki uzročni element, kao što su fizička bolest ili neka emotivna rana.

Uzmite, na primer, roditelje koji su zakazali sastanak sa nama zato što su bili veoma zabrinuti zbog ponašanja svog devetogodišnjeg sina Bredlija. Zamolili smo ih da na prvi sastanak u naše savetovalište dođu bez njega.

Majka je rekla: „Naš devetogodišnji sin je uvek bio uzorno dete, ali u poslednje vreme radi nešto što nema nikakvog smisla. Počeo je

da mokri po ćoškovima u kući. To je odvratno. A i kako ću uopšte da uklonim taj smrad? Godinama smo ga učili da se to radi u WC-u i nema razloga za ovakvo njegovo ponašanje!“ Bilo je očigledno da je bila i zabrinuta ali i da joj je dosadilo da stalno pere tepison po ćoškovima.

Otac je dodao jedan značajan podatak: „Vodili smo Bredlija kod njegovog lekara i on ne može da nađe kod njega nikakav fizički poremećaj. Predložio nam je da potražimo pomoć psihologa.“

„Cenimo vašu brigu i uvek nam je drago kada roditelji učine sve da bi otkrili uzrok iznenadne promene u ponašanju deteta“, ohrabрили smo ih. „Učinićemo sve što je u našoj moći da vam pomognemo.“

Uporno su tražili odgovore. „Pa, šta da radimo s njim? Šta bi moglo da nagna dete da uradi tako nešto?“

„Recite nam nešto više o tome šta se dešava u vašem domu. Na primer, koliko članova broji vaša porodica i koliko ljudi živi u vašoj kući? Koliko godina imaju Bredlijeva braća ili sestre? Koliko dugo ste vas dvoje u braku?“ Tražili smo od njih da nam daju više informacija kako bismo utvrdili da li postoje okolnosti koje bi mogle podstaći takvo ponašanje. Pitali smo ih kakva atmosfera vlada u njihovom domu, kakav im je brak i da li je u skorije vreme bilo nekih sukoba koji su mogli prouzrokovati stres kod njihovog sina.

Za veoma kratko vreme, kako im je bivalo sve manje nelagodno u našem prisustvu, postalo je sasvim očigledno da je ono što je najviše doprinelo ovakvom Bredlijevom ponašanju bilo stanje u braku njegovih roditelja. Izgleda da je u njihovom domu oduvek bilo nekih nesuglasica, ali u poslednjih šest nedelja se raspravljalo o razvodu i njihov sin je sve to čuo.

Nekoliko nedelja roditelji su sami, bez sina, dolazili na savetovanje. U našem radu sa njima, skoncentrisali smo se na rešavanje dva glavna sukoba koja su postojala između majke i oca. Na početku jednog sastanka majka je planula. Bila je ljuta što još nijedanput nismo bili rekli da dovedu svog sina na savetovanje. „Nismo došli ovde na bračno savetovanje“, rekla je ljutito i uzbuđeno. „Došli smo zbog problema koji imamo sa našim sinom! Kada ćete ga već jednom pozvati?“

„Pa, da bismo vam odgovorili na to pitanje, prvo moramo da vam postavimo još jedno pitanje“, odgovorili smo. „Da li vaš sin još uvek mokri po ćoškovima umesto u WC-u?“

„Pa..., ne“, odgovorila je majka oštro.

„To su svakako divne vesti!“ uzviknuli smo i potom dodali: „Ponekad su deca pod tako velikim stresom i toliko pate zbog porodičnih sukoba da nesvesno počinju da se ponašaju toliko čudno da bi se pažnja preusmerila sa tog sukoba na njih. Ona se nadaju da će na taj način naterati svoje roditelje da se slože u tome šta će raditi sa njima i zaborave na svoje lične nesuglasice. „Recite nam“, dodali smo, „kada je Bredli poslednji put mokrio u nekom ćošku u kući?“

„Ne mogu tačno da se setim, ali mislim da je to bilo negde pre dve i po nedelje“, odgovorio je otac.

„Nadamo se da shvatate da smo, pošto smo eliminisali mogućnost fizičkog poremećaja, smatrali da je sasvim logično preispitati mogućnost emotivnog stresa u životu vašeg deteta“, objasnili smo im.

Sukob između roditelja se manifestuje u poremećaju ponašanja kod dece. Sukobi u porodici često decu toliko muče i uznemire da ona pokušavaju da „srede“ situaciju tako što postaju središte sukoba, kada roditelji zaboravljaju međusobne nesuglasice i dogovaraju se oko toga kako da „srede“ situaciju sa detetom. Ta unutrašnja potreba za jedinstvom i skladom je toliko snažna da će mnogi učiniti sve što smatraju neophodnim da bi stvorili to udobno i sigurno mesto. U ovom slučaju, sinovljeva taktika preusmeravanja pažnje, u kombinaciji sa savetovanjem na koje su išli njegovi roditelji, doneli su rešenje koje je svima njima bilo potrebno.

Ono što počinje u ranom periodu formiranja karaktera određuje smer našeg života. Kada naše misli i osećanja pretrpe štetu u najranijem periodu života kada se formira karakter - od trećeg tromesečja trudnoće do kraja sedme godine - u našem emocionalnom razvoju dešava se nešto dramatično. Ta pojava ima nekoliko različitih naziva, kao što su zastoj u razvoju, emocionalna nezrelost, veliko dete ili dete u duši, pa ipak, svaki taj naziv ukazuje na posledice Sotoninog štetnog delovanja na čovekov život. Sotona je zaista ubacio virus u softver, virus koji

sprečava rast i kvari onu pozitivnu stranu ljudske prirode, stvarajući od nas sebične i bezosećajne ljude.

Kada su deca zapostavljena ili kada se njihove potrebe ne zadovolje, ili kada im se nanese šteta u ranom periodu života, ona često zaostaju u emocionalnom razvoju. I dok telo i njegove funkcije sazrevaju, emocionalni razvoj je u zastoju. Lako se može desiti da je fizički odrasla osoba zapravo dete u emocionalnom smislu. U takvim slučajevima, čitav svet okreće se oko te osobe, dok se od svih sa kojima je ona u bilo kakvoj vezi očekuje da uvek ispune njene potrebe. Emocionalni patuljci očekuju da u životu sve uvek bude po njihovom - njima niko drugi nije važan. U kući se jede kada oni to požele, sve kućne obaveze i poslovi usklađuju se sa njihovim potrebama i oni uvek moraju da isteraju svoje - inače će biti ljuti i nezadovoljni. Ovo „inače će biti ljuti i nezadovoljni“ može da podrazumeva detinjasto ispoljavanje srdžbe svuda i u svako vreme. Od svih se zahteva da budu odgovorni prema njima, ali oni ne preuzimaju odgovornost ni za sebe ni za druge.

Daniel Goleman u predgovoru svog bestsela *Emotional Intelligence* (Emocionalna inteligencija), kaže: „Svako od nas je genetskim putem dobio niz emocionalnih osnova koje određuju naš temperament. Međutim, naš mozak je neverovatno prilagodljiv; temperament nije nešto što nam je sudbinski predodređeno... Emocionalne lekcije koje kao deca naučimo u našem domu i kasnije u školi oblikuju naš emocionalni sistem, čineći nas manje ili više emocionalno inteligentnima. To znači da detinjstvo i pubertet predstavljaju one kritične periode kada se deci odnosno mladima pruža prilika da usvoje osnovne emocionalne navike koje će upravljati njihovim životom“.

Stručnjaci iz oblasti psihologije se slažu da će kod dece koja su pretrpela neku štetu pre osme godine života *njihov emocionalni razvoj prestat*i otprilike na onom uzrastu kada je ta šteta naneta. Ta deca mogu izrasti u fizički odrasle osobe, ali kada su u pitanju emocije i zrele reakcije, ostaju mala deca. Ona će moći da izrastu samo onoliko koliko su spremna da uče i sama učine ono što je potrebno za ozdravljenje.

Ako vi spadate u ovakvu „decu“, veoma je važno da dopustite da vas Bog vodi. Saosećajući sa vama, On će učiniti da se setite onih do-

gađaja iz vaše prošlosti koji su vam potrebni da biste shvatili zašto se tako ponašate. Ako Bog smatra da se morate setiti nekih stvari da biste se oporavili, On će vam vratiti u sećanje ono što je potrebno da biste se u potpunosti izlečili. On će to možda činiti postepeno, onom brzinom kojom vaš um može primati informacije, ili odjednom. Ukoliko budete spremni da se otvorite i dozvolite Bogu da vas poučava, On će započeti u vama proces sazrevanja i posvećenja.

Prvi korak predstavlja sticanje znanja. Razmotrimo građu mozga i način obrade naših emocija. Postoje tri glavna dela mozga koja bi trebalo da nas zanimaju kada govorimo o isceljenju bolnih uspomena. Presek mozga pokazuje da se ovi delovi mozga nalaze jedan iznad drugog. Središnji deo mozga obuhvata kičmenu moždinu, moždano stablo i srednji mozak. U njemu su smešteni nenaučeni, prethodno programirani modeli ponašanja ili telesne funkcije, kao što su disanje, kucanje srca, spavanje, hodanje i svest. To je deo mozga koji se prvi razvije i u potpunosti funkcioniše od samog rođenja, jer u protivnom život ne bi bio moguć.

Drugi, nama najpoznatiji, deo mozga jeste veliki mozak, koji se, u anatomskom smislu, deli na dve polovine, poznate kao leva i desna hemisfera. On je sastavljen od veoma složenog tkiva koji sadrži milione nervnih ćelija na jednom kvadratnom inču a debljina mu iznosi oko jedne osmine inča (1 inč = 2,54 cm, prim. prev.). Ovaj deo mozga može da reši veoma komplikovane probleme. On je zadužen za sve ono što registrujemo čulom vida, sluha i dodira, za svesnu kontrolu pokreta, logičko razmišljanje, odlučivanje, svrhovito ponašanje, jezik i neverbalne ideje.

Između ova dva dobro poznata dela mozga - i tesno povezan sa njima - nalazi se limbički sistem. Iako se o njemu ne piše i ne govori mnogo, on je daleko najznačajniji deo mozga zato što se dovodi u vezu sa procesom emotivnog pamćenja i oporavka. On je centar naših emocija i ponašanja vezanog za emocije. Evo kako Ned Herman (Herrman), predsednik *Američke organizacije za kreativnost* (American Creativity Organization) opisuje limbički sistem u svojoj knjizi *The Creative Brain* (Kreativni mozak): „Iako je mnogo manji od leve

i desne hemisfere u smislu korteksa, limbički sistem igra neverovatno značajnu ulogu u funkcionisanju našeg organizma. Ako količina krvi ukazuje na to koliko je neki organ važan, onda treba zapaziti da limbički sistem prima gotovo najviše krvi u celom našem organizmu. I nije ni čudo! Limbički sistem reguliše unošenje hrane i tečnosti, spavanje, buđenje, telesnu temperaturu, ravnotežu hemijskih elemenata i procesa, kao što je nivo šećera u krvi, zatim rad srca, krvni pritisak, hormone, seks i emocije. On je takođe centar za zadovoljstvo, grižu savesti, glad, žeđ, agresivnost i bes... Fiziološki položaj limbičkog sistema je takav da prenosi aktivnosti koje se odvijaju u mozgu i ispod i iznad njega. A on to i radi! On, na primer, može da nadvlada racionalno razmišljanje emocionalnom energijom i tako u potpunosti neutrališe logično razmišljanje.

„Osim što kontroliše naše emocije, limbički sistem takođe potpomaže kognitivne (saznajne) procese koji se odvijaju u nama. Sada se zna da je on od presudnog značaja za proces učenja zato što igra ključnu ulogu u prenošenju primljenih informacija u memoriju“.

Pored toga što predstavlja središte za emocije i emocionalne reakcije, limbički sistem isto tako može i da čuva emocionalno obojena sećanja i da sam prima spoljašnje nadražaje, nezavisno od logičkog razmišljanja, za šta je zadužen veliki mozak. Drugim rečima, ova emocionalna razvodna ploča, smeštena u samom središtu mozga, jeste ono što pokreće primanje emocionalnih poruka, naše tumačenje istih i naše reakcije i odgovore na njih. Međutim, ona nije u stanju da ta osećanja ili emocije pretoči u reči.

Iako svaki deo mozga ima svoju posebnu svrhu, svi oni međusobno saraduju. Taj tok je često tako povezan da neko može pomisliti da su deo istog sistema. Na primer, hipotalamus, koji se nalazi ispod talamusa i u samom središtu mozga, funkcioniše u skladu sa limbičkim sistemom. Ričard M. Restak (Restak), doktor medicine i autor najprodavanije knjige u izdanju časopisa *Njujork Tajms*, *The Brain* (Mozak) kaže: „Hipotalamus takođe predstavlja i komandni centar za ogroman broj složenih stanja povezanih sa motivacijom, kao što su umor, glad, ljutnja, smirenost.“ Osim toga, hipotalamus kontroliše unošenje hrane,

nivo hormona, nivo vode u organizmu, seksualni nagon i autonomni nervni sistem. „Sve u svemu, hipotalamus je organizator ponašanja koje je povezano sa našim emocionalnim stanjima.“

Kada smo izloženi nekom nadražaju, mozak automatski dolazi do svojih dosijea u kojima su smeštena naša sećanja i aktivira komandu za globalno pretraživanje, tražeći sva sećanja iz prošlosti koja su povezana sa trenutnim nadražajem. Ova sećanja bivaju ispisana na monitoru našeg uma u deliću sekunde i istom tom brzinom mi šaljemo odgovor zasnovan na sećanju koje je u tom trenutku najviše nabijeno emocijama. Zašto je to tako? Zašto prošlost upravlja sadašnjošću?

Osobe koje su u detinjstvu bile odbačene i zanemarene, koje niko nije držao u naručju i koje su uvek bile na poslednjem mestu imaju stalni pristup ovim brojnim i bolnim sećanjima. To sećanje je obojeno emocijom koju je osoba osetila u vreme kada je ono nastalo i nema mnogo logike zato što u ranom detinjstvu kora velikog mozga (centar logičnog razmišljanja) još uvek nije dovoljno razvijena.

(Ron) Kada sam sa izviđačima išao jednog vikenda na kampovanje, zamolio sam mamu da se brine o malom zecu kojeg sam dobio kao nagradu u pozorištu. Kada sam se vratio kući, zeka je bio uginuo i čitavog života sam krivio mamu za to. Mislio sam da se nije dovoljno brinula o njemu baš kao ni o meni kada sam bio beba. U mojim ranim četrdesetim, kada sam uz maminu pomoć pokušao da se setim nekih konkretnih stvari iz mog detinjstva, ona me je podsetila na to da mi je pokazala dve crvene tačkice na zekinom vratu kada sam se bio vratio sa kampovanja i pronašao ga mrtvog. „Da li se sećaš da sam štapom okrenula zeca, pokazala ti te tačkice i objasnila ti da je lasica ušla u staju i ubila tvog zeku?“ upitala me je.

Skroz sam bio zaboravio na to, ali mi se cela ta slika vratila u sećanje istog momenta kada je ona to spomenula. Ja sam krivio majku zbog emocije koju sam osetio u detinjstvu. Ta emocija bila je zasnovana na odbacivanju koje sam osetio s njene strane još pre nego što sam se rodio. (Vidi šesto poglavlje.)

Mi predstavljamo skup svih pređašnjih iskustava u našem životu. Čak i potisnuta sećanja u našoj podsvesti igraju neverovatno značajnu

ulogu u odlukama koje danas donosimo. Upravo je sadržaj naše podsvesti ono što često upravlja našim ponašanjem u sadašnjosti. Verovatno je zbog toga apostol Pavle rekao da na kraju čini ono što ne želi a da ne čini ono što želi!² Da je shvatio uticaj potisnutih sećanja na sadašnje ponašanje, možda ne bi bio tako frustriran i možda bi uspešnije saradivao sa Bogom na prevazilaženju te slabosti.

(Nensi) Bila je nedelja posle Dana zahvalnosti i baš sam počinjala da mesim medenjake sa đumbirom za decu iz naše crkve kao što sam to obično činila. Bila sam razvila testo i baš sam htela da stavim prvu turu da se peče kada je Ron ušao u kuhinju. Po njegovom izrazu lica trebalo je da znam da će reagovati burno. „Pretpostavljam da su, kao i obično, ovi kolači za nekog drugog. Da li uopšte nameravaš da ostaviš nekoliko i za nas?“ upitao me je zgroženo.

Zastala sam. Šta da odgovorim? Šta god da kažem, biću kriva. Konačno, reči su mi prosto izletele iz usta bez ikakvog razmišljanja: „Koliko ću još morati da patim tokom praznika zbog onoga što su ti tvoji roditelji učinili u detinjstvu?“

Ništa mi nije odgovorio, ali mogla sam da vidim da nije baš srećan! Okrenuo se i otišao u svoju sobu, gde se osećao sigurno, a ja sam nastavila da mesim.

Dva sata kasnije, Ron se vratio u kuhinju. „Dušo“, rekao je, „nikada ti više neću upropastiti praznik. U pravu si; ti si ispaštala zbog onoga što je moja majka meni učinila i to nije fer. To što je Božić bio pravi pakao u mom detinjstvu nije nikakav izgovor za to što sam to isto radio tebi i deci. Odlučio sam. Posle Božića, kada ukrasi pojeftine za 75 odsto, kupićemo najlepšu jelku u gradu i moći ćete da je ukasite kako god budete hteli. Evo, rešio sam da od sada uživam u praznicima sa tobom i sa porodicom!“

Kakav šok! I kakav blagoslov! Ron je čak kupio i vozić sličan onom koji su mu oduzeli jednog božićnog jutra kada je bio dete i stavio ga ispod jelke. On je učinio sve što je neophodno kada su u pitanju osećanja iz prošlosti i na taj način omogućio svima da se raduju u sadašnjosti i u budućnosti.

2 Rimljanima poslanica 7:15,19

Čovek generacijama pokušava da otkrije razloge za određene oblike ponašanja, ne shvatajući da većinu odluka donosimo propuštajući ih kroz emocionalni filter naših iskustava iz prošlosti. Taj filter stoji između prošlosti i sadašnjosti i ono što se u njemu nalazi vrši snažan i trajan uticaj na naše odluke. Kada se taj filter zapuši otpacima (bolnim uspomenama i negativnim emocijama), dolazi do kvara. Tek kada se filter očisti, možemo videti pravu, neiskrivljenu sliku sadašnjosti, donositi razumne odluke, koje neće imati naslage bola iz naše prošlosti. Tek kada očistimo i dezinfikujemo ranu, možemo se nadati da će ona zaceliti. To je proces koji je u duhovnoj terminologiji poznat kao *posvećenje*.

5. KADA SE NE OSEĆATE VOLJENO

„Najveći užas za dete je da nije voljeno,
a odbacivanje je pakao kojeg se plaši.“

Džon Džozef Ivoj (Evoy)

Svi smo mi osetili žaoku odbacivanja. Možda ste bili sasvim mali kada je vaš tata otišao od kuće ili kada je vaša mama patila od depresije. Možda je to bilo onda kada je vaša prva ljubav na kraju počela da izlazi sa vašim najboljim drugom, odnosno drugaricom ili onda kada vas je kapiten školskog tima ostavio u rezervi. Možda vas je pecnula onda kada se vašoj ženi nije svideo poklon za godišnjicu braka ili kada vam je muž rekao „bljak“ probavši vašu musaku. Da li ste vi taj koga nikada ne pozivaju u društvo? Da li se osećate kao da nigde ne pripadate i da nikome zapravo nije ni stalo do vas? Ili možda jednostavno osećate da vam ljudi nisu ni potrebni; vi ste samotnjak i sviđa vam se tako. Ako je tako, vrlo je verovatno da ste žrtva odbacivanja.

U *Vebsterovom rečniku* odbacivanje se definiše kao „odbijanje da se neko ili nešto prihvati, primi, čuje ili smatra važnim“. Odbacivanje je samoporažavajući osećaj beznađa koji se javlja zbog štete koja nam je naneta u prenatalnom periodu i u ranom detinjstvu. Kada se potrebe deteta ne zadovolje, ono se oseća kao da nije važno i da stoga ni ne vredi mnogo. Kasnija iskustva dodatno iskomplikuju štetu koja je učinjena u ranom detinjstvu, kada se formira karakter.

Klinički psiholog Džon Džozef Ivoj u svojoj knjizi *The Rejected: Psychological Consciences of Parental Rejection* (Odbačeni: psihološki osećaj krivice zbog odbačenosti od strane roditelja) kaže da „je odbacivanje subjektivno iskustvo. Kao takvo, ono se ne može precizno definisati, niti se može definisati kako ono deluje... Kako pacijenti *opisuju* fenomen odbacivanja? To je *njihovo emocionalno obojeno saznanje da ih - ne zbog nečega što su uradili, već zbog njih samih - jedan ili oba roditelja nisu voleli i želeli.*

Ivoj ističe da deca ne dovode u pitanje ispravnost postupanja njihovih roditelja prema njima. Ona jednostavno polaze od toga da je

stav njihovih roditelja prema njima uvek ispravan i da oni uvek dobro procene svoje dete. Čak i kada se detetu ne dopada ponašanje njegovih roditelja, ako im na nečemu zamera ili ako ga roditelj povredi, ono i dalje oseća i misli da su njegovi roditelji u pravu. Dete ih posmatra kao sveznajuće i svemoćne divove; oni su za njega kao bogovi.

„Odbacivanje“, kaže dalje Ivoj, „nije bilo osećanje koje se sasvim slučajno javilo kod tih osoba kada su zapale u depresiju ili neko drugo slično stanje a koje je nestalo kada im se raspoloženje popravilo. Štaviše, kada su ti ljudi shvatili da su zaista bili odbačeni, taj bolan osećaj odbačenosti zauvek je ostajao u njima. Ako kojim slučajem neki i nisu došli do te spoznaje, osećaj odbačenosti nije iščeznuo... Ni psihoterapija nije mogla da odagna bol koji su osećali kada su ih ljudi odbacivali. Ona, međutim, jeste pomogla odbačenima da shvate tu svoju odbačenost i uspešnije se suoče sa njom.“ Drugim rečima, „Istina će vas izbaviti!“

Istraživanja su potvrdila da dete može da se oseća odbačenim još u maminom stomaku, nešto posle petog meseca trudnoće, kada to još nerođeno dete počinje emocionalno da reaguje na mamina osećanja. (Vidi drugo poglavlje). Ako beba nije planirana, ako je začeta u nezgodno vreme ili ako, jednostavno, nije željena, još nerođena beba će majčina osećanja o bebi tumačiti kao odbacivanje. To takođe važi i u slučaju kada muškarac maltretira buduću majku. Pošto su majka i beba povezane pupčanom vrpcom, još nerođena beba to odbacivanje koje majka doživljava tumači tako kao da je ono usmereno prema njoj samoj. Zbog toga, kada neko odbacuje majku, beba to doživljava kao sopstveno odbacivanje.

Usvojena deca se često osećaju odbačenom od strane svojih bioloških roditelja i pored toga što ih ovi „drugi“ roditelji vole i obožavaju. U toj deci zauvek ostaje praznina koju bi trebalo da popune njihovi pravi roditelji i ona će se uvek pitati: „Zašto su me napustili? Šta je to na meni što oni nisu mogli da prihvate?“ Na to pitanje obično mora da odgovori biološka majka kada je dete, kada odraste, potraži i pronade.

Kada se osećanja koja dete iskaže ili njegove reči smatraju neistinitim ili nevažnim, kada im se smeju ili proglase glupim, dete se oseća

odbačenim. Taj osećaj kod deteta mogu da izazovu i roditelji koji vole svoje dete, ali koji su prezaposleni da bi mogli da zadovolje njegovu potrebu za pažnjom i prihvatanjem. Roditelji koji se suviše zaštitnički postavljaju prema svom detetu, sprečavajući ga na taj način da učestvuje u aktivnostima koje odgovaraju njegovom uzrastu ili da se igra sa drugom decom, nesvesno izazivaju osećaj odbačenosti kod njega. Osetljivo dete može čak i pogled koji odaje razočaranje na licu njegovog roditelja da protumači kao odbacivanje. „Pogrešio sam, znači ja sam bezvredan.“ Sotona želi da se mi upravo tako osećamo, zato što osećaj bezvrednosti izaziva osećaj beznađa, a beznađe dovodi do emocionalne i duhovne smrti.

Sastavni deo Sotoninog obmanjivačkog plana jeste da ubedi čoveka da poveruje u laž koja glasi da naše ponašanje određuje koliko zaista vredimo. Svaki put kada naše ponašanje ne zadovolji kriterijume koje smo ili sami sebi postavili ili neko drugi, ili svaki put kada osetimo da nas neko ne prihvata, ta laž se ponavljanjem sve više učvršćuje u nama. Osećaj odbačenosti može biti podstaknut čak i kada se samo nađemo u okolnostima sličnim onima kada smo se neki prethodni put osećali odbačenima. Svakoga dana taj osećaj odbačenosti iznova izbija na površinu da bi nas ponovo osudio i obezvredio. Kod nekih ljudi, ovaj osećaj odbačenosti može da se javi i više puta u toku samo jednog sata.

Kada je šteta već učinjena, odbacivanje postaje osnov za formiranje sistema vrednosti i verovanja kod deteta, koji je u velikoj meri formiran već u osmoj godini života. Osuđeni da čitavog života posmatraju svet kroz prizmu odbačenosti i da je pronalaze na svakom koraku, ljudi vode svoj svakodnevni život uvek iznova trpeći štetu koja im je naneta u ranom detinjstvu. Osećaj odbačenosti im oduzima radost, umanjuje njihove umne sposobnosti i sprečava njihov uspeh.

Svako dete na svoj način reaguje na to kako se njegovi roditelji ophode prema njemu. Na neku decu zlostavljanje na prvi pogled ne ostavlja nekog značajnijeg traga, dok u duši neke druge dece ostavi pravu pustoš. Opšteprihvaćena je činjenica da ponašanje roditelja utiče na emocionalno i duhovno zdravlje njihove dece. Međutim, to nije jedini faktor. Ishod ne zavisi samo od ponašanja roditelja, već i od

temperamenta deteta. „Toner“ u dečjem umu obojiće svaki događaj i svaku okolnost u njihovom životu. Neka deca mogu lako da zaborave nepravdu, dok druga nikako ne mogu da se oporave od lošeg postupanja prema njima.

Najsnažniji utisci nastaju upravo u najranijem periodu života. Čak i pre nego što dete progovori i tako lakše iskaže bol ili pre nego što postane dovoljno razumno da oprostí onima koji su mu ga naneli, sećanja smeštena duboko u njegovoj podsvesti mogu da usmeravaju i određuju njegove misli, osećanja i ponašanje do kraja života. Postupci koji se ponavljaju u određenom vremenskom periodu postaju navike, a navike se teško menjaju. One se mogu kasnije modifikovati svesnim naporom i pomoću posebnih tehnika za modifikovanje ponašanja, ali se retko promene u potpunosti.

Međutim, zapazite sledeće: Modifikacijom ponašanja menja se samo oblik ponašanja, ali ne nužno i osećanja i misli koje se javljaju kao posledica štete nanete u detinjstvu. Misli i osećanja se mogu promeniti jedino ako posmatramo sopstvenu prošlost, prolazimo ponovo kroz taj isti bol i verujemo Bogu da će nam dati „nakit umesto pepela“ kao što je obećao¹. Mnogi primenjuju tehniku modifikacije ponašanja i misle da je tada sve rešeno. Međutim, mi se svakog dana iznova moramo odlučiti za oporavak, za obnavljanje uma.

Prema Božjem stvaralačkom planu, postoje neki zadaci koji se moraju obaviti u ranim fazama razvoja čovekovog tela i uma, pri čemu se svaki od tih zadataka mora izvršiti u tačno određenom vremenskom periodu. Veza sa roditeljima se uspostavlja u prvih dva do četiri sata života. Ako u tih nekoliko odlučujućih časova roditelji nisu u mogućnosti da drže i miluju svoju bebu, da izgovaraju nežne reči i osmehom i pogledom pokažu da je vole i prihvataju, beba neće doživeti iskustvo koje joj je neophodno da bi uspostavila vezu sa svojim roditeljima onako kako je Bog to na početku zamislio.

Novorođenče ima savršen vid u toku tih prvih nekoliko časova života, ali može da se usredsredi samo na ono što je udaljeno oko 45 cm

1 Da učinim žalosnima u Sionu i dam im nakit mesto pepela, ulje radosti mesto žalosti, odelo za pohvalu mesto duha tužnoga, da se prozovu hrastovi pravde, sad Gospodnji za slavu Njegovu. (Isaija 61:3)

od njega, što je gotovo jednako razdaljini između bebinih očiju i oca dok je on drži u naručju. Zamislite novorođenče koje je odmah nakon porođaja odneto u inkubator da bi mu se spasao život i da ga u tom skućenom prostoru drže danima i nedeljama. Šta se događa sa detetom kome je uskraćeno to iskustvo uspostavljanja bliske veze sa roditeljima, koja je neophodna da bi se dete osetilo prihvaćenim?

(Nensi) To se desilo sa našom malom Naomi. A sada svemu tome dodajte i neprijateljsku atmosferu u našoj porodici u vreme kada se ona rodila i brzo ćete shvatiti kakav je bol ona morala osećati. Zbog mog zdravstvenog stanja začće i rođenje našeg drugog deteta moralo se desiti u vreme koje je bilo krajne nezgodno za mene i Rona.

Ron je po ceo dan bio u školi a uz to je imao i privatnu firmu, što je zahtevalo naporan viščasovni rad. Već smo imali četrnaestomesečnu ćerkicu i Ronu se nije svidela ideja o još jednim ustima koja je trebalo nahraniti. Naporne studije i rad do kasno bili su jako stresni za Rona. Međutim, poodmakli stadijum moje endometrioze nalagao je da ostanem u drugom stanju tad ili nikad. Kao ćerka jedinica, znala sam šta znači biti usamljen, pa sam se zarekla da neću imati samo jedno dete. Učinila bih sve što je potrebno da naša Sara dobije batu ili seku, pa makar i po cenu sopstvenog života. I tako je Ron nerado učestvovao u Naominom začću, smatrajući da bih mu do kraja života zamerala da to nije učinio. On sam je bio žrtva odbacivanja u detinjstvu tako da nije mogao da se suoči sa mogućnošću da ga i ja odbacim.

Bila sam ozbiljno bolesna tokom ove trudnoće i Ron više nije mogao da izdrži toliki pritisak. Jednog jutra, negde na početku sedmog meseca moje trudnoće, Ron je otišao na posao. Međutim, oko deset sat saznala sam da on nije došao na posao i niko nije znao gde je. Tog jutra smo se rastali prijateljski raspoloženi, mehanički se zagrlili i poljubili kao i obično, ali kada nismo uspeli nigde da ga nađemo, nekako sam duboko u sebi znala da nas je napustio. Tog dana sam hodala po kući tamo amo, pokušavajući da dođem do daha i noseći malu Saru. Sva moja uznemirenost bila je prešla na nju i nije mogla da se smiri. Plakala sam dok mi na kraju nije preostalo više suza. Ni sa kim nisam podelila svoj bol plašeći se da bi ti ljudi mogli posle da prebacuju Ronu,

ako se vrati. U deset sati te večeri nazvala sam jednog njegovog profesora koji je, zajedno sa svojom ženom, uzeo našu malu porodicu pod svoju zaštitu i veoma nas voleo. Uverio me je da će se Ron vratiti. On i njegova žena su se ponudili da dođu kod nas i pruže mi podršku, ali sam odbila, rekavši da bi Ronu sigurno bilo neprijatno ako bi se vratio i zatekao tu svog profesora.

Nakon zajedničke molitve preko telefona Sara je zaspala u mom naručju i stavila sam je pored sebe u naš bračni krevet, gde sam dremala na prekide. U ponoć je zazvonio telefon. Otrčala sam u radnu sobu da se javim i s druge strane žice začula Ronov glas. Rekao mi je da je već u Kanadi, svojoj prvoj usputnoj stanici na putu za Evropu. „Kada se vraćaš kući?“ upitala sam ga naivno. (Molim vas, shvatite da je samo Bog uticao da moj glas zvuči ljubazno.)

Nakon duže pauze Ron je rekao: „Sutra ujutru. Sačekaj me na aerodromu.“

„Vidimo se sutra, dušo. Volim te“, rekla sam i spustila slušalicu. Mučilo me je obećanje koje sam dala. „Kako ću doći do aerodroma?“ pitala sam se. „Kod njega su kola.“ Shvatila sam da ću morati da pozajmim kola od jedne moje stare prijateljice. Reći ću joj da je Ron zapao u neku gužvu u Bostonu. „Ali ja nemam novca, a šta ako kola ostanu bez goriva?“ Odučila sam da zamolim tu prijateljicu da napuni rezervoar i da ću joj vratiti novac kad se Ron vrati.

Rano ujutru, uredila sam se kako sam najbolje umela, osećajući se kao ogromna lubenica, a Saru sam obukla u njenu haljinicu sa karnerima. Došla sam do Bostona, ali sam zaboravila da tu postoji jedan tunel gde treba platiti putarinu. Trebalo je da platim deset centi, a nisam imala novca. Obećala sam čuvaru da ću mu platiti duplo kada se budem vraćala i, pošto ga je moj problem nasmejao, pustio me je da prođem.

Kada je Ron sišao iz aviona, potrčala sam ka njemu. Stajali smo tako grleći se i plačući i oboje smo se pitali: „Zašto? Zašto? Kako ćemo ikada pronaći odgovore? Kako ćemo moći da nastavimo dalje?“ Održali smo našu vezu onako kako to mnogi parovi rade - gurnuvši bol pod tepih i ne govoreći o tome godinama.

I tako je Naomi došla na ovaj svet i u porodicu koja je već bila emocionalno preopterećena. Ali to nije kraj priče. Sotona nije hteo da bude poražen. Negde pred početak osmog meseca trudnoće jedan lokalni lekar, inače naš porodični prijatelj, došao nam je u posetu i kada je video u kakvom se teškom stanju nalazim, odmah je nazvao lekara u Bostonu koji je pratio moju trudnoću, inače profesora medicine na univerzitetu *Harvard* i specijalistu za teške i rizične trudnoće. Prepisali su mi neki jak diuretik i nekoliko dana nakon toga otišla sam na redovnu predporodajnu kontrolu. Dr. Gold se plašio da, obzirom na moje trenutno stanje, ne bih mogla održati trudnoću bez rizika po sopstveni život. S druge strane, plašio se i toga da ću, ukoliko bih se podvrgla anesteziji i porodila carskim rezom, umreti na operacionom stolu zbog lošeg stanja mojih pluća. I tako me je poslao kući da probam stari metod stimulacije trudova.

Stari metod je uspeo i tri sata kasnije imala sam jake trudove. Ron je svo to vreme bio sa mnom, mada nerado, zato što je morao da „radi“ da bi izdržavao porodicu koja je trebalo da se poveća za još jednog člana i žurio je da se vrati na posao.

Na kraju sam mu rekla da ode i popije neki hladan sok, pozvala sestru i rekla joj da odmah zove doktora zato što nešto nije u redu. Doktor je došao i ja sam ga zamolila da mi da epidural (vrsta anestezija koja se daje da bi utrnuo donji deo tela; obično se daje trudnicama na porođaju, prim. prev.) da bih mogla da izdržim bol. To je bilo jedino sredstvo za ublažavanje bolova koje sam mogla dobiti pošto sam bila minimalno otvorena.

Dr. Gold je bio dobrodušan i brižan čovek očinskog duha i stajao je pored mene pričajući sa mnom i držeći ruku na mom stomaku, čini mi se, čitavu večnost. Međutim, on je samo merio učestalost mojih kontrakcija. Na kraju je rekao: „U redu, devojko, spremna si za porođaj“, i pogurao moj krevet ka sali za porođaje. Ekipa anesteziologa bila je tu kraj mene i pripremala moju kičmu za epidural, dok je sestra stalno ponavljala: „Još uvek ima kontrakcije, doktore. Još uvek ima kontrakcije, doktore.“ Bila sam u krajnjoj agoniji! Ono što nisam znala je da se placenta odvajala od zida materice, što je prouzrokovalo produžene kontrakcije. Kada mi je 15 minuta kasnije bilo dozvoljeno

da se okrenem na leđa, bila sam potpuno otvorena. Ubrzo nakon toga rodila se Naomi. Međutim, šteta je već bila učinjena i Naomi su odmah posle porođaja odneli na odeljenje za intenzivnu negu beba zbog respiratornih problema. Nisam čula dečji plač, ali onaj u mojoj glavi ugušio je strah od mogućeg gubitka. Gde je Ron?!

Naomi je rođena sva modra zato što je usisala moju krv tokom cepanja placente. Prvo nam je rečeno da ima smrtonosno oboljenje pluća, ali je kasnije dijagnoza promenjena u aspirativna upala pluća. Tek nakon skoro nedelju dana lekari su nam dali nadu da će Naomi možda preživeti. Prva tri dana nije nam bilo dozvoljeno čak ni da je vidimo, a onda sam morala da molim sestre da mi daju samo da je vidim. Jedna od njih se sažalila na mene i iznela je iz inkubatora dopustivši mi da je držim nekoliko minuta. Zatim smo morali da je ostavimo u bolnici još deset dana i nije nam bilo dozvoljeno da je posećujemo.

Bio je to prilično težak i nesiguran početak za jedno tako malo biće kome je očajnički bilo potrebno da zna da je zaista željeno i prihvaćeno. Kada nam je konačno bilo dozvoljeno da je odvedemo kući, Ron nije želeo da je drži. Od samog početka osećao je neku odbojnost - plašio se Naomi. Trebalo mu je nekoliko nedelja da shvati zašto se tako oseća - neverovatno je ličila na njegovu majku, koja ga je odbacila dok je još bio u stomaku.

Dodatna kap u Naominoj već punoj čaši osećaja odbačenosti bilo je to što sam morala da odem u bolnicu na operaciju kada je njoj bilo tri meseca. Već je bila postala tako bucmasta i slatka da sam je čak zvala moja mala „bucka“. Nisam htela da ostavim moje devojčice, ali doktori su rekli da se operacija ne sme odlagati.

Moja majka, inače viša medicinska sestra, došla je kod nas da se brine o Naomi i Sari dok sam ja u bolnici. Obe devojčice su dobile ljubavi i nege u izobilju, ali se Naomi razbolela istog dana kada sam otišla u bolnicu. Ni mnogobrojni telefonski razgovori sa lekarom, lekovi i uputstva nisu mogli da joj pomognu. I dalje je gubila na težini i dan pre nego što je trebalo da se vratim iz bolnice moja majka se plašila da će Naomi umreti. Hodala je po stanu noseći je u naručju, pevušila joj i molila Boga da učini nešto.

I dan danas, jasno se sećam tog popodneva kada sam se vratila kući i ugledala Naomi i kada god ga se setim, osetim istu onu težinu u srcu. Bila je tako mršava, bleđa i upalih obraščića. Privila sam je uz sebe i zaplakala, plašeći se u isto vreme da pokažem suviše emocija iz straha da bih mogla povrediti majčina osećanja. Odmah sam pozvala telefonom našeg pedijatra. Sva u suzama, rekla sam mu u kakvom je stanju Naomi i preklinjala ga da nam pomogne. Bio je ljubazan i rekao nam da donesem i nju i svoj kofer u bolnicu i da će mi, ukoliko Naomi bude zadržana u bolnici, dopustiti da ostanem sa njom.

Dok smo se vozili kolima u bolnicu, ja sam je privijala uz sebe i ljubila njene upale obraščiće, plačući i moleći Boga da je spase. Kada smo ušli u ordinaciju, doktor Holden ju je pregledao i, videvši njeno malo dehidrirano telo, očigledno je bio zabrinut. „Pre nego što je primim u bolnicu“, rekao je on, „sedite u ovu stolicu za ljuljanje, Nensi, i pogledajte da li će piti iz flašice kada joj vi budete dali.“ Moja majka joj je to isto nudila danima, ali bezuspešno.

Držala sam je blizu sebe, onako kako se bila navikla za ona tri meseca koliko smo bile zajedno, i ponudila sam joj cuclu. Sa ono malo snage što joj je bilo ostalo pogledala me je u oči i polako otvorila usta. Pila je tečnost veoma sporo i mi smo strpljivo čekali dok nije sve popila. Bilo je to pravo čudo!

„E, pa Nensi, možeš da je nosiš kući“, rekao je doktor. „Njen problem je rešen sada kada si se vratila kući. Mislim da si joj toliko nedostajala da je njeno malo telo jednostavno bilo prestalo da funkcioniše. Sada ima ono što joj je potrebno za život.“

I danas kada pišem o tome, začudim se kada pomislim da sedam dana bez majke može tako pogubno da utiče na bebu. Možda se ne bi osećala toliko odbačenom tih nedelju dana da prethodno nije doživela taj isti osećaj.

Naomi je pretrpela štetu odbacivanja dok je još bila u stomaku, i to se moglo videti svakoga dana tokom njenog odrastanja. Nije volela da je fotografišu, bilo samu ili sa članovima porodice. Obično se skrivala iza svoje starije sestre i gurala je u prvi plan, dok je ona ostajala u senci. Ona je time podsvesno govorila: „Ja ne pripadam ovoj porodici.“

Kada je Naomi imala 13 godina, Ron, koji je tada već bio započeo da leći sopstveni osećaj odbačenosti, izveo je svoju ćerku u grad i priznao joj da je nije prihvatao prvih nekoliko godina njenog života. Uverio ju je da to nije bilo zato što s njom nešto nije bilo u redu, već zato što je njemu samom bilo veoma teško. On nije umeo da pokaže da nekog prihvata zato što ni on sam nije bio prihvaćen kao dete. Čovek ne može da da ono što nema. Priznao joj je i to da je nije voleo, ali da nije ona bila kriva za to, već njegova nesposobnost da voli. Nikada ga nisu učili da voli, ali ju je uverio da je počeo da uči.

Uzevši je za ruku dok su sedeli tako za stolom jedno preko puta drugog, obećao joj je da će od tada činiti sve što je u njegovoj moći da joj pokaže da je voli i prihvata. „Voleću te bezuslovno. Neću držati ljubav u sebi niti ću od tebe tražiti da zaslužiš moju ljubav. Obećavam ti danas da ne postoji ni jedna stvar koju ti možeš učiniti zbog koje bih prestao da te volim.“

Od tada je njihova međusobna ljubav sve više jačala i Naomi sada kaže da je njen odnos sa ocem savršen. Sada ih samo kilometri razdvajaju.

Međutim, odbacivanje se ne javlja isključivo kao posledica poremećenih odnosa u porodici. Ponekad do toga dolazi sasvim slučajno. Na primer, recimo da se malo dete iznenada uplaši zvuka grmljavine i da mu je očajnički potrebno da ga roditelji uteše i uvere da je sve u redu. Međutim, njegov tata je baš tada u garaži i upravo kada majka hoće da uzme dete u naručje, muž je uspaničeno zove da mu pomogne oko nečega. Šta da uradi? Ona onda kaže starijem detetu: „Pazi na Petra, moram brzo da pomognem tati“, kao da maloj bebi ne treba da pomogne. Posledica toga može biti emocionalna rana koja može pretrasti u osećaj odbačenosti, naročito ako se taj scenario stalno ponavlja. Poruka koju dete prima glasi: „Neko je uvek važniji od mene.“ I svaki put kada se to dogodi, ta rana kao da se ponovo inficira klicom odbacivanja i svaki put rana sve teže zarasta.

Jedan prosečan otac ili majka bi rekli: „Ali to se nije moglo sprečiti. To nije bilo namerno.“ Međutim, deci nije važna namera ili motiv, jer ona nisu u stanju da shvate uzročno posledične veze, niti da razmi-

šljaju o pobudama koje stoje iza određenih postupaka. Deca reaguju emocionalno, a ne logično.

Bez obzira na pobudu, šteta je ipak šteta. Deca se često ogrebu ili poseku pri slučajnom padu, ali se zaista povrede. Ako ne očistite ranu, ona će se zagnojiti i na kraju će se infekcija proširiti na čitav organizam, što može biti opasno po život. Roditelji žele da zaštite svoju decu od opasnosti i povreda tako što stavljaju sigurnosne poklopce na električne utičnice, sigurnosne kvake na vrata ormara i zaštitnu ogradu na stepenište. Ali na ovom svetu, kojim gospodari Sotona, nesreće se ipak događaju. No, da li samo zato što nesreća nije namerno izazvana to znači da fizička povreda ne postoji? Naravno da ne!

Tako je i sa emocionalnim nezgodama iz detinjstva. Deca bivaju povređena. U većini slučajeva, te povrede nisu nanete namerno. Bilo kako bilo, šteta je zaista učinjena i rana se mora očistiti i dezinfikovati ili će se ta opasna emocionalna infekcija koju nazivamo „odbacivanje“ proširiti.

U školi nas uče kako da ukažemo prvu pomoć kada su u pitanju telesne povrede, ali treba da nas nauče da pomognemo i kada se radi o psihološkim povredama. Baš kao što fizička infekcija truje telo, isto tako i emocionalna trauma zagađuje um, utičući negativno na misli, osećanja i ponašanje deteta, a bol ne prestaje ni u odrasloj dobi, odnosno sve dok dotična osoba ne potraži emocionalno isceljenje.

Džejson je imao samo 15 meseci kada mu se rodio mlađi brat, zauzevši tako mesto mamine i tatine maze koje je do tada njemu pripadalo. Tri meseca kasnije, njegovim roditeljima se ukazala prilika da provedu dve nedelje u Evropi. Znali su za čuveno istraživanje Džona Baulbija o značaju uspostavljanja bliske veze između roditelja i deteta u ranom detinjstvu i o tome kako odsustvo roditelja u tom kritičnom periodu može da izazove kod deteta osećaj odbačenosti, a oni nisu želeli da se to desi njihovoj deci. Zato su isplanirali da ih ostave kod bliskih rođaka: Džejson će biti kod tetke koja ima sina njegovih godina i koja ga jako voli. Beba će ostati kod bake i dede.

Bebi je bilo dobro kod bake i dede. Bio je u centru njihove pažnje. Međutim, za Džejsona su te dve nedelje bile prava noćna mora. Iako

su on i njegov brat od tetke pre toga uživali u zajedničkoj igri, sada kada Džejsonova majka nije bila tu, njemu je bila potrebna uteha od strane njegove tetke. Umesto da se te dve nedelje igra sa Džejsonom, mali rođak ga je sve vreme udarao, gurao i ujedao. Svaki put kada bi se to dogodilo, tetka bi uzela Džejsona u naručje, što je samo pojačavalo ljubomoru njenog sina.

Da je neko obavestio roditelje o tome šta se dešava, oni bi promenili svoje planove i odmah se vratili kući. Međutim, niko im ništa nije rekao sve dok se nisu vratili dve nedelje kasnije kada je šteta već bila učinjena.

Odluke roditelja moraju uvek biti usredsređene na dete; one moraju biti dobre po našu decu. Međutim, ponekad, bez obzira na informacije koje roditelji imaju, nesreće se ipak događaju. A kada se dogode, potreban vam je pribor za prvu pomoć.

Prvo što treba da uradite jeste da pokažete da prihvatate dete. Postupak je isti kao i u slučaju telesne povrede vašeg deteta.

Privijte dete uz sebe. Vaša blizina je to što će uveriti dete da je sigurno u vašem prisustvu. Na ovaj način ćete utvrditi kolika je šteta učinjena.

Umirite dete utešnim rečima. Nežnim glasom izgovarajte reči koje će mu dati osećaj sigurnosti. „Sve će biti u redu, dušo. Mama te voli. Sredićemo mi to.“

Verujte detetu da se to što vam je ispričalo zaista desilo. Verujte svom detetu. Detalji možda neće biti dovoljno jasni i potpuno tačni, ali ako se dete oseća povređenim, onda ono i jeste povređeno. Pokazaćete da mu verujete tako što ćete rečima iskazati emocionalni bol koji je, po vašoj proceni, dete doživelo. „Uplašio si se kada je mama otišla, zar ne?“ ili „Mami je žao što su te povredili.“

Ako je dete dovoljno odraslo, ohrabrite ga da govori o onome što se dogodilo. Nemojte samo slušati detalje onako kako ih dete opisuje, već posmatrajte i govor njegovog tela i spoljašnje manifestacije njegovih osećanja. Što dete bude

više pričalo o tome, oslobađajući nagomilane emocije, veća je verovatnoća da će rana zaceliti. Osim toga, ako dete može da se poveri roditeljima, i kasnije će moći da podeli sa njima svaki emocionalni bol koji doživi. Budući da roditelji za decu predstavljaju Boga, ona će, ukoliko ih budete saslušali, i Boga doživljavati kao nekoga ko ih čuje i kome je stalo do njih.

Uverite dete da vam je njegovo dobro glavni prioritet. Sprečite produbljivanje rane i učinite sve što je neophodno da ona zaceli, bez obzira da li ju je naneo neko iz porodice ili van nje.

Preduzmite nešto konkretno kako biste sprečili nove povrede. Ako je neko naneo bol vašem detetu, morate preduzeti sve što je neophodno da se to ne bi ponovilo. Vi ćete pokazati da prihvatate svoje dete time što ćete biti spremni da ga zaštitite od novih povreda. Kada učinite to, dete oseća da je važno u vašim očima i da, stoga, i vredi.

Molite se Bogu da podigne zaštitnu ogradu oko vašeg deteta i da vam da mudrosti da uspešno sanirate učinjenu štetu. Vaše molitve daju Bogu dozvolu da napadne Sotonine agente i oduzme mu kontrolu nad osećanjima i emocionalnim dobrom vašeg deteta. Tražeći pomoć od Boga, vi pružate primer vašem detetu, učeći ga da ima poverenja u Boga i Njegovu silu u savladavanju štetnog uticaja odbacivanja na misli, osećanja i ponašanje vašeg deteta, koje bi mogle da spreče njegovo emocionalno sazrevanje. Roditelji moraju da kažu, baš kao i centurion pre dve hiljade godina: „Verujem, Gospode! Pomozi mojemu neverju“ (Marko 9:24). Možda nećemo odmah videti rezultate, ali oni će zasigurno doći.

Sotona bi želeo da mi kao roditelji osećamo krivicu, ali to samo produbljuje problem. Kao što nezalečen osećaj odbačenosti na kraju uništi dete, tako i osećaj krivice uništava roditelje.

Sotonin glavni plan je da ljudi odbacuju jedni druge, i tako on upošljava ljude da umesto njega urade taj prljavi posao. Božje prihva-

tanje čoveka je poput polise osiguranja; ne osigurava nas od neke nove štete, ali nas uverava da, bez obzira na vrstu štete, On sve to može popraviti. Osim toga, Božja Reč (Biblija, tj. Sveto pismo, prim. red.) detaljno govori o našem udelu u procesu oporavka. (Videti jedanaesto poglavlje)

Na nama je da uhvatimo Boga za reč i čvrsto se držimo Njegovih obećanja o spasenju naše dece. „Ne boj se, jer sam ja s tobom; od istoka ću dovesti seme tvoje, i od zapada sabraću te. Kazaću severu: daj; i jugu: ne brani; dovedi sinove moje izdaleka i kćeri moje s krajeva zemaljskih, sve koji se zovu mojim imenom i koje stvorih na slavu sebi, sazdah i načinih.“ (Isaija 43:5-7).

Možda ste zabrinuti za sebe i osećaj odbačenosti koji vam se stalno javlja. Evo šta kaže Bog: „Ja te izabrah, i ne odbacih tebe; ne boj se, jer sam ja s tobom; ne plaši se, jer sam ja Bog tvoj; ukrepiću te i pomoći ću ti, i podupreću te desnicom pravde svoje.“ (Isaija 41:9,10).

Bez obzira koliki je vaš bol i očaj zbog narušenih i uništenih odnosa, i ma koliko da niste u stanju da se osećate prihvaćenima od strane svojih zemaljskih roditelja ili svog nebeskog Oca, Bog vam nudi NADU i pokazuje put ka ozdravljenju. Njegova ljubav je neprekidna i bezuslovna. On se nudi da ponese teret odbačenosti koji nosimo. Zar se niste umorili od tog tereta?

6. ODAKLE TA OGORČENOST

*„Ja sam te izabrao i nisam te odbacio.
Zato se ne boj jer sam ja sa tobom;
ne plaši se, jer ja sam Bog tvoj.“
Biblija, Stari zavet, Isaija 41:9*

Osećaj odbačenosti nije nešto što se javi u jednom trenutku i posle nestane. To je snažan osećaj bezvrednosti koji se često ponavlja, a manifestuje se, na primer, na igralištu kada dete kaže: „Niko neće da se igra sa mnom“, i u periodu puberteta kada se jedna tinejdžerka pita: „Kako to da me niko ne zove da izađemo?“ U braku se pokazuje kada pretpostavimo da nas naš bračni drug ne prihvata onako kako nam je potrebno; pokazuje se kada počnemo da procenjujemo: „Da me zaista voli, večera bi me svake večeri čekala na stolu kad se vratim s posla“. „Da me stvarno voli, razgovarao bi sa mnom ne o ljudima, mestima i stvarima, već o svojim mislima i osećanjima. On bi maštao i pravio planove zajedno sa mnom“. „Zašto se plašim da će me on ostaviti zbog princeze u dugoj beloj haljini?“ „Zašto se plašim da će me ona ostaviti zbog nekog viteza u blistavom oklopu?“

I mi smo postavljali ovakva pitanja.

(Ron) Da, to mi je poznato! Ja sam bio „Buč“ za kojeg je moja sestra Filis rekla: „Niko nije želeo Buča.“ Moje rođenje nije bilo planirano i ja nisam bio željena beba. Filis se seća dana kada sam donet kući iz bolnice i stavljen u kolevku iako je tada imala samo osam godina. Seća se da me nisu uzeli u naručje iako sam plakao zbog gladi, uprljanih pelena ili potrebe za nežnim dodirima, sve dok ona nije ostavila svoje lutke i podigla me. Moja majka je verovatno bila bolesna. Mora da je patila od teškog oblika postporođajne depresije i da me je zbog toga zapostavila.

Moju stariju braću i sestre majka je dojila, dok ja nisam imao tu privilegiju. Njihove fizičke potrebe bile su zadovoljene, a moje ne. Moja majka je i sama bila nezrela i nije mogla da se uhvati u koštac sa problemima, a otac nije bio od velike pomoći. Tokom tih prvih osamnaest meseci kada se izgrađuje poverenje, ja nisam imao kome da verujem.

U stvari, živo se sećam grube i nečovečne kazne koju je pretrpeo moj stariji brat Džordž. Zaista ne znam šta je on to stalno radio da je otac morao često da ga tuče kaišem. Sećam se kako je vrištao i molio tatu da prestane, dok je mama sedela na stepenicama podstičući ga da ga još jače i duže tuče. Ja sam se tada pitao: „Zašto bi ona izdala svog rođenog sina?“ Često bi Džordž dolazio u krevet vrišteći od bola i pola noći proveo jecajući. Ako su moji roditelji mogli to da rade mom starijem bratu, šta li su samo planirali za mene?

Zanimljivo je to da su moji roditelji Džordža „dodirivali“ veoma grubo, a mene *nikako*. Svakog trenutka sam se osećao odbačenim. Iako sam zapalio garažu kada mi je bilo pet godina, i ceo komšiluk me smatrao malim antihristom, nikada nisam privukao pažnju. Kada loše ponašanje nije urodilo plodom, probao sam sa primernim. Prošao sam sve nivoje izviđača i postao Oraj-izviđač. Međutim, na dodeli nagrada, vođa je ipak morao da pozove nekog iz publike da stane pored mene umesto mog oca - a živeli smo samo dve ulice odatle.

Živo se sećam kako sam, kada mi je bilo šest godina, našao neki novac dok sam se vraćao kući iz škole. Prva pomisao mi je bila da otrčim u prodavnicu i kupim moje omiljene rolnice. Tolike rolnice koje su se tada mogle kupiti za te pare do tada nisam mogao ni zamisliti. Mnogo njih! Utrčao sam u kuću držeći čvrsto svojih pet rolnica, poput viteza u sjajnom oklopu koji se sa plenom vraća kući iz bitke. *Mama će biti tako ponosna. Možda bih i njoj mogao dati jedne*, pomislio sam.

Međutim, obzirom na to kako me je dočekala, odustao sam od te ideje! Primetila je rolnice čim sam ušao u kuću. „Odakle ti ti slatkiši, mladiću?“ upitala me je sumnjičavo, držeći ruke na bokovima. Ja sam joj, naravno, rekao kako sam našao 25 centi i otišao u prodavnicu ih kupim. Bila je ljuta! „Vrati te rolatiće u prodavnicu i traži da ti vrate tih 25 centi. Onda idi od vrata do vrata po komšiluku i nađi onoga ko je izgubio novac. I nemoj da ga ne daš toj osobi“, vikala je. Rekao sam istinu i umesto da me nagradi za to, ona me je ponizila.

Iako sam bio dečak, osetio sam nepravdu koja mi je naneta. Ipak sam se povinovao njenom zahtevu, u nadi da će me toplije dočekati kada se vratim praznih ruku. Sećam se kako sam stajao kod rafa sa

slatkišima i kako sam morao da vratim te dragocene rolnice kao da sam neki kriminalac koji ih je ukrao iz prodavnice. A ko ne bi rekao da je baš on izgubio 25 centi kada ga budem pitao?

Ubrzo sam shvatio kako stvari funkcionišu u našoj kući. Ako govoriš istinu, optuže te da lažeš i bivaš kažnjen. I tako sam naučio da lažem, nadajući se da ću tako izbeći kaznu.

Deda Miler je bio jedina odrasla osoba u mojoj porodici koja je na bilo koji način bila povezana sa mnom. On me je zaista voleo. Učio me je da vezujem pertle, sadio baštu sa mnom i dopuštao mi da se uhvatim za konopac crkvenog zvona koje je on povlačio svake nedelje. A onda je došao dan kada su mi dali 25 centi i rekli da odem u bioskop. To nije bila nagrada, već mito da bih izašao iz kuće. Kada sam se vratio, kuća je bila puna ljudi koji su plakali i pili kafu. Ali deda nije bio tu. Nikada ga više nisam video. Niko mi nije objasnio njegov nestanak.

Činilo se da mi je svaki put kada bi mi dali 25 centi i poslali me u bioskop, u mom odsustvu nestajalo nešto dragoceno. Na primer, kada sam jedne subote došao kući, zatekao sam u dvorištu veliki kamion i ljude kako iznose naš nameštaj. Rečeno mi je da se selimo. Ali šta će biti sa mojom baštom? Da li ću ikada videti cveće koje mi je deda pomogao da zasadim? Da li će ih deda ikada videti? Drugi put je nestao moj crni labrador, a potom i mačka sa svim svojim mačićima. Tek mnogo godina kasnije saznao sam da su moji roditelji uspavali mog psa i udavili mačku i mačiće dok sam ja bio u bioskopu. Zašto uvek nestaju moje stvari, moje dragocenosti? Šta je to u meni?

Sećam se kako sam hteo da dam mami neke jabuke, nadajući se da će napraviti pitu i dati mi bar da probam. Otišao sam kod komšinice koja je imala voćnjak i pitao je da li mogu da pokupim jabuke koje su pale na zemlju. „Ne možeš. Odlazi sa mog imanja“, vikala je ljutito na mene. Imao sam toliku potrebu da me roditelji prihvate da sam prešao preko njenih pretnji, te sam preskočio ogradu i nakupio punu vreću otpalih jabuka. Mama je bila veoma radosna. Međutim, nekoliko trenutaka kasnije došla je policija sa vlasnicom voćnjaka. Pokazala je prstom na mene i rekla: „To je dečak koji je pokupio moje jabuke.“ Pokušao sam da objasnim, ali niko nije hteo da me sluša. Dok je odlazila, viknu-

la je: „Dala bih ti ih samo da si me pitao.“ Nisam mogao da verujem da tako otvoreno laže! Pravilo „Ako lažeš, verovaće ti, a ako kažeš istinu, neće“ još dublje se urezalo u mom umu.

Odbacivanje, iz ovih i sličnih iskustava, postalo je vodeća sila u mom životu. Otac me je konačno odbacio one noći kada je umro na mojim rukama. Tek sam bio napunio šesnaest godina. Bila je Noć veštica i tata se napolju zabavljao plašeći komšijsku decu. Upravo sam bio legao, kada je mama dotrčala uza stepenice vičući usplahireno: „Dođi brzo, otac ti umire. Čim sam ugledao tatu svog posivelog u licu, pozvao sam Hitnu pomoć i počeo da mu dajem veštačko disanje usta na usta. Činilo mi se da sam to radio čitavu večnost, ali bilo je prekasno.

I dok je moj tata ležao mrtav u mojim rukama, odjednom mi je došlo to da sam tek tada mogao da mu se približim. Mislio sam da sam ipak ja kriv. Pošto su mi čitavog života govorili da uništim sve čeg se dotaknem, došao sam do zaključka da sam, na neki način, ja ubio svog oca zato što nisam umeo da dam veštačko disanje kako treba; mora da ga nisam izveo kako treba.

Sledećeg jutra, verovali ili ne, jedna komšinica mi je dala dolar i rekla mi da odem u bioskop. Usput sam kupio novine samo da bih pročitao čitulje. Otišao sam do mog tajnog mesta ispod mosta, otvorio novine i pročitao očevo ime. Svest o gubitku bila je za mene veliki udarac. Sada sam osetio da me je u potpunosti odbacio. „Mora da baš nimalo nisam vredeo kada je tata morao da umre“, pomislio sam. Sve moje nade da ću izgraditi odnos sa ocem pale su u vodu. Povikao sam ka Bogu: „Ako stvarno postojiš, želim da se nagodim s tobom. Primi mog oca u raj, a ja ću umesto njega otići u pakao.“ Čitavog života sam se trudio da zadobijem njegovo odobravanje, i sada kada je umro, bio sam čak spreman da se odreknem sopstvenog spasenja da bih ga dobio.

Tek nedavno sam, razmišljajući o očevoj ljubavi prema meni, shvatio da su moja lična vrednost i moja sposobnost da se opustim i osećam prijatno u svojoj koži, povezani sa jednom pozitivnom uspomenom na mog oca - davao mi je da vozim. Kad sam bio mali, sećam se da me je tata dva puta stavio u krilo dok je vozio naš porodični auto tako da sam imao osećaj da ja, u stvari, vozim. Zatim mi je jedne veče-

ri, kada mi je bilo 15 godina, dao da vozim naš auto od posla do kuće. To se desilo samo jedanput. Kada sada razmišljam o tome, shvatam da sam jedino tih par puta bio blizak sa svojim ocem.

Danas najviše volim da sednem za volan i dugo, dugo vozim. Tada nekako uspevam da doprem do sebe i shvatim ko sam. Za volanom se nekako osećam opušteno, sigurno i spokojno; za volanom se osećam sposobnim. Upravo na vozačkom sedištu osetio sam roditeljsku toplinu i prihvatanje za kojim sam čeznuo.

(Nensi) U mom slučaju, odbacivanje nije bilo tako otvoreno kao u Ronovom. Iako sam se više *osećala* odbačenom nego što sam to zaista bila, taj osećaj je zaista bolelo.

Na prvi pogled, kada biste videli moju hrišćansku porodicu i koliko su me oni voleli i brinuli se o meni, nikada ne biste poverovali da sam mogla da budem emocionalno zlostavljana. Međutim, okolnosti na samom početku mog života učinile su da se osećam odbačenom. Kako je moguće da se ćerka jedinica u jednom stabilnom hrišćanskom domu oseća odbačenom? Da li su ta osećanja bila, možda, samo plod njene bujne mašte?

Dve nedelje nakon što su se moji roditelji venčali, mog oca su pozvali u vojsku. Počeo je Drugi svetski rat i dužnost ga je odvela preko okeana, gde je bio tokom prve četiri godine mog života. Začeta sam kada je tata bio na odsustvu, a rođena sam dok je bio na medicinskoj obuci ovde u Americi. Moj mlađi brat, koji je začat tokom tatinog boravka u SAD kada je pohađao viši medicinski kurs, rodio se šest meseci nakon tatinog odlaska na ratište u Evropu. Deset dana kasnije, moj brat je umro zbog neke nesreće u bolnici i ja sam ostala jedinica.

Osim toga što se ozbiljno razbolela od zaraznog hepatitisa, moja majka je bila i emotivno iscrpljena, tako da je dobar deo naredne godine provela u krevetu. Na svu sreću, majka i ja smo živele sa njenim roditeljima, tako da je bilo nekoga da se brine i o meni i o njoj.

Deka i baka su bili izuzetno nežni i previše popustljivi. Bili su iz severne Engleske, gde se svi međusobno poznaju. Još uvek se sećam šta mi je baka govorila dok je brisala suze sa mog lica: „Sve će biti u redu, dušo.“ Sela bi u svoju stolicu za ljuljanje i uzela me u krilo, a ja bih se

naslonila na njene grudi. Mazila bi me i govorila mi: „Sve će biti u redu, dušo“, i ja bih tako mirno zaspala.

Kada sa rat završio, na vratima se pojavio neki nepoznati čovek u vojničkoj uniformi, noseći u svakom džepu po jednu čokoladicu. Nadoao se da će uspeti da me navede da mu priđem, ali je, u suštini, tražio da bude prihvaćen. Videla sam njegovu sliku i stalno su me učili da ga zovem „tata“. Kada sam ga ugledala, izgovorila sam odgovarajuću reč, ali nisam shvatala njeno pravo značenje, jer je tata za mene bio stranac. Ja sam, u stvari, svakog čoveka u uniformi zvala „tata“.

Roditelji mog oca živeli su u susednom gradu. Tatin otac je bio snažan, atletski građen, ali izuzetno ćutljiv čovek koji nije govorio o onome šta misli i oseća. Njegova majka je bila sićušna žena koja je imala velike zahteve. Tražila je od sina strogu poslušnost, ali nije imala nežan odnos sa njim. Tatini roditelji su ga se odrekli kada je postao vernik i nisu čak hteli da dođu ni na njegovo venčanje, tako da je još od mladosti, pa kroz zrelo doba moj tata stalno osećao taj bol odbacivanja od strane svoje porodice. Pored toga što su odbacili tatu, ovi baka i deka nisu videli ni mene sve dok moja majka, dok je nosila mog mlađeg brata u stomaku, nije sela u autobus a potom se uspela uz strmo brdo po mećavi, a sve to u pokušaju da ih privoli da nas priznaju kao svoje. U to vreme, moj otac je bio u prvim borbenim redovima radeći kao bolničar na nemačkoj teritoriji. Moja majka ih je izgrdila što nas nikada nisu posetili i naterala ih da krenu sa njom da me upoznaju.

Kako je jedan otac koji je toliko ispunjen osećajem odbačenosti mogao da pokaže prihvatanje jednoj maloj devojčici kojoj je ono očajnički bilo potrebno? Kada se vratio iz rata, tata je u kući zauzeo mesto koje mu s pravom pripada, ne znajući da će prvo morati da dokaže da me voli i prihvata da bi za mene bio tata, a ne samo otac. Nažalost, došao je kao neki uljez i po dužnosti preuzeo ulogu koju je, kako je on smatrao, trebalo da ima. Ono što nije znao je to, da je ta mala devojčica kojoj je on bio roditelj još osetljivija od njega; i tako sam ja živela u strahu od njega.

Za dva dana tata je pronašao stan za našu malu porodicu i tako sam bila odvojena od bake i deke koji su neprestano govorili i pokazivali da me vole i prihvataju. Mom ocu je bilo potrebno moje prihvata-

nje i privrženost i čeznuo je da bude deo mog života. Međutim, on nije nežno i spontano tražio da ga volim, već je to zahtevao.

Moj tata nikada nije osetio ljubav i prihvatanje u svom domu, tako da nije imao pojma kako da mi pruži ono što mi je potrebno. I njemu je očajnički bilo potrebno prihvatanje koje nikada neće dobiti od svojih roditelja. Kada mu je bilo osam ili devet godina, dobio je prvi od svojih mnogobrojnih poslova i celu platu poverio majci, rekavši joj da uzme jedan deo za kućne potrepštine a ostatak stavi na stranu, kako bi jednoga dana mogao da ostvari svoj san i upiše se na *Muzički konzervatorijum Džulijard* i postane koncertni pijanista. Dve nedelje pre nego što je trebalo da završi srednju školu, tražio je taj novac od svoje majke. „Nema ga!“ rekla je ona, „potrošila sam ga“.

Tata je bio očajan. Osim toga što se tokom čitavog detinjstva osećao odbačenim, njegova majka je upravo bila uništila njegov životni san. Istog momenta je spakovao svoje stvari i otišao od kuće, ne želeći da završi ni srednju školu.

Otac mu je umro dok se on borio na ratištima u Evropi, tako da je osećaj odbačenosti ponovo izbio na površinu kada se vratio kući posle rata. Zatim, ne dugo nakon završetka rata, majka ga je ponovo odbacila kada je odbio da učestvuje u nekom poslu sa nekretninama koji mu finansijski nije odgovarao. Majka mu to nikada nije oprostila. Osam godina kasnije doživela je jak moždani udar, ostala nepokretna i nije mogla da govori.

Baka nije htela da ostane ni kod nas ni u kući svoje ćerke, što bi veoma malo koštalo. Umesto toga, narednih devet godina svu svoju penziju je trošila na boravak u gerontološkom centru. Da bi se platili troškovi nege, morala je da se proda sva njena imovina, a kada je njena ušteđevina bila potrošena, tata je morao da plaća troškove njene nege. On je godinama bio izuzetno pažljiv i nežan prema svojoj majci, posećujući je skoro svakog dana kada se vraćao sa posla. Još uvek je tražio bilo kakav tračak prihvatanja s njene strane, ali ga nije bilo. Pitanje je da li bi ga i prepoznao da ga je pokazala.

Postoji jedna stvar koju treba razumeti i u mom i u Ronovom slučaju. Budući roditelji imaju velike planove; nadaju se da će biti najbo-

lji roditelji na svetu. Ono što pokvari njihove planove jeste ono što se dešavalo u njihovom detinjstvu i mladosti. Prošlost utiče na njihova shvatanja, narušava njihove misli i osećanja i dovodi do ponašanja koje neće biti na blagoslov njihovoj deci. I tako i njihova deca trpe štetu.

Kada se posle rata tata vratio u naš život, moja majka je postala prevodilac i tumač za tatino ponašanje prema meni. Nekako je osetila da treba da mi prenese da tata ima pozitivno mišljenje o meni, a koje nije umeo da iskaže. Čudno je da je to mogao da kaže mojoj majci, ali ne i meni. Umesto toga, predočio mi je sva svoja očekivanja i zahtevao od mene da ih ispunim.

Uhvaćena u zamku tatine prošlosti, počela sam da verujem da mama i tatina ljubav i prihvatanje zavise od mog ponašanja, tako da sam postala dobra glumica. Ubedila sam sebe da sam to zaista ja, dok sam se, u stvari, ponašala onako kako sam mislila da *oni* žele da se ponašam. Međutim, osećala sam da, ma koliko se trudila, nikada ne mogu u potpunosti da ispunim tatina očekivanja. Stvar je u tome da me je strah od oca onemogućavao da ispunim njegova očekivanja.

Strah parališe! A ja sam se zaista bojala tate. Jedina muška osoba koju sam poznavala bio je moj deda po majci, koga sam zvala „tajo.“ Bio je prava dušica! On je bio nežan čovek pun ljubavi, koji nije postavljao nikakve zahteve a prema meni se postavljao više kao stariji brat nego kao autoritarna odrasla osoba. Moj detinji um nije mogao da shvati zapovedničku, militantnu ulogu moga oca kada ju je uporedio sa ulogom nežnog prijatelja koju je igrao moj deda.

Iako nije uspeo da se upiše na Džulijard, moj tata je postao koncertni pijanista, očekujući da i ja to postanem jednog dana. Godinu dana je pokušavao da me uči da sviram klavir i što se više trudio, to sam ga se ja više plašila. Nije imao mnogo strpljenja sa mnom i kada nisam umela da odsviram nešto onako kako je on zamislio, izgovarao je oštre reči ili je izlazio iz sobe krajnje zgrožen. Na kraju je odustao i u prečniku od 80 kilometara počeo da traži učitelja koji bi bio vredan njegovog deteta. Odmah sam se vezala za Olivu Roberts, koja je bila tip nežne i brižne bake. Ona mi je, nažalost, časove davala u našoj kući, gde mi je tata često stajao iznad glave, tako da nikada nisam mogla da odsviram kako treba.

Živo se sećam jednog događaja koji bi mogao da bude savršena ilustracija psihološkog zakona o parališućem dejstvu straha. Bio je to moj prvi nastup. Moj otac je sav važan i ponosan sedeo u drugom redu, a došao je red na mene da sviram. Sela sam za klavir i u tom trenutku me je spopao neverovatan strah. Nisam mogla da se setim ni naslova komada koji je trebalo da sviram, ni kako počinje ni u kom duru je napisan. Sedela sam tamo na toj stolici i počela da plaćem, osećajući se duboko poniženom i znajući da sam osramotila tatu. Moja nastavnica klavira mi je šapnula: „E. Dušo, E dur“, ali ja sam bila potpuno blokirana. Sedela sam tamo čitavu večnost, a onda sam ustala i sela na svoje mesto odakle sam mogla da čujem duboki uzdah mog oca koji je sedeo iza mene. Da li je bio zgrožen ili razočaran?

Čeznula sam da makar jedanput od njega čujem: „U redu je, dušo. U redu je! Ma nije to toliko važno.“ Možda bi moj strah tada nestao. Umesto toga, on mi je na putu do kuće rekao: „Šta je to s tobom? Zašto ne umeš da sviraš kao...?“ (naveo je ime jedne moje školske drugarice.) Moj tata je samo želeo da mi pomogne. Nije imao pojma koliko njegove reči bole niti je znao kako da mi kaže da je sve u redu. Zaista sam se trudila da me prihvati, ali moji naponi jednostavno nisu bili dovoljni. Čak i danas ponekad zapadnem u iskušenje da se razočaram u sebe, a sve zbog toga što ne mogu da ispunim tatina očekivanja koja su vremenom postala i moja očekivanja.

Kako se odbacivanje koje je neko doživeo u detinjstvu manifestuje kada to dete odraste? Najočiglednije manifestacije su neprijateljstvo, uznemirenost, depresija, nesigurnost, osećaj niže vrednosti i osećaj nesposobnosti, dok su manje očigledni simptomi osećaj straha i stida, ravnodušnost, povučенost i stroga poslušnost.

Ja sam se dugo godina, kada bih se suočila sa nečim što je meni ličilo na odbacivanje, osećala nesigurno i *povlačila* se u sebe, ne znajući tačno ko sam i koliko zapravo vredim. Povukla bih se u skrovite odaje svog uma gde sam na miru, potpuno sama, mogla da razmišljam i proživljavam sve svoje emocije.

Svakoј osobi je potreban temelj postojane, bezuslovne ljubavi i prihvatanja, kao i roditelji na koje se može osloniti, da bi se izgradi-

la stabilna i sigurna konstrukcija koja će je osposobiti da se uspešno suoči sa stresnim situacijama u životu. Meni se činilo da je moj temelj siguran. Međutim, kada se tata vratio iz rata, ispostavilo se da istine u koje sam do tada verovala više nisu istina, i tako sam se našla na nesigurnom, peskovitom tlu. Mislila sam da je sa mnom sve u redu, da sam sigurna i da vredim, ali dok sam ga posmatrala, uvidela sam da je on taj koji je sposoban, a ja nikako nisam mogla da zadovoljim njegove kriterijume niti da se takmičim sa njegovim talentima. U poređenju sa njim, ja sam bila *manje vredna* - jedna obična nula.

Ja sam se sa svojom *nesigurnošću* suočavala tako što sam, šćućurena na kauču, sisala palac, što sam nastavila da radim do svoje šesnaeste godine. Ovaj osećaj inferiornosti krila sam negde duboko u sebi, dok sam pred drugima igrala ulogu koju su mi oni odredili.

Jedino stvorenje kojem sam se poveravala bio je moj koker-španijel, koji je često slušao moje monologe, ponekad radosne, ali češće one tužne. Uspavali su ga kada mi je bilo četrnaest godina, ali sam palac prestala da sisam tek u šesnaestoj, kada sam se spremala za upis na koledž. Saznala sam da dete čak i gubitak kućnog ljubimca može da protumači kao odbacivanje. To naročito važi za period ranog puberteta, kada su devojčice zaokupljene idejom o ljubavi. Za mnoge devojčice je prihvatanje i ljubav koje im pruža kućni ljubimac od izuzetno velikog značaja, naročito ako nemaju dečka. Ja sam bila od onih koje teško prežale gubitak ljubimca i tada sam još jedanput osetila bol odbacivanja.

Odbacivanje ima mnogo negativnih neočekivanih obrta. Na primer, *iako će svet možda hvaliti njihova dostignuća, odbačena deca će se osećati nesposobnima i inferiornima sve dok i njihovi roditelji ne priznaju njihov uspeh.*

Sećam se jedne prilike kada sam pevala pesmu „Verujem“ pred velikim brojem pacijenata u jednoj lokalnoj državnoj bolnici dok me je tata pratio na klaviru. Kakva je to bila reakcija! Ustali su i počeli da tapšu i pevuje zajedno sa nama. Sećam se kako sam pomislila da sam se dopala makar onim pacijentima sa odeljenja za psihijatriju, ali sam odmah potom došla do „logičnijeg“ zaključka da su verovatno tapšali

mom tati, zato što je on tamo radio i zato što su ga svi tamo voleli i divili mu se. Očigledno sam patila od osećaja nesposobnosti!

Depresija se kod mene manifestovala nešto kasnije u životu - nakon što sam se udala za Rona. Kada sam shvatila da se i Ron, baš kao i moj tata, razočarao u mene, taj bol iz detinjstva je ponovo isplivao na površinu. I ovog puta sam, baš kao i u detinjstvu, reagovala *povlačanjem*. Depresija je tako postepeno uništavala moju predstavu o sopstvenoj ličnosti da sam počela i fizički da se razbolevam nedugo nakon venčanja, i tako sam tokom prvih sedam godina braka, dok je Ron još uvek bio na koledžu, imala četiri operacije i dva porođaja. Nekoliko puta sam ležala u bolnici zbog teških i opasnih bolesti, uglavnom vezanih za srce. Često bih dobila osip po licu koji me je strašno svrbeo i grozno izgledao, zbog čega bi se moj muž udaljio od mene. Ta distanca koju sam osećala između Rona i mene bila je ista ona distanca koju sam osećala između mene i oca.

Ogroman bes koji je ključao u meni umela sam da izrazim jedino tako što bih snažno zalupila vrata kuhinjskih elemenata. I tako, kada bi Ron otišao na fakultet ili na posao, ja bih otvorila vrata na svim kuhinjskim elementima i glasno mumlajući stisnutih zuba zalupila svaka ta vrata što sam jače mogla. Jedino tako sam umela da izbacim to *neprijateljstvo* iz sebe, a da ne povredim Rona ili decu. Sada kad razmišljam o tome, shvatam da je ta lupa morala biti zastrašujuća za moje bebe i da su se zbog toga morale osećati nesigurno.

Pretpostavila sam da je moja nesposobnost uzrok mog odbacivanja u braku. I tako sam, da bih kompenzovala taj osećaj, *grozничavo* preterivala u radu, pokušavajući da dokažem da nešto vredim. Ako bih sela samo na minut u toku svog pretrpanog radnog dana i čula tada Rona kako se penje uz stepenice, brzo bih skočila i počela nešto da radim. Morala sam spolja da budem besprekorna i savršena super-žena!

Stalno sam bila iscrpljena, depresivna i bolesna! Kada sam jednom bila u bolnici na intenzivnoj nezi, došla mi je u posetu jedna komšinica. Budući da nije bila hrišćanka, koristila je grube reči koje su mi otvorile oči: „Samo napred, Nensi, samo ti tako nastavi. Spremi doručak za devedeset osoba. Neka tvoja kuća i dalje bude železnička stanica za sve člano-

ve crkve. Šij svakome, nahrani ceo svet. Radi, radi, radi sve vreme i bićeš sve bolesnija. I kada na kraju pukneš ili umreš, Ron jednostavno može da nađe neku plavušu i oženi se njome!“ Kolika doza surove realnosti!

Iako sam se iscrpljivala radeći, da bi me Ron prihvatio, kao i da bi mi se ostali divili, taj rad je bio uzaludan. Ron je držao kontrolu, a ja sam se povlačila. On je naređivao, a ja sam izvršavala njegove naredbe. On je držao kod sebe novac i upravljao njime, a ja sam noćima radila kako bismo imali taj novac. Dozvoljavao je da se potroši pet dolara nedeljno na hranu, a ja sam noću razmišljala kako da razvučem tu sumu na sedam dana. Zahtevao je da samo njemu poklanjam pažnju i da uvek budem tu da zadovoljim njegove potrebe. Mogao je da ima kontrolu nad mojim vremenom i svojim novcem. *Potčinjavala* sam se koliko sam mogla, a on je sve vreme rečima utvrđivao ono što sam već „znala“, a to je da nikada neću biti dovoljno dobra da bi me on prihvatio.

Kada se danas setim toga, mogu samo da kažem: „Neverovatno je kako *prošlost upravlja sadašnjošću*.“ A što je isto tako neverovatno, ja sam to radila skoro dvadeset osam godina - dugo nakon što sam već dobila dokaz od Rona da me je prihvatio. Stvar je u tome što mi je takvo ponašanje bilo prešlo u naviku. Bilo mi je veoma teško da se odvojim od laži u koju sam tako dugo verovala.

Brige i nemir su preuzele kontrolu nada mnom i ja sam živela od jedne krize do druge. Svi moji svakodnevnici poslovi i obaveze vrteli su se oko moje potrebe da udovoljim Ronu i deci da bi me voleli. Ni sa kim nisam razgovarala o tome šta mislim i kako se osećam, čak ni sa svojim mužem. Kada god sam pokušala da pričam sa njim o tome, izgledala sam kao neka budala - slučaj za psihijatriju. Naučila sam da budem *tih* i da skrivam svoje emocije, baš kao i bol koji sam osećala.

Bila sam užasno usamljena, ali sam morala da pazim koliko dugo pričam sa nekim iz komšiluka pošto je Ron svaki moj kontakt sa nekim drugim doživljavao kao pretnju. Trudila sam se koliko god sam mogla da sakrijem tu agoniju u našem braku, kako bi ga drugi uvek mogli videti u pozitivnom svetlu, ali sam skupo plaćala tu tajnu. Što sam više krila istinu, to je moja bolest postajala sve ozbiljnija. Nisam više mogla da budem glumica.

Roditelji predstavljaju predsluku Boga svojoj deci, koja Boga shvaćaju posmatrajući osobine i ponašanje svojih roditelja. Deca misle da, ako ne mogu da ih vide, njihovi roditelji ne postoje, pa ni Bog, jer ni Njega ne mogu da vide. I kako će onda dete stvoriti ispravnu predstavu o Bogu ako nema jednog ili oba roditelja ili ako ga jedan ili oba roditelja odbacuju? Da li je pod takvim okolnostima moguće zamisliti Boga kao nekoga ko te voli i prihvata?

Ja sam mogla da zamislim Boga jedino posmatrajući svog tatu, koji je prvo bio odsutan, a zatim grub. Stvar je u tome da sam isti taj strah koji sam imala od oca prenela i na Boga. Na svu sreću, moja majka je bila nežna, blaga i puna ljubavi, i to mi je pomoglo da stvorim pravilniju sliku o Bogu. Tokom tih prvih nekoliko godina nakon tatinog povratka iz rata ipak je bilo trenutaka kada sam Boga (majku) posmatrala kao nekog ko nije uvek veran, nekoga ko me je ostavio i izdao u važnim trenucima u životu. Danas, posle toliko godina, pretpostavljam da sam takav utisak stekla zbog nagle promene atmosfere u našem domu i količine pažnje koju sam izgubila kada je tata došao. Obzirom na to da je taj užasni rat oduzeo mojim tek venčanim roditeljima toliko mnogo dragocenih dana, nedelja i meseci, promena u maminom ponašanju bila je sasvim razumljiva. Nažalost, mala deca ne umeju da razmišljaju na taj način.

Mnogo godina nakon toga, shvatila sam da bojati se Boga znači obožavati Ga sa nežnošću i blagošću, a ne osećati strah od Njega. Ali kako možeš da obožavaš nekoga za koga se nisi ni na koji način vezao? Tata nije bio pored mene tokom tih prvih nekoliko značajnih sati i dana mog života, kada se uspostavlja veza između roditelja i deteta. Iako je dolazio na odsustvo kada god je mogao, te njegove posete su bile suviše kratke da bih mogla da izgradim neki odnos sa njim. Zbog toga smo oboje izgubili, noseći u sebi bol zbog toga što nismo uspostavili onaj bliski odnos jedno sa drugim. Bili smo ljubazni i učtivi jedno prema drugom, ali nismo bili blisko povezani.

I dok je moj tata bio nežan i pun ljubavi prema drugoj deci i odraslima, dopuštajući im da prave greške i da se od njih oporavljaju, od mene je nekako očekivao da sve vreme budem savršena. Možda zato

što me je posmatrao kao prirodni nastavak sebe samog, a od sebe je zahtevao savršenstvo. I tako bih ja dobila ukore koje je on, u suštini, upućivao samom sebi. Ja sada shvatam da su njegova arogancija i ponos bili samo maska za njegovo ranjeno i odbačeno srce.

Ja sam kao dete Boga zamišljala kao nekog ko me posmatra sa velikog belog trona, čekajući samo da načinim neku grešku, baš kao što me je tata posmatrao i uvek hvatao u greškama. Kako je divno osloboditi se konačno te laži!

(Ron) Ja sam na odbacivanje reagovao besom. Još kao dete bio sam *agresivan i neprijateljski nastrojen* prema okolini, otvoreno ispoljavajući svoj bes. Kada mi je bilo pet godina, zapalio sam našu garažu, uvek sam rasklapao neke mašine i električne aparate baš da vidim da li mogu ponovo da ih sklopim, a pravio sam i vatrene strele i gađao vozila koja su prolazila našom ulicom. Igrao sam se policajaca i pljačkaša ili kauboja i Indijanaca sa svojim drugarima u jednom kamenolomu, i to sa pravim oružjem i municijom. Meci bi leteli iznad moje glave i odbijali se o kamene zidove. Što je igra bila opasnija, to mi je bila uzbudljivija.

Nisam hteo da učim ni u školi kao tinejdžer, ni kasnije u mornarici, a jedno vreme i u svojoj profesiji. Napustio sam srednju školu u prvom razredu, a sudija me je kasnije naterao ili da stupim u vojsku ili da odem u popravnu školu. Kada sam u mornarici bio prisiljen da radim test opšteg znanja (GED), nasumice sam zaokruživao odgovore a da čak nisam ni pročitao pitanja. Začudo, prošao sam! Kada sam stupio u službu, moj arogantan stav - nesvesno stvoren da prikrije moj osećaj nesposobnosti - odbijao je ljude. U meni su videli samopouzdanog egoistu koji voli sve da kontroliše i nisu pogrešili u proceni mog ponašanja, dok sam se, zapravo, sasvim drugačije osećao i imao potpuno drugačije mišljenje o sebi. Opirao sam se svemu i svakome samo da bih bio tvrdoglav, propustivši tako da budem prihvaćen od mnogih ljudi sa kojima sam dolazio u kontakt.

Kasnije, postao sam pravi *radoholičar*. Školovao sam se, vodio sopstveni biznis, propovedao u crkvi svakog vikenda, a onda sam svemu tome dodao i časove letenja. Bio sam poznat u čitavom gradu kao veliki radnik i zbog toga sam, zapravo, i dobio poziv u službu. Sve što

sam radio, radio sam da bih dokazao da vredim i dobio pohvalu od majke kad god bi mi išlo dobro u poslu sa tepisima. Morao sam sebi da dokažem da nije tačno ono što su mi govorili u detinjstvu - ja *moгу* da postanem neko i nešto! Moj zet Bil me je demoralisao i mučio govoreći mi: „Nijedan Roki nikada neće upisati koledž. Niko od vas nije dovoljno pametan da postigne nešto vredno.“ Tek kada sam doktorirao, ja sam shvatio motiv svog školovanja - hteo sam da dokažem Bilu da nije bio u pravu. Kakvim sam samo stresovima platio to dokazivanje!

U propovedničkoj (sveštениčkoj, prim. prev.) službi sam i sebe i Nensi izrabljivao gotovo do smrti, pokušavajući da se dokažem pred vernicima, odbornicima i svima onima koji su rekli da ću uvek biti gubitnik. Smišljao sam inovativne planove za pomoć siromašnima, za pomoć supružnicima koji se nalaze u bračnoj krizi, kao i planove tipa kako postati najzapaženiji propovednik u celoj regiji.

Dobro sam naučio da *poričem emocije*. Umeo sam da doprem do najskrivenijih dubina svoje ličnosti gde sam mogao da zatvorim sve svoje emocije kao slavinu. Kada bismo Nensi i ja tokom neke rasprave došli do određene tačke (verovatno kada sam se ja počinjao osećati poraženim), ja bih iznenada postao izuzetno hladan prema njoj iako sam znao da je volim. Nekako sam valjda znao da će je moja hladnoća savladati. Iako sam se plašio da ću je izgubiti, nisam mogao ni da priznam ni da joj kažem istinu. Vikao bih na nju: „Nemoj da te vrata udare po leđima kada budeš izlazila. I ne zaboravi, ako odeš, vrata će biti zaključana i nikada više nećeš ući unutra“.

Kada sam osećao da sam doživeo veliki gubitak, ignorisao sam ili poricao svoja osećanja, zaista verujući u laži koje sam samom sebi govorio. Međutim, te moje ignorisane, nagomilane ili poricane emocije bi se ponovo vratile i progonile me još više nego ranije. U toku magistrarskih studija, na jednom kursu smo dobili zadatak da na vremenskoj skali upišemo sve svoje bliske veze i gubitke koje smo proživeli, a ja nisam mogao da se setim nijednog gubitka koji sam pretrpeo u svom životu. Nensi je bila ta koja mi je pomogla da se setim svojih gubitaka, od onih u ranom detinjstvu pa do smrti mog oca - koji uopšte nisam ni naveo u svom zadatku. Čovekov um poseduje moćni mehanizam

za poricanje istine koja je suviše bolna da bismo je se sećali, a koja ipak kontrolise naše misli, osećanja i ponašanje. Svoj bes sam uglavnom iskaljivao na Nensi, optužujući je za stvari koje nije učinila. Nisam imao predstave o tome šta, zapravo, podstiče taj ogroman bes u meni.

Ravnodušnost koju sam pokazivao prema Nensi sigurno joj je bilo nešto najbolnije. Pokušao sam da ubedim sebe da mi nije stalo do nje i da bi mi bilo bolje bez moje slabe, bolesne žene. Umeo sam da joj popujem, ali nisam hteo da podelim sa njom svoja najdublja i najnežnija osećanja. Nisam znao kako se to radi; nikada me nisu učili. Kada je bila bolesna, zgražavao sam se i kritikovao njen spor oporavak ili bih se distancirao od nje.

U jednom trenutku sam pomislio da gubi dodir sa realnošću i priznajem da sam joj smišljeno pomagao u tome, igrajući se njenim umom. Znao sam da voli džem od jagoda pa sam ga sakrivao. A onda, kada bi ga tražila po frižideru i rekla: „Mislila sam da imamo džem od jagoda“, ja bih se pravio naivan i rekao: „Stvarno? Ne sećam se.“ Mislio sam da će se ljudi sažaliti na mene ako bi Nensi - uz moju pomoć - poludela i da bih tada mogao da se razvedem od nje, oženim se nekom boljom, a i dalje nastavim da budem propovednik. Koliku samo tugu osetim danas kada se toga setim!

Ljudi koji su bili odbačeni u detinjstvu često misle da će ih svaka osoba na koju naiđu u svom životu odbaciti i skloni su da tako podešavaju i stvaraju okolnosti u svom životu da ih ljudi zaista odbace, dokazujući tako sebi da ih niko ne može prihvatiti. Neki će, pak, nesvesno pokušavajući da ne budu odbačeni, prvi odbaciti druge, kao što sam ja činio sa Nensi, svojom decom, prijateljima i kolegama.

Duboko u sebi, ja sam se, u stvari, najviše bojao toga da će me Nensi ostaviti zbog nekog boljeg. Plašio sam se da joj, ako ode na studije i dobije diplomu koju i ja i bude bolja u našoj profesiji, više neću biti potreban. Ubeđivao sam sebe da sam protiv njenog diplomiranja bio zato što sam se plašio da bi mogla pasti na ispitu i da bih onda ja morao da trpim zbog njenog neuspeha.

Da bih se zaštitio, držao sam se po strani, nisam se mešao niti joj pomagao i Nensi je to znala. Bol koji je osećala podsetila ju je na

udaljenost koja je postojala između nje i oca u njenom detinjstvu, zbog čega je „znala“ da ću je jednog dana ostaviti. Ona se zbog tog straha prosto „lepila“ za mene, što me je još više odbijalo i udaljavalo od nje. Mi smo se nalazili na vrtešci koja se svakog dana sve brže okretala i nismo znali kako da je zaustavimo.

Mislili smo da je osećaj odbačenosti samo jedno od oštećenja koja nastaju u detinjstvu, a koja sprečavaju emocionalni razvoj. Međutim, nedavno smo promenili mišljenje. Sada smatramo da odbacivanje nije samo jedno od oštećenja, već da **predstavlja i posledicu svih negativnih iskustava** koje smo doživeli. Ono je posledica koju Sotona neumorno stvara u svakom ljudskom biću. On želi da se osećamo odbačeno i beznažno, baš kao i on. On želi i trudi se da nas odbace i porodica i prijatelji i na kraju i sam Bog. Ukoliko uspe u tome ili ukoliko nas navede da pretpostavimo da se to desilo, njegovo carstvo zla i beznađa biće bogatije za još jednog člana.

Odbačenost je nešto što osoba oseća duboko u sebi. Taj osećaj govori čoveku da nije vredan pažnje, ljubavi i spasenja. Osobe koje nemaju nikakvu nadu u sopstvenu budućnost na kraju uništavaju i sebe i druge, ostvarujući tako Sotonin cilj.

(Nensi) Ron i ja skoro da smo to i učinili. Došli smo čak dotle da nam se laž da smo bezvredni činila toliko realnom da smo ozbiljno razmišljali da okončamo svoj život.

Videla sam sebe kako sedim na jedinoj „stolici“ u jedinoj sobi u kući, koja je bila zaključana. Nekako sam uspela da sagledam sebe i analiziram ono što se dešava. Sedela sam sklupčana kao fetus, obgrlivši se sopstvenim rukama, i pokušavala da se utešim ljuljajući se napred nazad. Sećam se kako sam samoj sebi govorila: „Pogledaj se! Da li znaš šta radiš? Kao medicinska sestra, na psihijatrijskom odeljenju mnogo puta si videla da ljudi isto to rade. To rade ludaci. Znači, i ti si jedna od njih.“ Nekako sam došla k sebi i shvatila da sam dugo sedela u toj sobi i da bi bilo bolje da se i dalje izveštačeno smešim i pretvaram da je sve u redu.

Pljusajući se hladnom vodom da bih sakrila suze, ugledala sam svoj lik u ogledalu i čula Sotonu kako mi šapuće: „Znaš li u čemu je

problem? Bog te više ne želi. Mora da si uradila nešto tako strašno da se On zakleo da mu nećeš više trebati. Odbacio te je.“ Učili su me da odbacivanje od Boga znači smrt, pa zašto onda živeti? U detinjstvu sam tražila očevo prihvatanje, pa iako je ono bilo tu, on nije umeo da ga pokaže, a sada i moj nebeski Otac ćuti.

(Ron) „Osećao sam da se Nensi udaljava od mene, ali nisam znao zašto. Prvo me je napustila moja majka, a sada i moja žena. Svi ti stresni faktori u životu - posao, deca, a sada i Nensin očaj - ništa nije imalo smisla. Međutim, moja reakcija na to beznađe nije ličilo na onu tipičnu depresiju o kojoj sam učio na fakultetu.

Stvar je bila u tome da sam se ponovo našao u poziciji kojoj nisam pripadao; nisam se uklapao. Počeo sam da razmišljam: „Ljudi ne shvataju ko sam ja, tako da hladno mogu da se isključim iz svega. Osećao sam se kao da me niko ne razume i kao da nikom nije stalo do mene; kao da, ionako, ništa ne vredim i da nikad nisam ni vredeo; kao da sve zabrljam, tako da bi mojoj porodici, mojoj ženi i mojoj crkvi bilo bolje bez mene.“

Osećanja očaja poput ovih javljaju se u svim oblicima. Potiču od seksualnog, emocionalnog ili fizičkog zlostavljanja, od odbacivanja, koje je takođe oblik zlostavljanja i koje predstavlja ono osnovno osećanje koje nam se javlja kao posledica svih oštećenja i zlostavljanja koja smo pretrpeli.

Ljudi koji se osećaju kao višak, čiji odnosi nisu zdravi, koji umiru zbog nedostatka ljubavi i pažnje nalaze se svuda oko nas. Mnogi pokušavaju sve da bi osetili olakšanje, ali ono ne dolazi. Moramo da shvatimo da do promene ne može doći ukoliko ne znamo i ne razumemo pravu istinu.

Mi smo osetili olakšanje kada smo dublje shvatili Sotonin lukavi plan i njegovu želju da rani i ošteti decu u ranom periodu formiranja karaktera, kako bi mogao da ih kontroliše do kraja života. Te sile odbacivanja možemo se osloboditi ako poznajemo zatvor u kojem se nalazimo, otkrijemo put za bekstvo i preduzmemo sve neophodne korake ka oslobađanju mira, ljubavi i sreće.

7. KORENI ODBAČENOSTI

*„Osećanja koja su živa zakopana
nikada ne umiru.“*

Kerol Kun Truman (Kuhn Truman)

Njegova mreža je ispletena, zamka postavljena; svako novorođeno stvorenje predstavlja paukov potencijalni plen. Sotonin plan je da uhvati u zamku svako ljudsko biće - što ranije, to bolje. Mnogi u tu zamku upadaju već u porodilištu - ako ne i pre.

Dvoje mladih roditelja stoje ispred sale za novorođenčad, noseva priljubljenih uz staklo, i pogledom traže kolevku sa svojim prezime-
nom. Držeći se za ruke, oni se dive tom malom nosu koji podseća na bakin, visokom čelu nalik dekinom i dugim prstićima kakve je imala prababa. Uzbuđeni zbog novog života koji su stvorili, oni prave planove za budućnost. Njihovo dete će ići u izviđače, sviraće klavir i ići na kampovanje. Nadaju se da će moći da mu priušte Harvard. Oni imaju čiste namere i visoko postavljene ideale, i celim srcem žele da budu najbolji i najnežniji roditelji koji će na najpozitivniji mogući način uticati na svoje dete. Prisećaju se svog detinjstva i svečano obećavaju da njihovo dete nikada neće morati da pretrpi bol koji su oni osetili.

Kad bi samo znali da iza kulisa otac zla mesecima smišlja i priprema štetu koju će oni, kao roditelji, ili neki drugi ljudi, naneti ovom malom zamotuljku koji im pričinjava toliku radost. Nijedno od njih dvoje ne shvata da će se bol koji su oni osetili u svom detinjstvu preneti i na njihovo sopstveno dete. Iako su čitali u Bibliji da se gresi roditelja sreću do „trećeg i četvrtog kolena...“¹, oni misle da je to samo fraza. Oni nisu počinili neki veliki GREH u svom životu. Oni su „dobri“ ljudi koji potiču iz „dobrih“ porodica. To upozorenje se sigurno ne odnosi na njih i tu savršenu malu bebu koja je nastala kao plod njihove ljubavi. Da zaista veruju u Sveto pismo, oni bi se, pre nego što iznesu bebu iz porodilišta, uključili u hrišćanski program oporavka i ozbiljno počeli da rade na rešavanju sopstvenih problema. Mi ih svi imamo!

¹ Nemoj mi se klanjati niti im služiti, jer sam ja Gospod Bog tvoj, Bog revnitelj, koji pohodim grehe otačke na sinovima do trećega i do četvrtoga kolena, onih koji mrze na mene. (2. Mojsijeva 20:5)

Savremene studije pokazuju da se emocionalni bol, koji su roditelji osetili još u prenatalnom periodu i u detinjstvu prenosi na njihove potomke. Svaku ranu koju su roditelji zadobili u svom detinjstvu osetiće i njihova deca. Zvuči beznadežno, ali nije! Jer i najozbiljnije oštećeno ljudsko biće može doživeti oporavak. Jedino što takva osoba treba da uradi jeste da kaže: „Dovoljno je Sotona nanosio štetu meni i mojim najmilijim. Želim da se izlečim. Ne želim da se moj otpad prenese i na narednu generaciju. Ja ću prekinuti taj krug zlostavljanja.“

Da biste se izlečili, prvo morate znati šta vam se to moglo dogoditi što je moglo da izazove kod vas osećaj odbačenosti. Iste te okolnosti bi mogle da izazovu osećaj odbačenosti i kod vaše dece, tako da ih, ukoliko je moguće, morate sprečiti. Evo nekih najčešćih okolnosti usled kojih se dete može osećati odbačenim, a dajemo vam i savete kako da ublažite bol ukoliko se takve okolnosti ne mogu sprečiti.

RAZVOD

Osećaj sigurnosti kod deteta najvećim delom potiče od zdravog i nežnog odnosa između majke i oca. Kada se roditelji razvedu, i dete se oseća razvedenim. A deca, naročito ona mlađa, često misle da su ona kriva za to što mama i tata više nisu zajedno. Kada dođe do razvoda, obično jedan od roditelja dobija starateljstvo nad decom. Zbog toga deca smatraju da ih je onaj drugi roditelj, koji ne živi sa njima, napustio. Evo kako deca razmišljaju: „Ako nešto ne mogu da vidim, onda to ni ne postoji.“ Ona stalno ispituju: „Gde je tata?“ ili „Gde je mama?“ „Zašto su me napustili? Šta sam to toliko strašno uradio/la da su morali da odu?“

Da bi se deca razvila u celovitu ličnost, Bogom dani softver u našem mozgu kaže da su im potrebna oba roditelja, i muški i ženski. Čerka će se u prvih dvanaest godina života ugledati na svoju majku. Ona će hteti da nosi mamine cipele na štiklu, da se igra sa maminim šerpama i stavlja parfem i šminku baš kao i mama.

Ona u tom periodu ne shvata da u isto vreme ona uči i od tate, ali samo na jedan suptilniji način. Ona posmatra kako se on ophodi prema mami i njegove izraze nežnosti prema njoj. Potrebni su joj odo-

bravanje i komplimenti od strane muške osobe u njenom životu, tako da ona počinje da se ponaša na način koji će, kako je videla iz primera svojih roditelja, proizvesti takvu pozitivnu reakciju kod njenog tate. Međutim, kada uđe u pubertet, ćerka će svoju pažnju preusmeriti sa majke na oca, i od njega će primati odobravanje, prihvatanje i nadgledanje. Čak i njen osećaj za duhovnost dolazi preko oca i njegovog duhovnog života.

U slučaju muškog deteta imamo obrnutu situaciju. Sin će se do perioda puberteta usredsrediti i ugledati na oca, a potom će se usredsrediti na majku i u odnosu i komunikaciji sa njom naučiti da se op-hodi prema ženi.

Šta se dešava kada nema jednog od roditelja? Dete propušta da nauči onaj deo koji se uči posmatranjem dotičnog roditelja i komunikacijom sa njim, i nastaje „rupa“ u njegovom sazrevanju i odrastanju. Dr Laura Šlezinger, koju putem radio-emisija čuje 15 miliona slušalaca nedeljno, žestoko se protivi razvodu. Ona je mnogo puta u svojim emisijama naglasila da bračni parovi koji imaju decu ne treba čak ni da pomisle na razvod. Umesto toga, oni bi trebalo da potraže pomoć koja im je neophodna u rešavanju njihovih ličnih i bračnih problema i obavežu se da će dokle god imaju decu biti tu pored njih.

Ako su se već razveli, onda bi trebalo da bar žive blizu jedan drugog u istom gradu da bi oba roditelja mogla podjednako vreme da provode sa svojom decom. Iako je važno da deca imaju jedan dom i da svake noći spavaju u istom krevetu, to ne znači da otac ne može da dođe po decu posle škole i spremi im večeru. Deci je potrebno da oba roditelja budu podjednako uključena u njihov život.

Sociolog Sara Meklanahan (McLanahan) je ranih devedesetih počela da zastupa teoriju da je deci koju je odgajao samo jedan od roditelja isto tako dobro kao i deci koja su odrasla sa oba roditelja. Međutim, bila je šokirana onim što je otkrila. Uvidela je da nije bila u pravu! „Deca koja su odrasla samo sa jednim roditeljem imala su dva puta veće šanse da napuste srednju školu, rode vanbračnu decu u tinejdžerskim godinama i počnu da piju, a i češće se razvode kada stupe u brak“ (Dr. Laura Schlessinger, *How Could You Do That?! Harper Collins, 1996, 242*).

DRUGI BRAK

Deca se često osećaju napuštenom kada dođe do razvoda, ali se njihov osećaj odbačenosti može još više produbiti kada majka ili otac sklope novi brak sa nekom drugom osobom. Deca se tada često osećaju kao da je taj roditelj sklopio savez sa nekim strancem protiv njihove želje da njihovi mama i tata ponovo budu zajedno.

Deca žele da im se vrate njihovi „pravi“ roditelji. U postizanju svog cilja služe se metodom „zavadi pa vladaj.“ Služe se svim mogućim trikovima kako bi zagorčali život svojoj maćehi ili očuhu, nadajući se da će oni otići i tako omogućiti njihovom pravom roditelju da se vrati.

Situaciju u kući komplikuju i nova braća i sestre koja takođe osećaju nelagodnost i očajničku potrebu za ljubavlju svojih roditelja koji pokušavaju da se prilagode svom novom braku. Sve ovo stvara plodno tlo za izbijanje sukoba i rađanje osećaja odbačenosti.

Ukoliko se deci da dovoljno vremena da se pre sklapanja tog drugog braka upoznaju sa svojim budućim očuhom odnosno maćehom i njihovom decom, ona će moći da uspostave prijateljski odnos sa njima. Treba odvojiti vreme za izlete, odlazak u zoološki vrt, zajedničko spremanje kuće koja će postati njihov novi dom i razgovor u kojem će učestvovati sva deca.

Svaki roditelj treba nasamo da razgovara sa svojom decom, kada će ona moći slobodno da kažu kako se osećaju u svom novom domu.

Nemojte terati svoju decu da ustupe svoju sobu svojoj novoj braći i sestrama ili da sa njima dele svoje stvari. Dopustite deci da i ona pomognu u donošenju odluka o tome ko će gde da spava i kako će se na najbolji način zadovoljiti svačije potrebe.

Jedna od najvažnijih tema o kojoj roditelji treba da razgovaraju vezana je za disciplinovanje dece. Da li novi otac ima pravo da disciplinuje svoju novu decu? Da li maćeha ima pravo da disciplinuje svoje pastorkе? Veoma je važno da, bez obzira o kakvom tipu porodice se radi, oba roditelja zauzmu jedinstven stav po tom pitanju, dok je u porodicama sa maćehom odnosno očuhom to od presudnog značaja. Ukoliko primete i najmanju neusaglašenost, deca će je zloupotrebiti, zbog čega može doći do sukoba, a vrlo lako i do novog bračnog bro-

doloma. Vi kao roditelji treba da budete dovoljno sigurni u to ko ste i u odnos sa svojim bračnim drugom, da se nijedno dete ne bi osećalo zanemarenim i da vas nijedno dete ne bi moglo rastaviti od vašeg novog životnog saputnika.

RODITELJSKE SVAĐE

Mala deca se uključuju u sve što vide, čuju ili oseće. Ako se neko u njihovoj blizini svađa, ona misle da i ona učestvuju u toj svađi ili da su je na neki način izazvala. To je isto kao kada se deca koja gledaju neki horor film na televiziji uplaše da će se čudovište prišunjati njima a ne dečaku koji glumi u tom filmu. Deca reaguju emocionalno, kao da se to njima dešava.

Roditelji moraju naučiti da komuniciraju jedno sa drugim ne izazivajući snažne negativne emocije ili postupke koji mogu uplašiti decu. Nema izgovora za viku, pretnje, omalovažavanje, optuživanje, bacanje predmeta ili zgražavanje. Nema izgovora za guranje, šamaranje ili udaranje. Kada deca vide svoje roditelje da se ovako ponašaju, to je isto kao da se zlostavlja samo dete. Osim toga, dete će preuzeti odgovornost na sebe da izglati situaciju ili da zaštiti verbalno ili fizički napadnutog roditelja. Deca u takvoj situaciji postaju preterano odgovorna, preuzimajući odgovornost za sve što se oko njih dešava. A pošto deca ne mogu da reše probleme odraslih, ona će osećati krivicu ili stid, što utire put konstantnoj zabrinutosti i uznemirenosti kasnije u životu.

Ukoliko nije praćeno nekontrolisanim izlivom emocija i fizičkim napadom, „svađanje“ samo po sebi nije potpuno negativna pojava. Konflikt je sastavni deo svih zdravih odnosa. Međutim, ako se roditelji svađaju pred svojom decom, veoma je važno da deca isto tako vide i kako se ti konflikti rešavaju i kako posle njih roditelji mogu da imaju više razumevanja i da se bolje posvete jedno drugom.

NEDOSLEDNOST U DISCIPLINI

Disciplina zasnovana na raspoloženju roditelja stvara kod deteta osećaj nesigurnosti i stalnu zabrinutost. Kod dece se osećaj sigurnosti u velikoj meri zasniva na ustaljenim i predvidivim postupcima. Kada

dete oseti da ne može da računa na doslednost u reakcijama roditelja, njihova sigurnost biva ugrožena.

Prvi emocionalni zadatak koji treba obaviti kod dece jeste razvijanje poverenja. Međutim, to je moguće jedino kada su postupci roditelja predvidivi. Ako nešto što danas izgleda prihvatljivo sutra napravi veliki problem, deca postaju zbunjena i uznemirena. Ona uče da tumače stavove i izraz lica svojih roditelja i da osete tenziju u vazduhu kada je jedan od roditelja na ivici da eksplodira. Ona počinju da se plaše i gube poverenje; plaše se da će nešto što kažu ili urade izazvati bes roditelja. Decu tada zarobljava strah od ishoda bilo kakve njihove odluke i postaje im teško da ih donose.

Nedoslednost u disciplini šalje deci poruku da nikada ništa ne mogu da urade kako valja. Deca se tada obeshrabre i umesto da se i dalje trude, mnoga deca se radije povlače u sigurnost i privatnost svog sopstvenog sveta. Druga, pak, počinju da glume. Ta deca smatraju da treba da zasluže prihvatanje svojom glumom ili da u protivnom gotovo nimalo ne vrede. Nažalost, čak ni svojom glumom ne uspevaju da zarade prihvatanje koje im je tako očajnički potrebno. Glavna stvar koju nauče je da nikada ne mogu da računaju na mamu i tatu.

NEUDATA MAJKA

Ima nekoliko kategorija neudatih majki. Postoje one koje nisu želele da ostanu u drugom stanju, kojima se to desilo sasvim slučajno nekim nepromišljenim seksualnim odnosom. Zatim postoje one koje tako očajnički traže ljubav da pristaju na seksualni odnos samo da bi čule one divne reči „Volim te“, ni u jednom trenutku ne razmišljajući o mogućnosti da ostanu u drugom stanju. A postoje i one, naročito devojke u svojim tinejdžerskim godinama, koje tako očajnički žele da budu nekome potrebne i voljene da odlučuju da rode bebu, govoreći: „Bar imam nekoga kome sam potrebna i ko me voli.“

Tinejdžeri nisu svesni koliku odgovornost zahtevaju deca. Ko će ih hraniti, ko će bdeti nad njima kada se razbole, ko će ih ljuljati, voditi kod bake i menjati pelene svakog dana?

Jedna oštroumna sedamnaestogodišnjakinja koja je ostala trudna i bila užasnutu tim saznanjem odlučila je da da svoju bebu na usvaja-

nje. Ona je rekla: „Ja mogu roditi dete, ali ne mogu biti majka. Suviše sam mlada; život je preda mnom i nemam pojma kako da budem dobra majka.“ Ona je bila dovoljno zrela da zna da majka nije neko ko samo rodi dete, nego neko ko je odgovoran za to dete 24 časa dnevno, sedam dana u nedelji, ceo život.

Šta se dešava u umu tinejdžerke kada otkrije da je u drugom stanju? „Kako da kažem roditeljima? Da li mogu jednostavno da abortiram a da niko ne sazna i zaboravim sve to kao ružan san? Šta će biti s ocem deteta? Da li će me podržati, voleti i ostati sa mnom ili će me baciti kao dotrajalu igračku? Ako zadržim bebu, da li će je moja porodica čuvati dok ne završim srednju školu? A šta ako me izbace iz kuće? Gde bih otišla? Gde bih nabavila novac za abortus ili porođaj?“ Taj unutrašnji nemir obuzima celo njeno biće. Konačno, ona mora s tim da se suoči, kaže svojim roditeljima i oseti *njihov* bol i razočaranje, baš kao i svoj.

U ovakvoj situaciji majka se oseća odvojenom od svoje porodice i prijatelja i odbačenom od svog dečka; kao da je niko ne voli i kao da nikome ne pripada. A kako se oseća majka, osećaće se i beba u njenoj utrobi. Njene brige i strahovi prenose se na još nerođeno dete. Mnoge tinejdžerke koje se nađu u ovakvoj situaciji zapadnu u takav očaj da im se samoubistvo čini najboljim rešenjem. Šta se dešava sa bebom kada njena majka pokuša da izvrši samoubistvo? Lekovi koje ona popije ili gas koji udahne negativno utiču na bebu, a isto tako deluje i nagli skok adrenalina, do čega dolazi kada se majka uplaši i uznemiri.

Kada se dete rodi, to osećanje odbačenosti postaje još jače. Majka može biti fascinirana kada vidi ono što je njeno telo stvorilo, ali kako jedna usamljena dete-majka koja nema nikakvu podršku može biti mesto gde će njena beba naći mir i sigurnost?

Trauma koju preživljava neudata majka može se ublažiti kada je porodica i prijatelji okruže ljubavlju i prihvatanjem. Takva trudnoća nije idealna niti su okolnosti u kojima je došlo do začeća bile Božji plan. Međutim, bez obzira na okolnosti začeća i rođenja, svako dete je dragoceno Bogu i predstavlja još jednu priliku da se otkriju Njegova milost i blagodat.

Šteta se može umanjiti kada neudata majka shvati da ljubav predstavlja Bogom danu moć izbora da se učini ono što je u najvećem in-

teresu one druge strane, bez obzira kako se ona osećala. Ona mora doneti zrele odluke u korist svoje bebe.

NEŽELJENO DETE

Mnogim parovima ne odgovara da devojka ili žena ostane u drugom stanju u trenutku kada štapić promeni boju ili kada se pokaže plus na testeru. Kada se mladić i devojka suoče sa realnošću i shvate da im se životni planovi ruše, njihove emocije izmaknu kontroli, što pogađa i njihovu bebu. Dok su još u stomaku, otprilike između petog i šestog meseca trudnoće, bebe počinju da reaguju na majčina osećanja. Dete koje se začne u vreme kada životne okolnosti nisu baš sređene, upiće poput suđera majčinu brigu i strahove, kao i njenu strepnju pri pomisli da treba da rodi bebu pod takvim okolnostima.

Nakon rođenja, tokom presudnog perioda uspostavljanja bliskog odnosa između majke i bebe, majka koja se nalazi u takvoj situaciji ne može da pokaže isto ono prihvatanje i divljenje kao što bi pokazala da su okolnosti drugačije. Možda ne možemo da shvatimo kako novorođenče može da oseti ovakve emocije, ali bebe upravo preko emocija počinju da upoznaju svet koji ih okružuje.

Bebe osećaju kako se neko oseća pre nego što počnu da govore i razmišljaju. Neželjene bebe osećaju da predstavljaju smetnju i da bi bilo bolje da se nikada nisu ni rodile. Neke čak i čuju roditelje koji govore: „O, da se bar nikad nisi ni rodio/la.“

Neke bebe jednostavno čuju svoje roditelje kada pričaju o tome kako je teško bilo roditi dete u njihovim godinama i svaki put iznova doživljavaju isti bol kada se priča o njihovom rođenju.

Roditelji koji se nađu u ovakvoj situaciji imaju samo par meseci u početnoj fazi trudnoće da srede svoj život i počnu da nabrajaju blagoslove koje će im to dete doneti, pre nego što njihovo odbacivanje nanese štetu njihovoj bebi.

TEŽAK POROĐAJ

Stručnjaci su došli do otkrića da će deca čije su majke imale težak i rizičan porođaj, kada su se koristila pomoćna klešta ili kada je beba

bila zaglavljena u porođajnom kanalu, često morati da se suočavaju sa naletima besa. Odakle potiče taj bes? Od osećaja da neko pokušava da ih ubije.

Nedavno nam je za vreme pauze na jednom stručnom seminaru jedna koleginica rekla da konačno shvata zašto se ona i njena sestra bliznakinja toliko razlikuju. „Ona je uvek bila tako nežno i mirno dete, dok sam ja bila ljuta i živahna. Stvar je bila u tome da niko nije očekivao blizance. Nekoliko trenutaka nakon rođenja moje sestre ja sam rođena okrenuta naopačke. Pupčana vrpca mi se bila obmotala oko vrata, tako da je moja glavica ostala zaglavljena u materici. Samo par sekundi pre nego što sam se mogla ugušiti, lekari su uspeli da proseku moju mamu dovoljno duboko da bi me izvadili. Čitavog života sam osećala kako u meni kipti neki bes, koji sve do sada nisam umela da objasnim.“

Pravilna prenatalna nega predstavlja najbolju polisu osiguranja protiv teških porođaja, koji se, međutim, ne mogu uvek sprečiti. Stoga je važno reći deci kako su došla na svet i objasniti im da osećaj odbačenosti može da potiče od traume doživljene na porođaju. A potom ih treba uveriti u vašu ljubav i prihvatanje.

NEMOGUĆNOST USPOSTAVLJANJA

BLISKE VEZE SA RODITELJIMA PRILIKOM ROĐENJA

Često se dešava da zbog nekih okolnosti, kao što su neka teška bolest od koje boluju beba ili majka, beba mora odmah biti odneta u sobu za novorođenčad. Prva dva do četiri sata života predstavljaju period uspostavljanja onog prvog odnosa između roditelja i deteta. Bebe posmatraju lica svojih roditelja, nadajući se da će u njihovom izrazu osetiti divljenje. Ako do toga ne dođe, deca mogu da se osećaju odvojenima od porodice, za šta će kriviti sebe.

Bolest deteta ne predstavlja jedinu komplikaciju koja može sprečiti uspostavljanje te veze. Ponekad majka mora da se porađa pod anestezijom tako da satima nakon porođaja spava pod dejstvom narkoze. Pre nekoliko godina, jednoj ženi je u poslednjoj fazi trudova data injekcija „skopolamina“ (Scopolamine), kada joj je rečeno da se neće sećati porođaja. Ovaj lek, u kombinaciji sa sredstvom protiv bolova,

mogao je da uspava ženu na šest do deset sati, dok njena beba spava sama, ušuškana u bolničko ćebence. Zdravstveno stanje majke, kako psihičko tako i fizičko, može da utiče na uspostavljanje te prve veze između nje i njene bebe.

Idealno bi bilo kada bi svaka majka mogla da se porodi bez anestezije ili sedativa i kada bi odmah nakon porođaja uzela u naručje svoju bebu i tako pokazala ljubav i divljenje.

Tokom tih presudnih dva do četiri sata nakon rođenja, najvažnije je da beba uspostavi blizak odnos sa majkom, a bilo bi najbolje i sa ocem. To pomaže detetu da dobije osećaj sopstvenog identiteta i oseti tu povezanost sa majkom i ocem. Osim toga, bilo bi dobro kada bi tu bili i starija braća i sestre i baka i deda. Kada su i oni tu, beba može da počne da spaja lica sa glasovima koje je čula dok je još bila u stomaku. Upravo tokom ovog perioda vezivanja beba počinje da shvata da su ti važni ljudi članovi njene porodice. „Ja ovde pripadam i i ja sam željena.“

USVAJANJE

Usvojena deca možda ne mogu rećima da iskažu svoja osećanja praznine i nepovezanosti koja se javljaju zbog odvojenosti od njihove biološke majke i pored toga što ih njihovi drugi roditelji neizmerno vole i paze. Neki roditelji koji su usvojili dete plaše se trenutka kada će to dete koje oni vole reći da želi da pronađe svoje „prave“ roditelje. Ono traži odgovore na pitanja: „Zašto me je moja majka napustila? Kakve su bile okolnosti u njenom životu da je morala to da učini? Da li sam JA bio toliko loš kada su me odbacili?“

Kada pronađu odgovore na ta pitanja, većina dece se time zadovolji i nastavi dalje sa svojim životom, dozvoljavajući da taj osećaj odbačenosti polako nestane. Neka deca odluče da izgrade odnos sa svojim pravim roditeljima, ali i tada većina njih ostane u posebnim toplim odnosima sa porodicom u kojoj su odrasla.

Da bi pomogli svojoj usvojenoj deci da se osećaju manje odbačenima, „drugi“ roditelji bi trebalo da ih podrže u njihovoj želji da pronađu svoje prave roditelje, a ne da tu njihovu potrebu da se povežu sa biološkim roditeljima dožive kao nešto što ugrožava njihov odnos.

Ako se neka devojka dvoumi da li da zadrži bebu ili da je da na usvajanje, trebalo bi da zna da ukoliko se odluči na usvajanje, postoji jedan proces koji ona može da primeni a koji će smanjiti mogućnost da kod njenog deteta ono mesto u srcu koje pripada majci zauvek ostane prazno.

Megi je imala samo šesnaest godina kada je ostala trudna i pošto se nije osećala sposobnom da svom detetu obezbedi dom kakav je želela, odlučila je da ga da na usvajanje. Preko prijatelja je pronašla jednu porodicu koja je želela da usvoji bebu i sve je bilo dogovoreno. Megi se putem pisama i telefonskih razgovora sprijateljila sa novim roditeljima, Bilom i Darsi. Kada je došlo vreme da se Megi porodi, Bil i Darsi su došli avionom u grad u kom je živela, gde su ih na aerodromu dočekali Megini roditelji. Nekoliko dana kasnije, došli su i Darsini roditelji i tokom tog perioda iščekivanja ovog posebnog deteta ove dve porodice su se sprijateljile.

U sali za porođaje, Megina mama i jedna bliska prijateljica, koja je bila medicinska sestra, bodrile su Megi u tim teškim trenucima, dok su Bil i Darsi sedeli odmah ispred sale očekujući da čuju prvi plač. Megi je znala da će, ako želi da ispuni tu prazninu u umu njene bebe, morati da se poveže sa njom tokom tih prvih nekoliko trenutaka posle rođenja. I tako je Megi uzela u naručje malu Lindu i šaptala joj nežne reči, objašnjavajući joj zašto je odlučila da je da zdravim i sposobnim roditeljima. Gledala je tako u nju i mazila je oko šest, sedam minuta, a onda je pozvala Darsi da uđe u salu. Kada je „druga“ majka ušla, Megi joj je rekla: „Dođi, evo tvoje bebe. Predivna mala devojčica.“ Dve majke su se zagrlile i zaplakale dok je mala Linda bila između njih.

Čim je doktor završio ono što je trebalo da uradi oko Megi, pozvan je i novi tata. Narednih trideset šest sati ova tri roditelja su se zajedno brinula oko bebe, ljuljali je, hranili i voleli.

Kada su majka i beba puštene iz bolnice, ove dve porodice su otišle u crkvu gde su ih dočekali prijatelji puni razumevanja i podrške. Učestvovali su u obredu posvećenja deteta i zvaničnog prenošenja roditeljskog prava na Bilija i Darsi. Pripremili su i album sa Meginim slikama iz detinjstva i članovima njene porodice, kao i pisma koja je Megi pisa-

la svojoj bebi dok je bila trudna. Kada Linda bude spremna, taj album će potvrditi koliko ju je njena prava majka volela kada je odlučila da je da na usvajanje. Svake nedelje Megi razgovara sa svojim detetom preko telefona i šalje joj poruke i slike.

Neki ljudi ograničavaju sposobnost deteta da voli, smatrajući da ono mora da voli ili prave roditelje ili one koji su ga usvojili. Međutim, Bog je svakom detetu dao sposobnost da voli i jedne i druge. Zadatak i pravih i onih „drugih“ roditelja je da međusobno sarađuju i stvore atmosferu u kojoj će ta ljubav moći da se neguje.

RODITELJI KOJI ZLOSTAVLJAJU SVOJU DECU ILI JEDNO DRUGO

Ako je prihvatanje toliko značajno da ga bebe traže tokom tih prvih sati svog života, onda je ono još važnije u ranom detinjstvu. Da bi se deca mogla razviti u psihički zdrave osobe, ona moraju biti prihvaćena. Kako bi ova deca protumačila fizički bol, ponižavanje, seksualno zlostavljanje i verbalno vređanje? Svakako ne kao prihvatanje! Umesto toga, ona smatraju da su sigurno veoma loša kada im se dešavaju takve stvari.

Lako je videti zašto se zlostavljana deca osećaju odbačenom. Ipak, mnogi roditelji nemaju pojma da način na koji se ophode prema svojoj deci izaziva psihički bol. Upravo zato je važno da roditelji pohađaju kurseve roditeljstva.

Treba istaći da i zlostavljanje koje trpi brat ili sestra ili jedan od roditelja izaziva kod deteta osećaj odbačenosti. Deca ne mogu da odvoje sebe od ostalih članova porodice. Kada se jednom od njih učini nepravda, to je isto kao da je učinjena i njemu samom. Fizički udarci koje prima jedan od roditelja ili braće i sestara predstavljaju emocionalne udarce za dete koje je svedok tog zlostavljanja.

Kada se zlostavlja jedan od roditelja, dete često smatra da je ono uzrok toga. Drugim rečima, „Ako tata tuče mamu, to mora da je zbog mene.“

Viki je bila jedno od takve dece. Kada je bila još jako mala, seća se kako je stajala pored svog malog kreveta i, ukočena kao daska i tresući se celim telom, slušala kako njen otac udara majku o zid u susednoj

sobi. Znala je da će se posle ovakvih epizoda majka sakriti u svoju sobu na par dana i da će se tada jedino njena starija sestra brinuti o njoj. Umorna od ovolike odgovornosti, starija sestra je nekoliko puta zaključala Viki u šupi u dvorištu i držala je tamo sve dok mama ne izađe iz svog skrovišta. Jedina hrana koju je tada primala bio je po koji slatkiš koji joj je kroz pukotine u daskama proturala mala komšinica. Pričamo o odbacivanju! Ova devojčica je bila kažnjena onim što je njen tata radio mami. Vidite kako bi lako mogla da protumači da je ona uzrok batina koje je mama dobijala.

Ukoliko smatrate da neko trpi zlostavljanje u vašem domu, ili u bilo kom drugom domu, imate moralnu i zakonsku odgovornost da prijavite ono što znate ili u šta sumnjate da se dešava u tom domu. Pozovite socijalnu službu i oni će čuvati u tajnosti ono što ste vi rekli. Ukoliko nadležni organi ne učine ništa, onda se nekako približite zlostavljanom detetu i sprijateljite se s njim. Veoma je važno da dete ima neku pouzdanu osobu kojoj može da se poveri i kod koje može da se skloni ako se zlostavljanje nastavi. Vi ćete možda biti jedina osoba od poverenja tom detetu i njegovo jedino utočište. Nastavite da prijavljujete zlostavljanje sve dok se nešto zakonski ne preduzme da se to dete zaštiti.

Ukoliko se zlostavlja odrasla osoba, idite kod te osobe i recite joj: „Osećam da se prema vama loše postupa. Želim samo da znate da sam tu da vas podržim. A želim da znate i to da vi niste bezvredni i da ne bi trebalo tako da se postupa prema vama. Kako mogu da vam pomognem da skupite hrabrosti i odvojite se od osobe koja vas zlostavlja i potražite pomoć koja vam je oboma potrebna kako to ne bi moralo da se nastavi?“

RODITELJ ZAVISNIK O ALKOHOLU ILI DROGAMA

Zavisnost negativno utiče na celokupan organizam. Ona postaje prioritet u životu roditelja zavisnika i dete brzo nauči da, ukoliko roditelj bude morao da izabere između flaše i bebe, postoje velike šanse da će izabrati flašu. Omamljen drogama, roditelj može biti fizički prisutan, ali je emocionalno odsutan.

Ako ljubav definišemo kao „moju Bogom danu moć izbora da učinim ono što je u najboljem interesu one druge strane, bez obzira na to kako se ja lično osećam“, onda je očigledno da roditelj zavisnik voli svoju zavisnost više nego svoje dete.

Bliski odnos koji treba da se uspostavi između roditelja i dece ne može da se uspostavi zato što droge prikrivaju pravu ličnost roditelja. Neko ko je sav razdragan pod dejstvom marihuane, besan pod dejstvom alkohola ili ko spava pod dejstvom lekova ne može da bude na raspolaganju svom detetu. Cela porodica počinje da zavisi od stanja ili raspoloženja zavisnika. I dok bi roditelj trebalo da bude odgovoran za svoje dete, u ovom slučaju dolazi do zamene uloga i dete preuzima odgovornost za svog roditelja. Kada dete pre vremena mora da preuzme na sebe odgovornosti odrasle osobe, ono ni nema detinjstvo. Poruka koju takav roditelj šalje detetu glasi: „Ne želim da budeš ono što jesi - samo dete. Hoću da preuzmeš odgovornost za mene. Odbacujem dete; hoću odraslu osobu.“

Jedini izlaz iz ovakve situacije je da se roditelji suoče sa problemima koji ih teraju da beže od stvarnosti i da potraže pomoć koja im je potrebna da bi se oslobodili zavisnosti.

Neka deca nikada nisu uživala u bezbrižnosti, slobodi i radosti detinjstva zbog konstantnih grubosti ili zanemarivanja od strane roditelja. Grdnje, batine i konstantno ponižavanje uništili su u njima sposobnost da veruju ljudima i budu potpuno iskreni. Umesto toga, strah, zavist, ljubomora i nepoštenje postali su sastavni deo njihovog odbrambenog mehanizma.

Kada roditelji ostare i osvrnu se na godine kada su im deca bila mala mogu da se pitaju: „Zašto je moj tinejdžer ili moje odraslo dete tako osetljivo i ranjivo?“ Postoje velike šanse da u životu tog deteta postoji jedna ili više okolnosti koje obično izazivaju osećaj odbačenosti, kao što su razvod, drugi brak, svađe između roditelja, nedoslednost u disciplini, neudata majka, neželjeno dete, težak porođaj, nemogućnost uspostavljanja bliske veze odmah nakon rođenja, nasilje u porodici, usvajanje ili zavisnost roditelja o drogama i alkoholu.

Međutim, čak i kada se neka određena okolnost ne može navesti kao glavni uzročnik, to ne znači da dete nije odbačeno. Ako se malo

starije dete ili odrasla osoba osećaju odbačenim, *onda su one i bile odbačene*. Možete tvrditi koliko god hoćete da ste bili dobri roditelji ili pokušavati to da dokažete, ali to neće promeniti osećaj odbačenosti kod vašeg deteta. On će nestati samo onda kada dete oseti da ste ga u potpunosti prihvatili bez obzira na to koliko vas je ono svojim ponašanjem povredilo. Bez obzira na godine, osobi koja se oseća odbačenom treba dozvoliti da priča o svojim osećanjima, ne umanjujući njen problem i ne govoreći joj da je glupo što se tako oseća. Vaše razumevanje i saosećanje biće najbolji recept za njihovo ozdravljenje.

8. KOREN OGORČENOSTI

*„Oni koji su pozvani da pate Hrista radi,
koji moraju da izdrže nerazumevanje i nepoverenje,
čak i u sopstvenom domu, mogu naći utehu
u misli da je Isus izdržao to isto.“*

Elen Vajt (Ellen White)

Nepravde predstavljaju seme ogorčenosti koje klija i raste tokom života, utičući na uspešnost naših međusobnih odnosa, naše karijere pa čak i naše duhovnosti. Ogorčenost se definiše kao osećanje ozlojeđenosti, nezadovoljstva ili konstantne zlovolje zbog nečega što se smatra nepravdom, uvredom ili povredom.

Da li su vaše potrebe bile zanemarivane a vaše želje neispunjavane zbog tuđih obaveza i poslova? Da li su vaše reči i dela ljubaznosti dočekivani stavom „ti mi to duguješ“, umesto rečima „hvala ti“? Možda se vaše najbolje namere često pogrešno protumače. Možda ste jedan od onih koji „uvek“ izvuku deblji kraj i plaćaju račune a onda budu okrivljeni kada nešto ne bude „kako treba“? Ili vam možda ljudi uvek govore šta da uradite umesto da vas *lepo zamole*. Ogorčenost je ono što osećate svaki put kada primetite da vas je neko iskoristio i zloupotrebio! Zbog tog besa koji kipti u vama, vi zatičete sebe kako se žalite „kroz zube“, stisnute vilice i ljutitim tonom.

Strah od ponovnog sličnog iskustva često služi kao poklopac na loncu ogorčenosti ili kao termostat koji treba da utiša vatru u peći. Ono što često ne shvatamo je da poklopac isto tako povećava temperaturu u ekspres loncu! Svaki put kada koristite „poklopac“ vaš bes postaje još jači. Doći će dan kada nećete više moći da izdržite tu vrućinu. Tada ćete eksplodirati i svojim teškim rečima ispržiti sve oko sebe.

Ako iskreno preispitate misli i osećanja koje okružuju vaš rezervoar ogorčenosti, verovatno ćete, u samom korenu tog vašeg osećanja, otkriti osećaj odbačenosti, omalovaženosti, zanemarenosti ili isključenosti iz nečega. Nekako imate osećaj da su svi drugi važniji od vas. Vi niste važni. Vi ništa ne vredite.

Ogorčenost se ne rađa preko noći, baš kao što se ni rezervoar ne napuni odjedanput, a ni seme ne isklija za jedan dan. Um polako, iz dana u dan, dodaje nove nepravde koje su mu nanete, stavlja im etiketu „odbacivanje“ i počinje da oseća bes koji stvara taj osećaj odbačenosti. Ali kada se rezervoar napuni - kada seme isklija - ČUVAJTE SE. U vašoj glavi sve kipti i ukoliko vam se učini još samo jedna nepravda, vi možete eksplodirati i raspaliti tako snažnu vatru koja se može oteti kontroli. Plašeći se takve katastrofe, većina ljudi zakopava svoja osećanja duboko u svojoj duši. I šta se onda dešava? Rezervoar postaje još dublji, poseje se još više semena ogorčenosti, a vatra se razbukti i kreće na svoj uništilački put.

Svi smo mi osetljivi zbog nepravdi koje su nam učinjene. Da bi izbegli ovaj scenario, mnogi ljudi rade po ceo dan kako bi držali emocije pod kontrolom. Oni smatraju da ukoliko dovoljno zaposle svoj um, neće morati da razmišljaju o svom bolu, gnevu, strahu ili svojoj tuzi. I tako oni rade, idu u teretanu, čine dobra dela i ulaze iz jednog projekta u drugi, izbegavajući i ignorišući svoje emocije.

Danijel Goleman u svojoj knjizi *Emocionalna inteligencija* kaže da emocionalno zdrave bebe uče da umiruju same sebe onako kako su ih umirivali oni koji se o njima brinu, postajući tako manje osetljive na uzbune i bure u onom delu mozga koji je zadužen za emocije. Pošto u svom odraslom dobu nastavljamo da primenjujemo obrasce ponašanja koje smo naučili u ranom detinjstvu, mi ili uopšte ne plaćemo ili stalno plaćemo da ne bismo razmišljali ili pričali o datoj situaciji - što je prilično autodestruktivno. Mi možemo čak odlučiti i da „vegetiramo“, odnosno da ništa ne radimo po tom pitanju, nadajući se da će naša osećanja, ako ih budemo ignorisali, jednostavno sama od sebe nestati. Neki idu čak dotle da poriču da uopšte imaju bilo kakva osećanja ili, ukoliko priznaju da ih imaju, govore da ne umeju da ih definišu.

Kada naše emocije napune naš rezervoar zato što smo zamrzli, ignorisali i poricali njihovo postojanje, tada iznutra, u nama, počinje taj destruktivni proces. Taj proces može biti usmeren prema spolja, kada osudama, zajedljivim komentarima, kritizerskim ili ciničnim opaskama uništava druge ljude ili prema unutra, kada izaziva fizička

oboljenja, uznemirenost, opsesije, kompulzivna ponašanja (nekontrolisane potrebe za nečim) ili depresiju.

Ako vam se čini da se borite sa nečim od gore navedenog, onda je veoma važno da detaljnije ispitajte koren vaše ogorčenosti. Evo liste od deset „semena“ koja rađaju „korov“ ogorčenosti.

1. ODRASTANJE U ATMOSFERI KRITIZERSTVA

Mnoga deca odrastu u domu u kojem preovladava kritizerski duh. Možda je vaša porodica kritikovala sve i svakoga. Poštar *nikada* nije dolazio u pravo vreme, komšije nisu „imale ukusa“ zato što su zasadile manje cveća nego vaša porodica, vaše tetke su bile „suviše debele“, vaši deda i baba „suviše znatiželjni“, vaš sveštenik „suviše opširan“, dok je njegova žena „previše šefovala.“

Da li su svakom članu vaše porodice nalazili nedostatke? Pošto deca ne mogu lako da naprave granicu između sebe i drugih, kritiku koja je upućena drugima doživljavaju kao da je upućena njima samima.

Možda ste u detinjstvu smatrali da ništa što biste uradili nije valjalo. Možda su vam govorili: „Dobro si to uradio, ali...“ Bez obzira koliko dobro ste očistili kuću, pokosili travnjak ili uradili svoj domaći zadatak, osobe od autoriteta u vašoj porodici - one koje su vama najviše značile - retko su vam odavale priznanje i pohvale za ono što ste uradili.

Da li ste danas skloni da imate mišljenje o svakom aspektu svačijeg života? Da li zatičete sebe kako komentarišete ponašanje drugih a da im to možda ne kažete otvoreno? Da li uvek nalazite grešku, pa makar i neznatnu, u nečemu što vi ili neko drugi radi? Da li stalno odbacujete vaš sopstveni rad ili rad nekog drugog? Ukoliko odgovorite pozitivno na bilo koje od ovih pitanja, vaše ponašanje je sasvim normalna i uobičajena posledica odrastanja u kritizerskoj atmosferi, ali ne mora tako i da ostane! Ne morate da sejete seme odbačenosti na tuđoj njivi!

Ima istine u ovoj pesmici Mildred Hauels iz 1275. godine, koja je ponovo štampana u *Ilustrovanoj Bibliji*:

„I tako je to uobraženo seme
Kritikovalo svaki cvet;

*Sve dok se nije probudilo jednog letnjeg dana,
I otkrilo da je izraslo u korov.“*

Odrastanje u kritizerskoj atmosferi ima i druge negativne posledice. Obično nećete biti zadovoljni onim što ste postigli. Pošto ništa što ste činili nije bilo dovoljno dobro, vi sada možda mislite da nemate prava čak ni da rizikujete i probate nešto novo, zato što biste, ukoliko rizikujete i ne uspete u tome, ili pokušate nešto novo i doživite neuspeh, i vi bili odbačeni - baš kao i „tetka“, komšije ili sveštenik i njegova žena.

I tako, pokušavajući da se izborite sa osećanjem bezvrednosti, vi...

Previše radite, zato što mislite da biste, ukoliko dovoljno toga uradite, mogli da se osećate zadovoljno i ostvareno, a oni oko vas bi konačno mogli to i da primete.

Postajete perfekcionista, zato što po svaku cenu morate pokušati da izbegnete kritiku; ona suviše boli! Želite da vas ljudi smatraju sposobnim i vrednim; zato terate sebe, a često i druge da postignu te vaše iste perfekcionistačke ciljeve, smatrajući da će se njihovi uspjesi, ili neuspjesi, na neki način odraziti na vas, što je potpuno pogrešno.

Odlazete, zato što je sigurnije odložiti nešto sve dotle dok ne budete sigurni da ćete postići uspeh. Ponekad vas i sama pomisao na neki projekat parališe strahom od neuspeha.

Sprečavate sopstveni uspeh, zato što vam se čini da ćete pre doživeti neuspeh nego što ćete uspeti.

Nikada se ne osećate uspešnim, ali nastavljate da radite, zato što je rad sam po sebi plemenit i retko je predmet kritike. Ako ništa drugo, bar će vas smatrati marljivim.

Zadovoljavate se drugorazrednim. Kažete sebi: „To je dovoljno dobro za mene!“ Kada sebe smatrate manje vrednim, zadovoljavate se manjim stvarima i dostignućima u životu.

Roditelji ne shvataju koliko kritikovanje osoba od autoriteta, kao što su roditelji, učitelji ili verske vođe, negativno utiče na decu. Kada

deca rastu u kritizerskoj atmosferi, ona će naučiti da kritikuju a ne da poštuju osobe od autoriteta u svojoj porodici, školi i društvu. Kako deca rastu, taj kritizerski stav može obuhvatiti i Boga, koji za nas predstavlja najviši autoritet, i tako naša deca mogu postati nevernici.

2. UPOREĐIVANJE SA BRAĆOM

I SESTRAMA, PRIJATELJIMA I DRUGIM LJUDIMA

Koliko puta ste čuli da treba da budete sličniji vašem bratu ili sestri? Možda vas je porodica upoređivala sa drugim članovima porodice, sa prijateljima ili drugom decom iz škole? Možda su vam govorili: „Kada sam ja bio dete, bili smo jako siromašni i morao sam da...“ U tom kontekstu, privilegije i prednosti koje vi imate upoređivane su sa onima koje su imali vaši roditelji ili neka druga starija osoba. Na suptilan način su vas omalovažavali zbog toga kada ste i u kakvim uslovima rođeni. Neka deca koja upadnu u ovakav vrtlog kritizerstva na kraju se osećaju kao da su na neki način odgovorna za to što drugi ljudi nisu imali takve prednosti.

Ako su vas u porodici gotovo stalno upoređivali sa drugima, svako to upoređivanje je sve više i više umanjivalo vašu vrednost kao posebne i jedinstvene jedinice.

U šestom poglavlju, ja (Nensi) sam govorila o tome kako sam sa osam ili devet godina doživela veliki neuspeh na koncertu. Mene je strah bio potpuno paralisao zato što je moj tata, i sam priznati pijanista, sedeo u publici kao na iglama, očekujući da čuje savršeno izvođenje. Kada sam se onako ponižena vratila i sela na svoje mesto, čula sam svog oca kako je uzdahnuo sa zgražavanjem. Zatim nismo stali da kupimo sladoled kao što smo se bili dogovorili i vozili smo se ćuteći. Skupila sam se na zadnjem sedištu i u strahu očekivala ono najgore. Kada smo bili na kilometar i po od kuće, tata je konačno progovorio. „Voleo bih da znam šta je to s tobom. Zašto, pobogu, ne možeš da sviraš kao...?“ (Naveo je ime jedne moje drugarice iz detinjstva.)

Nisam ništa odgovorila. Šta sam mogla da kažem. Nisam imala pojma zašto ne umem da sviram, a nisam znala ni da od straha nisam mogla da razmišljam, da se setim. Sećam se samo kako sam sela na

onu stolicu, osećajući se potpuno bezvredno i beznadežno. Želela sam da sviram klavir, zaista jesam, ali je strah blokirao moju kreativnost i sposobnost.

Još uvek se družim sa tom drugaricom iz detinjstva. Odrasle smo zajedno u istom kraju i išle u istu osnovnu i srednju školu, pa čak i na isti koledž. Međutim, ja sam se uvek osećala inferiornom u odnosu na nju i na koledžu smo prestale da se družimo. Uvek nam je drago kada se sretnemo, ali se pitam da li sam zbog onog tatinog nepravednog upoređivanja odlučila da ne budemo bliske prijateljice? Kakav gubitak!

Oni koji su bili upoređivani sa drugima skloni su da se pokažu u nekoj drugoj oblasti, u kojoj ne moraju da se takmiče sa drugima, da bi dobili prihvatanje koje im je potrebno. Neki naginju materijalizmu - potrebi za posedovanjem stvari koje će im pomoći da izgledaju dobro. Upoređivanje sa drugima u izgledu, sposobnostima ili imetku navešće ih da postignu i pribave daleko više nego što je razumno i potrebno, samo da bi dokazali da vrede. Sve to dovodi do takmičarskog duha, koji može i ne mora da se manifestuje spolja.

Taj unutrašnji poriv za postizanjem uspeha i nadmašivanjem drugih postaje teret i izvor stresa koji neminovno crpi energiju, tako da na kraju bliski odnosi plaćaju danak. Energija koja se ulaže u sakrivanje istine, oprez i držanje na distanci iscrpljuje vitalne životne snage i uzima svoj danak u pogledu i fizičkog i mentalnog zdravlja.

Probajte da se setite da li su vas u detinjstvu upoređivali sa drugima. S kim su vas upoređivali? Ko vas je upoređivao? Kakav osećanja gajite prema onima sa kojima su vas upoređivali? Čemu ste danas skloni? Da li naginjete materijalizmu ili ste previše takmičarski raspoloženi, ili se osećate manje vrednim od drugih? Ako je tako, možda treba da vratite tu lažnu sliku o sopstvenoj vrednosti koju ste dobili kada su vas upoređivali sa drugima. Ta lažna slika je imala moć da kontrolišete vaše misli, osećanja i ponašanje, a ona u stvari potiče od oca laži. Vratite mu je! A potom zapamtite sledeći princip: „A svaki da ispita svoje delo, i tada će sam u sebi imati slavu, a ne u drugome.“ (Galatima poslanica 6:4, Novi zavet).

3. NEPOSTOJANJE EMOCIONALNE POVEZANOSTI SA RODITELJIMA.

Za razliku od porodice u kojoj nema roditelja ili su trenutno odsutni, u porodicama koje pate od emocionalne nepovezanosti svojih članova oba roditelja su fizički prisutna. Međutim, roditelji koji su psihički odsutni, koji su tu, ali odbijaju da razmenjuju emocije sa svojom decom, mogu ponekad da izazovu veću ogorčenost kod dece nego roditelji koji su fizički odsutni.

Možda je vaš tata radio od jutra do mraka pa ste ga viđali samo onda kada je odlazio na posao ili kada se vraćao kući. Ili je, kada je bio kod kuće, bio toliko umoran da nije bio sposoban ni za šta? Možda je većinu slobodnog vremena provodio čitajući knjigu ili novine ili sedeći pred televizorom ili radeći nešto za druge. Da li je vaša mama bila super-mama koja je mesila hleb, pravila zimnicu, džemove, marmelade i turšiju i ceo dan provodila u kuhinji? Vama su se možda sviđali rezultati njenog rada, ali da li ste ikada poželeli da ste umesto nekog kolača mogli da dobijete malo njene pažnje? Da li ste jedan od mnogih koji reše da ne kažu svojim roditeljima da ih je neko van porodice povredio, iz straha da će za to okriviti vas? Da li ste se u svom domu osećali samo kao neka smetnja i prepreka - kao sitnica koja pokvari svaki užitak?

U kući u kojoj roditelji nisu emocionalno dostupni svojoj deci ili odbijaju da ih saslušaju, toj deci se uskraćuje bliska veza sa roditeljima koja je neophodna da bi se um pravilno i u potpunosti razvio. Ovde treba uočiti sledeći princip: Kada uvidimo da često krivimo druge a za sebe smatramo da smo uvek u pravu, mi se odričemo privilegije bliskosti. Deci je potrebno ne samo da ih saslušate, već i da ih emocionalno razumete. Roditelji koji odvoje vreme da pažljivo saslušaju svoje dete, čitajući između redova i postavljajući mu pitanja sve dok ne shvate i prihvate njegova osećanja, uživaće u prednostima emocionalne bliskosti sa svojom decom. Takav odnos priprema decu da slobodno podele sa vama sve ono što se dešava u njihovom životu, bilo pozitivno ili negativno. Dete nalazi sigurno mesto u srcu svog roditelja i biće spremno da mu poveri sve tajne svog srca.

Nepostojanje emocionalne povezanosti u ranom detinjstvu priprema dečje srce za nedostatak poverenja i strah od potpunog preda-

nja bilo u prijateljstvu ili u braku. Dete počinje da se oseća nedostojnim ravnopravnog odnosa sa drugom osobom. Možda je dete našlo sigurnost i prihvaćanje u nekoj drugoj odrasloj osobi koja je uspostavila blizak odnos sa detetom. Međutim, nepostojanje takve povezanosti sa roditeljima ostavlja prazninu u dečjem srcu.

Kako možemo očekivati da budemo bliski sa Bogom kojeg ne možemo da vidimo, čujemo ili dodirnemo ako roditelji koji su bili fizički prisutni nisu mogli da uspostave takav odnos sa nama? Naše iskustvo sa roditeljima i naš stav prema njima odražava se na naš odnos sa Bogom.

Kada je u pitanju brak, nesposobnost emocionalnog povezivanja predstavlja opasnost za opstanak te zajednice. Žena, čija je glavna potreba da bude emocionalno ispunjena, biće većito gladna u braku sa mužem koji nema veze sa osećanjima. U savremenom društvu i muškarci često ispoljavaju svoju potrebu i želju za emocionalnom bliskošću sa svojom suprugom, ali ako obaveze na poslu i u porodici iscrpljuju ženinu snagu i energiju, ta nežna žena postaje mašina.

Svet je pun primera ovakvog bola, a javnosti je poznat primer nedostatka bliskosti između Čarlsa, Princa od Velsa i njegove pokojne žene, Princeze Dajane. Detinjstvo ove princeze bilo je obeleženo usamljenošću i nepostojanjem bliske veze između roditelja i ćerke. Potom je formalnost kraljevske porodice zasenila blisku vezu koju je Dajana tako očajnički želela da ima sa svojom decom i mužem. I Dajana i Čarls su u ovom braku osećali potrebu za bliskošću, ali ni jedno ni drugo nisu znali kako da postignu tu blisku povezanost.

Osoba čija su osećanja zamrznuta uskraćuje sebi pravo da oseća ili postavlja pitanja. Nepoverenje prema drugima razvija se u ranom detinjstvu, stvarajući strah od ranjivosti. Mnogi, zapravo, svojevolejno odlučuju da drže svoje emocije pod kontrolom, naviknuti da neko drugi pokazuje sve svoje emocije i donosi sve odluke.

Sa kim ste se kao dete povezali na emocionalnom nivou? Ko vas je najviše prihvatao i s kim ste se osećali najsigurnije? Sa kim ste delili radost i bol u svom životu? Sa kim ih sada delite? Ne morate da imate na desetine prijatelja, ali da biste bili emocionalno zdravi, potreban vam je bar jedan emocionalno zdrav odnos!

Ta unutrašnja borba koju vodimo sa osećanjem odbačenosti može izbiti na površinu u svakoj životnoj okolnosti. Mi očekujemo da nas ljudi odbace, a kada to ne učine, ponašaćemo se tako da oni to na kraju i učine. Pritiskaćemo ih do krajnjih granica i tada ćemo videti šta će ih tačno navesti da nas odbace. „Ako uradim ovo, da li ćeš me još uvek voleti, da li ćeš me još uvek prihvatati?“

I dok duboko u sebi čeznemo za bliskom povezanošću sa bar jednim ljudskim bićem, mi se spolja ponašamo tako da odbijamo ljude od sebe. Strah predviđa sopstveni kraj, a strah od odbačenosti često nalazi svoje ispunjenje u jednom trenutku u životu, i tako potvrđuje činjenicu da šta očekujemo, to i dobijamo.

(Ron) Bio sam najmršaviji dečak u kraju i svi su me zadirkivali i maltretirali. Kada sam postao tinejdžer, bio sam usamljenik kome je očajnički bila potrebna bliska veza, ali nisam mogao da nađem devojku. Plaćao sam bliske odnose sa njima. Tako sam mogao jednostavno da ih ostavim i poštedim sebe bola odbacivanja. Celog života imao sam očajničku potrebu da ispunim prazninu koju je trebalo da ispuni moj otac. Bog mi je uvek pronalazio neku zamenu, ali pritiska sam se oslobodio tek onda kada sam svojevolejno odlučio da se suočim sa štetom koja mi je naneta i detaljno je analiziram. *To oslobođenje povezalo me je sa Ocem nebeskim. Njegova ljubav je konstantna, bez obzira o čemu razmišljam, šta osećam i kako se ponašam. Kada sam prihvatio tu činjenicu, počeo sam da osećam ljubav prema svojoj ženi i prihvatam njenu ljubav. Ljubav prema našoj deci bio je sledeći korak. Još uvek učim šta je to sloboda.*

4. OMALOVAŽAVANJE TUĐIH OSEĆANJA

„Greh je biti ljut.“ „Samo se bebe plaše...“ „Veliki dečaci ne plaču!“ Da li je bilo koje od navedenih poricanja emocija postalo pravilo u vašem životu, zbog čega ste se osećali sigurnije kada niste ispoljavali svoja osećanja?

Možda vam nisu dozvoljavali da budete ponosni na bilo koji vaš uspeh. Možda vam porodica nije dopuštala da budete tužni, radosni ili besni! Niste jedini kojima su govorili da je bol koji osećate mnogo

dublji i jači nego što bi trebalo. „Ma, prestani da se prenamažeš, nije to tako strašno!“ Možda su vam govorili da nije važno što vas nešto toliko boli, tako da ste sami, bez ičije utehe i pomoći, morali da trpите bol. Ono što je bilo važno jeste to da postupite „ispravno“ bez obzira na to kako se osećate. U stvari, gotovo da uopšte nije bilo važno kako se vi osećate!

Ovakvo postupanje sa decom u periodu razvoja karaktera umanjuje njihovo mišljenje o sopstvenoj vrednosti. Sa godinama postajemo sve skloniji da skrivamo ili poričemo naša osećanja sve dok ne dođemo dotle da poričemo da ih uopšte i imamo. Neki se, izgleda, ugledaju na ljude oko sebe i od njih uče kako da pokazuju, odnosno skrivaju, svoja osećanja i kako treba da se ponašaju. Ovakvo ponašanje će vam osigurati naklonost vršnjaka, ali to nećete biti vi, i tako će vaše veze biti površne.

Kada odrastu, ova odrasla deca već znaju kako da poriču da uopšte imaju osećanja. Biće sklona da vode površan život, bez ikakve strasti i bliskosti.

Ko vam je u detinjstvu rekao da su vaša osećanja glupa? Da li ste danas u stanju da doživite svoja osećanja, da ih definišete i podelite sa drugima? Sa kim ih delite? Gde je vaša sigurna emocionalna luka?

5. GRUBI DODIRI

Luiz, veoma brižna i osećajna učiteljica, ispričala nam je šta joj se nedavno dogodilo prvog dana nove školske godine. Stajala je na vratima učionice da bi pozdravila svoje nove učenike i kako je koje dete stizalo, ona bi mu se predstavila, upitala ga za ime i nežno ga potapšala po ramenu.

Jedan neuredan i neočešljan dečak se predstavio kao Tod i kada ga je Luiz nežno potapšala po ramenu, on je ustuknuo i viknuo: „Jaoj! To me boli!“

„Danas“, rekla je ona, „dve nedelje od početka školske godine, kada čitam deci jutarnju priču, ona sednu na pod oko mene, dok Tod legne i stavi mi glavu u krilo. Jednom rukom sam držala knjigu a drugom ga mazila po glavi. Saznala sam da je njegova majka stalno nosila

sa sobom veliku metalnu kašiku, kojom bi ga udarala po glavi svaki put kada bi rekao ili uradio nešto što bi joj zasmetalo. On je pronašao sigurno mesto u mom krilu gde svakog jutra spušta glavicu da bi dobio nežnost i ljubav za kojom čezne.“

Oni koji su dobijali fizičke udarce u detinjstvu uglavnom zaziru od bilo kakvih dodira ili i sami postanu male siledžije koje guraju, šutiraju i udaraju drugu decu, oponašajući oblike ponašanja koje su videli u vlastitom domu. Žalosno je to što oni koji su u detinjstvu bili fizički zlostavljani često biraju životne partnere koji će se isto tako ponašati prema njima. U nekim slučajevima, zlostavljani će zlostavljati svog životnog saputnika ili svoju decu. Neki će iz straha zazirati od bilo kakvog fizičkog kontakta. Frigidnost ili grubost u polnim odnosima veoma su česta pojava u ovakvim vezama.

Mnogi pričaju kako su dobijali batine u detinjstvu i čak se, izgleda, i hvale time kako su izdržali takvo maltretiranje. Ti ljudi su naučili da razdvajaju svoja osećanja od činjeničnog stanja. Pošto su ta iskustva bila propraćena emocionalnim bolom, on je mnogo veći nego što oni mogu podneti. Ova pojava poznata je pod nazivom *disocijacija* (razdvajanje, prim. prev.) i predstavlja sredstvo za preživljavanje koje se često povezuje sa seksualnim zlostavljanjem u ranom periodu života. Mnoge žrtve incesta ili seksualnog zlostavljanja sećaju se samog događaja, ali kažu da su uspevale da odu negde drugde u svojim mislima i odatle posmatraju zlostavljanje deteta. One kažu da je to jedini način na koji su mogle da podnesu kako fizičku tako i emocionalnu agoniju. Seksualna frigidnost ili potpuno suprotna pojava, promiskuitet, nisu nimalo neuobičajeni kod onih koji su pretrpeli takvu vrstu štete.

Da li ste i vi bili žrtva grubih dodira? Kako se danas ophodite sa ljudima sa kojima ste u bilo kakvoj vrsti veze? Da li zazirete od dodira zato što se plašite da ćete dodirom povrediti druge? Ili možda vidite sebe kako drugima nanosite iste te bolne udarce koje ste osećali kao dete?

6. ODSUSTVO DODIRA

„Dan kada sam naučio da hodam bio je dan kada su me poslednji put podigli i uzeli u naručje“, rekao nam je Mark sa tugom u glasu.

„Moja porodica je ličila na automobiliće koje ste mogli da vozite na vašaru. Dodirnuli bismo se jedino onda kada bismo se slučajno sudarili na stepeništu.“

Ja (Ron) sam mu odgovorio: „Moj brat Džordž stalno je „primać dodire, ali to su bili dodiri tatinog kaiša. Pitao sam se zašto se Džordžu poklanja toliko pažnje a meni nimalo. Iako je Džordž dobijao tako žestoke batine u kotlarnici naše kuće da je pola noći provodio jecajući, ja sam se često pitao zašto sam ja bio toliko loš da nisam mogao da dobijem svu tu pažnju koju je on dobijao. Kada sam krenuo u treći razred osnovne škole, konačno sam shvatio da, ukoliko budem dovoljno loš, mogu dobiti tu pažnju od mojih nastavnika.“

(Nensi) „Sećam se kako je Ron reagovao na dodir na našem medenom mesecu. Čim smo sišli sa trajekta kojim smo putovali do ostrva na kojem je trebalo da provedemo naš medeni mesec, on je pao i iščao zglob. Pošto sam bila medicinska sestra, pritrčala sam ka njemu i zagrlila ga. Kada sam mu prišla, on je sedeo na doku, stežući svoj članak, i odmahnuo rukama viknuvši: „Beži od mene! Ostavi me na miru kada me boli!“ Kakav šok! U svojoj višegodišnjoj medicinskoj praksi nikada nisam naišla na pacijenta koji mi je tako nešto rekao! Znam da je u detinjstvu bio usamljen i da se s njim nije postupalo sa mnogo nežnosti, pa sam mislila da će sa zahvalnošću upiti svu fizičku nežnost koju sam mogla da mu pružim. Kako sam samo bila u krivu! Čak je i u našim najintimnijim trenucima osećao da ga gušim svojom pažnjom, pošto su mu dodiri bili potpuno strani. Nežne dodire je doživljavao kao zlostavljanje zato što za to ranije nije ni znao. Seksualnost počinje u ranom detinjstvu kada se beba kupa, masira losionom, mazi i nežno ljulja. Osoba koja u detinjstvu nije doživela ovakve nežnosti izbegavaće ih i kada odraste.

U najintimnijim trenucima u braku takva osoba će se osećati kao da je njen bračni drug tim dodirima kontroliše ili prlja, čak i kada želi da vodi ljubav sa njim. Međutim, kada se takva osoba privikne na dodire, ona može zahtevati od svog bračnog druga da joj nadoknadi sve te godine tokom kojih je roditelji nisu dodirivali. Ako se to dogodi, takav brak lako može da se pretvori u odnos zavisnosti, kada nežni

partner postaje zamena za roditelja. Na taj način, „dete“ konačno dobija željenu pažnju i prihvatanje.

Međutim, nijedan suprug odnosno supruga, u suštini, ne mogu nadoknaditi pažnju koju je roditelj trebalo da pruži. Mnoge takve odrasle osobe, gladne i žedne pažnje, očekuju od svog partnera da ispuni tu prazninu, ali ta praznina ostaje zauvek, tako da na kraju bračni drug biva optužen da nije pružao dovoljno ljubavi i pažnje. Takvi ljudi se plaše da bi ih njihov partner mogao odbaciti ili napustiti, ali u isto vreme ne mogu potpuno da se predaju i posvete svom partneru. Preterana posesivnost je uobičajena pojava u ovakvim vezama.

Osim toga što su oba partnera zbunjena, njihovo ponašanje nije u skladu sa njihovim potrebama. Takvi partneri čeznu za dodirima, ali se i pored toga udaljavaju od svog partnera tako što su često van kuće (na poslu, zabavama, rekreaciji, a traže i mnoge druge izgovore), dok njihov partner mora uvek biti kod kuće, fizički i emocionalno dostupan u svakom trenutku.

Ko je bio vaše utočište u detinjstvu? Možete li da se setite trenutaka kada vas je neko dugo držao u naručju i milovao? Da li je to bio neko iz vaše porodice ili ste utočište morali da tražite kod nekog drugog?

7. STID ZBOG FIZIČKOG IZGLEDA

„Nijedan muškarac te nikada neće poželeti, suviše si debela!“, „Bićeš matora devojka ukoliko ne uradiš nešto s tim tvojim groznim zubima“, „Hej, patuljku“, „Debeljko“, „Zrikavi“, „Žgoljava“. Sve su to imena ili pogrdne reči kojima ljudi žele da ponize ili posrame nekoga zbog nekog fizičkog nedostatka ili nečega po čemu se dotična osoba razlikuje od drugih. Da li su vas kao dete nazivali nekim od ovih imena? Možda ste čuli neka druga imena, pesmice ili podrugljive komentare izrečene na račun vašeg fizičkog izgleda ili vaše ličnosti.

Ja (Nensi) se sećam kako mi je jedan tatin prijatelj rekao da moram da učinim nešto sa mojim groznim zubima ako želim da se dobro udam. Nakon rođenja naše druge ćerke, Naomi, tri zuba su mi „umrla“ i ja sam preklinjala mog zubara da mi napravi celu gornju vilicu a ne samo most koji bi zamenio ta tri zuba. Danas svoj osmeh dugujem tom zubaru.

Izgleda da se reči izgovorene na račun našeg fizičkog izgleda stalno vrte u umu poput pokvarene ploče, i to ponavljanje određuje naše postupke i ponašanje u budućnosti. U nama se stalno vodi borba jer želimo da izgledamo i ponašamo se savršeno. Postajemo opsjednuti svojim izgledom i učinimo sve da izgledamo prihvatljivo. Mi se upoređujemo sa drugima i tražimo njihovo prihvatanje. I dok su nam reči hvale i prihvatanja očajnički potrebne, kada ih konačno čujemo, mi smo toliko već postali ubeđeni da smo „ružni“ da odbijamo da poverujemo u njihovu iskrenost i istinitost.

Mnogi koji su se zbog tuđih komentara stideli svog fizičkog izgleda imaju prenaplašen strah od starenja. Oni se plaše da neće izgledati prihvatljivo kada ostare. Oni koji su zbog neke preživljene traume osetljivi po pitanju fizičkog izgleda plaše se da bi ih neko mogao odbaciti, između ostalog, i zbog neprihvatljivog fizičkog izgleda.

Veoma je važno da shvatimo da se klatno ponašanja kreće u oba smera, baš kao što se klatno na satu kreće čas levo čas desno. I baš kao što kucanje sata ne zavisi od toga na kojoj je strani klatno, isto tako naše ponašanje može da ide čas u jednu čas u drugu krajnost a da pritom obe te krajnosti u našem ponašanju proističu iz jedne iste potrebe. I dok neki postaju preopterećeni svojim fizičkim izgledom, drugi, koji se isto tako osećaju odbačenima, zanemaruju svoj fizički izgled.

Šta je potrebno da biste prihvatili sebe kao Božje stvorenje i zapevali zajedno sa autorom psalma: „Hvalim Te, što sam divno sazdan. Divna su dela Tvoja, i duša moja to zna dobro.“ (Psalam 139:14, Stari zavet)?

8. STID ZBOG PONAŠANJA RODITELJA

Da li ste kao dečak morali vikendom da odlazite u kafanu i dovlačite svog oca kući? Ili vam je kao devojčici bilo neprijatno zbog provokativnog ponašanja majke pred vašim nastavnikom ili dečacima iz razreda? Možda tvoji roditelji nikad nisu ni dolazili na roditeljske sastanke ili su se glasno svađali u prodavnici. Ili ste bili poniženi kada su se, nakon mnogobrojnih ljubavnih afera za koje su svi znali, vaši roditelji razveli. Ili ste bili očajni zbog toga što jedino vaši roditelji skoro nikada nisu došli na neku školsku ili crkvenu priredbu u kojoj ste vi učestvovali?

Deci koja odrastu u takvim okolnostima nije baš lako da imaju poverenja u autoritete ili osobe koje se tako postave prema njima. Često, čak i kao odrasle osobe, osećamo da nemamo pravo da pripadamo negde ili nekome. Osećamo da nemamo pravo da imamo zdravu, srećnu porodicu.

Često se dešava da, zbog opadanja samopoštovanja i samopouzdanja u takvim situacijama, materijalizam zameni neku unutrašnju vrlinu. Tada uglavnom mislite da nikome nije stalo do vas, pa čak i kada vam supružnik, deca ili prijatelji pokazuju ljubav, vi sumnjate u iskrenost njihovih osećanja. Čak i kada su vaša porodica i prijatelji pouzdani, vi stalno mislite kako ćete biti povređeni, razočarani, kako će nešto poći naopako ili kako će vas oni napustiti. Ukratko, plašite se da ćete ponovo biti odbačeni i vaša očekivanja se suviše često ostvaruju. Strahovi su često predviđanja budućnosti koju sami nesvesno uređujemo.

U mnogim slučajevima, deca čiji se roditelji ponašaju tako da se ona njih stide, često moraju da preuzmu na sebe odgovornost roditelja prema sopstvenom roditelju čiji su postupci i ponašanje detinjasti. Deca emocionalno nisu u stanju da nose tako pretežak teret i zato kada odrastu postaju konstantno zabrinute i uznemirene osobe.

Isto tako je tačno da odrasle osobe koje se stide svoje porodice i svog porekla često osećaju da nemaju prava da pripadaju nekoj porodici ili se opiru pripadanju, da se istorija ne bi ponovila. Kada takve osobe odrastu, često im na um padaju neke grandiozne ideje, baš kao što se dešavalo i u detinjstvu kada je dete maštalo o tome kako ih mama ili tata neće poniziti „ovog puta.“ Osećanje oštećenosti i različitosti od ostalih, osećanje isključenosti iz „mase“, nesigurnost i hronično nepoverenje u sebe i druge uobičajena su pojava kod ovakvih osoba. Pošto takva osoba ne može da veruje ljudima, ona često ima potrebu da kontroliše obaveze, navike pa čak i odluke onih koji je okružuju.

9. RODITELJI OČEKUJU OD DECE DA ZNAJU NEŠTO A DA PRETHODNO NISU ODVOJILI VREME DA IH POUČE I UPUTE

Zamislite ovu scenu: Izvlačite staru kosilicu na guranje jednog sparnog letnjeg popodneva samo da biste mogli da iznenadite svog

tatu sveže pokošenim travnjakom kada se vrati sa posla. Nikada do tada niste kosili travnjak i znate da vam on ne bi dozvolio da koristite motornu kosilicu, pa ste izabrali teži način. I baš kada ste pokosili i poslednji deo travnjaka ispred same kuće, čujete njegov auto kako se približava i brzo vraćate kosilicu u garažu. I dok vam znoj curi sa lica, tata ulazi i očekujete izraz prijatne iznenađenosti na njegovom licu, ali on ne kaže ništa. Tek uveče za stolom on vas pita: „Šta je, sine? Mrzelo te da pokosiš i iza kuće?“

Možda vam se desilo da se od vas očekivalo da bez mnogo prethodnih priprema učestvujete u nekoj priredbi i da ste bili poniženi zato što ste zaboravili tekst ili note. Bol zbog neprijatnosti koji je ionako bilo teško podneti bio je produbljen verbalnim „spuštanjem“ od strane vaših roditelja. Ili se od vas očekivalo da savršeno uradite neki zadatak već pri prvom pokušaju? Da li vas je razočarao vaš prvi pokušaj da napravite kolač kada je splasnuo samo nekoliko trenutaka nakon vađenja iz rerne i kada ste morali da istrpите nemilosrdno zadirkivanje i grdnje svoje porodice zbog vašeg neuspelog pokušaja?

Nakon takvih iskustava iz detinjstva, odraslo doba je obeleženo strahom - strahom od upuštanja u nešto što nikada do tada niste radili, strahom od očekivane kazne, strahom od činjenja grešaka, zbog čega biste, osim bola zbog neuspeha, morali da trpите još i uvrede i ismevanje.

Možda duboko u sebi patite od osećaja niže vrednosti; „znate“ da niste i da nikada nećete biti dovoljno dobri. Naravno, može se postaviti pitanje: „Dovoljno dobri za šta?“ I vi biste odgovorili: „Dovoljno dobar za mamu i tatu; dovoljno dobar za svakoga: dovoljno dobar za Boga.“

Ukoliko u vama klija ovo seme ogorčenosti, možda ćete naginjati perfekcionizmu i želiti da uradite nešto kako treba po svaku cenu. Možda ćete postati neko ko se pretvara da ništa ne zna, ko će se ponašati kao da ne ume da obavi neki posao ili zadatak, dok ste u stvari u stanju da ga uradite isto tako dobro kao neko drugi ili čak i bolje. Vaš život može biti zatrovan brigama, strahom od budućnosti, strahom da će se razotkriti kako „niste ni za šta sposobni“, strahom da će sve što uradite biti nedovoljno ili neadekvatno i da nikada nećete ispuniti očekivanja koja ste sami sebi postavili.

10. USLOVNO PRIHVATANJE

Jedna od najozbiljnijih rana iz detinjstva koja nas uz to i najviše uznemirava jeste osećaj da ste bili uslovno prihvaćeni od strane ljudi koji su vam nešto značili u životu. Međutim, postoji velika verovatnoća da su vas oni voleli bez obzira na to šta ste uradili, samo što ste vi nekako pobrkali poruke koje su vam oni slali. Vi ste primili poruku koja je glasila: „Volimo te samo onda kada dobiješ dobre ocene, namestiš krevet, opereš zube i kažeš 'molim vas' i 'hvala.'“ Šta je napravilo zbrku među tim porukama bezuslovne ljubavi? Njihove negativne emocije - njihov kriticism, ljutnja, zapostavljanje ili pogledom ili rečima pokazano razočaranje. Najsnažniji uticaj na dete vrši njegov osećaj da ga rođeni roditelji prihvataju samo pod određenim uslovom, zato što oni koji treba da paze i neguju dete imaju najveću moć da mu nanesu i najveće povrede. Eto kako to sitno semenje ogorčenosti počinje da pušta koren.

Ako smatrate da su vas roditelji u detinjstvu prihvatili samo onda kada ste bili „dobri“, vreme je da to detaljnije razmotrimo. Ono što opažamo našim čulima veoma je moćno zato što to postaje naša realnost. Dovoljno je da se samo par puta osetimo odbačenima, naročito od strane roditelja, pa da sva njihova osećanja prema nama dobiju „prizvuk“ odbacivanja. Deca su izuzetno osetljiva na stav, ton i visinu glasa, kao i na izraz lica, tako da razočaranje vrlo lako pogrešno protumače kao neprihvatanje.

Molim vas, nemojte pogrešno da me razumete. Neki zaista prihvataju ljude samo na osnovu njihovog ponašanja, a to svakako nije u skladu sa karakterom Boga koji bezuslovno voli. Roditelji koji na ovakav način postupaju prema svojoj deci šalju im snažnu poruku da ih Bog prihvata samo ako su „dobri dečaci i devojčice.“ Budući da zahtevanje poslušnosti bez postojanja bliskog odnosa rađa pobunu, lako je razumeti kako deca sa kojom se tako postupa mogu da se pobune protiv svog zemaljskog roditelja, ali i svog nebeskog Oca.

Najvažniji korak koji možete načiniti jeste da budete spremni da pogledate u sebe da biste videli kako su najranije godine vašeg života uticale na vaš život tada i kako to čine i danas. Ono što je nekada bilo

i sada je. Ako budete bili poučljivog duha ili ako zatražite od Boga da vam da takav duh, moći ćete da razumete kako je ono što ste mislili i osećali u detinjstvu odredilo vaša osećanja i vaš način razmišljanja danas.

Vi se MOŽETE oporaviti od ogorčenosti. Opraštanje onima koji su vas odbacili, kao i sebi samome, za grubo ponašanje koje je, možda, proisteklo iz tog odbacivanja predstavlja dar koji Bog s nestrpljenjem čeka da vam da.

Mnogi koji se osećaju odbačenima osećaju se izolovano i usamljeno. Oni su ubeđeni da niko drugi ne može da se oseća toliko očajno kao što se oni osećaju. Mnogi ne umeju lako da odrede zašto se tako osećaju. Te oštećene osobe nemaju pojma da njihov bol ne potiče iz njihovih sadašnjih životnih okolnosti, već iz jednog drugog izvora.

Popularna psihologija se usredsređuje na fizičko, seksualno i emocionalno zlostavljanje kao što je verbalno ponižavanje, ali ne i na izrazito negativan uticaj osećaja odbačenosti na čovekov život. Mnogi koji dođu na psihološko savetovanje kažu da nikada nisu mogli da odrede odakle potiče njihov bol sve dok nisu shvatili šta je to odbacivanje i kako je ono napredovalo počevši od sićušnog semena ogorčenosti. Osećaj odbačenosti je subjektivan. To je nešto što vi osećate, a ne neki određeni događaj ili okolnost. To je atmosfera u kojoj živite, zagađen vazduh koji vremenom umanjuje vašu otpornost da se oporavite kada vam se nešto loše desi. Odbacivanje je najmoćniji otrov koji je Sotona ikada napravio sa namerom da podmuklo napadne vaš duhovni i emocionalni imuni sistem. I onda kada vam je imunitet najpotrebniji - kada izgubite posao, kada vas bračni drug kritikuje ili vaši „prijatelji“ počnu da šire laži o vama - vi nemate otpornost, i posledica toga je bolest - duhovna, emocionalna a često i fizička.

Ako ste prepoznali neko „semenje“ gorčine koje je posejano u vaš život, sada je vreme da ga iskorenite i na njihovo mesto zasadite Božje semenje prihvaćenosti. Oslonite se na istinu da je i sam Hristos bio „prezren i odbačen između ljudi“ (Vidi Isaija 53). On je sve to osetio! A sada ti kaže: „Budite u meni i ja ću u vama. Kao što loza ne može roda roditi sama od sebe ako ne bude na čokotu, tako i vi ako u meni

ne budete... Ako ostanete u meni i reči moje u vama ostanu, šta god hoćete ištite, i biće vam... Kao što otac ima ljubav k meni, i ja imam ljubav k vama; budite u ljubavi mojoj ... Ovo vam kazah, da radost moja u vama ostane i radost vaša se ispuni ... Vi mene ne izabrate, nego ja vas izabrah, i postavih vas da vi idete i rod rodite; i da vaš rod ostane, da što god zaištete u oca u ime moje da vam da... Ako svet na vas uzmrzi, znajte da na mene omrznu pre vas... Ovo vam kazah da se ne sablaznite“ (odabrani odlomci iz Jovan 15:4 - 16,1).

Vreme je da prestanete da slušate glasove odbacivanja iz vaše prošlosti i počnete pažljivo da slušate Boga koji vas voli bezuslovno! Slušate li ga?

9. EMOCIONALNO ZLOSTAVLJANJE

„Verbalno zlostavljanje je poput trake u kasetofonu koja se stalno vrti.“

Gregori L. Janc (Jantz)

„Prutovi i kamenje mogu polomiti moje kosti, ali me reči nikada neće povrediti. A kada umrem, ti ćeš plakati zbog svih imena kojima si me nazivao.“ To je bila samo dečja pesmica koju smo ponavljali kada druga deca povrede naša osećanja rečima ili pogrđnim imenima. Drugim rečima, to je bila ona rugalica „na na na-na-na“, koju smo isto tako često pevali kada bi nam se neko suprotstavio. (Nensi) Često sam je slušala pa sam je brzo naučila i mnogo puta otpevala, iako smo svi znali da to nije bila istina.

To je bio način da se, makar na trenutak, zaustavi bol nanet pogrđnim rečima. Kako drugačije dete može da reaguje na uvrede i ruganje? Kako se jedno osetljivo dete brani od produblivanja rane nastale odbacivanjem? Mi smo se nadali da ćemo, ukoliko je možda dovoljno puta izgovorimo, moći da uklonimo taj bol kao nekim čarobnim štapićem. Međutim, to nam nikada nije uspevalo i tako sam ja godinama nosila u sebi bol odbačenosti nastao zbog nepromišljenih reči koje su mi bile upućene u detinjstvu.

Gejl je bila moja najbolja drugarica u detinjstvu. Obe smo bile manje zapažene i važne. Ona je bila Jevrejka. Ona je bila jedino jevrejsko dete koje se vozilo našim školskim autobusom, a ja sam bila debela. Dobro smo se uklapale. Deca bi jedan dan zadirkivala nju, a sutradan bi došao red na mene. Nazivali su je prljavom Jevrejkom, a meni su dali nadimak „Bucka“. Uvek smo sedele zajedno u autobusu da bismo jedna drugoj pružile moralnu podršku. Obe smo se osećale otuđeno od ostale dece u razredu i poniženo zbog njihovog konstantnog zadirkivanja. I dok su naše porodice imale potpuno različitu veru i živele različitim stilom života, naš bol nas je povezao u odnos ljubavi i podrške.

Moja porodica je bila strožija od njene i postavljala se prema meni previše zaštitnički. Dozvoljavali su mi da samo na kratko odem kod nje da

se igram a ni ona kod mene nije smela da ostane dugo. Govorili su da se plaše njenog uticaja i nedostatka nadzora nad decom u njenom domu.

Međutim, ja sam u njenom domu nalazila ono što mi je nedostajalo u mojoj porodici, dok je isto važno i za nju. Kod nje sam bila slobodna od preterane zaštite četvero odraslih (mojih roditelja i babe i dede). Tamo sam mogla da se kupam u penušavom potoku u šumi iza njene kuće, da pijem gazirana pića i jedem sendvič sa senfom. Tamo sam naučila da volim jevrejsku hranu i mogle smo slobodno da je spremamo kad god smo htele, a Gejl je u mojoj porodici saznala za безусловnu ljubav Spasitelja kojem smo mi služili. Ja sam kod nje slavila Hanukah, a ona kod mene Božić.

Međutim, moji roditelji su smatrali da je moje zbližavanje sa drugaricom čiji se način života toliko razlikovao od našeg ugrožavalo njihove vrednosti. Ali kada su pokušali da nas razdvoje, nisu računali na vezu koja se rodila među nama, niti su razumeli psihološki razlog za taj odnos - nas dve protiv neprijateljski nastrojenog sveta.

Tog leta kada je Gejl napunila šesnaest godina i dobila vozačku dozvolu, došla je kolima svojih roditelja do našeg crkvenog kampa, udaljenog oko 160 kilometara, i prespavala te noći u našem šatoru. Svi smo bili iznenađeni njenim dolaskom. Stigla je baš kada sam bila na omladinskom skupu, ušunjala se i sela pored mene. Radila je zajedno sa mnom u kampu i išla na svaki skup, gde je pevala naše pesme i molila se baš kao da je jedna od nas.

Moji roditelji su bili zbunjeni ovim događajem i još uvek nisu shvatali zašto smo nas dve bile tako snažno vezane. Beda traži društvo!

Sva deca ponekad pate zbog nesmotrenih reči koje su im nekada upućene a koje sa sobom nose bol emocionalnog zlostavljanja. Ogroman broj njih pati zbog verbalnog zlostavljanja kod kuće, ili, kao u slučaju Gejl, od emocionalnog zapostavljanja. Ja sam bar imala dovoljno sreće da imam drugaricu koja je delovala kao emocionalni jastuk tokom tih godina kada sam se osećala odbačenom od ostalih drugova i drugarica u razredu.

Šta je to emocionalno ili verbalno zlostavljanje? To je bilo koja izgovorena reč koja ne ohrabruje ili ne poučava. To bi isto tako mo-

glo biti i retko upućivanje reči pohvale i prihvatanja. Uz ovako široku definiciju, ko onda nikada nije bio emocionalno zlostavljan?

Zašto su bolne reči tako destruktivne? U svojoj knjizi *Healing the Scars of Emotional Abuse* (Isceljivanje ožiljaka emocionalnog zlostavljanja, prim. prev.), Gregori L. Janc (Gregory L. Jantz) daje sažet odgovor na to pitanje. On kaže da emocionalno zlostavljati nekoga „znači naneti nekome štetu zato što posledice takvog zlostavljanja traju i nakon samog čina. Ne samo što ono oštećuje čovekovo samopoštovanje u datom trenutku, već postavlja i obrazac života koji svakog dana napada naše unutrašnje biće“ (str. 31).

Pošto se, kada smo mi ljudi u pitanju, sve, u suštini, vrti oko našeg samopouzdanja i pošto se osećamo uspešnima odnosno neuspešnima u zavisnosti od toga kakvu sliku imamo o sebi, emocionalno zlostavljanje nas može odvesti na vrtešku koja se okreće uz „muziku“ uvreda koje smo čuli. Njena brzina i destruktivnost se povećavaju sa svakom novom uvredom koja nam se uputi.

Janc objašnjava da *emocionalno zlostavljanje oduzima žrtvama osećaj sigurnosti i vrednosti*. Život ima svoj red i ljudskim bićima je taj red potreban. Oni imaju potrebu da znaju šta da očekuju. On im pomaže da se osećaju sigurno i da imaju osećaj neke kontrole. Žrtva emocionalnog zlostavljanja obično ne može da predvidi vreme, mesto ili intenzitet narednog zlostavljanja. Zlostavljanje zavisi od raspoloženja zlostavljača. Za dete je tada život nesiguran isto koliko i raspoloženje roditelja. Ako se mama probudi srećna i raspoložena, dete će možda moći da ode u školu bez uvreda s njene strane. Ali ako je majka mrzovoljna bez obzira kako se dete ponaša, velika je verovatnoća da će ga kritikovati ili vikati na njega. Zastrašujuće je kada, izgleda, ništa što dete uradi ne može da spreči takvo njeno ponašanje. Ukoliko žrtva ništa ne može da učini da prestane ponašanje koje je omalovažava, tada smatra da zlostavljač ima potpunu kontrolu nad njenim emocijama i reakcijama - poigravajući se sa njom kao sa lutkom marionetom.

Emocionalno zlostavljanje stvara kod žrtve osećaj straha - da ne postoji nijedan bezbedan trenutak kada neće doći do zlostavljanja, nijedna prava reč koja bi sprečila napad ili navela zlostavljača da pre-

stane. Pogotovo kada je dete u pitanju, ne postoji nijedan zaključak, rešenje ili način da se stvar sredi a da mu se ne nanese šteta.

Budući da strah parališe, njegova žrtva se oseća bespomoćno i nije u stanju da zaustavi traumu. To vam je kao da ste u nekom košmaru kada očajnički pokušavate da trčite, ali vam se noge ne pokreću. Vi stoga stojite kao ukopani i ne možete da pobegnute od oštrih reči ili zastrašujućih pogleda. Indirektne poruke emocionalnog zlostavljanja zadaju udarac koji je isto tako opasan po život kao i napunjen pištolj. Reči možda neće ubiti telo, ali imaju moć da unište duh.

Krivica je još jedna od posledica emocionalnog zlostavljanja. Štetan osećaj krivice, koji kasnije prerasta u destruktivan osećaj stida, ostavlja žrtvu bez nade da će ikada postati neko koga će ljudi moći da prihvate i vole. Krivica nam šalje poruku da smo uradili pogrešnu stvar ili da smo propustili da uradimo onu ispravnu. Stid zadire mnogo dublje od krivice. Kada se postidimo, mi ne samo što znamo i osećamo da smo nešto pogrešili, već se osećamo nepopravljivim i bez nade da ćemo bilo šta moći da promenimo ili popravimo. Jasno je zašto bi Sotona želeo da živimo sa osećanjem stida. On tada ne bi morao mnogo da se bori zato što mu mi ne bismo pružali otpor. Kada neko zna da će izgubiti, zašto bi se onda i borio? Zar ne bi bilo lakše jednostavno odustati?

Bes je još jedan od razloga zbog kog je emocionalno zlostavljanje toliko štetno. Žrtve nepravde su obično besne, ali se plaše da ispolje to svoje osećanje. Kada se ova opasna emocija potiskuje, u stanju je da prouzrokuje poremećaje u fizičkom, emocionalnom i seksualnom aspektu života. Svaki put kada se nekom novom uvredom doda ulje na vatru, taj bes u nama iz dana u dan sve više raste dok ne dostigne vrhunac. Drugim rečima, trenutno zlostavljanje „izbacuje“ na površinu prethodna zlostavljanja, što bol čini još jačim.

Dejvidova prerana i tragična smrt predstavlja savršen primer destruktivnog besa nastalog usled emocionalnog zlostavljanja. Bio je drugo dete u porodici, „u sendviču“ između starije sestre i mlađeg brata. Budući da je bio najstariji sin, od njega se očekivalo da nosi odgovornosti odrasle osobe, a kada to nije činio - i to bez ikakvog razloga - otac ga je zlostavljao i fizički i emocionalno.

Videli smo kako je otac šutirao Dejvida niz stepenice, psujući i vređajući ga. Dejvid je kao dete često bio prisutan kada je ovaj okrutni čovek tukao njegovu majku; osećao se napuštenim s njene strane zato što zbog povreda i modrica nije mogla da ustane sa kauča i kuva, pere veš i obavlja ostale uobičajene poslove.

Dejvid je s užasom posmatrao kako se njegova sestra, koju je otac seksualno zlostavljao, udaje za čoveka koji će se prema njoj ophoditi isto onako kao što se njihov otac dvadeset četiri godine ophodio prema njihovoj majci. Osetio je olakšanje kada je nakon godinu dana fizičkog zlostavljanja Lori ostavila svog zlostavljača, ali je ubrzo gledao kako se ponovo udaje. Ovog puta se udala za „dobrog“ čoveka, onog koji je ne bi povredio, ali istina je izašla na videlo oko šest godina kasnije, kada su joj te jedne jedine batine koje je dobila u tom braku umalo došle glave. Bio je uz nju kada se razvodila i od tog drugog muža i dobila je potpuno starateljstvo nad njihovom decom. Zašto bi ponovo ulazila u novu vezu? Zar ne može da živi bez muškarca?

Dejvid je bio taj koji je pronašao beživotno telo svog mlađeg brata kako visi na jarbolu za zastavu na koju se nekada penjao; on je bio taj koji je pronašao sve moguće delove opreme za spasavanje kako bi spustio Marka sa jarbola, nadajući se da bi ga mogao vratiti u život. Dejvid je bio taj koji je dobio zadatak da saopšti mami da je njeno najmlađe dete izvršilo samoubistvo. Zašto se ubio? Zato što je mrzeo sebe zbog toga što je bio kao i njihov otac - udario je svoju devojkicu te večeri. Dejvid je video kako njegova majka vene od tuge na Markovoj sahrani, kriveći sebe što nije bila „dovoljno dobra“ majka koja bi mogla da spreči taj besmisleni gubitak.

Dejvid je bio taj koji je držao majku za ruku i težio je kada su joj lekari saopštili da boluje od raka dojke i da joj je ostalo još samo šest meseci života. Pitao se: „Da li su svi udarci koje joj je tata zadavao u grudima uzrok ovog predstojećeg gubitka?“

Bio je pored njene postelje kada smo došli da je posetimo u bolnici, gde je došla da umre. Dok ju je gledao, smučilo mu se u stomaku, pojačavajući bes koji je nosio u sebi još od detinjstva -

bes usmeren prema čoveku koga je smatrao krivim za svo đubre u njihovom životu, kao i u njegovom ličnom. Tatine uvrede još uvek odzvanjaju u njegovim ušima, zato što je nastavio da radi ono za šta se jedino smatrao sposobnim - radio je za svog oca u poslu sa garažnim vratima. Na svu sreću, njegov tata nije bio tu svaki dan zato što je živeo u drugoj državi sa ženom zbog koje se razveo od njegove majke. I dok je bol koji je osećao tokom nedelje bivao još jači nakon telefonskog razgovora sa njim, stare uvrede i omalovažavanja glasno su odzvanjali u njegovim ušima svakog trenutka kada je bio budan. Shvatio je da ga njegov otac još uvek kontroliše preko bolnih i upornih uspomena.

Dejvid je mrzeo svog oca! Svi smo mi to znali i niko ga nije krivio zbog toga. Znali smo da će ga ta mržnja na kraju uništiti i to smo mu i rekli. Molili smo ga i preklinjali da potraži stručnu pomoć kako bi mogao da se oslobodi te emocije koja ga je kontrolisala. Ali on to nije hteo; možda se nije smatrao dovoljno vrednim oslobođenja. Umesto toga, on je izdržao svo to mučenje usled majčine smrti i sahrane i nastavio da drži u sebi taj bes koji je kontrolisao svaki njegov udah.

Jednog sparnog letnjeg dana otkriveno je Dejvidovo telo koje je bilo u stanju raspadanja. Zadah smrti koji se širio iz njegove kuće naveo je jednog od komšija da pozove policiju. Rečeno nam je da je prizor u kući bio užasan i da je bolje da ne znamo više od toga.

Obdukcija je isključila droge ili alkohol kao uzrok smrti; utvrđeno je da je umro od teškog srčanog udara. Dejvovo srce je bukvalno puklo od stresa zbog gubitka koji je pretrpeo, kao i zbog opasnih emocija mržnje i besa. Prizori uvreda i poniženja koje je njemu i onima koje je voleo upućivao potpuno neuračunljivi otac konačno su prestale da se vrte u mislima.

Bol nastao usled emocionalnog zlostavljanja je toliko štetan zato što se sećanja neprestano vrte i upravljaju svim odlukama žrtve, sve dok nekom spoljnom intervencijom „traka“ ne pukne ili se „kasetofon“ ne pokvari toliko da ne može da se popravi, odnosno dok žrtva ne umre.

Možda se pitate kakav bi siledžija mogao da učini tako grozne stvari svojoj porodici. Kako je Sotona uspeo da do te mere preuzme kontrolu nad životom Dejvidovog oca i navede ga da ostavi takvu pustoš u životu svoje dece i izivljava se nad svojom suprugom čitavih četvrt veka?

Dejvidov otac je takođe bio žrtva. Odrastao je u domu punom nasilja jer njegov otac uopšte nije umeo da se kontroliše. To je bio čovek koji je tukao svoju ženu čak i pred drugima, čovek koji je, u stvari, mrzeo sebe i tu mržnju iskaljivao na članovima svoje porodice. U porodici je bilo nekoliko sinova, a Ben (Dejvidov otac) definitivno nije bio tatin miljenik.

Za jedan Dan zahvalnosti, cela familija se okupila u kući Dejvidovog dede i babe. Više od dvadeset ljudi sedelo je za ogromnim stolom. Dejvidov deda je za vreme ručka u jednom trenutku primetio da je njegovoj supruzi kanulo malo sosa na bluzu. Ustao je od stola i otišao u kuhinju po vlažnu krpu, vratio se za sto i umotavši pesnicu u tu krpu počeo da je udara po grudima, vičući pritom na nju i psujući je zato što je prosula sos. Čitava porodica je bila svedok ovog događaja i po prvi put je moglo da se nazre poreklo nasilnog ponašanja njihovog sina Bena.

Oni koji su sedeli za stolom osuđivali su i kritikovali u sebi ono što su upravo bili videli. Ljudskom umu je potrebna celokupna slika. Potrebni su mu odgovori i ako ih ne dobijemo, mi ih improvizujemo. Verovatno je svako ko je sedeo za stolom imao svoj sud o tom događaju. Svi se mi razlikujemo po temperamentu, životnim iskustvima, obrazovanju, i pošto smo svi „izgrađeni“ na različitim temeljima, imaćemo i različite obrasce ponašanja. Moramo pažljivo sve to uzeti u obzir pre nego što osudimo ili iskritikujemo nešto što ne razumemo ili ne odobravamo kod drugih.

Nemamo prava da sednemo na sudijsku stolicu ukoliko nismo saslušali sve dokaze. A i kada mislimo da znamo sve dokaze, obično znamo samo neke.

I dok je cela familija oštro osuđivala Dejvidovog oca, ne pozivajući ga na porodična okupljanja i značajnije događaje, mi bismo,

možda, potpuno drugačije reagovali da smo znali celu istinu o porodici u kojoj je on odrastao. Međutim, to ne opravdava nasilno ponašanje Dejvidovog oca, ali nam daje razlog za to. Ako se Dejvidov deda tako ponašao prema svojoj ženi za stolom punim gostiju, šta li je mogao raditi njoj i deci kada nije bilo svedoka?

Mogli bismo da pratimo istorijat Dejvidove porodice dokle god postoje neki pisani dokazi i ako bismo otišli dovoljno daleko u prošlost, završili bismo u Edemskom vrtu. Tamo je Sotona prvi put napao naše praroditelje, a šteta koja je njima učinjena otrovala je potom njihovu decu, a zatim i našu.

Da li bi trebalo samo da slegnemo ramenima i kažemo: „Šta možemo da uradimo? Kako uopšte možemo da zaustavimo Sotoninu uništiteljsku vojsku?“ Mi to *možemo* činiti, polako, korak po korak, a proces započinje u našem umu. Moramo biti svesni da postoje sile koje deluju protiv nas i imati poverenja u svemogućeg Boga, čija moć daleko prevazilazi moć Njegovog neprijatelja. Moramo biti spremni da kažemo: „Ja ne mogu, ali Ti možeš, Gospode.“ Moramo se potpuno predati, biti otvoreni i osetljivi za Njegov uticaj. Moramo biti spremni da kažemo: „Kriv sam. Možda nisam odgovoran za bol koji nosim u sebi, ali sam odgovoran za svoje ponašanje zato što ono uništava i mene i one oko mene. Shvatam da mi sva sila sa neba stoji na raspolaganju da me izvede iz Sotonine tamnice na slobodu u Gospodu Isusu Hristu. Ja sam taj koji mora da izabere.“

Dejvid nije bio samo emocionalno zlostavljan. Svaki oblik zlostavljanja nanosi udarce našim emocijama. Kod fizičkog zlostavljanja, žrtva se oseća bespomoćno, bezvredno i odbačeno. Budući da su sve to emocije, možemo reći da fizičko zlostavljanje prouzrokuje emocionalno zlostavljanje. Isto to važi i za seksualno zlostavljanje, čija je najrazornija posledica potpuni gubitak svesti o sopstvenoj ličnosti. Žrtva seksualnog zlostavljanja nije sigurna u sopstvenu vrednost, svoj identitet, položaj u životu, a sve to proizvodi oblike ponašanja koji nanose još veću štetu suptilnim osećanjima žrtve.

Poruka koju žrtva prima je ključna za nastajanje štete. Većina oblika zlostavljanja šalje veoma glasnu poruku koja napada identitet

i samopoštovanje žrtve. Cilj ovih poruka, bilo da su izgovorene ili ne, jeste da posrame i ponize žrtvu, dok je njihova prava namera da preuzmu kontrolu nad njenim životom. Ukoliko ih uputi osoba od koje žrtva treba da primi ljubav i usmerenje u životu, njihovo dejstvo je još razornije. Ako ih šalju osobe u koje je žrtva do tada imala poverenja, one nose veću težinu. Pošto žrtva veruje zlostavljaču, teške reči i dela postaju sastavni deo sistema vrednosti zlostavljane strane, na kojem se zasnivaju sve njene buduće odluke.

Nisu svi zlostavljači svesni svoje namere i štete koju nanose drugoj osobi. Neki se, jednostavno, prema drugima ophode onako kako su se prema njima ophodili, dok drugi potpuno svesno pokušavaju da kontrolišu drugu osobu. Mnogi se, baš kao i Dejvidov otac, ponašaju isto onako kako su se drugi ponašali prema njima, što se njima čini potpuno normalnim. Zlostavljanje je postalo navika, stil života.

Konstantno zadavanje udaraca na kraju učvršćuje u žrtvi jedan određen sistem vrednosti, po kojem će ona živeti do kraja života ukoliko se nešto ne učini. Žrtve stalno iznova nesvesno traže one koji će ih ponovo zlostavljati i ometati uspostavljanje zdravog odnosa. Njima se, možda, neće svideti ono što im drugi govore ili rade, ali osećanja koja se tom prilikom rode u njima postaju njihov identitet. Kada bi pronašle prijatelja koji ih ne bi zlostavljao, one bi ga napustile zato što se osećaju nelagodno u bezbednoj zoni ljubavi, zaštite i brige.

Nedavno sam (Nensi) govorila pred grupom žena iz prihvatilišta za fizički zlostavljane žene i u jednom trenutku ih zamolila da zatvore oči. „Vratite se u prošlost i setite se vremena kada ste imale normalnog i zdravog dečka koji se s ljubavlju i poštovanjem ophodio prema vama. Pokušajte da se setite kako ste se osećale kada ste bile sa njim. Šta ste tačno uradile da okončate tu vezu?“

Pažljivo sam ih posmatrala, ne bih li na njihovim licima ili u emocijama primetila neku reakciju na sećanje koje sam u njima izazvala. Nekoliko njih je plakalo; neke su klimale glavom u znak saglasnosti. Onda sam im rekla: „Kada izbrojim do tri, izgovorite glasno njegovo ime.“ Nijedna od njih nije ćutala. Jedna žena je progovorila: „Ovo je potpuno neverovatno. Mislila sam da sam ja

jedina glupača u ovoj grupi. Ali svaka žena za ovim stolom zna tačno kakvog je mladića šutnula da bi se udala za nekoga ko će je zlostavljati isto onako kako je ranije bila zlostavljana.“

Ta tužna istina postala je očigledna toga dana: istina da zlostavljane žene biraju muškarce zlostavljače kako bi zadržale i održale taj svoj pogrešno formiran identitet. Ono što nas ovde začuđuje je to što je zbog nedostatka znanja u ovim ženama polako nestajalo duha.

I dok smo diskutovale o tome, žene su mi ukazivale na njihovo ponašanje koje je, opet, ukazivalo na pretrpljeno emocionalno zlostavljanje u detinjstvu. Ti oblici ponašanja uključivali su sledeće elemente, pri čemu se svaki od njih odnosi na jedan od zadataka emocionalnog razvoja koje je postavio Erik Erikson: **poverenje, samostalnost, inicijativa, marljivost, identitet i bliskost.**

Nisko mišljenje o sebi onemogućava nas da steknemo poverenje u sebe ili druge, koje bi trebalo da se izgradi tokom prvih osamnaest meseci života. Zlostavljači čine da njihove žrtve vremenom imaju sve niže mišljenje o sebi i tako uspevaju da svoje žrtve vežu za sebe nevidljivim lancem straha i sumnje u sopstvenu vrednost i mišljenje. Poruka koju žrtva prima glasi: „Meni je potreban moj zlostavljač. Nemam poverenja u sebe. Ne mogu sam(a) da uspeem u ovom svetu.“

Nedostatak samopouzdanja nas onemogućava da sami donosimo odluke - odnosno da budemo samostalne ličnosti. Temelj samostalnosti se postavlja u periodu između osamnaest meseci i tri godine starosti. Žrtva dopušta svom zlostavljaču da upravlja njenim životom iako oseća da odluke koje zlostavljač donosi često nisu ni ispravne ni prikladne.

Preterivanje u radu ili perfekcionizam ili, suprotno tome, nedostatak preduzimljivosti i hrabrosti da se nešto pokuša. Na ovaj način, osoba ne može da razvije inicijativu, koja, po Eriku Eriksonu, predstavlja treći nivo razvojnih zadataka, koji treba da se obavi na predškolskom uzrastu, između treće i šeste godine. Žrtve emocionalnog zlostavljanja pokušavaju da

sakriju ili zaštite istinu preteranim radom uz potrebu da sve što rade dovedu do savršenstva, ili odlaze u drugu krajnost i odustaju, a da ništa nisu ni pokušali.

Neuspeh i osećaj neproduktivnosti predstavljaju posledicu beznađa koje osoba nosi u sebi zbog pretrpljenog emocionalnog zlostavljanja. Mnogi smatraju da, pošto nikada ništa nisu postigli, nije moguće dovršiti neki projekat ili učiniti nešto čime bi drugi bili zadovoljni. Oni nisu ni vredni uspeha niti sposobni da ga postignu i učiniće sve što je potrebno da spreče sebe da dostignu svoj potencijal. Ovo je napad na razvojni zadatak marljivosti, koji bi trebalo da se obavi u prvim godinama školovanja, u uzrastu od šeste do dvanaeste godine.

Nesposobnost formiranja sopstvenog identiteta, zdrave seksualnosti, dubokih prijateljstava i odgovornosti koje dolikuju odrasloj osobi. Prema Eriku Eriksonu, razvojni zadatak koji obeležava period puberteta jeste identitet. Upravo u ovom periodu tinejdžeri moraju ustanoviti ko su oni kao individue, nezavisno od svoje porodice. Hormonske i fizičke promene koje se odvijaju u ovom periodu otežavaju prelazak iz detinjstva u odraslo doba. Kod zlostavljane dece se odvija žešća borba zato što odrastanje zahteva odgovornost i uspeh. Ukoliko se osećaju bezvrednom i plaše se promena, ostaće zarobljenici svoje porodice ili bilo koga ko će organizovati njihov život ili upravljati njime umesto njih. Upravo zato zlostavljane žene uvek iznova biraju muškarce koji žele da ih kontrolišu. Upravo zato tinejdžeri popuštaju pred zahtevom za seksualnim odnosom i prilagođavaju se društvenim pritiscima svojih neodgovornih vršnjaka.

Izolacija, usamljenost i otuđenost ili potreba za uspostavljanjem „instant“ seksualnih veza koje vode od kafića do kreveta. Zlostavljane osobe čeznu za bliskošću, koja predstavlja razvojni zadatak koji obeležava period od osamnaeste do trideset pete godine, ali ne znaju kako da je uspostave. Zbog štete koja im je naneta, oni reč *bliskost* mešaju sa rečju *seks*. Upravo

zato se gore pomenuti oblici ponašanja toliko razlikuju jedan od drugog. Važno je shvatiti da zlostavljanje rezultuje takvim oblicima ponašanja koji mogu voditi od jedne do druge krajnosti. Da li će osobe naginjati ka jednoj ili drugoj krajnosti zavisi od prirode pretrpljenog zlostavljanja i njihovih ličnih karakternih osobina. Mnoge žrtve se osećaju izolovano dok su u prostoriji punoj ljudi; druge osećaju da moraju seksualno osvojiti svakog koga upoznaju. Sotona je poremetio naše poimanje bliskosti.

Istinska bliskost predstavlja povezanost dva uma. U jednoj zdravoj vezi, seksualnost nije neophodni sastojak, ali u braku ona postaje fizički izraz emocionalne povezanosti supružnika i simbol doživotne posvećenosti kada dvoje postaju jedno telo.

Dvoje prijatelja istog pola mogu biti bliski a da pritom ne osećaju seksualnu privlačnost. Uzmite, na primer, mene (Nensi) kada sam radila sa Kej na ovoj knjizi. Mi smo se pre toga nekoliko puta srele, ali nikada nismo imale priliku da uđemo u bilo kakav prisniji razgovor. U tišini njene kuće u planinama Tenesija, nas dve smo sedele u stolicama za ljuljanje i počele da pričamo o tome kako smo Ron i ja zamislili ovu knjigu. I nešto je kliknulo!

Dok smo pisale sadržaj, osećale smo slobodu da jedna drugoj otkrijemo neke stvari iz našeg života koje do tada možda nikome nismo rekli osim našim muževima. Taj osećaj opuštenosti i lagodnosti koji smo Kej i ja imale jeste ono što bi, po Božjem planu, trebalo da postoji između prijatelja koji su spremni da daju život jedan za drugoga. To je ona radost bliskosti koja postoji između muža i žene. To je odnos koji On želi da ima sa nama kao svojom voljenom decom. *Istinska bliskost je sjedinjenost bez straha od osвете ili izdaje;* to je deljenje najdubljih misli i osećanja bez straha od osude ili kritike.

Sposobnost uspostavljanja bliskog odnosa zavisi od određenih gradivnih elemenata koji se moraju ugraditi tokom različitih razvojnih faza u životu deteta. Na primer, u prvoj fazi se gola, mokra beba stavlja na majčin stomak da je majka podoji. Ova bliskost postavlja temelje

onome što će se izgrađivati tokom godina, dostižući svoj vrhunac u seksualnoj bliskosti sa bračnim partnerom.

Budući da se bliskost razvija u tinejdžerskim godinama, ona obuhvata sva prethodna iskustva, i pozitivna i negativna, pri čemu svako od tih iskustava utiče na sposobnost odnosno nesposobnost tinejdžera, a kasnije i potpuno odrasle osobe, da doživi pravu, istinsku bliskost sa drugom osobom.

Emocionalno zlostavljanje kvari Božji plan za bliskost. Ono zahteva potčinjavanje; zarobljavanje sopstvene ličnosti ispunjavanjem zahteva i zadovoljavanjem potreba druge osobe. Emocionalno zlostavljanje je kada jedna osoba stalno okrivljuje drugu osobu dok za sebe uvek govori da je u pravu. To je kada jedna osoba čak i istinu uvek primi sa rezervom i kaže: „Pa, ne mora da znači“, tako da je ona druga osoba uvek u poziciji gubitnika.

Čovek ne može dugo da izdrži u jednoj vezi gde ga stalno smatraju krivim za nešto. Potreba da se bude u pravu uništava bliskost. Potreba da se distancira kako bi osetila da nešto vredi postaje glavni pokretač osobe koja je bila emocionalno zlostavljana.

Emocionalno zlostavljanje svojim žrtvama uvek iznova prenosi jednu te istu laž - da su bezvredni, i stavlja pred njih Sotoninu imitaciju bliskosti - vanbračni seks. Upravo zato današnji filmovi, TV emisije, sapunice, ljubavni romani, časopisi i bilbordi tako lako mogu da povrede ljude. Oni se obraćaju našoj potrebi za povezanošću, ali nam nude falsifikat uz kratkotrajan osećaj uzbuđenja. Svaki seksualni podvig samo iznova potvrđuje ono što zlostavljana osoba već zna - da van svojih seksualnih iskustava nimalo ne vredi. Svaki novi udarac emocionalnog zlostavljanja samo još više puni naš rezervoar odbačenosti.

Ali sve se to može srediti! Sa Bogom ništa nije nemoguće¹. Ukoliko postanete poučljivi i spremni da preispitate sebe, svoju prošlost i sadašnjost, Božja blagodat (Njegova nezasluživa božanska pomoć) će vam pomoći da ispraznite vaš rezervoar ogorčenosti i ispunite ga Njegovim prihvatanjem.

¹ A Isus pogledavši na njih reče: ljudima je nemoguće, ali nije Bogu: jer je sve moguće Bogu. (Marko 10:27)

Uvek smo čitali da je Gospod Isus bio prezren i odbačen - čovek tuge, navikao na žalost. (Vidi Isaija 53:3). Tek kada u komentari-
ma pročitamo nešto više o ranom periodu Njegovog života, shvatamo
koliko je On bio odbacivan - a to su činili i članovi Njegove najuže
porodice i Njegovi sugrađani. Možemo samo da zamislimo kakvo je
emocionalno drvlje i kamenje bilo bacano na Njega. Kao da čujemo
kako su Mu se Njegovi ljutiti vršnjaci rugali: „Ti nemaš tatu! Ti nemaš
tatu!“ Možemo da čujemo kako su Ga Njegova ljubomorna braća i se-
stre optuživali: „Misliš da si dobrica. A ti se samo ulizuješ da bi dobio
poene kod mame i tate.“ Možemo da čujemo kako bezosećajne odrasle
osobe šapuću dok On prolazi: „Evo Marijinog vanbračnog sina. Može-
te li da zamislite da je izmislila glupu priču o tome kako je zatrudnela
sa Bogom! Ha! Ha!“

Kako se Isus osećao? Samo saznanje da je On prošao sve kroz šta
mi prolazimo pomaže nam da se osećamo bolje. „Jer nemamo pogla-
vara svešteničkoga koji ne može postradati s našim slabostima, nego
koji je u svačemu iskušán, kao i mi, osim greha“ (Jevrejima 4:15).

Ako ste žrtva emocionalnog zlostavljanja, nađite nadu i ohrabre-
nje u ovom predivnom obećanju vašeg nebeskog Oca, punog ljubavi:

*„I prozvaćeš se novim imenom,
koje će usta Gospodnja izreći.
I bićeš krasan venac
U ruci Gospodnjoj
I carska kruna u ruci Boga svojega.
Nećeš se više zvati ostavljena...
Jer ćeš biti mio Gospodu...
Tako će se tebi radovati Bog tvoj.“*
Isija 62:2-5

10. KO SAM JA?

*„Seksualno zlostavljanje je onaj poslednji udarac
sabotaže čovekove duše u vrhunskoj izdaji,
rugajući se uživanju u međuljudskim odnosima
i izlivajući prezir na uzbuđenje i strast.“*

Den B. Alender (Allender)

Šezdesetih godina dvadesetog veka, objavljena je jedna autobiografija koja je šokirala celu Ameriku. Napisala ju je žena koju znamo kao Sibil i koja je pretrpela nezamislivo seksualno zlostavljanje. Šteta koja joj je naneta napravila je pravu pustoš u njenom životu sve dok u očajanju nije potražila pomoć psihijatra. U procesu oporavka, u ovoj ženi se smenjivalo preko šesnaest različitih osoba. Sibilina priča, koju je otkupio Holivud, pomogla nam je da postanemo svesni jedne psihotične bolesti, poznate pod nazivom poremećaj višestruke ličnosti (MPD).

Gledajući taj film, čovek počinje da shvata kakav kaos jedna takva bolest pravi u životu i odnosima svojih žrtava. Sibil se prosto „razbila“ na različite „osobe“ kako bi mogla da se odupre užasnom fizičkom, psihološkom i seksualnom bolu koji je pretrpela u ranom detinjstvu. Svesno pamćenje zlostavljanja bilo je odloženo u nedostupnom podsvesnom delu njenog uma. Pa ipak, preživljena trauma zbog tih događaja iz ranog detinjstva prouzrokovala je višestruku podelu njene ličnosti i učinila je nesposobnom da shvati šta joj se to događalo.

Sibilin život je zbog toga bio u totalnom haosu, a njeni odnosi sa drugim ljudima klecavi i nikakvi. Ono što joj je očajnički bilo potrebno - ljubav i prihvatanje - nije mogla da dobije zato što nije mogla da ima poverenja u samu sebe. Ona, u suštini, nije znala ko je. Njene različite ličnosti, koje bi se potpuno neočekivano pojavile na sceni, samo su iznova potvrđivale beznadežnost njenog života.

Počinitelj seksualnog zlostavljanja nad malom Sibil bila je osoba koja je trebalo najviše da se brine o njoj - njena majka. Kada veza puna ljubavi i nežnosti koja treba da postoji između roditelja i deteta nije us-

postavljena, dete to doživljava kao odbacivanje - ima osećaj da nikome ne pripada, da je „autsajder“, da nimalo ne vredi i da ni za koga nije važno. Takođe je tačno da najbrižniji roditelj može da nanese i najveću štetu. Kada roditelj s jedne strane pokazuje ljubav i divljenje prema svom detetu, a s druge strane ga ponižava i vrši nasilje nad njim, te pomešane poruke stvaraju psihološki haos kod deteta.

U suštini, sve vrste seksualnog zlostavljanja izazivaju kod žrtve osećaj odbačenosti. Dr. Den B. Alender u svojoj knjizi *The Wounded Heart* (Ranjeno srce) opisuje seksualno zlostavljanje kao izdaju: „Zanemarivanje ili šteta naneta nečijem dostojanstvu kao posledica čovekovog upornog traženja života van Boga.“ Stvar je u tome što sa Bogom uvek imamo prihvatanje; a bez Njega samo odbacivanje.

Alender dalje kaže da postoje tri nivoa seksualnog zlostavljanja. „Nedostatak nege i brige za dete u porodici pre zlostavljanja, izdajnički čin zlostavljača i nedostatak zaštite od strane roditelja koji nije/nisu zlostavljač(i)“ (str. 130).

Odbacivanje je očigledno na svim nivoima. Prvi nivo predstavlja porodično okruženje koje detetu ne pruža brigu i negu. Kada se ne zadovolje osnovne potrebe deteta, ono to tumači kao odbacivanje. Na drugom nivou, kada se dete primorava da igra ulogu odrasle osobe, ono je odbačeno kao nevino, neseksualno dete. I na trećem nivou, nedostatak zaštite od strane porodice šalje detetu jasnu poruku da ono nije vredno one brige i nege koja bi sprečila zlostavljanje, ili, ako ne bi sprečila, koja ga bar ne bi gurala pod tepih kako bi sačuvala ugled porodice ili zlostavljača. Deca se osećaju odbačenom kada misle da su svi drugi važniji od njih.

Kada se deca osećaju odbačeno, na njih se sruči prava lavina destruktivnih osećanja i oblika ponašanja: nisko mišljenje o sebi, strah, zabrinutost, krivica, depresija, bes, mržnja i agresivnost.

Stvar je u tome što deca (imajući od Boga ugrađeni softver koji sadrži zakone za zdravo funkcionisanje uma i tela) nisu pripremljena za seksualnost. Um nije u stanju da shvati dubinu i značaj seksualne bliskosti sve dok anatomija i fiziologija čovekovog tela ne sazri dovoljno da može da upravlja seksualnim ponašanjem. Većina procenjuje da

se seksualna zrelost (ne sposobnost reprodukcije) dostiže otprilike na uzrastu od osamnaest godina. Božji zakoni u ljudskom umu nalažu da do seksualnog sjedinjavanja dođe tek u okviru bračne zajednice, a da je svaki seksualni odnos van te zajednice u direktnoj suprotnosti sa zakonom, stvarajući u prekršitelju zbunjenost i osećaj krivice. Kada je u pitanju seksualno zlostavljanje u detinjstvu, vrednost deteta se svodi na seksualne usluge koje pruža zlostavljaču. Seksualno zlostavljano dete će o sopstvenoj vrednosti suditi ne na osnovu onoga ko je ono, već šta radi.

Osim što je fizički bolno, seksualno zlostavljanje kod deteta izaziva i psihološki bol, koji je ponekad toliko jak da dečji um i telo mogu da ga podnesu jedino ako se potpuno razdvoje; takoreći podele kako se bol ne bi osetio. Mnoge odrasle osobe, koje su u prošlosti bile više puta seksualno zlostavljane, kažu da su „posmatrale sopstveno zlostavljanje s nekog drugog kraja sobe.“ To često stvara osnovu za MPD i/ili potrebu da se osećanja potpuno isključe kada neka druga situacija kasnije u životu ugrozi fizičku ili emocionalnu sigurnost.

Osim što trpe fizički i psihološki bol, zlostavljana deca često žive pod pretnjom da će, ukoliko kažu istinu, biti ubijena. Ovi mališani nemaju nikakvo utočište, zato što su upravo oni koji treba da ih zaštite ili krivi za štetu koja im je naneta, ili je detetu rečeno da će, ukoliko nekom kaže, i njegovi mama ili tata biti ubijeni. Zbog svega toga, zlostavljana deca se nalaze kao u nekoj nevidljivoj sobi za mučenje, zaključana u tamnicu laži i „prljavih malih tajni“. Ove žrtve su izolovane od onih koji treba ili mogu da ih saslušaju, uteše ili izbave.

Ukoliko ne postoji pouzdana osoba kojoj bi zlostavljano dete moglo da kaže šta mu se dešava, ono zadržava svoj bol i uvek ga iznova potiskuje, uvećavajući štetu. *Kada bi dete imalo neku pouzdanu osobu kojoj bi moglo da kaže šta mu se dogodilo ili neku brižnu i zainteresovanu osobu koja bi ga saslušala, uverila ga da ono nije krivo za to, cenila njegovu ličnost i preduzela neophodne korake da zlostavljanje prestane i dozvolila da zlostavljač odgovara pred zakonom, uticaj bola i emocionalna zbrka mogle bi se u velikoj meri smanjiti.*

Umesto toga, mnogi roditelji ometaju proces isceljenja nenamerano prebacujući krivicu na dete time što čuvaju tajnu kako bi zaštitili

ugled porodice, pa čak i zlostavljača. Žrtva tada sama nosi teret krivice koji bi drugi trebalo da nose. Zlostavljana deca počinju da se plaše svih onih koji bi mogli da im naškode na sličan način. Sasvim je uobičajeno da se takva deca povlače u svoj sopstveni svet.

Potrebe dece koja nemaju zdrave i zaštitnički nastrojene roditelje neki pogrešno tumače a drugi iskorištavaju kao priliku da ih ponovo zlostavljaju. Izgleda da deca kojoj je naneta šteta u ranom periodu života neverovatno privlače one koji će ih ponovo zlostavljati. Pošto su njihove granice uništene ili ozbiljno oštećene, ona postaju osetljiva kada drugi pokušaju da im pridu ili da ih napadnu.

Kristi je bila žrtva incesta od kolevke pa do sredine tinejdžerskog doba. Jedino čega se seća iz detinjstva bilo je zlostavljanje koje je trpela od strane rođenog oca. Zatim je dva puta bila silovana u svojim tinejdžerskim godinama, dva puta se udavala za muškarce koji su je zlostavljali fizički, emocionalno i seksualno, a treći put za čoveka koji je uslovio opstanak njihovog braka njenom spremnošću da udovolji svim njegovim seksualnim prohtevima.

Kristi je počela da gubi dodir sa realnošću otprilike onda kada ju je njen šef primorao na seksualne odnose sa njim da ne bi izgubila posao. Pošto Kristi nije imala nikakve granice - koje je u ranom detinjstvu srušio njen otac - nije mogla da kaže Ne. Mislila je da nema pravo da ga odbije; to pravo joj je bilo oduzeto. U isto vreme, njen muž je imao neke seksualne zahteve koje nije mogla da ispuni. Počela je da misli da ne vredi živeti. Pritisak je bio suviše veliki! Pet puta je tražila izlaz na jedini način na koji je znala - pokušavši da izvrši samoubistvo. Njen muž je nastavio da vrši pritisak na nju, smatrajući da ona koristi svoj incest kao izgovor za neispunjavanje njegovih seksualnih prohteva.

Žalosno je to što Kristina priča o ranom seksualnom zlostavljanju nije usamljen slučaj. Dr Lojd deMause (Lloyd deMause), predsednik *Međunarodnog psihoistorijskog udruženja* (International Psychohistorical Association), u svom naučnom radu predstavljenom na skupu *Američkog psihijatrijskog udruženja* (American Psychiatric Association) 1994. godine kaže: „Došao sam do zaključka da, što se tiče seksualnog zlostavljanja u Americi, cifre iznose 60% za devojčice i 45%

kada su dečaci u pitanju, od kojih oko polovina predstavlja direktno rodoskrvnuće.“

Neke druge nacije sa Zapada sprovele su nekoliko detaljnih istraživanja. Jedno nedavno sprovedeno kanadsko istraživanje koje je radio Galup (Gallup), a koje je obuhvatilo 2.000 odraslih osoba, dalo je gotovo iste rezultate kao i ono obavljeno u Sjedinjenim Državama. Smatra se da je u latinoameričkim porodicama naročito rasprostranjena pedofilija, kao sastavni deo mačo seksualnosti. Nedavno je slušateljicama emisije „Čajldvoč“ (ChildWatch) na radiju Bi Bi Si (BBC) u Engleskoj postavljeno pitanje da li se sećaju seksualnog uznemiravanja, i od 2.530 analiziranih odgovora, njih 83% se sećalo da im je neko dodirivao genitalije, dok se 62% njih sećalo konkretnog seksualnog odnosa. U Nemačkoj je *Institut za detinjstvo* (Institut für Kindheit) nedavno završio jedno istraživanje u okviru kojeg su učenicima u zapadnom Berlinu postavljena pitanja vezana za njihova seksualna iskustva, i 80% dece je izjavilo da je doživelo seksualno uznemiravanje. U drugim delovima sveta koji ne pripadaju zapadnoj civilizaciji, seksualno uznemiravanje dece je uobičajena pojava u većini porodica. Prema nekim zapažanjima, majke u Indiji vrše masturbaciju svojoj deci - ćerkama „da bi bolje spavale“, a sinovima „da bi postali pravi muškarci“. Dete spava u krevetu svojih roditelja, posmatra a najverovatnije i učestvuje u njihovom seksualnom odnosu. Dete se često „pozajmljuje“ i drugim članovima brojne indijske porodice da bi spavalo sa njima, zbog čega se u Indiji kaže da „devojčica koja je u desetoj godini života još uvek devica sigurno nema ni braću, ni rođake ni oca.“ (Neobjavljeni rukopis, *History of Child Abuse*, dostupan preko *Međunarodnog psihoistorijskog udruženja*, adresa: Riverside Drive, New York, NY, 10024.)

Dr deMause dalje navodi da Kina, Japan i druge zemlje Dalekog i Bliskog Istoka imaju slične običaje. Jedan od najšokantnijih običaja koje je opisao bio je jedan ritual koji se obavljao u arapskim porodicama, gde je oštećenje ženskih genitalija klitoriektomijom i uklanjanjem usmina onemogućavalo devojčicu da ikada posle toga oseti seksualno zadovoljstvo. Neverovatno je to što ovaj okrutni čin vrše druge žene! One to čine iz osvete, zato što njihovi muževi više vole seks sa devojčicama!

Mala deca koja trpe seksualno zlostavljanje žive u strahu od ponovnog zlostavljanja, koje može da se desi bilo kada i bilo gde. Međutim, umesto da smanji verovatnoću ponavljanja zlostavljanja, taj strah je, naprotiv, povećava. Drugim rečima, strah od seksualnog zlostavljanja gotovo uvek „utire put“ za taj čin. Međutim, to nije ona zdrava upotreba straha, koja vas nagoni ili da se suprotstavite ili da pobjegnute. Seksualno zlostavljanje proizvodi onu vrstu straha koji parališe žrtvu i sprečava je da kaže Ne. Granice su do te mere uništene da žrtva čak ni ne zna da ima pravo da odbije.

Vratimo se Kristinoj priči da bismo sve to ilustrovali. Pošto je bila zlostavljana kao dete i pošto se plašila da bi je još neko u životu mogao zlostavljati, postala je žrtva svih muškaraca u svom životu zato što je imala veliku potrebu za ljubavlju i pažnjom. Muška figura u njenom životu u periodu formiranja karaktera, koja je trebalo da bude normalan, zdrav otac, bio je umesto toga užasno oštećeni zlostavljač. I tako, budući da ju je, kada je bila još sasvim mala, rođeni otac upropastio i povredio, ona je čeznula za čovekom koji bi ispunio njene potrebe koje nisu bile ispunjene u detinjstvu - potrebu za brigom, toplinom i ljubavlju. Umesto toga, nju je nešto prosto nagonilo da traži muškarce poput svog oca, zato što je to bio jedini tip muškarca kojeg je poznavala. Njena potreba za ljubavlju bila je toliko snažna da se ona automatski vraćala na ono što je za nju bilo „normalno“ i trpela zlostavljanje u još većoj meri da bi te njene potrebe bile zadovoljene.

Čovek može da oseća zdrav strah jedino ako su sve njegove neopходne emocionalne potrebe u detinjstvu bile zadovoljene; jedino tada dete može da bude svesno sopstvene ličnosti i da postavi zdrave granice koje će ga zaštititi. Seksualno zlostavljano dete prestaje da bude svesno sopstvene ličnosti i ostaje upleteno u zlostavljačevu mrežu, osećajući da je njegova obaveza da ispuni sve potrebe svog zlostavljača. Zlostavljano dete nosi ogroman teret odnosa u kojem se mešaju ljubav i mržnja. Nepisani zakon u našem umu kaže: „poštuj svog oca“, i tako će zlostavljana devojčica, kada odraste, poštovati taj zakon tako što će je privlačiti muškarci poput njenog oca, zbog čega će stalno iznova biti zlostavljana.

Neke žene se toliko plaše svojih očeva da će tražiti muškarce koji su krajnje bezbedni; muškarce koji im nisu uputili nikakve seksualne zahteve ili one kod kojih nisu primetile nikakvu seksualnu želju kada su one u pitanju. U oba slučaja, i kada se uda za muškarca poput oca ili za onog koji je totalno drugačiji od njega, devojka u braku ponovo biva zlostavljana. Kako? Ili tako što, kao u Kristinom slučaju, njen muž stalno ima neke seksualne zahteve ili tako što joj, kao nekome ko je još u detinjstvu naučio da vredi samo zbog seksualnih usluga koje može da pruži, muž uskraćuje emocionalnu i seksualnu bliskost, odbijajući i izbegavajući seksualne odnose sa njom. Ona razmišlja na sledeći način: „Ako moj muž ne želi da ima seksualni odnos sa mnom, ja sam bezvredna. Nimalo nisam vredna!“

Možda je važno napomenuti i to da u brak stupamo sa osobama koje su pretrpele sličan nivo oštećenja kao i mi. Čovek koji je opterećen seksom ili bukvalno zavisao o njemu, verovatno je pretrpeo neko oštećenje u detinjstvu koje ga je načinilo takvom osobom. A onaj koji izbegava seksualnost ima neki svoj teret koji ga onemogućava da ostvari emocionalno zdrav seksualan odnos sa supružnikom.

Vikina priča može da posluži kao dobra ilustracija za to. Tek što je bila naučila da hoda, Viki je počela da traži sigurnost u maloj beloj crkvi koja se nalazila na kraju njene ulice. Niko nije znao šta joj se događa kod kuće. Znala je da je boli, ali nije imala pojma da će taj fizički bol izazvati i emocionalni bol koji će godinama nositi u sebi. Tamo ispod crkvene klupe u tišini ove bogomolje ona je čvrsto držala svoju lutku i stvorila u svojoj mašti jednu porodicu u kojoj nije bilo vriske i vike, iznenadnih izliva besa; u kojoj pijani otac nije vršio nasilje nad njenom ličnošću i oko ponoći se uvlačio u njen krevet.

Viki je bila jedno od jedanaestoro dece, deveto po redu. Njena porodica je živela u siromaštvu, pri čemu je njen otac veliki deo svojih bednih primanja trošio na alkohol. Majka je radila i u njihovoj maloj kolibi, trudeći se da njeno potomstvo živi u čistom, a i van nje kako bi dopunila primanja.

Često su o mlađoj deci morale da se brinu starije ćerke, koje su bile ljute i ogorčene zbog takve vrste mešanja u njihov tinejdžerski život. Sta-

rije devojčice su bile fizički zlostavljane od strane njihovog oca, a videle su i kako on zlostavlja njihovu majku. Kada je otac odlazio na posao, u njihovu kuću su dolazili drugi muškarci i njihova majka ih je „zabavljala“, mada deca nisu shvatala dalekosežni uticaj tih preljubničkih veza.

Viki je postala poslednja žrtva očevog incesta, a sve je počelo kada je imala tri godine. Seća se kako joj je prilazio dok je ležala na svom malom krevetu na sklapanje. Zadah piva i njegovi brkovi koji su je boc-kali po nežnom licu bili su praćeni bolnim nasilnim prodiranjem u njeno majušno telo. Ona je zbog toga redovno piškila u krevet. Svakog jutra njena sestra je dolazila da namesti krevet, i ako je čaršav bio morkar, ona bi zgrabila Viki za njenu plavu kosicu i nabila joj lice u mokre čaršave kao da dresira kuće. Potom bi je, onako malu, bacila na krevet i sklopila ga, tako da je Viki ostajala u njemu kao u sendviču. Tamo bi ostajala nekoliko sati, sve dok je neko drugi od članova porodice ne bi oslobodio. Nekad bi je ostavljali napolju da se smrzava i po nekoliko sati.

Kada je prvi put progovorila o svom bolnom detinjstvu, Viki je govorila samo o fizičkom zlostavljanju. Sećanje na seksualno zlostavljanje nije joj se vratilo sve dok nije bila spremna da se suoči sa istinom i sve dok nije imala snažnu podršku i dovoljno poverenja u Boga da se osloni na Njega i dopusti Mu da prođe sa njom kroz sve to.

Kada se konačno svega setila, sutradan ujutru je nazvala svoju najstariju sestru da bi proverila da li je sve to istina. Saznala je da su je, osim oca, seksualno zlostavljala i njena starija braća, njihovi drugari, pa čak i druge muške osobe u familiji.

Proces Vikinog oporavka počeo je onda kada je priznala istinu i postala spremna da se bez razmišljanja upusti u taj proces kako bi uklonila bolne emocije iz sećanja na svoju prošlost. Nekoliko meseci kasnije, počela je da posmatra svog muža novim očima. Odjedanput je shvatila zašto se oseća tako usamljeno u braku; Dejv je isto morao biti zlostavljan.

Počela je nežno i bez navaljivanja da mu postavlja pitanja, ali joj na mnoga nije odgovorio. Jednog popodneva dok je prelistavala novine, Viki je iznenada pala na pamet jedna nova mogućnost. „Da nije i Dejv

bio žrtva incesta?“ Setila se kako je ne dugo nakon njihovog venčanja zatekla Dejvovu mamu kako mu pere leđa dok je on sedeo u kadi. Viki je bila prosto paralisana. Njen bes je dostigao vrhunac i eksplodirao kasnije kada su ostali sami. „Da nikada više nisi dozvolio toj ženi da te vidi golog! Imala te je dok si bio dete, ali sada si moj!“

Zatim joj se pred očima pojavila slika njihove prve bračne noći. Dejv je bio dobio sobu sa dva odvojena kreveta! Seća se kako je ležala ne jednom od njih dok se Dejv tuširao i pitala se koji će Dejv izabrati. Izašao je iz kupatila u svojoj pidžami i stajao tamo buljeći čas u jedan čas u drugi krevet. Ona je ćutala. Na kraju je legao u onaj drugi. Ležala je tako neko vreme, ne znajući da li oseća bes, ogorčenost ili tugu - i tiho plakala. Vrisnula je u sebi: „Zašto su svi drugi muškarci u mom životu hteli da stave svoje „šape“ na mene, a onaj koga volim i za koga sam se udala ne želi čak ni da me pipne? Ne razumem.“

U to vreme kada je dobila ideju da je i Dejv možda bio zlostavljan, njih dvoje su bili u braku već devetnaest godina. „Kako li su uopšte i nastala ova naša deca?“ razmišljala je. „Naši seksualni odnosi su bili tako retki...“

A onda joj je još jedna misao došla na um: „On je muškarac. Gde onda zadovoljava svoje seksualne potrebe?“ Razmišljala je: „Ne bi me, valjda, prevario? Ma nije Dejv takav! Da li bi to učinio?“ Ubrzo nakon toga zatekla ga je kako se samozadovoljava i shvatila da je on izabrao masturbaciju!

Ovo otkriće ju je pokosilo. „Zašto?“ pitala ga je sva očajna. „Da li sam ja toliko ružna da ne možeš da me podneseš? Da li to zaista može više da te ispuni nego odnos sa mnom?“

Dejv je ćutao. Međutim, šokiran zbog toga što je razotkriven i videvši koliki je bol to otkriće nanelo ženi koju je voleo, rešio je da počne da kopa malo po svojoj prošlosti. Zajedno su otkrili zlostavljanje koje je Dejv bio trpeo kao mali, a koje je držao negde duboko u svojoj podsvesti. Zajedno su počeli da raščišćavaju prošlost i ponovo grade budućnost.

Možda se pitate zašto bi neko radije masturbirao nego što bi uživao u seksualnom odnosu sa svojim bračnim partnerom koji to želi?

Na psihološkom savetovanju na koje smo odlazili zaključili smo da zakon uma kaže da kada muškarac primi emocionalni teret žene, njegovo telo često zahteva seksualno izražavanje.

Dejv je tokom svojih istraživanja otkrio da nosi emocionalni teret koji je njegova majka, zbog svojih nezadovoljenih potreba u braku, počela da stavlja na njegova pleća u ranom detinjstvu. Međutim, Božji zakon u čovekovom umu kaže da ne možemo imati seksualne odnose sa svojom majkom, tako da se Dejv okrenuo samozadovoljavanju. Kada je Dejv otkrio istinu o svojoj prošlosti, bio je ne samo spreman, već je i snažno želeo da spusti teret svoje majke i uspostavi odnos sa svojom ženom.

Seksualno uznemiravanje se od incesta razlikuje po tome što zlostavljač u tom slučaju nije član porodice. To može biti porodični prijatelj, dadilja, sused ili potpuno nepoznata osoba koja stupa u seksualni odnos sa detetom izazivajući u njemu osećaj straha. Dete može biti seksualno uznemiravano pogledom, rečima, neprimerenim dodirima ili konkretnim seksualnim činom.

Džun je bila u prvom razredu osnovne škole. Jednoga dana kada se vraćala u školu sa pauze za ručak, jedan nepoznati automobil se zaustavio pored nje. Neki nepoznati čovek joj je ponudio čokoladicu i vožnju do škole, i ona je naivno prihvatila. Ono što joj se dogodilo u narednih sat vremena postavilo je temelje konfuziji, strahu i krivici koje će osećati do svojih četrdesetih. Taj stranac ju je odveo u neku šumu. Tamo joj je pokazao svoje genitalije, prisilio je da ih dodiruje i kada se zadovoljio, odvezao je nazad u školu. Kada je ušla u učionicu, učiteljica ju je ljutito upitala: „Pa, mlada damo, gde si ti do sada?“

Džun nije ništa odgovorila. Kako jedna šestogodišnjakinja da opiše nešto što joj se upravo dogodilo kada je paralisana strahom i ne zna reći kojima bi to objasnila?

Njeno ćutanje je razbesnelo učiteljicu, koja je takvo njeno ponašanje smatrala bezobrazlukom. Stavivši kapu za krivce na njenu glavu, učiteljica je postavila Džun da stoji pred celim razredom do kraja dana.

Džun je bila kažnjena za zlostavljanje koje je upravo bila pretrpela, zbog čega je njen dečji um zaključio da je ona kriva za sve to što joj

se dogodilo. Nažalost, ni njen dom nije bio bezbedno mesto, tako da nikada nikome nije rekla šta se dogodilo tog dana.

U svojim ranim četrdesetim Džun mi (Nensi) je prišla nakon jednog seminara. „Šta to nije u redu sa mnom?“ upitala je. Ne želeći da mi ispriča bilo šta o svojoj prošlosti niti o svojim simptomima, insistirala je da postavim dijagnozu posmatrajući je. Na kraju je skinula naočare i pitala me sa gađenjem: „Zar ne možete da kažete; zar ne vidite da nemam ni obrve ni trepavice?“

U sledećih nekoliko trenutaka isključile smo mogućnost fizičke bolesti i onda sam je upitala: „Koliko ste imali godina kada ste prvi put bili seksualno zlostavljani?“

Džun nije znala da je tajna koju nikada nikome nije otkrila prouzrokovala život pun bola; da nemir koji je osećala potiče od tog prvog seksualnog zlostavljanja koje je pretrpela u šestoj godini života. Navika čupanja trepavica i obrva poticala je od neizvesnosti i straha koji je osećala, pitajući se kada će joj se to ponovo dogoditi.

Sećanje na seksualno uznemiravanje često spava negde duboko u nama sve do onog trenutka kada u toku seksualnog odnosa sa bračnim partnerom neki nadražaj ne pokrene to potiskivano sećanje na bol i poniženje.

Kada to sećanje izbije na površinu, bračni partner se doživljava kao zlostavljač. Ukočena od straha, žrtva se priseća prošlosti i oseća istu onu uznemirenost i brigu za budućnost.

(Nensi) Živo se sećam trenutka kada su se reakcije mog tela pomešale sa sećanjem koje mi se tada bilo vratilo. Kako supruga da objasni svom mužu da njeno ukočeno telo reaguje na starog čoveka iz ulice koji je zloupotrebio njenu ranjivost kada je bila tek mala devojčica? Užasan strah koji sam tada osetila nisam mogla da iskažem rečima. Ni u kom slučaju nisam smela da kažem Ronu. Plašila sam se da će me, ako bih mu rekla istinu, odbaciti kao poslednje đubre. Mislila sam da neće poverovati u moju priču, tako da bih ponovo bila odbačena. Petnaest godina sam živela potpuno svesna šta mi se bilo dogodilo, ali nisam mogla da mu otkrijem tu tajnu. Posledice te istine su bile suviše zastrašujuće za mene. Svaki put kada bismo Ron i ja raspravljali o našoj

seksualnosti, bivala sam sve očajnija. Bila sam sve više ubeđena da sam ja kriva za Ronovo nezadovoljstvo našom seksualnom vezom.

Oko dve godine pre nego što sam otkrila Ronu svoju tajnu, oboje smo postali svesni da šteta naneta u detinjstvu utiče na razmišljanje, osećanja i ponašanje u odraslom dobu. Kada je Ron konačno priznao da je opterećen seksom, što je bilo posledica štete koja mu je naneta u detinjstvu, ja sam skupila hrabrost i rekla mu za svoje oštećenje. Možda ovoga puta neću biti okrivljena za sve što, po njegovom mišljenju, nije valjalo u našem seksualnom odnosu.

(Ron) Ja sam na fakultetu morao da naučim kako oštećenje na seksualnom planu utiče na čoveka i njegov bračni odnos pre nego što sam bio voljan da priznam da nešto nije u redu sa mnom. Pošto ljudi uglavnom krive druge za ono što ne valja u njihovom odnosu, ja sam svu krivicu svaljivao na Nensi. Bio sam ubeđen da kada bi samo ona... da bi na seksualnom planu u našem braku sve bilo dobro. Setite se, bio sam odbačeno dete i nisam imao pojma da se nedostatak nežnih fizičkih dodira ispoljava u ponašanju koje je slično posledicama seksualnog zlostavljanja. Nisam prepoznao ni uticaj sećanja na iskustvo iz plivačkog kluba kada mi je bilo četiri ili pet godina. U klubu u kojem sam učio da plivam nikome, uključujući i instruktore, nije bilo dozvoljeno da nosi kupaće gaće u bazenu. Živo se sećam da me je neko zviždalkom pozvao da izađem iz bazena i da sam išao prema svlačionici. Moje sećanje doseže samo do vrata te svlačionice, ali ne i onoga što se iza njih dešavalo. Znam samo da kada se toga setim gotovo eksplodiram od besa. Nešto se dogodilo u toj svlačionici, ali ne znam šta. Ali znam da se neka od najsurovijih zlostavljanja dešavaju u svlačionicama.

Kada sam imao devet godina, seksualno me je maltretirao jedan stariji tinejdžer iz mog komšiluka. To iskustvo, koje mi je bilo tako bolno, odvratno i ponižavajuće, nateralo me je da postavim pitanje: „Šta to na ili u meni podseća na ženu da bi me jedan muškarac poželeo?“ To pitanje koje se stalno ponavlja u mislima nagoni dečaka da dokazuje svoju muškost velikim brojem osvojenih žena. Postignut broj nikada nije dovoljan. Dokle god postoji sumnja, mora se osvojiti još jedna. Tražio sam kod žena bilo kakav znak zainteresovanosti za mene; čak i

najmanji osmeh na njenom licu govorio mi je da sam, možda, seksualno poželjan.

Bio sam tako prazan, tako odbačen, tako željan ljubavi i prihvatanja, da sam svuda tražio zadovoljenje svoje potrebe za dodirrom. Rano izlaganje pornografiji, masturbacija, odlazak na „pip šou“ i u salone za masažu postali su sredstvo kojima sam ispunjavao prazninu u mom životu koju je ostavio nedostatak majčinih dodira, kao i pitanje vezano za moju muškost. Bio sam toliko osetljiv u tom periodu da bi se, da sam imao nekog dobrog i nežnog prijatelja koji bi inicirao seksualni odnos, moj heteroseksualni identitet izgubio. Tek kada sam shvatio svoju odbačenost i započeo proces uklanjanja mojih negativnih emocija vezanih za to, moja opterećenost seksom počela je da se smanjuje.

Zašto je seksualno zlostavljanje tako učestala pojava? Zašto smo potrošili celo jedno poglavlje na opise tako grubog i strašnog zlostavljanja?

Nemojte zaboraviti da Sotona ima plan, plan da uništi. Seksualno oštećenje pogađa u samu srž čovekovog identiteta. Žrtve seksualnog zlostavljanja ne mogu da steknu pravilnu sliku o sopstvenoj vrednosti, pa čak ni o fizičkom aspektu svog bića. One smatraju da je iskorišćavanje i zlostavljanje jedino što zaslužuju i da nisu dovoljno vredne da zasnuju blisku emocionalnu vezu.

Šokantni statistički podaci pokazuju da su žene koje se bave prostitucijom u velikoj većini slučajeva bile žrtve incesta u detinjstvu. Zbog nezadovoljene potrebe za normalnim i zdravim ocem, ove zlostavljane žene čitavog života seksualnim putem traže muškarca koji će im biti tata kojeg nikada nisu imale a koji im je bio toliko potreban. Žalosno je to što ove žene vrlo brzo shvate da muškarci koji odluče da im plate za seksualne usluge nisu „kalibar“ koji bi mogao da im bude „otac“ na jedan zdrav način, zato što zdravi očevi ne stupaju u seksualne odnose sa svojim ćerkama.

U očaju zbog nezadovoljenih potreba, ove žene se okreću drogama i alkoholu da bi ugušile bol i prazninu koju osećaju zbog nepostojanja emocionalnog odnosa sa muškarcem. Žrtva seksualnog zlostavljanja ima pogrešno mišljenje da se bliskost postiže seksualnim putem,

dok se ona, u stvari, postiže poznavanjem i razumevanjem sopstvene ličnosti i spremnošću da se to znanje podeli sa drugim.

Žrtva seksualnog zlostavljanja nema osećaj sopstvene ličnosti. Vi ne možete razumeti nešto što po vašem mišljenju ni ne postoji. Vi možda osećate fizički, ali vam je duša neosetljiva. Bez identiteta, potruga za ispunjenjem se usredsređuje samo na spoljašnju stimulaciju. „Tragedija zlostavljanja je u tome“, kaže dr Den Alender, „što telesno uživanje postaje osnova za mržnju usmerenu prema duši“ (*The Wounded Heart*, 85). Budući da osoba tada mrzi samu sebe, uspostavljanje bliskog odnosa sa nekim predstavlja neostvarivi san. Tek kada se isceli i povrati svoj izgubljeni identitet, žrtva seksualnog zlostavljanja može da pronade onu pravu i duševnu i telesnu bliskost.

Naša prijateljica Priskila je u očajničkom pokušaju da pronade sebe zapisala ove reči, koje na poetski način opisuju cepanje njenog tela i duše i njenu najdublju čežnju da otkrije sopstveni identitet. Pesmi je dala naslov „Nestala osoba.“

*Gde je ta žena
Ta osoba koja bi trebalo da budem?
Da li je odlutala
Jednoga dana,
Kada nisam pazila?*

*Mislim da sam je ostavila,
Napuštenu pored puta,
Davno, pre mnogo godina.*

*Kako sam mogla
Učiniti tako nešto
Sebi samoj?*

*Oprosti mi, sestro -
Jeftino te prodah,
Žrtvovah za novac.*

*Put do kuće je težak,
Zapušten, pun rupa;
Izdužene senke
U svetlosti što bleđi.*

*Kako je sijalo sunce
Kad te zadnji put videh.
Da l' još uvek čekaš,
Verujući da ću se vratiti,
I živiš od nade
Da ću biti verna sebi?*

*Ili ću iza sledeće okuke
Naći malu i usamljenu
Gomilu kostiju?*

*O, prijatelji i ljubavnici,
Pomozite mi da nađem svoju sestru!
Suviše je dragocena,
Krhka i posebna,
Da bi čekala sama.*

Priskila S. Peri

11. BOŽJI PLAN ISCELJENJA

„Mi nismo odgovorni za ono što nas snalazi,
već samo za ono čega se čvrsto držimo.“

Možda se ponekad osećate kao da vam džin odbačenosti svom svojom težinom sedi na grudima, istiskujući iz njih i poslednji dah života. Ili se možda osećate kao Eskim koji je zadremao tokom pečenja i, kada se probudio, video da sam samcat pluta po ledenom moru na majušnoj santi leda. Da li ste došli do onog trenutka u životu kada osećate da više ne možete da izdržite - poput mačeta koje se svojim malim kandžama jedva drži za granu drveta i visi tako, nadajući se da je spasilačka ekipa već krenula? E, pa jeste! Spasilačka ekipa je krenula!

Najvažnije je da shvatite da se do isceljenja ne dolazi čitanjem knjiga, slušanjem kasete, odlaženjem na predavanje, pa čak ni usrdnom molitvom. Od samog početka naš neprijatelj uređuje prilike da bi potkrađao, ubio i uništio svakoga od nas (Jovan 10:10). On je svoj uništiteljski proces započeo dok se još niste ni rodili i dozvolio prethodnim generacijama u vašoj porodici da vam prenesu nerazrešen emocionalni bol (vidi: 2. Mojsijeva 20:5,6), pripremajući vam na taj način put za neuspeh.

U detinjstvu, u periodu formiranja karaktera, Sotona je sa zadovoljstvom trljao ruke kada vaše potrebe nisu bile zadovoljene. U stvari, on se pobrinuo da vaši roditelji čak ne budu ni svesni da je Bog postavio u vas jedan softver koji je zahtevao da vaše osnovne potrebe budu zadovoljene da biste mogli da razvijete karakter nalik karakteru vašeg nebeskog Oca.

Vama su bili potrebni *mama i tata koji će vas prihvatiti* i koji će stvoriti zdrave muške i ženske osobine.

Vama je bilo potrebno da vas neko *voli bezuslovno*, da vas voli samo zato što ste to što jeste. Bila vam je potrebna prednost da svojom ljubavlju doprete do svojih roditelja na najbolji način na koji možete na svakom stupnju razvoja i da ta vaša ljubav bude prihvaćena.

Bilo vam je potrebno da vas neko *prizna kao ličnost*, primi, saslušaj, uključi u svoj život i smatra vas značajnim.

Bilo vam je potrebno *potvrđivanje*, reči ohrabrenja i hvale - ne samo za vaša dostignuća, već i za vaše karakterne osobine.

Bila vam je potrebna *podrška*, snaga i pomoć da biste uspeli.

Bilo vam je potrebno *poverenje* u one koji su se brinuli o vama - da se oslonite na njih, sigurni da će oni zadovoljiti vaše fizičke i emocionalne potrebe u toku vašeg odrastanja.

Bili su vam potrebni *znanje* i poučavanje u onoj meri u kojoj ste vi to tražili.

Bilo vam je potreban *siguran* i nežan dodir bez straha od bola ili napada.

Bilo vam je potrebno *usmeravanje* - nežno obučavanje za donošenje odluka i upravljanje sobom.

Bilo vam je potrebno da oni koji vam nešto znače *brinu o vama* i *aktivno učestvuju* u vašem životu. Bilo vam je potrebno da neko posveti vreme samo vama.

Bilo vam je potreban osećaj *sigurnosti*, miran dom, radosti ranog detinjstva i ona prijatna svakodnevnica kako bi život bio predvidiv i kako biste znali da će posledice koje se nameću biti pravedne - zasnovane na principima, ne na trenutnim emocijama.

A bila su vam potrebna i *krila*. Sloboda da, na odgovarajućem uzrastu i nivou zrelosti, sami donosite odluke u životu.

Međutim, postoji verovatnoća da niste dobili sve što vam je bilo potrebno. Malo njih dobije baš sve. To je Sotonin plan. On želi da vas zarobi u svoju mrežu disfunkcije u kojoj će vas kontrolisati nerazrešeni emocionalni bol iz prošlosti.

Međutim, Bog ima plan da vam da život u izobilju. U Jevanđelju po Jovanu 10:10. Gospod Isus veli: „Lupež ne dolazi ni za što drugo nego da ukrade i ubije i pogubi; ja dođoh da imaju život i izobilje.“ Isus kaže i: „Ako vas, dakle, sin izbavi, zaista ćete biti izbavljeni“ (Jovan 8:36). U Psalmu 146:7 jasno piše: „Gospod driješi svezane.“ A u Isaiji 42:7 Bog je obećao da će otvoriti oči slepcima, izvesti sužnje iz zatvora, a iz tamnice one koji sede u tami.

Kada, kao izmučen zatvorenik, shvatite da ne možete više da izdržite čvrste i visoke zidove odbacivanja, čelične emocionalne rešetke ili tamu depresije koja se uvukla u vašu dušu, vreme je da sledite Božji plan isceljenja. Za bekstvo u svetlost istine i slobodu koju ona donosi potrebno je znanje, vreme i planiranje. Pogrešne odluke mogu da dovedu do još dubljeg očaja.

Bekstvo iz zatvora zahteva primenu stečenog znanja na prethodna iskustva zatvorenika po pitanju rasporeda i navika zatvorskog stražara, pre nego što se usudite da stupite nogom na tlo izvan zatvorskih zidina, koje su vam toliko dugo pružale lažni osećaj sigurnosti.

I konačno dolazi dan da primenite sve ono što ste planirali - da aktivno preduzmete korake koji će vas izvesti iz zatvora.

Ukoliko se do detalja budete pridržavali plana i uspete da preskočite zidove u kojima ste predugo bili zarobljeni, možete odahnuti! Zašto? Zato što ćete se osloboditi nemira, besa i strahova koji su bili deo vas dok ste bili u zatvoru! Oni će jednostavno nestati! Konačno ćete biti slobodni!

Iscljenje je proces. Ono zahteva ista ona četiri koraka koje svaki zatvorenik mora da preduzme da bi izašao na slobodu: steći znanje, primeniti to znanje na sebe, aktivno rešavati nerešena pitanja i ublažiti bol.

STICANJE SAZNANJA

Prvo morate da naučite nešto o zatvoru u kojem se vaš um nalazi i koji upravlja vašim mislima, osećanjima i ponašanjem. Ono što ste pročitali u ovoj knjizi o odbacivanju i njegovom uticaju na život, o nezadovoljenim potrebama i preživljenom zlostavljanju predstavlja to osnovno znanje. Vi prvo morate znati šta je ljudskom telu i umu potrebno da biste mogli da uporedite vaše lično iskustvo sa Božjim idealom za vas. Morate naučiti i to kako roditelji utiču na život svoje dece, stvarajući od njih emocionalno nezrele osobe koje zavise od drugih i imaju iskrivljenu sliku o Bogu. Ono što mislite i osećate određuje to kako ćete se ponašati i da li će vaš život biti uspeh ili promašaj. Hrišćanski i sekularni pisci mnogo su pisali o ovim temama i onaj ko

ozbiljno razmišlja o svom isceljenju iskoristiće prednost ovih izvora. Četiri izuzetno korisne knjige koje vam preporučujemo su *Healing for Damaged Emotions*, *Healing of Memories*, *Putting Away Childish Things* i *If Only* doktora Dejvida A. Simendsa (David A. Seamands). Knjiga Riča Bulera (Rich Buhler), *Pain and Pretending*, korisna je za otkrivanje uzroka zavisnosti od drugih ljudi. Izuzetno je korisna i knjiga *Healing the Scars of Emotional Abuse* Gregorija L. Janca (Gregory L. Jantz). A ukoliko ste bili žrtva seksualnog zlostavljanja, trebalo bi da pročitate *The Wounded Heart* Dena B. Alendera i popunite radnu svesku u okviru te knjige.

Nisu knjige jedini izvor korisnih informacija. Mnogi sveštenici nude audio i video kasete, održavaju seminare ili vikend predavanja. Osim toga, i samo slušanje hrišćanskih radio programa kada intervjuišu stručnjake može vam pružiti uvid koji nigde drugde ne biste mogli steći. Čak i Internet danas nudi naučne i psihološke informacije koje vam mogu pomoći da bolje razumete sebe. Pažljivo koristite sva raspoloživa sredstva i metode da biste uvećali svoje znanje.

PRIMENA TOG ZNANJA NA SEBE

Dok čitate knjige o tome kako pomoći sam sebi i koristite druge izvore informacija, to znanje koje stičete morate primeniti na sebe lično. Morate shvatiti kako je ono što vam se u prošlosti dešavalo uticalo na to ko ste danas i kako je Sotonin plan da uništi i osvoji Božju decu za svoje carstvo primenjen i u vašem životu.

Naša kućna biblioteka je puna takvih priručnika i audio kasete o gotovo svakoj temi koju možete da zamislite, a mi smo ih skoro sve pročitali odnosno preslušali. Ron stalno skida sa Interneta najnovije podatke o svemu tome. Međutim, pitanje je da li smo mi te informacije primenili na naš život.

Lako je pronaći informacije i dičiti se još jednom knjigom ili novim informacijama koje ste naučili. Ali šta su te informacije učinile za vas? Da li knjige i kasete samo zauzimaju prostor i skupljaju prašinu ili ste dozvolili informacijama da utiču na vaš život? To se može desiti jedino ako budete čitali ili slušali baš kao da ste na putovanju i da se na

svakom kilometru pitate: „Šta sam upravo naučio o sebi? Kako se ovaj podatak odnosi na mene?“

Možete biti sigurni da um, koji pokušava da izbegne bol, neće želiti da prizna istinu koja može da ga povredi. A Sotona, iako ne može da čita vaše misli, može da pokuša da vas spreči da saznate istine koje bi mogle da vas oslobode. Um ima unutrašnju, urođenu potrebu da poštuje roditelja, a ponekad zbog pogrešnog shvatanja tog poštovanja ne možete da shvatite šta vam se tačno dogodilo. Sve dok su vaše oči zaslepljene pogrešnim tumačenjem istine, mi ćemo biti poput laodikijske crkve, kojoj ništa nije potrebno¹ (Otkrivenje 3:17).

Nekima je možda teško da shvate da se značenje biblijskog stiha „I istina će vas izbaviti“ (Jovan 8:32) može proširiti, odnosno da ne mora da znači samo to da Gospod želi da nas oslobodi od naših greha. Kao pijuni u Sotoninom carstvu, mi ostajemo zarobljenici sopstvenih misli i osećanja koja potiču još iz detinjstva, i koja nas navode na ponašanje koje na kraju uništava nas same i nanosi štetu drugima.

Možda prihvatitje istine o pretrpljenoj šteti i ponašanju koje je iz toga proisteklo, otvara vrata Svetome Duhu i omogućava mu da nas ispuni? U Efescima 4:30. piše: „I ne ožalošćavajte Svetoga Duha Božijega, kojim ste zapečaćeni za dan izbavljenja. Svaka gorčina, i gnev, i ljutina, i vika, i hula, da se uzme od vas, sa svakom pakošću.“

Ako su vaša gorčina, gnev ili bes to što vas sprečava da budete ispunjeni Svetim Duhom, zar onda nije vreme da ih se oslobodite?

„Naravno“, kažete vi, „ali... ja se za to molim godinama i još uvek sam naprasit i još uvek se razbesnim kada pomislim na to šta mi je taj i taj uradio.“

Tajni recept za uklanjanje negativnih emocija jeste otkriti njihovo poreklo. Rano detinjstvo predstavlja plodno tlo u koje se seje seme gorčine, besa i zlonamernog izvrtanja istine. Svaka nova učinjena nepravda i nezadovoljena potreba uvećana je bolom koji je osoba osetila u detinjstvu, u periodu kada ono što naučimo primamo u banku sećanja putem emocija. Svaki sadašnji stimulus ponovo se povezuje sa nekim

1 Govoriš: bogat sam, i obogatio sam se, i ništa ne potrebujem; a ne znaš da si ti nesrećan, i nevoljan, i siromah, i slep, i go.

bolnim iskustvom koje ste doživeli u detinjstvu, a emocija koja se javi kod odrasle osobe intenzivnija je zato što se ona kao dete osećala bespomoćnom da ispravi ono što je loše.

Moramo pogledati u sebe kao u ogledalu, kada se vide svi naši nedostaci; moramo biti spremni da prepoznamo svoju nesposobnost i Hristovu žrtvu. Kada ponizimo svoju oholost, mi bivamo oprani Njegovom krvlju, pokriveni belom haljinom Njegovog karaktera i osposobljeni Svetim Duhom.

Mi smo, između ostalog, skloni da nalazimo izgovore za naše ponašanje. Govorimo: „Takav sam kakav sam. Ako ti se ne sviđam, ostavi me!“ Ali, čekajte! Bog je rekao da se morate osloboditi svog destruktivnog ponašanja. Gde početi?

Prvo, saznajte sve što možete o šteti koju ste pretrpeli. U svojoj potrazi za istinom o iskustvima iz vaše prošlosti možete postavljati pitanja rođacima i prijateljima. Ukoliko vas ono što saznate navede na zaključak da su vaša iskustva iz detinjstva bila bolna, postavite sebi sledeća pitanja:

- Kako vidim sebe?
- Da li imam vrednost van onoga što radim?
- Da li ja sebe prihvatam ili odbacujem?
- Da li prihvatam ili odbacujem druge?
- Kakvim oblicima ponašanja štitim sebe od ponovnog zlostavljanja?
- Da li sam sklon da poričem da imam probleme?
- Da li sam sklon da mislim da je moja porodica bila savršena?
- Da li smatram da sam bio izuzetak, neko izvan proseka?
- Da li su moje odluke takve da zadovoljavaju samo moje potrebe ili uzimaju u obzir i druge?
- Da li sam sklon da sebe stavljam na poslednje mesto i mislim na sebe tek kada su zadovoljene potrebe drugih?

Drugo, zapitajte se da li ste u stanju da obavite sledeće emocionalne zadatke:

- Da li verujem sebi i drugima?
- Da li sam sposoban da donosim odluke?
- Da li imam inicijativu?
- Mogu li da radim a da mi niko pritom ne govori šta da radim?
- Da li znam ko sam, nevezano za porodično poreklo?
- Da li sam sposoban da se emocionalno povežem na intimnom nivou?
- Da li sam produktivan i mogu li da završim ono što počnem?
- Imam li integritet? Mogu li da se pogledam u ogledalo a da pritom ne osetim krivicu?

Kada iskreno odgovorite na ova pitanja, bez sumnje ćete otkriti da niste osoba kakva biste zaista želeli da budete.

Treće, morate odlučiti da li zaista želite da budete isceljeni ili ne. U petom poglavlju Jevanđelja po Jovanu zapisana je priča o nepokretnom čoveku koji je trideset osam godina ležao pored bazena u banji Vitezdi. Bila je subota kada je Isus prošao tuda i primetio mnoštvo jadnih, bolesnih i hendikepiranih ljudi koji su čekali da se voda zatalasa, pogrešno smatrajući da bi bili izlečeni samo kada bi mogli prvi da uđu u vodu. Isusovo srce bilo je puno ljubavi i samilosti prema ovim ljudima i On je čeznuo da ih dodirne svojom isceljujućom silom, ali je znao da bi, ako to učini, razljutio fariseje. Nastavio je da hoda pored bazena, ali jedan čovek je posebno privukao Njegovu pažnju. Nije mogao da ga ignoriše. Prilazeći prostirci na kojoj je nesrećni čovek ležao, Isus se sagnuo i upitao ga: „Hoćeš li da budeš zdrav?“

Ovo bi se obično smatralo glupim pitanjem. Međutim, pošto Gospod veoma dobro poznaje ljudski rod, nije hteo da se nameće ovom čoveku, već je tražio njegovo odobrenje. Saradnja bi potpomogla proces ozdravljenja. Zanimljivo je zapaziti da nepokretni čovek nije direktno odgovorio na Isusovo pitanje, već je naveo nedostatak podrške od strane drugih kao razlog za svoje dugo bolovanje. „Da, Gospode; ali nemam čoveka da me spusti u banju kad se zamuti voda; a dok ja dođem, drugi siđe pre mene.“ Nije li ljudska priroda upravo ovakva - tražimo izgovore za stanje u kojem se nalazimo, a onda krivimo druge? A kako

Isus odgovara? On naređuje: „Ustani, uzmi odar svoj i hodi.“ Da bi se iscelio, ovaj čovek je morao da napravi pokret. Morao je da odluči šta hoće i uradi ono što je do njega! A isto je tako i danas. Ako želite da ozdravite, ne možete samo da sedite lijući suze i ližući svoje rane; morate odlučiti da naćinite svoj prvi korak.

AKTIVNO REŠAVANJE NEREŠENIH PITANJA

Prvi korak: Posvetite se doživotnom procesu sazrevanja.

Uvereni smo da isceljenje od štete koja nam je naneta u detinjstvu i naše misli, osećanja i ponašanja nastala kao rezultat toga jeste proces poznat u hrišćanskoj teologiji kao posvećenje. Zašto to kaŕemo? Zato što posvećenje predstavlja proces odvajanja za svetu svrhu. I kada počnemo da uklanjamo iz svog života gorćinu i zlobu koja je onemogućavala našu komunikaciju sa Bogom, onda će Njegov Duh poteći od nas ka drugima, a naša sveta svrha biće da pruŕamo drugima Boŕžu dobrotu i milost.

Drugi korak: Napravite listu osoba iz vaše najuŕe porodice i vašeg kruga prijatelja koji su vas možda povredili. (Na poslednje mesto stavite braćnog druga.)

U svetlu onoga što ste do sada proćitali, sedite i uzmeti jednu posebnu svesku i vašu omiljenu olovku ili otvorite novi fajl u svom kompjuteru i zamolite Boga da vam pomogne da se prisettite svog detinjstva. Šta traŕite?

Počnite od svojih roditelja i uporedite njihovo ponašanje prema vama sa listom potreba deteta koja je opisana na početku ovog poglavlja. Zapitajte se da li su sve te potrebe bile zadovoljene onako kako je trebalo. Pazite da ne traŕite opravdanje za svoje roditelje, zato što dećji um upija samo ono što vidi, ćuje ili oseti, ne ocenjujući i ne opravdavajući tuđe postupke. Pazite isto tako i da ne krivite roditelje, zato što većina njih nema nameru da nanosi zlo svojoj rođenoj deci. Oni to ćine zato što su i sami bili oštećeni i ne shvataju posledice svojih postupaka. Godinama živimo u pogrešnom ubeđenju da nije vaŕno šta deca osećaju i da će ona zaboraviti nepravde koje su im učinjene. Vaši roditelji su možda isto ovako razmišljali.

U jednoj nedavnoj poseti Mariji, jednoj starijoj ženi koja je pretrpela mnoge nepravde u svom životu zbog čega pati od depresije, pitali smo je: „Možete li nam reći kako doživljavate svoje detinjstvo?“

Čitala je neko vreme, zureći u prazninu bez ikakvog izraza na licu, kao da je pretraživala odaje svog sećanja. Znali smo da je njena porodica u velikoj meri disfunkcionalna i da je ona bila zlostavljano dete.

Konačno spuštajući pogled na sto ispred sebe i sa neverovatnom tugom odgovorila je: „Moje detinjstvo je upropastilo ceo moj život. Nikada me niko nije držao u naručju. Nikada nisam bila voljena. Nikada se nisam osećala kao deo porodice. Sećam se dana kada sam sa osamnaest godina napustila roditeljski dom. Pakovala sam svoj kofer, a moja tetka je sedela sa mojim roditeljima za kuhinjskim stolom. Zbog nečega sam prošla pored kuhinje i čula sam kako moja tetka pita moju mamu: „Ma gde to ona misli da ide? Ko će nju hteti. Debela je kao svinja.“

„Sećam se da sam razmišljala: 'Pa, ovde me niko ne želi; nikada me nisu ni želeli'. Imala sam tri muža i sva trojica su bili nasilnici, baš kao i moj tata. Moj prvi muž me je stalno tukao, a s vremena na vreme kada bi nam moji roditelji došli u posetu, moj otac me je još uvek udarao. Pretpostavljam da mu je to bilo prešlo u naviku. Zapravo, na dan mog venčanja moj otac je mom budućem mužu rekao da će morati s vremena na vreme da me istuče da bih bila poslušna. Majka me nikada nije volela. Nikada nije imala lepu reč za mene, niti nežan dodir za moje telo puno modrica. Pretpostavljam da me je mrzela zato što sam imala isto ime kao i tatina bivša devojka.“

„Svaki dan“, rekla je ona, „pitam Boga zašto me održava u životu. Zašto mi, jednostavno, ne da da umrem? Tada bih bar mogla da odem da budem s Njim, jedinim bićem koje me je ikada prihvatilo.“

Tužno je to što mi poznajemo i majku ove žene, koja nema predstave zašto njeno treće dete vodi tako disfunkcionalan život. Njoj je neshvatljivo da je njena ćerka provela mesece u duševnoj bolnici, da je imala tri propala braka i da živi usamljениčkim životom, uzimajući brojne psihotropne lekove kako bi bila emocionalno stabilna. Stav

njene majke je da čovek treba da zaboravi prošlost i da živi samo u sadašnjosti, kao da prošlost nije imala nikakvog uticaja na sadašnjost. Ali ako je se vi sećate, ona je za vas stvarnost. Onako kako vidimo stvari, mi to doživljavamo kao istinu. Nemojte suditi sebi ili ocenjivati sebe zbog toga što govorite istinu. Istina je ta koja ima moć da vas oslobodi!

Treći korak: Napravite listu oštećenja koja ste pretrpeli u detinjstvu.

Evo spiska pitanja koja treba da postavite sebi da biste odredili kakva vam je šteta naneta:

Da li osećam da sam sastavni deo porodice iz koje potičem? Da li sam joj pripadao? Da li su me smatrali njenim značajnim članom? Da li me je moja porodica podsticala da dam sve od sebe u svemu što radim? Da li je mojoj porodici bilo stalo da čuje šta ja mislim i osećam? Da li je moj dom bio bezbedno mesto gde sam mogao da kažem istinu? Da li sam imao bliskog prijatelja kome sam mogao da se poverim? Da li je škola bila bezbedno mesto?

Da li sam bio emocionalno zlostavljan? Drugim rečima: da li su me upoređivali sa drugima? Da li su me ponižavali i činili da se osećam inferiornim? Da li sam bio žrtva ljutih reči, kritika i glasnih optužbi? Da li su me ignorisali? Da li su me ismevali ili zadirkivali?

Da li sam posmatrao fizičko zlostavljanje između mojih roditelja ili između njih i moje braće i sestara? Da li sam bio žrtva grubih udaraca ili prestrogih nepravednih disciplinskih mera? Da li sam gledao kako neki drugi članovi moje porodice ili moji drugovi muče životinje? Da li sam imao odgovarajuću odeću i obuću za sve vremenske prilike? Da li sam bio primoran da radim i poslove koji su bili preteški i neprihvatljivi za dete? Da li su me podsticali da budem mali tabadžija koji će tući drugu decu i otimati im stvari?

Da li sam bio seksualno zlostavljan na bilo koji od sledećih načina: (1) nedostatak dodira, (2) posmatranje seksualnog čina između roditelja ili nekog drugog, (3) izloženost

grubom seksualnom govoru i/ili ponašanju pre puberteta, (4) žrtva seksualnih dodira ili ponašanja, (5) posmatranje roditelja ili starije braće i sestara i drugih odraslih osoba bez odeće, (6) primoran da učestvujem u seksualnim oblicima ponašanja, (7) izložen pornografiji u bilo kom obliku, uključujući i takve filmove na televiziji, (8) učen da masturbiram sam ili da to radim drugima.

Četvrti korak: Napravi spisak ljudi sa kojima imaš neke nerazrešene situacije.

Znaćete da imate nerazrešene situacije sa nekim ako u sebi držite ogorčenost, bes, gorčinu i želju za osvetom. A ako vaše ponašanje, kao posledica štete koja vam je naneta, nastavi da nanosi bol vama ili onima oko vas, znaćete da postoji još nešto što morate da rešite.

Možda ćete reći: „O, pa ja sam to odavno zaboravio.“ Ali, opraštajući drugima dobijate unutrašnji mir. Imate li ga? Ili posledice štete koja vam je naneta još uvek prave kaos u vašem životu ili životu nekoga ko vam je blizak? Opraštanje je dar od Boga i dobija se postepeno, kako oslobađamo emocije koje su se nagomilale u našem sećanju na nepravde koje su nam učinjene. Reči „Opraštam ti“ nisu neka čarobna formula koja u potpunosti briše našu prošlost. Sećanje ostaje zauvek. Pitanje je da li je bolna *emocija* još uvek u našem sećanju. Ako jeste, morate još da poradite na tome.

Peti korak: Napišite pismo svima onima sa kojima imate neke nesređene račune, počevši od najbolnije uspomene iz detinjstva.

Svrha ovog pisma nije osveta ili optuživanje. Ono bi jednostavno trebalo da odstrani iz vašeg srca tu zloćudnu emociju koja se javila kao posledica nepravde koja vam je učinjena. Emocionalni naboj u vašoj uspomeni je taj koji tom sećanju stavlja etiketu nezaceljene rane.

Zašto pismo? Zato što će ruka napisati ono što usta ne mogu da kažu. Strah nas sprečava da rečima iskažemo ono što osećamo. Mi smo skloni da gurnemo bol pod tepih kao da nikada nije ni postojao. Ukoliko to stalno budemo radili, napraviće se tako velika gomila da ćemo se saplesti o nju i trpeti posledice pada. Biblija kaže: „Ako li ti sagrađi brat

tvoj, idi i pokaraj ga među sobom i njim samim“ (Matej 18:15). Za većinu ljudi to je prilično zastrašujuća pomisao, zato što se svi mi plašimo da ćemo ponovo biti zlostavljani. Vi ćete svog zlostavljača uvek videti u ulozi tlačitelja sve dok ne naslikate novu sliku na platnu.

Zašto bi nas Bog savetovao da odemo kod onih koji su nas povredili? Sigurno ne zato da bismo ih optužili; ne zato da bismo ih uništili, već da bismo mi ozdravili. Čovek nikada ne bi trebalo da povredi druge u pokušaju da izleči sebe. Ogorčenost i bes su autodestruktivni. Cilj nije baciti svoje đubre u tuđe dvorište, već očistiti svoje, a po mogućnosti i njihovo dvorište.

Hristos nikada nije optuživao. Sotona je taj koji to radi². (Otkrivenje 12:10) Međutim, mi se moramo osloboditi tog bola, ili će on otrovati i nas i one oko nas.

Naš posao nije da se izgovaramo, već da istražujemo svoju ličnost. Moramo detaljno da ispitujemo svoje misli, osećanja i stavove, pritom ne skrivajući ništa. Hristova krv može da ukloni mrlje greha, a haljina Njegove pravde savršeno stoji! I dok samoispitivanje nije nimalo lak zadatak, ono je neophodno da bismo shvatili proces uklanjanja bola koji moramo obaviti da bismo izgradili karakter nalik Hristovom.

Evo jednog primerka pisma koje vam preporučujemo da napišete onima koji su vas na neki način povredili. Dajemo vam početak šest različitih izjava koje treba da napišete, a vi dovršite svaku od njih:

Dragi _____,

1. Ovim pismom želim da ti kažem...
2. Želim da znaš da cenim...
3. Želim s tobom da podelim bol koji sam osetio kada...
4. Posledice štete koja mi je naneta bile su...
5. Moji ciljevi i planovi za budućnost uključuju...

6. Ovo pismo je napisano kao deo procesa mog isceljenja. Ono bi trebalo da mi pomogne da se oslobodim _____ koju sam osećao prema tebi od _____. Sada kada sam završio ovo pismo i oslobodio

2 I čuh glas veliki na nebu koji govori: sad posta spasenje i sila i carstvo Boga našega, i oblast Hrista njegova; jer se zbacio opadač braće naše, koji ih opadaše pred Bogom našim dan i noć.

se svog bola, ispuniću se Svetim Duhom zato što sam zamolio Boga da njime ispuni tu prazninu.

Sada kada ste pogledali primer jednog ovakvog pisma, možemo da proširimo njegov koncept ili da objasnimo zašto je svaka izjava važna:

1. Ovim pismom želim da ti kažem...

Ovu rečenicu biste mogli završiti, na primer, sa „...kako sam se osećao zbog tvog ponašanja prema meni“ ili „...koliki sam bol nosio u sebi od detinjstva.“

2. Želim da znaš da cenim...

Pronađite nešto o svom zlostavljaču što možete smatrati pozitivnom karakternom osobinom ili oblikom ponašanja. Bez obzira koliko neka osoba zlostavlja druge, ona je ipak Božje dete i dragoceno je u Njegovim očima. Njihovo ponašanje je možda loše, ali je njihova vrednost beskonačna. Nemojte zbog nekih negativnih osobina odbaciti i ono što je dobro u toj osobi. Ovu izjavu biste mogli dovršiti sa „...tvoji smisao za humor, tvoju velikodušnost, ili tvoju doslednost.“ Možete dati neki primer iz prošlosti.

3. Želim s tobom da podelim bol koji sam osetio kada...

Ovo je deo u kojem ćete se do detalja setiti te bolne uspomene. Opišite mesto, zvuke, emociju koju ste osetili i pojedinosti onoga što se dogodilo. Ovaj deo možete završiti na mnogo različitih načina. Kada se donekle oslobodite bola, neka druga osećanja i zapažanja mogu isplivati na površinu. Vratite se na ovaj deo koliko god puta je potrebno i dodajte nova zapažanja ili sećanja.

4. Posledice štete koja mi je naneta bile su ...

U ovom odeljku pozabavite se svim detaljima o tome kako je šteta koja vam je naneta uticala na svaki aspekt vašeg života - na odnose, misli i osećanja, ponašanje, uspehe i neuspehe. I ovaj deo može da uzme izvesno vreme i možda će biti potrebno da se na njega vraćate par puta.

5. *Moji ciljevi i planovi za budućnost uključuju...*

U ovom delu se zapravo usredsređujete na nove i poboljšavate stare misli, osećanja i postupke i planirate promenu, što je prirodna posledica oslobađanja od tog teškog tereta.

6. *Ovo pismo je napisano kao deo procesa mog isceljenja. Ono bi trebalo da mi pomogne da se oslobodim _____ koju sam osećao prema tebi od _____. Sada kada sam završio ovo pismo i oslobodio se svog bola, ispuniću se Svetim Duhom zato što sam zamolio Boga da njime ispuni tu prazninu.*

Na prvoj praznini bi se moglo napisati „osećanja.“

Na drugoj praznini treba zapisati glavni događaj.

Preostali deo ove izjave formulisan je tako da vam pomogne da rečima iskažete šta je novi cilj vašeg života. Vi ste se oslobodili negativne emocije i ta praznina je sada ispunjena Svetim Duhom.

Šta bi sada trebalo da uradite sa pismom? Evo nekih naših predloga:

Prepišite pismo, da ne bude duže od dve stranice.

Kontaktirajte prijatelja u kojeg imate poverenja, psihologa ili svog bračnog druga i provedite sat vremena u razgovoru. Vama je jednostavno potreban neko ko će da vas sasluša i uteši. Ako ne bračnog druga, izaberite onda nekoga vašeg pola da biste izbegli emocionalne komplikacije.

Pročitajte naglas pismo koje ste napisali. Nisu vam potrebni komentari ili pitanja, već samo dobar slušač. Dok budete čitali, vaše oči će videti reči koje je vaša ruka napisala, vaše uši će čuti reči koje vaša usta izgovaraju, a vaše srce će osetiti emocije koje se pobuđuju oslobađanjem bola. Na ovaj način, putem svakog čula šaljete svom umu poruku da je proces okončan i zaokružen. Kada bolni događaj(i) ponovo izbiju na površinu, nosiće etiketu ZAVRŠENO.

Idealno bi bilo kada biste se lično sreli sa osobom koja vas je povredila, pročitali joj pismo, razgovarali o njemu, oprostili jedno dru-

gom i molili se zajedno za vašu budućnost. Međutim, mi živimo u svetu greha i zlostavljanja, i u nekim slučajevima suočavanje sa zlostavljačem znači izložiti se ponovnom zlostavljanju zbog nedostatka kontrole, odbrambenih mehanizama i osećaja krivice. To posebno važi za slabu žrtvu zlostavljanja koja je tek počela da se oporavlja. Suočavanje može biti i zastrašujuće i rizično. Svaka pojedinačna situacija se mora pažljivo proceniti da bi se utvrdio najbezbedniji način za sprovođenje procesa oporavka.

Ako ne znate gde se nalazi osoba koja vas je povredela ili ako je umrla, ipak možete napisati pismo i pročitati ga osobi od poverenja zato što se ono i piše zbog vas, a ne zbog zlostavljača.

Ako odlučite da se lično suočite sa tom osobom, ponesite sa sobom pismo koje ste napisali i pročitajte joj ga. Zašto se to preporučuje? Zato što vas strah koji osećate tako neće sprečiti da kažete ono što treba da se kaže, niti će vaš bes iskriviti poruku pisma.

Šesti korak: Prihvatite odgovornost za svoje misli, osećanja i postupke koji vam se javljaju kao posledica pretrpljene štete.

Vi niste odgovorni za štetu, ali ste odgovorni ako nastavljate da oštećujete i sebe i druge - ako ponovo inficirate ranu. Zapitajte se koga ste povredili emocijama koje gajite.

Sedmi korak: Priznajte svoju grešku onima koje ste oštetili, tražeći od njih oprostaj za povredu koju ste im naneli zato što niste kontrolisali svoje emocije.

Osmi korak: Zamolite Boga da vas zaustavi kada počnete da se ponašate, osećate i razmišljate kao žrtva ili zlostavljač.

Igra „Jadan ja“ više ne priliči nekome ko je otrgnut iz Sotoninih kandži.

UBLAŽAVANJE BOLA

Kada jednom započnete proces posvećenja, on će trajati do kraja života! Ali, ne brinite! Biće to uzbudljiva avantura! Kada se oslobodite bola, ostavljate mesto Svetom Duhu da živi u vama i postane vaš Vodič i Utešitelj. Kada Bog preko Svetog Duha počne da živi u vama, On vam umesto vaše konfuzije daje svoj mir. Božje obećanje glasi: „A utešitelj

Duh sveti, kojega će Otac poslati u ime moje, On će vas naučiti svemu i napomenuće vam sve što vam reko. Mir vam ostavljam, mir svoj dajem vam: ne dajem vam ga kao što svet daje, da se ne plaši srce vaše, i da se ne boji.“ (Jovan 14:26,27).

Evo nekoliko predloga koji su nama pomogli na našem putu ka isceljenju:

Tražite Božje vođstvo. Zašto? U Rimljanima poslanici 8:26 piše da Sveti Duh posreduje za nas jer mi ne znamo čak ni za šta treba da se molimo³. U Jakovljevoj poslanici 4:3 piše⁴ da ne primamo jer su naše molitve podstaknute sebičnim pobudama.

Budite spremni da oprostite onima koji su vas povredili.

Praštanje je božanska, a ne ljudska osobina. Da bismo mogli da oprostimo jedni drugima, prvo moramo da tražimo oprostaj od Boga. Naša nespremnost, želja za osvetom i pravdom je ono što nas sprečava da primimo ovaj veličanstveni dar koji bi nam dao unutrašnji mir. Neki kažu da ako oprostite, oni, u stvari, puštaju zločinca da se olako izvuče iz zatvora. Međutim, postavlja se pitanje u kom se zatvoru nalazi zločinac. Vi ste taj koji je u zatvoru. Vi ste taj koji nosi teret. Vaše nepraštanje *vas* drži u zatvoru.

Oprostite sebi sve misli, osećanja i postupke koji su proistekli iz štete koja je vama naneta. Ako je praštanje Božji dar, to znači da vam ga Bog može dati za vas same, kao i za druge.

Razmišljajte optimistički. Ne, ovo nije otrcana fraza Nju ejdž pokreta. To je istina zapisana u Novom zavetu. U Poslanici Filibljanima 4:4-9⁵ apostol Pavle nas usmerava da svoje misli usredsredimo na sve

3 A tako i Duh pomaže nam u našim slabostima: jer ne znamo za što ćemo se moliti kao što treba, nego sam Duh moli se za nas uzdisanjem neiskazanim.

4 Ištete i ne primate, jer zlo ištete, da u slastima svojim trošite.

5 Radujte se svagda u Gospodu, i opet velim: radujte se. Krotost vaša da bude poznata svim ljudima. Gospod je blizu. Ne brinite se ni za što nego u svemu molitvom i moljenjem sa zahvaljivanjem da se javljaju Bogu iskanja vaša. I mir Božiji, koji prevazilazi svaki um, da sačuva srca vaša i misli vaše u Gospodu Isusu. A dalje, braćo moja, što je god istinito, što je god pošteno, što je god pravedno, što je god prečisto, što je god preljubazno, što je god slavno, i još ako ima koja dobrodetelj (vrlina), i ako ima koja pohvala, to mislite; Što i naučiste, i primiste i čuste i videste u meni, ono činite i Bog mira biće s vama.

što je pošteno, pravedno, čisto, ljubazno, uzvišeno, predivno i vredno hvale. Ako ovako budete razmišljali, Bog mira biće sa vama.

Naučite napamet biblijska obećanja. Druga poslanica apostola Petra nam govori da kroz „časna i prevelika“ obećanja postajemo sudeonici u božanskoj prirodi.

Slavite Boga za silu koja vas obnavlja i regeneriše. Mi smo otkrili da je jedno od najuspešnijih sredstava za savladavanje negativnih misli i osećanja naš CD plejer. Kada nas negativne misli potpuno obuzmu, mi ubacimo disk sa hrišćanskim himnama, pojačamo i zapevamo punim plućima. Susedi će se možda pitati da li smo normalni, ali mi znamo da baš zahvaljujući tome ostajemo normalni.

Međutim, ne očekujte neke instant promene. Ipak, što pre započnete proces „isceljenja“, to ćete pre osetiti kako vaš emocionalni teret polako počinje da nestaje. Malo po malo, kada se oslobodite svog bola, vaš stav će se promeniti. Jednoga dana ćete shvatiti da sada razgovarate o pozitivnijim stvarima, da niste više tako umorni i da vaši izgledi za budućnost mnogo više obećavaju. Tada ćete reći sebi: „Nikada se neću vratiti na staro. Do kraja ću ići putem isceljenja.“

„Samo jedan put vodi do očaja, a hiljadu njih do isceljenja. Sve što treba da uradite da bi vam bilo gore jeste da i dalje sužavate svoje vidike, svoje arterije, svoj um, umanjujete svoj entuzijazam, svoje zajedništvo, svoje saosećanje. A da bi vam bilo bolje, sve što treba da radite je da budete otvoreni za beskrajno mnoštvo čuda i isceljujućih melema koji su u vama, izvan vas i oko vas. Počnite da odmotavate zamršeno klupko svog nemira i čvorovi u vašem duhu će se olabaviti.“

Sam Keen, *Inward Bound:*

Exploring the Geography of Your Emotions

12. ISKUPLJENI ĆE SE RADOVATI

*„Kad sam bio dete, govorio sam kao dete,
mislio sam kao dete, zaključivao sam kao dete.*

A kad sam postao čovek, prestao sam s detinjarijama.“

1. Poslanica Korinćanima apostola Pavla 13:11, Novi zavet

Baš kao što se roditelji obraduju prvim rečima svoje bebe ili njenim prvim nesigurnim koracima, tako se i mi radujemo najneznatnijem napretku onih koji su odlučili da rastu na svom putu emocionalnog sazrevanja. Svaka pobjeda, ma koliko izgledala neznatna, predstavlja podsticaj za novu pobjedu i radost za one koji nas bodre na putu ka celovitosti i punini ličnosti. Vama koji ste na tom putu može se činiti da napredujete sporo kao puž zato što jedva čekate da se oslobodite bola i osetite lepotu i radost života. Ali za nas koji vas posmatramo i bodrimo, svaki vaš korak predstavlja pobjedu!

Sveto pismo kaže da se Gospod raduje zbog vas pevajući, a evo i zašto. Za ljude koji vas okružuju, vaš stalni napredak na putu ka emocionalnoj i duhovnoj stabilnosti predstavlja dokaz da je Bog taj koji vam daje snagu na tom putu, da vaša jedina nada u ozdravljenje leži u vašoj povezanosti sa Velikim Lekarom. Zbog toga treba da Ga slavimo i hvalimo. Nada je u Bogu, a ne u nama.

Proces isceljenja ne zahteva od vas da posedujete natčovečansku snagu i izdržljivost, već samo da poželite da se obratite Bogu rečima poput: „Gospode, ja ne mogu, ali Ti možeš!“ Kada podignete svoju slabu ruku ka nebu, Bog uzme vašu nemoć i slabost i daruje vam božansku silu koja će savladati prepreke koje se nalaze pred vama. Svaki uspeh predstavlja još jedno ohrabrenje za savladavanje novih prepreka. Jedino što možete da učinite jeste da se usrdno i skrušena srca molite Bogu: „Gospode, odustajem! Odustajem od svoje snage i oslanjam se na Tvoju. Odičem se svog i u potpunosti prihvatam Tvoje vođstvo. Odustajem od svoje tvrdoglavosti i prihvatam Tvoju upornu ljubav; ostavljam svoje znanje i pravednost i priznajem da me moja potreba da budem u pravu sprečava da uspostavim blizak odnos sa Tobom koji

mi je toliko potreban. Daruj mi umesto toga Tvoju mudrost i Tvoju pravednost.“

Ponekad naše *ja* želi da na silu preuzme kontrolu nad procesom ozdravljenja, govoreći: „To je moj život i ja ću ga živeti kako ja hoću.“ Upravo tada ćete otići korak unazad i zateći sebe kako se vraćate starijim lošim navikama iz prošlosti. Ali nije sve izgubljeno. Jednostavno ste skinuli nogu sa gasa i stavili je na kočnicu. I baš kao što je taj pokret bio jednostavan, isto je toliko jednostavno pronaći gas i ponovo ga pritisnuti. Hristos ne odlazi zato što ste vi prestali da Ga držite, već tiho i strpljivo čeka da shvatite da nemate više snage da napredujete. Čim uvidite svoju grešku, možete jednostavno samo malo da pomerite nogu ka papučici za gas. I što više budete vežbali vožnju u kojoj je Bog pokretač, lakše će vam biti da se držite izvora sile do kraja vašeg putovanja.

Veoma je ohrabrujuće čuti kako drugi napreduju na putu ka oporavku, jer nam njihov uspeh pomaže da shvatimo šta i mi možemo da uradimo. Pošto je tako, hajde da ponovo posetimo neke od onih čije su životne priče opisane u ovoj knjizi i vidimo šta Bog danas čini u životu Njegovih otkupljenih.

Od priče o zlostavljanju male Dženi na satanističkim ritualima koje je vršeno u prisustvu njenog rođenog oca i drugih ljudi (vidi drugo poglavlje) stresla se većina onih koji su je čuli. Međutim, za Gospoda ništa nije teško¹ (Marko 10:27). U Dženinom životu desile su se značajne promene kada se uhvatila za Božju ruku da bi ozdravila. Ne samo što je odlučila da prođe kroz taj proces sopstvenog isceljenja, već je, ostvarivši napredak i primetivši fizičke i emotivne promene koje isceljenje donosi, dobila podsticaj da raste u drugim aspektima. Dženi se vratila školovanju i dovršila fakultet koji je odavno bila započela i diplomirala je žurnalistiku. Nadamo se da će Dženi uskoro napisati celu priču o tome šta je Bog učinio za nju.

Ona i njen muž, lekar, otkrili su novu dubinu bliskosti u svom braku, za šta su mislili da je nemoguće. Zajedno uživaju u svojim unucima

1 A Isus pogledavši na njih reče: ljudima je nemoguće, ali nije Bogu: jer je sve moguće Bogu.

i ispunjenom društvenom životu. Aktivno učestvuju u životu svoje crkve i lokalne zajednice.

Ali ne samo to, iskre u Dženinim očima i nova volja za životom ono su što nas uverava da je naš posao, koliko god da je težak, zaista vredan svih napora i teškoća. Poslednji put kada smo prolazili kroz grad u kojem žive Dženi i Bart, nazvali smo ih čisto da im se javimo. Bart se javio i za par sekundi se dogovorio sa nama da dođemo kod njih na večeru. Dženi je potrčala da otvori vrata i s oduševljenjem deteta zagrlila svoje stare prijatelje. Večera je bila ukusna i pripremljena s puno kreativnosti. Kada smo završili sa jelom, muški deo društva je otišao u dnevnu sobu, pa smo ona i ja (Nensi) mogle da razgovaramo. „Nensi, imam punu kutiju stvari koje bih želela da ti pokažem. To su moje slike iz detinjstva, stari isečci iz novina, jedna lutka koju sam tada imala i još neke stvarčice. Hoćeš da pogledaš?“

Tu malu devojčicu koju je Sotona pokušao da uhvati u svoju mrežu najstrašnjim zlostavljanjem koje čovek može da zamisli, Bog je oslobodio iz te mreže; oslobodio ju je u potpunosti!

Kristi, čija priča je izneta u desetom poglavlju, bila je povređena, ali fizički prelepa žena u svojim kasnim tridesetim kada smo se prvi put sreli. Njena veoma zabrinuta majka ju je dovela kod mene (Nensi) da bih joj pomogla da reši složene probleme u svom životu. Na prvi pogled, to je bila dobro negovana poslovna žena koja je, spolja gledano, imala savršenu kontrolu nad svojim životom, ali nakon nekoliko trenutaka u mojoj kancelariji postalo je očigledno da je dobro naučila da svoje strahove prekriva maskom profesionalizma.

Izgleda da joj nije bilo neprijatno kada smo govorili o složenim okolnostima njene tadašnje situacije, ali kada sam je zamolila da mi ispriča nešto o svom detinjstvu, sva se sledila, očigledno se plašeći toga. Ipak mi je bez odlaganja rekla da su njena sećanja vezana za detinjstvo nejasna i bolna. Kako se klupko odmotavalo, bivala je sve više uznemirena. „Zaista ne želim da pričam o tome“, rekla je. „Moramo li? Kakve veze ima prošlost sa mojim trenutnim problemima?“

„Kristi, ono što se desilo u ranom detinjstvu uvek utiče na ono što nam se danas događa. Ta prošlost možda nije prijatna za posmatranje,

ali je odredila Vaš sadašnji način razmišljanja, Vaša osećanja i ponašanje. Ne moramo danas da analiziramo celokupno Vaše detinjstvo. Ali treba da znate da, ako želite isceljenje, morate da se suočite sa tim kosturima u emocionalnom odeljku pamćenja i oduzmete im moć da Vas sada plaše i kontrolišu. Isceljenje je proces za koji treba vremena, i malo po malo, kako sećanja budu isplivavala na površinu, ja ću Vam pomoći da se oslobodite i ponovo prođete kroz njih, uklanjajući tu emociju koja Vam oduzima snagu a koju ona sadrže. Pošto to radimo zajedno, otkrićete da ćete lakše izaći na kraj sa trenutnom situacijom, a zdrave odluke će Vam navirati mnogo spontanije. Ali Vi morate da donesete odluku da nastavite ili ostavite stvari da stoje onakve kakve jesu“, posavetovala sam je.

Ne mogu da vam posvedočim da Kristin put ka ozdravljenju nije imao rupe i opasne krivine, ali se njena spremnost da ostane na tom putu na kraju ipak isplatila. Negde pri kraju našeg sastajanja i savetovanja, ona je jednom ušla u moju ordinaciju na razgovor potpuno drugačijeg držanja, šireći oko sebe sasvim drugačiju atmosferu. Jedva da je mogla da sačeka molitvu kojom smo uvek otpočinjale naše savetovanje, a onda je to izletelo iz nje, pobeđa koju je izvojevala baš tog dana. „Uspela sam! Uspela sam! Uspela sam!“ uzviknula je s ushićenjem i radošću.

„Šta, Kristi? Šta si uspela?“

„Danas je jedan tip koga sam videla u prolazu došao do mog stola. Počeo je neobaveznim razgovorom, a onda me je pozvao na večeru. Međutim, pre nego što sam mogla da mu dam bilo kakav odgovor, predložio mi je da posle večere imamo seksualni odnos. Rekla sam mu pravo u lice! Zaista, Nensi, ne mogu da verujem da sam to učinila, ali uperila sam prst pravo ka njegovom nosu i kategorički ga upitala: 'Kakvom me ti to ženom smatraš? Na pogrešnom si tragu. Ako hoćeš seks, moraćeš da ga nađeš negde drugde!'“

Kakva pobeđa! Radovala sam se sa njom što joj je Bog dao silu da izgovori one reči koje bi volela da je mogla da kaže svom ocu, ali nije mogla.

Nastavila je: „Sada se, Nensi, osećam tako slobodnom! To je kao kada se vozite motorom dok vam vetar nosi kosu. Nisam znala da je to moguće. Hvala vam. Hvala vam!“

(Nensi i Ron) Tu je onda Viki. Njena priča je izneta u desetom poglavlju. Ona ne samo što je bila žrtva incesta i fizičkog zlostavljanja, već se i udala za mladića koji je takođe bio žrtva incesta. Sećate se, Vikin i Dejevov medeni mesec započeo je u odvojenim krevetima zato što se Dejev plašio intimnosti.

Proces njihovog oporavka započeo je pre šest godina i traje i danas. Jedna stvar koju moramo da shvatimo je da se, kada jednom počne, proces oporavka nikada ne završava. Bog nam, malo po malo, otkriva deliće naše prošlosti koji će nam pomoći da doživimo radost u našem sadašnjem životu. U duhovnom smislu, to je posvećenje - proces tokom kojeg postajemo sveti.

Ne tako davno, pričali smo sa nekim ko je spomenuo ovaj bračni par i rekao je: „ne postoji dramatičniji i lepši primer promenjenog života od Vikinog i Dejevovog. Čak i kada ne obraćate pažnju na promene u ponašanju, ne možete da pređete preko promene u izrazu lica. Njih dvoje izgledaju tako puni života, tako zdravi, tako srećni. A od početka tog procesa oporavka, preživeli su više trauma nego što većina parova ima u celom svom životu. Uzeli su se za ruke i prepustili se Bogu, smejali se zbog toga, plakali zbog toga i dopustili da ih njihova tuga još više zbliži.“

Skoro svi smo se, u nekom trenutku, osećali kao žrtve; kivni na ljude za koje smatramo da nisu bili fer prema nama ili su bili namerno destruktivni ili grubi. Ja (Nensi) sam godinama bila ogorčena na mog oca. Bila sam ogorčena na njegovo vladanje mojim životom, na oštre i ponižavajuće reči koje mi je govorio. S druge strane, divila sam se njegovom talentu i mudrosti. Moj otac je bio dobar čovek koji je i sam nosio u sebi bol zbog odbačenosti od strane rođene porodice. Onaj ko je ispunjen bolom ne može davati od sebe zadovoljstvo - naročito ne svom rođenom detetu - jer mu nikada nije dat takav primer kada je on sam bio dete. Ono što je on primio, to sam i ja dobijala. Godinama sam, čak i dugo nakon njegove smrti, skrivala svoju ogorčenost. Možda bi se moglo reći da sam bila zbunjena. Kako divljenje i nedostatak poštovanja prema jednoj istoj osobi mogu mirno da koegzistiraju u nečijem umu?

Moj muž je na kraju platio danak zato što sam od njega očekivala da učini za mene sve ono što moj otac nije učinio i bude prema meni sve ono što moj otac nije bio. Kada god postoji nedostatak u roditeljskoj figuri, od bračnog druga se očekuje da popuni sve te praznine, a to je nemoguće. Tek kada sam obema nogama zagazila u proces ozdravljenja, počela sam da shvatam neke stvari koje su i mene i Rona mogle da poštede mnogih patnji i bola da smo znali za njih kada smo se tek bili venčali.

Ja sam čitavih četrdeset godina svog oca posmatrala očima deteta. To dete je govorilo: „Tata, igraj se sa mnom. Uteši me. Voli me i divi mi se. Pobrini se za moje potrebe. Donesi kući poklončiče i iznenađenja koja će zagolicati moju maštu. Nemoj me grditi i ukoravati. Samo me voli, divi mi se i prihvati me.“

Kada sam se udala, očekivala sam da će moj muž („Tatica Ron“) činiti za mene sve te stvari, a on je od mene očekivao da ispunim prazninu koja je nastala u njegovoj duši jer njegova majka nije ispunjavala njegove potrebe kada je bio dete. Mi smo bili dve odrasle osobe koje su se ponašale kao dvoje dece. Kakav jadan par!

Proces oporavka svodi se na pražnjenje bolnih emocija povezanih sa našim uspomena. Kada nas bol napusti, počinjemo da posmatramo roditelje drugačijim očima - očima odraslih. Odrasla osoba kaže: „Mama i tata više nisu odgovorni za ispunjavanje mojih potreba. Ne mogu od njih očekivati da ublaže moju bol, da učine da se osećam dobro u svojoj koži, da reše sve moje probleme i ispune sve moje želje.“ Zašto ne? Zato što i mama i tata imaju svoje probleme. Oni su bili povređeni; oni su bili oštećeni, i tako to ide još od Adama i Eve.

Da bih bila isceljena, morala sam da promenim svoj stav. Međutim, to se nije dogodilo bez borbe. Umesto toga, koristila sam „da, ali“ način razmišljanja: „Da, ali da moj otac zbog rata nije bio odsutan do moje četvrte godine, mogla sam da uspostavim bliskiju vezu sa njim.“ „Da, ali da je moj otac samo bio tolerantniji i strpljiviji sa mnom, verovatno sam mogla biti pijanista o kakvom je sanjao.“ „Da, ali da je samo izgovorio one dve reči koje sam čeznula da čujem i priznavao mi ono dobro što sam radila, ne bih od svih drugih očekivala da čujem „Volim te“ ili „To si dobro uradila“.

I šta mi radimo? Provedemo čitav život govoreći „da je samo“, igrajući igru prebacivanja krivice, sedeći u blatu, nikada u stanju da počnemo da se osećamo uspešnima i prihvaćenima? Nikako!

Prvo se oslobodimo bolne emocije. (Vidi jedanaesto poglavlje) A onda kažimo sebi: „Tvoji roditelji su, uostalom, bili samo ljudi i uradili su najbolje što su mogli sa onim što su imali. Konačno, kada počnemo duhovno da sazrevamo, počinjemo da posmatramo roditelje očima kojima ih Bog gleda: „Ja te volim, bez obzira na to kako se ponašaš.“ Gospod ume da razdvoji ponašanje od onoga što Mu je vredno - ličnosti. A to moramo i mi učiniti. Naravno, Bog ne toleriše niti prelazi preko greha, ali ga razume i poziva na usavršavanje.

Iscljenje je proces. Ono se ne dešava preko noći zato što smo pročitali jednu knjigu ili pohađali intenzivni vikend seminar o oporavku. A tako je bilo u mom slučaju. Evo poslednjeg poglavlja u priči o mom oporavku od odbačenosti.

Ne tako davno, Ron i ja smo se jednog poslepodneva provozali sa prijateljima. Ja sam ponela čitavu kutiju kasete kako bismo mogli da uživamo u duhovnoj muzici. Otvorila sam kutiju, pogledala šta sam sve ponela i ugledala dve kasete na kojima je pisalo „Džejms Helis“. Uzela sam jednu od njih i dodala je Ronu koji je sedeo na prednjem sedištu, rekavši mu: „Zašto ne pustiš ovu.“ Ron ju je ubacio u kasetofon ni ne gledajući šta na njoj piše. Sedela sam na zadnjem sedištu i kada sam čula predivne himne koje niko nije umeo da odsvira tako kao moj otac, potekle su mi suze. Niko drugi u mojoj porodici nije znao da imam te kasete. Međutim, Ron je odmah znao ko svira klavir i okrenuo se ka meni osmehnuvši se.

Moja prijateljica Dona me je pitala: „Čija je to kasete? Je l' to Dino?“ Kada sam se okrenula prema njoj da joj odgovorim na pitanje, videla je moje suze i uzviknula: „O, Bože. To je tvoj tata. Kako sam mogla da zaboravim. To je tvoj tata.“ Suze su mi tekle i neko vreme nisam mogla da govorim.

Dona je sela pored mene i uzela me za ruku jer je znala da sam povređena. Konačno sam joj rekla: „Znaš, ovo je prvi put kako slušam tu kasetu a da ne osećam ogorčenost. Ovo je prvi put da, nakon toliko

godina koliko je prošlo od njegove smrti, osećam da mi nedostaje. Dok sada slušam ovu kasetu, preplavljuju me prijatne uspomene. Imam još jednu tatinu kasetu. Da li bi vam smetalo da je pustim?“

Verovali ili ne, bio je to dobar osećaj pustiti suze da teku, videti tatino lice, videti ga kako sedi za klavirom i osećati njegovu smrt kao gubitak. Ponekad nam treba mnogo vremena da odrastemo. Ja sam spoznala taj teži put. Ali ne morate da čekate do kraja života da biste bili izlečeni. Već sada možete preduzeti prve korake ka ozdravljenju.

Zašto je i poslednje uporište moje ogorčenosti popustilo baš onda? Ja sam se u to vreme oporavljala od nečeg drugog - od operacije kolena. Ron i ja smo bili u kolima sa dragim prijateljima sa kojima sam se osećala sigurno, a ta vožnja je trebalo samo da me izvuče iz kuće i odvрати moju pažnju od bola koji sam osećala. Moja kuća je zaista bila postala kuća žalosti pošto sam nekontrolisano plakala zbog snažnih i upornih fizičkih bolova od kojih sam patila. Bila sam emocionalno rovitna. Moji odbrambeni mehanizmi su popustili - nisam imala psihološke energije da se oduprem. Mislim da Bog koristi trenutke poput ovog da nas pouči nečemu za šta možda ne bismo bili prijemčivi u boljim vremenima. Car Solomun, najmu-driji čovek koji je ikada živeo dao je sledeći komentar: „Bolje je ići u kuću gde je žalost nego ići u kuću gde je gozba... Bolja je žalost nego smeh, jer kad je lice neveselo, srce (um) postaje bolje; Jer kao što prašti trnje pod loncem, tako je smijeh bezumnikov; i to je taština.“ (Knjiga propovednikova 7:2,3,6; dodate zagrada).

Kada sam ranije čitala ove stihove, oni za mene nisu imali nikakvog smisla. Oduvek sam verovala u poslovicu: „Srce veselo pomaže kao lek, a duh žalostan suši kosti“ (Priče Solomunove 17:22). Pošto sam znala da žalostan duh loše utiče na imuni sistem, kako onda vreme tuge može da bude dobro za srce? Odjednom su mi ovi stihovi postali jasni. Bog je iskoristio period kada sam bila u fizičkim bolovima da me oslobodi emocionalnog bola. Zanimljivo, zar ne? I zaista, moje srce - ili tačnije, moj um, osećao se bolje zbog toga.

Ove priče o emocionalnom isceljenju bodre i razveseljavaju čoveka. Ali možda ćete reći: „Naravno, ima nade ako ste žrtva, ali šta

je sa zlostavljačima? Zar niste čuli izjavu: 'Jednom zlostavljač; zauvek zlostavljač?' Da li leopard zaista može da promeni šare? A šta ako sam ja zlostavljač, ima li nade za mene?"

Ne smemo da zaboravimo da se zlostavljači ne probude samo jednog jutra u svom detinjstvu ili tinejdžerskim godinama i kažu: „Mislim da ću život provesti kao kriminalac, povređujući druge ljude, oduzimajući im život i kažnjavajući moju porodicu i one do kojih mi je stalo.“ To je plan nekog drugog. Sećate se? Sotona iskorišćava. On koristi dečake i devojčice kojima je naneta šteta i od njih pravi odrasle osobe koje oštećuju druge.

Zar Bog nije dovoljno moćan da pokvari Sotonine planove? Verujemo da jeste. A evo i primera:

Na jednom ostrvcetu u Južnom Pacifiku koje teritorijalno pripada SAD još uvek besni rat, koji traje već generacijama. Nasilje u toj zemlji otima se kontroli; droga slobodno prolazi, a zlostavljanje ne bira ni osobe ni njihov položaj. Od onih koliba u džungli do pravih palata, emocionalni i duhovni bol svuda je prisutan. Jedna hrišćanska misionarska klinika nas je zamolila da baš tu održimo seriju skupova, nadajući se da ćemo edukovati stručnjake i članove te zajednice time što ćemo im pomoći da nauče kako da se oporave od porodičnog prokletstva koje je eskaliralo od početka šesnaestog veka kada su svi muškarci bili pobijeni a žene ostale u drugom stanju sa muškarcima iz druge kulture. Mi smo tamo bili tri puta i održali smo brojne seminare za njihovu vladu, obrazovne institucije, socijalnu službu i institucije za mentalno zdravlje, pravni sistem, sistem zaštite i nekoliko crkava.

Prilikom naše druge po redu posete održali smo seminar duhovnog oporavka pod nazivom *Zavijanje rana* pred jednim velikim crkvenim skupom. Nismo imali pojma da se u našoj publici nalaze dva čoveka koje je odeljenje za mentalno zdravlje poslalo tu zbog zavisnosti od droge i nasilja u porodici. Oni su se tada nalazili u zatvorskoj jedinici za rehabilitaciju narkomana i, što je neverovatno, bilo im je naređeno da pohađaju ovaj četrnaestočasovni seminar. I njihovim suprugama je savetovano da dođu tamo. Održali smo još mnogo seminara na tom ostrvu, uključujući i jedan u hotelu Hajat Ridžensi, ali tek smo godinu

dana kasnije saznali kakav je uticaj naša služba izvršila na život ova dva čoveka - i još jednog. Evo šta se dogodilo:

Godinu dana kasnije vratili smo se na ostrvo da bismo u toku tri nedelje organizovali seminare. Prve večeri smo započeli vikend o braku, koji je trebalo da pouči bračne parove kako da komuniciraju. U okviru naše prve vežbe, zatražili smo od njih da svaka osoba kaže kako se zove, gde živi, kako su čuli za seminar i kakvoj se koristi nadaju od njega. Gospodin koji je prvi govorio ustao je i rekao: „Zovem se Dejvid. Pre godinu dana bio sam navučen na krek kokain, pušio sam četiri pakle cigareta dnevno, bio alkoholičar, u braku sa svojom trećom ženom, koju sam redovno zlostavljao i fizički i emocionalno, i imao oko petnaest veza sa strane. Moja žena i ja smo pohađali seminar koji ste vi držali u hotelu Hajat Ridžensi prošle godine. Nadao sam se da ćete uspeti da je popravite. Danas želim da znate da sam ja taj koji se popravio. Više se ne drogiram. Više ne pušim. Više ne pijem alkohol, više ne tučem svoju ženu i veran sam samo njoj.

„Tokom seminara, vi ste nam dali predlog da istražimo našu porodičnu istoriju da bismo otkrili kakav generacijski bol možda nosimo. Moja porodica već generacijama živi na ovom ostrvu, ali sam o njoj znao vrlo malo pošto je većina mojih starijih rođaka umrla. Jedan prijatelj mi je predložio da odem na univerzitet, koji ima zapise o mnogim starim porodicama sa ostrva. To sam i učinio, i na moje totalno zaprepašćenje, otkrio da je moj deda mojoj baki mačetom odsekao glavu. Počeo sam da razmišljam o svom detinjstvu i setio se straha, besa i tuge koje sam osećao dok sam odrastao u veoma nasilnoj porodici. Pomislio sam u sebi: 'Eto nastavljam porodičnu tradiciju nasilja i zbog čega? Da li sam srećan? Šta radim svojoj deci? Kako samo uništavam moju sirotu ženu, Bertu!'

Tada i na tom mestu doneo sam odluku. 'To se đubre završava sa mnom.' Moja žena i ja smo se pridružili programu oporavka za koji smo saznali na vašem seminaru. A promene koje su se desile u našem životu bile su dramatične.“

Berta je sedela pored njega klimajući glavom u znak odobravanja, a mi smo ostali bez reči. Odmah preko puta nas bili su jedan lekar i

njegova žena koji su pomagali u sprovođenju programa oporavka koji je Dejvid pohađao. Kada sam bacio pogled na njih, video sam da i njih dvoje plaču. A kako ne bismo plakali?

Teško je bilo i na momenat ostati priseban i hladnokrvan kada je ustao Bob, Amerikanac koji je na ostrvu živeo dvadeset godina. „Pre godinu dana, Robi (pokazao je prstom na jednog čoveka preko puta sebe) i ja smo bili u zatvorskoj jedinici za rehabilitaciju narkomana. Tukao sam ženu, drogirao se, pio i bio toliko zavisn od seksa da sam ostavljao ženu kući samu i odlazio u barove gde sam pio i spavao sa nekoliko žena za jedno veče.

„I Robi i ja smo odlazili na te sastanke koje ste držali u crkvi zato što nam je na odeljenju za mentalno zdravlje naloženo da idemo tamo. Ono što sam tada saznao toliko je promenilo moj život da sam se zapitao šta bi još hrišćanstvo moglo da mi ponudi što bi mi koristilo. Primetio sam plakat za neka predavanja iz Jevanđelja koja je trebalo da počnu za nekoliko dana i Robi i ja smo smislili plan kako da se izvučemo iz naše zatvorske jedinice da bismo odlazili na njih. Danas sam kršteni hrišćanin, i osnivač četiri grupe *Anonimni narkomani* koje se sastaju u crkvi dva puta nedeljno. Na svakoj seansi bude između trideset i pedeset ljudi. Volontiram na hrišćanskoj radio stanici i svaki slobodan trenutak koji imam posvećujem programu oporavka.“

Onda je došao red na Robija. „Ne znam kako da počnem“, rekao je on, „i veoma sam emotivan tako da ću verovatno plakati. Bob je u pravu. Ali ono što ne zna o toj noći kada smo prvi put otišli na seminar je da sam razmišljao da se ubijem skačući sa Skoka ljubavnika (*Puntan Dos Amantes* (Two Lovers Point), Tumon Bay, Guam, USA - oko 120 metara visoka litica sa koje su mnogi skočili u smrt, prim. prev.). I ja sam bio zavisnik kao i njih dvojica. Žena koja večeras sedi pored mene je moja četvrta po redu supruga. U vreme Vijetnamskog rata, pridružio sam se mornarici i bio obučavan da ubijam. Moj posao je bio da ulazim u sela i koljem neprijatelja. Dobro sam obavljao svoj posao. Poslednji zadatak koji sam dobio bio je da ubijem jednu Vijetnamku koju sam voleo i sa kojom sam imao dvoje dece. Bilo mi je naređeno da ubijem i njih. Nisam imao pojma da bi oni mogli biti pripadnici Vietkonga.“

Držeći se rukama za glavu, počeo je da jeca. Kroz plač nam je ispričao kako je za njega svaki dan i svaka noć košmar. „Ja sam sada hrišćanin, ali kako mogu da se oslobodim tih sećanja i krivice? Kako mi ikada može biti oprošteno za to što sam uradio? Uvek mi se činilo da mogu jedino ili da taj bol umrtvim drogama ili alkoholom ili da okončam svoj život.

Nakon što sam pohađao vaš seminar, po prvi put sam dobio nadu. Međutim, sećanja na zlodela koja sam počinio još uvek me progone. Predam ih Bogu i čini se da je sve u redu nekoliko sati ili dana, ali se onda ponovo vrata. Nije lako jednostavno prekinuti stari život i započeti novi za samo tri dana. Pre samo nedelju dana bio sam tako očajan da mi se samoubistvo opet učinilo jedinim rešenjem. Ponovo sam počeo da planiram kako to da uradim. Pomislio sam u sebi: *Nikad više nećeš videti Rona Rokija. Zašto bi on ikada više poželeo da se vrati na mesto poput ovog, a i kad bi se vratio, koje bi bile moje šanse da ga vidim?* Onda me je Bob nazvao i rekao da ste se vi vratili i da moja žena i ja možemo da pohađamo ovaj seminar. Još uvek mi je ponekad teško da poverujem da bi, posle svega što sam učinio, Bog ikako mogao da me voli.“

Tada sam ja (Ron) ustao sa stolice, spustio se pred Robija i pitao ga: „Šta od onoga što uradimo može da bude dovoljno loše da Božija milost ne bi mogla da oprostī?“

„Svi ti ljudi koje sam ubio i žene koje sam tukao; droga, alkohol, seks. Kako sve to mogu da ispravim?“

Ne možeš ispraviti to, ali, Robi, Bog te voli bez obzira na to kako se ponašaš. On pravi razliku između tvog ponašanja i tvoje prave vrednosti, koju smatra beskrajnom.“

„Ali kada biste samo znali šta mi se sve mota po glavi“, uzvraćao je Robi.

„Pretpostavljam šta ti sve prolazi kroz glavu; a zna i Bog. Dopusti mi da ti ispričam nešto o tome.“

Tada sam sa Robijem podelio ono što me je godinama proganjalo; znao sam da se u njegovoj duši stvara osećaj beznađa i strah od večne kazne. Podsetio sam ga na cara Davida, na njegove silne grehe, a Bog ga je ipak nazvao „čovekom po svom srcu.“

Kada Robi nije reagovao na to, sav frustriran sam uzviknuo: „Ja te volim, Robi. Zar ne shvataš? Ako ja mogu da te volim, koji te čak ni ne znam, zašto misliš da te Bog, koji te je stvorio, ne bi voleo?“ U tom trenutku, Robi je stavio glavu na moje rame i mi smo tako stajali držeći jedan drugog, a suze su slobodno tekle - i naše i svih onih koji su bili prisutni.

Proveli smo mnogo više vremena zajedno tokom naredne dve nedelje i neposredno pre našeg odlaska sa ostrva svi smo se sastali u lokalnoj radio stanici koja nam je dala dozvolu da koristimo njihovu opremu i snimimo sve to. Dejvid, Bob i Robi su govorili o svom životu i dramatičnim promenama koje je Bog načinio. Robi je svoju priču završio rečima: „Ako Bog može da promeni moj bolestan um, On može promeniti svakoga.“

Ta tri čoveka su se sada udružila u zajedničkom cilju, čvrsto verujući da će se njihovo ostrvo obratiti Božjom milošću. Oni rado ulažu vreme, napore i sredstva kako bi podržali i potpomogli oporavak drugih ljudi čije su životne priče slične njihovoj.

Ako ste zlostavljač i imate slične sumnje kao što je imao Robi, dozvolite mi da vas uverim, Bog vas voli. I ja sam bio zlostavljač, a Bog mi je postao nežni i brižni otac kojeg nikada nisam imao i umesto moje nesposobnosti da volim dao mi svoju sposobnost.

Pošto smo vam ispričali priče o uspešnom oporavku drugih, možda bi sada trebalo da vam ja (Ron) ispričam i svoju priču. Na svakom seminaru koji držim, pa bio on samo za muškarce ili za oba pola, ja govorim o dubini mog bola i disfunkcionalnom ponašanju koje je nastalo kao posledica toga, a koje me je kontrolisalo toliko godina. Sedim pred drugima, bez imalo stida govoreći istinu i pričajući im o putu kojim je trebalo da krenem da bih izašao iz zatvora svoje prošlosti.

Mnogi su me pitali: „Kako ti to uspeva? Kako možeš da sediš tamo i otvaraš svoju dušu ljudima koji bi lako mogli da šire glasine da si ti i dalje takav kakav si bio u prošlosti i tako okaljaju tvoju službu? Tako si transparentan.“ I u pravu su. Transparentan sam. Ali ono što sam otkrio jeste to da me istina o meni samom oslobađa. Kada je javno priznajem, ja primoravam sebe da budem odgovoran, a Božja sila je tu da mi u tome pomogne.

Ako moja istina može da učini da neko ko je u dubokom bolu i sluša dobije pomoć koja mu je potrebna da bi se izbavio iz svoje zamke, onda smatram da me Bog poziva da budem otvoren i kažem istinu. Da li se stidim starog života? Naravno! Da li shvatam zašto sam bio toliko opsednut? Da, hvala Bogu. I dalje sam opsednut, ali ovoga puta idejom da treba da govorim o sili Božje reči koja je promenila moje sramno ponašanje i napravila od mog života nešto predivno.

Bog vodi naš oporavak kroz etape. Daje nam ono što nam je potrebno onda kada On zna da nam je potrebno. Jedno od poslednjih poglavlja mog oporavka dogodilo se na jednom malom seminaru za bračne parove koji smo Nensi i ja držali. Upravo tamo mi je Bog uputio poruku koju nisam mogao da ignorišem. Bili smo u jednoj maloj crkvi u prirodi. Ceo jedan zid te crkve bio je od drveta i u njemu su na predivan način bile urezane reči: „Svet, svet, svet je Gospod Svedržitelj.“ Taj zid je bio s moje desne strane i iako je bio tamno braon boje, činilo se kao da je tu neka prodorna svetlost koja mi je iritirala desno oko, a te reči „Svet, svet, svet“ stalno su se ponavljale u mojoj glavi. Pokušavao sam da ignorišem tu iritaciju i nastavio sam da predajem.

Kada je iritacija prešla u bol, sećam se da sam trljao oko, pomišljajući: „Mora da nešto nije u redu s mojim okom.“ Celu to več u petak i veći deo narednog dana iritacija nije prestajala dok na kraju nisam u sebi rekao Bogu: „Šta želiš, Gospode? Sveto - šta?“

Uvek iznova odgovor je bio isti: „Svet, svet,svet.“ U subotu uveče sam konačno shvatio da Bog od mene traži da se odrekнем laži koja je ležala u samoj suštini mog bića, koja mi je govorila da nimalo ne vredim. Morao sam da se odrekнем svoje odbačenosti, koja je stajala između mene i svetosti Boga Svedržitelja.

Ja sam rekao: „A to nikako, Bože. Ako se toga odrekнем, ko sam ja?“ Međutim, Bog nije popuštao. Nije hteo da me pusti.

Pošto mi je ispovedanje postalo sasvim normalna stvar, konačno sam izbacio to iz sebe usred tog seminara: „Kada bih samo imao malj od kilu i po i klin od tridesetak centimetara, pobrinuo bih se za svoju odbačenost jednom zauvek.“ Mislio sam da je to gotovo. Postavio sam nemoguć uslov za oslobađanje od svoje odbačenosti.

Sledećeg jutra smo se vratili da bismo održali poslednje predavanje u toku seminara. Zauzeo sam mesto na kojem sam obično sedeo i taman sam hteo da počnem kada je ušao jedan od učesnika seminara noseći nešto u rukama i rekao: „Da li ste ovo tražili, Ron?“ Kada je prišao bliže, prepoznao sam malj i klin od 30 centimetara.

Bio sam zapanjen! Rekao sam: „Hvala vam“, ali sam u sebi rekao: „Nikako!“ Još uvek sam se borio sa Bogom.

Tokom naše poslednje pauze neposredno pre završetka seminara, odustao sam. Uzeo sam parče papira iz moje sveske i markerom napisao velikim slovima „MOJA ODBAČENOST!“ Rekao sam Nensi: „Idem da je zakucam, hoćeš li da pođeš sa mnom?“

Nas dvoje, koji smo zajedno prošli kroz toliko bola i patnje, koračali smo stazom prekrivenom paprati sve dok nisam opazio jedan veliki panj. Položio sam papir na panj, stavio klin na sredinu papira i kladivom počeo da ga zakucavam u panj. Ali Bog još nije bio završio sa mnom. Kako je klin ulazio u onaj panj, poneo je i papir za sobom, tako da je papir sa mojom odbačenošću završio u panju. Nensi i ja smo stajali tamo plaćući i posmatrajući spljoštenu glavicu klina oko koje je samo malo virio zgužvani komadić papira. Moj greh je prikovan za drvo. Čudo u svemu tome bilo je to što klin, koji lako može direktno da probije papir, sada to nije učinio. Simbolično, kao da je Bog hteo da kaže: „Ne želim da ikada više pogledaš u svoju odbačenost. Ona je sahranjena u drvetu od kojeg je i krst bio načinjen.“

(Ron i Nensi) Kada se osvrnemo i sagledamo naš život, oboje shvatimo da je od onog trenutka kada smo začeti u majčinoj utrobi Bog imao plan za nas. Ponekad nam je toliko teško da shvatimo kako On na čudesan način spaja dve osobe iz sasvim različitih porodica, različitih krajeva zemlje, suprotnih shvatanja i životne filozofije kao što je spojio nas dvoje.

I dok je period od prvih dvanaest godina našeg zajedničkog života bio pravo mučenje za oboje, gledano iz sadašnje perspektive, ne bismo ništa promenili. O, da, bilo bi divno da je naš brak bio savršen od početka i da smo bili savršeni roditelji koji su podigli savršenu decu, ali to je samo bajka. Bog nas je proveo kroz mnoge doline i preneo nas preko

mnogih planina. I svako to iskustvo imalo je neki cilj. Da nismo imali ta iskustva, bilo bi nam strašno teško da razumemo osećanja i patnje drugih ljudi koji su se nalazili u sličnim okolnostima. Sada možemo da kažemo: „Bili smo tamo, iskusili smo to, a Bog nas nikada nije ostavio. Saznali smo da više nismo odbačeni!“

Upravo zato nam tekst iz knjige proroka Isaije 43:1-5 toliko znači. Međutim, pre nego što podelimo sa vama ovaj odlomak iz Svetog Pisma, dozvolite da objasnimo dublje značenje sledećih dveju reči: *vode*: u bukvalnom smislu urin. Traćenje sopstvenog života. *Reke*: teškoće. Sa tim razumevanjem, dozvolite Bogu da vam se obrati svojim rečima:

*Ali sada ovako veli Gospod,
Koji te je stvorio, Jakove,
I koji te je sazdao, Izrailju:
Ne boj se, jer te otkupih,
Pozvah te po imenu tvom;
Moj si.
Kad pođeš preko vode,
Ja ću biti s tobom,
Ili preko reka,
Neće te potopiti;
Kad pođeš kroz oganj,
Nećeš izgoreti
I neće te plamen opaliti.
Jer sam ja Gospod, Bog tvoj,
Svetac Izrailjev, Spasitelj tvoj...
Otkako si mi postao drag, proslavio si se
I ja te ljubih;
I dadoh ljude za te
I narode za dušu tvoju.
Ne boj se, jer sam ja s tobom...*

Sada se možete radovati sa nama, jer smo svi mi otkupljeni i više nismo odbačeni!

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске , Нови Сад

27 - 468

РОКИ, Ненси

Pripadanje : [Prevazilaženje odbačenosti i
pronalaženje slobode prihvatanja] / Nensi i Ron Roki &
Kej Kuzma, [Prevod Svetlana Stamenov Rašeta]. -
Sremska Kamenica : Eden, 2007 (Batajnica:Grafeks). - 187
str. ; 21 cm

Prevod dela : Belongingh. - Tiraž 1000

ISBN 978-86-85197-10-9

1. Роки, Рон
2. Кузма, Кеј

а) Психологија - хришћански аспект

COBISS. SR – ID 229201671